KALENDARZ
POWSZECHNY INFORMACYJNY
POLICJI PAŃSTWOWEJ ZIEMI WILEŃSKIEJ

NA ROK

1926

WILNO

NAŁADEM KASY SAMOPOMOCY NIŻSZYCH FUNCJONARJUSZÓW POLICJI PAŃSTWOWEJ XVI OKRĘGU WILEŃSKIEGO.

DRUKARNIA „ZNICZ".

1926.

KALENDARZ
POWSZECHNY INFORMACYJNY
POLICJI PAŃSTWOWEJ
ZIEMI WILEŃSKIEJ

NA ROK

1926

WYSZEDŁ POD REDAKCJĄ IGNACEGO PASZKIEWICZA

ROCZNIK IV.

W I L N O

NAKŁADEM KASY SAMOPOMOCY NIŻSZYCH FUNKCJONARJUSZÓW
POLICJI PAŃSTWOWEJ OKRĘGU WILEŃSKIEGO.

1925.

Na dziesięciolecie służby bezpieczeństwa

Dziesięć lat mija jak w początku wojny
Europejskiej — w Zagłębiu, Warszawie
Stworzył się straży polskiej hufiec zbrojny
By służyć dobru — prawa wielkiej sprawie.

Powstał sam z siebie tylko, samorzutnie
Żeby zapewnić wszystkim bezpieczeństwo
Zagrał w Polakach lew rycerski butnie
Strzec samych siebie, zdobyć się na męstwo!

Powstała pierwsza stużba ideowa
Stworzona siły narodowej czarem,
Z niej się wyłania Policja Państwowa
Która jest Państwa potężnym filarem.

Wśród różnych przemian, wojny, trudu, znoju
Na wielkiej służby bezpieczeństwa niwie
Przez lat tych kilka ze złem w krwawym boju
Padły już setki, smutnie, nieszczęśliwie —

Lecz ci szlachetni ofiarnicy straży
Obywatelskiej a dzisiaj Policji
Staną się jednym z ojczystych ołtarzy,
I będą jaśnieć w Narodu tradycji.

JAN STACHURA
st. post.

Czwarty to już raz wstępujemy w Wasze progi Szanowni Czytelnicy z życzeniem setnych lat z Nowym 1926 Rokiem i skromnym nowym Kalendarzem.

Trzy razy głos nasz przebrzmiał bez echa w nawoływaniu Was Sz. Czytelnicy do współpracy, do zainteresowania się Kalendarzem, który Wam służyć pragnie, udzielać rad i wskazówek, nic dla siebie nie wymagając, poza propagowaniem jego egzemplarzy między znajomymi oraz udzielania Kalendarzowi swych nieocenionych rad, uwag i życzeń, a to dlatego, by w przyszłości mógł być doskonałym i prawdziwym przyjacielem w Waszej twardej służbie — przedmurzem dobra przed złem będąc.

Niema na świecie szczęśliwca, któryby się cieszył bezprzecznem uznaniem wszystkich; nie łudzimy się, że z naszym Kalendarzem jest to samo. Jednak niezaprzeczalnym jest fakt, że myśli, wskazówki i uwagi choćby najbardziej krytyczne, nie tylko nie zaszkodzą nam, lecz odwrotnie, wpłyną dodatnio na treść Kalendarza w przyszłości.

Wierząc, że Szanowni Czytelnicy tym razem goręcej zajmą się współpracą w doskonaleniu Kalendarza, tembardziej, że pragniemy go doskonalić w kierunku fachowym — pozostajemy z bratniem pozdrowieniem.

Redakcja.

STYCZEŃ

Dnie	Święta rzymsko-katolickie	Słońca wsch.	Słońca zach.
1 P	**Nowy Rok**	8.14	3.53
2 S	Makary Pust.	8.13	3.54
3 N	Genowefa P.	8.13	3.56
4 P	Tytus B.	8.13	3.57
5 W	Szymon S.	8.13	3.58
6 Ś	**Trzech Króli**	8.13	3.59
7 C	Łucjan M.	8.12	4.01
8 P	Seweryn Op.	8.12	4.02
9 S	Juljan M.	8.11	4.03
10 N	Marjan W.	8.11	4.05
11 P	Hygin M.	8.10	4.06
12 W	Ernest	8.09	4.08
13 Ś	Hilary	8.09	4.09
14 C	Feliks	8.08	4.11
15 P	Paweł P.	8.07	4.12
16 S	Marceli Pap.	8.06	4.14
17 N	Antoni Pust.	8.05	4.15
18 P	Kat. Św. Piotra	8.04	4.17
19 W	Henryk B. M.	8.03	4.19
20 Ś	Fabjan i Sebastjan	8.02	4.20
21 C	Agnieszka P.	8.01	4.22
22 P	Wincenty M.	8.00	4.24
23 S	Zaślub. NMP.	7.59	4.26
24 N	Tymoteusz B.	7.57	4.28
25 P	Nawr. Św. Pawła	7.56	4.29
26 W	Polikarp B.	7.56	4.31
27 Ś	Jan Złotousty	7.53	4.33
28 C	Ildefons B.	7.52	4.35
29 P	Franciszek S.	7.50	4.37
30 S	Adelajda	7.49	4.39
31 N	Piotr Wyznawca	7.47	4.40

Zmiany księżyca.

☾ Ostatnia kwadra dnia 7 o godz. 8 rano,
● Nów dnia 15 o godz. 8 rano.
☽ Pierwsza kwadra dnia 21 o g. 12 w nocy.
○ Pełnia dnia 28 o godz. 11 w nocy.

NOTATKI

LUTY

Dnie		Święta rzymsko-katolickie	Słońca wsch.	Słońca zach.
1	P	Ignacy	7.46	4.42
2	W	*NMP. Gromn.*	7.46	4.44
3	Ś	Błażej	7.43	4.46
4	C	Weronika P.	7.41	4.48
5	P	Agata P.	7.39	4.50
6	S	Dorota P. M.	7.37	4.52
7	N	Romuald Op.	7.36	4.54
8	P	Jan z M. W.	7.34	4.55
9	W	Apolonja P. M.	7.32	4.57
10	Ś	Scholastyka P.	7.30	4.59
11	C	Dezydery	7.28	5.01
12	P	Eulalja	7.26	5.03
13	S	Katarzyna	7.24	5.05
14	N	Walenty	7.22	5.07
15	P	Faustyn	7.20	5.09
16	W	Juljanna	7.18	5.11
17	Ś	*Popielec.* Konst.	7.16	5.13
18	C	Flawjan	7.14	5.15
19	P	Konrad	7.12	5.17
20	S	Eleuterja	7.10	5.19
21	N	Eleonora	7.08	5.20
22	P	Kat. Św. Piotra	7.06	5.22
23	W	Roman	7.04	5.24
24	Ś	Maciej. *Suched.*	7.02	5.26
25	C	Wiktor	7.00	5.28
26	P	Aleksan. *Suched*	6.58	5.30
27	S	Atan. B. *Such.*	6.55	5.32
28	N	Roman Opat.	6.53	5.33

Zmiany księżyca.

☾ Ostatnia kwadra dn. 7 o godz. 12 w nocy.
● Nów dnia 12 o godz. 6 wiecz.
☽ Pierwsza kwadra dn. 19 o g. 2 po połud.
○ Pełnia dnia 27 o godz. 6 wiecz.

NOTATKI

MARZEC

Dnie		Święta rzymsko-katolickie	Słońca wsch.	Słońca zach.
1	P	Albin i Antoni	6.51	5.35
2	W	Symplicius	6.49	5.37
3	Ś	Kunegunda	6.47	5.39
4	C	Kazimierz Kr.	6.44	5.41
5	P	Euzebjusz	6.42	5.43
6	S	Fryderyk	6.40	5.45
7	N	Tomasz z A.	6.37	5.46
8	P	Jan Boży W.	6.36	5.48
9	W	Frnnciszka W.	6.33	5.50
10	Ś	40 Męczeników	6.31	5.52
11	C	Pelagja P.	6.29	5.54
12	P	Grzegorz W. P.	6.26	5.55
13	S	Rozyna	6.24	5.57
14	N	Matylda Wd.	6.21	5.59
15	P	Długosz	6.19	6.01
16	W	Herbert	6.17	6.03
17	Ś	Gertruda	6.14	6.04
18	C	Gabrjel	6.12	6.06
19	P	*Józef Obl. NMP.*	6.10	6.08
20	S	Patrycjusz	6.07	6.10
21	N	Benedykt	6.05	6.11
22	P	Bazyli M.	6.03	6.13
23	W	Katarzyna P.	6.00	6.15
24	Ś	Ireneusz	5.58	6.17
25	C	*Zwiastow. NMP.*	5.55	6.18
26	P	Rupert	5.53	6.20
27	S	Sykstus	5.51	6.22
28	N	Eustachy	5.48	6.24
29	P	Kwiryn	5.46	6.25
30	W	Balbin	5.44	6.27
31	Ś	Teodor	5.41	6.29

Zmiany księżyca.

☾ Ostatnia kwadra dn. 7 o g. 1 popołud.
● Nów dnia 14 o godz. 4 rano.
☽ Pierwsza kwadra dnia 21 o godz 6 rano.
○ Pełnia dn. 29 o godz. 11 przed połudn.

NOTATKI

KWIECIEŃ

Dnie		Święta rzymsko-katolickie	Słońca wsch.	Słońca zach.
1	C	Aniela *W. Czwart.*	5.39	6.31
2	P	Franc. *W. Piąt.*	5.37	6.32
3	S	Ryszard B. *W Sob.*	5.34	6.34
4	N	**Wielkanoc.** Izydor	5.32	6.36
5	P	**Poniedz. Wielk.**	5.30	6.38
6	W	Wilhelm Op.	5.27	6.39
7	Ś	7 Boleści NMP.	5.25	6.41
8	C	Djonizy B.	5.23	6.43
9	P	Marja	5.20	6.44
10	S	Ezechiel	5.18	6.46
11	N	Leon	5.16	6.48
12	P	Juljusz	5.13	6.50
13	W	Herbert	5.11	6.51
14	Ś	Tyburcjusz	5.09	6.53
15	C	Anastazja	5.07	6.55
16	P	Kalikst	5.05	6.57
17	S	Rudolf	5.02	6.58
18	N	Apolonjusz	5.00	7.00
19	P	Emma	4.58	7.02
20	W	Wiktor	4.56	7.04
21	Ś	Anzelm	4.54	7.05
22	C	Kajus	4.51	7.07
23	P	*Wojciech* B.	4.49	7.09
24	S	Jerzy M.	4.47	7.10
25	N	Marek Ew.	4.45	7.12
26	P	Klet i Marc.	4.43	7.14
27	W	Teofil B.	4.41	7.16
28	Ś	Witalis M.	4.39	7.17
29	C	Piotr M.	4.37	7.19
30	P	Katarzyna S.	4.35	7.21

Zmiany księżyca.

☾ Ostatnia kwadra dn. 5 o g. 10 w nocy.
● Nów dnia 12 o godz. 2 popołudniu.
☽ Pierwsza kwadra dn. 20 o g. 12 w nocy.
○ Pełnia dnia 28 o godz. 1 w nocy.

NOTATKI

M A J

Dnie		Święta rzymsko-katolickie	Słońca wsch.	Słońca zach.
1	S	Filip i Jakób	4.33	7.23
2	N	Atanazy B.	4.31	7.24
3	P	**Święto Narodowe.**	4.29	7.26
4	W	Florjan	4.27	7.28
5	Ś	Monika	4.25	7.29
6	C	Jan w Oleju	4.23	7.31
7	P	Domicela	4.21	7.33
8	S	Stanisław	4.20	7.34
9	N	Grzegorz	4.18	7.36
10	P	Aloizy *D. Krzyż.*	4.16	7.38
11	W	Adolf. *D. Krzyz.*	4.14	7.39
12	Ś	Pankr. M. *D. Krz*	4.13	7.41
13	C	**Wniebowst. P.**	4.11	7.42
14	P	Bonifacy M.	4.09	7.44
15	S	Zofja M.	4.08	7.46
16	N	Jan Nepom.	4.06	7.47
17	P	Paschalis	4.05	7.49
18	W	Eryk	4.03	7.50
19	Ś	Celestyn	4.02	7.52
20	C	Bronisław	4.00	7.53
21	P	Przesław	3.59	7.55
22	S	Helena	3.58	7.56
23	N	**Zielone Świątki**	3.56	7.58
24	P	**Poniedz Ziel. Św.**	3.55	7.59
25	W	Magdalena	3.54	8.00
26	Ś	Filip Ner. *Suched.*	3.53	8.02
27	C	Trójcy Św.	3.51	8.03
28	P	Wilhelm. *Suched.*	3.50	8.04
29	S	Urban. *Suched.*	3.49	8.06
30	N	Ferdynand	3.48	8.07
31	P	Petronela	3.47	8.08

Zmiany księżyca.

☾ Ostatnia kwadra dn. 5 o godz. 4 rano.
🌑 Nów dnia 12 o godz. 12 w nocy.
☽ Pierwsza kwadra dn. 19 o g. 12 w nocy.
🌕 Pełnia dnia 27 o godz. 1 popołudniu.

NOTATKI

CZERWIEC

Dnie		Święta rzymsko-katolickie	Słońca wsch.	Słońca zach.
1	W	Gracjan	3.46	8.09
2	Ś	Frazm M.	3.45	8.10
3	C	**Boże Ciało**	3.45	8.12
4	P	Kwiryn	3.44	8.13
5	S	Bonifacy	3.43	8.14
6	N	Norbert	3.42	8.15
7	P	Serce Jezusa	3.42	8.15
8	W	Medard	3.41	8.16
9	Ś	Felicjan	3.40	8.17
10	C	Małgorzata	3.40	8.18
11	P	Barnaba	3.40	8.18
12	S	Onufry Pust.	3.40	8.19
13	N	Antoni Pad.	3.39	8.20
14	P	Bazyli	3.39	8.21
15	W	Wit	3.39	8.21
16	Ś	Brunon	3.39	8.22
17	C	Adolf B.	3.39	8.22
18	P	Marek i Marc.	3.39	8.23
19	S	Juljanna	3.39	8.23
20	N	Sylwerjusz	3.39	8.24
21	P	Alojzy G.	3.39	8.24
22	W	Paulin B.	3.39	8.24
23	Ś	Zenon	3.39	8.24
24	C	Jan Chrzc.	3.39	8.24
25	P	Prosper	3.40	8.24
26	S	Jan i Paweł	3.40	8.24
27	N	Władysław	3.40	8.24
28	P	Leon XII pap.	3.41	8.24
29	W	**Piotr i Paweł**	3.41	8.24
30	Ś	Wsp. Św. Pawła	3.42	8.24

Zmiany księżyca.

☾ Ostatnia kwadra dnia 3 o godz. 9 rano.
● Nów dn. 10 o godz. 11 przed południem.
☽ Pierwsza kwadra dn. 18 o g. 12 w nocy.
○ Pełnia dnia 25 o godz. 10 w nocy.

NOTATKI

LIPIEC

Dnie	Święta rzymsko-katolickie	Słońca wsch.	Słońca zach.
1 C	Teobald	3.43	8.24
2 P	*Naw. NPM.*	3.44	8.24
3 S	Heliodor	3.45	8.23
4 N	Prokop	3.45	8.23
5 P	Cyryl i Metody	3.46	8.22
6 W	Izajasz	3.46	8.22
7 Ś	Filomena	3.47	8.21
8 C	Kiljan	3.48	8.21
9 P	Anatol	3.49	8.20
10 S	Amalja	3.50	8.19
11 N	Zuzanna	3.51	8.18
12 P	Jan Gwalb.	3.52	8.18
13 W	Małgorzata	3.53	8.17
14 Ś	Bonawentura	3.55	8.16
15 C	Henryk. Rozesł.	3.56	8.15
16 P	*NPM. Szkapl.*	3.57	8.14
17 S	Aleksy	3.58	8.13
18 N	Fryderyk	4.00	8.12
19 P	Wincenty z P.	4.01	8.10
20 W	Eljasz	4.02	8.09
21 Ś	Prakseda	4.04	8.08
22 C	Marja Magd.	4.05	8.07
23 P	Apolinary	4.06	8.05
24 S	Krystyna	4.08	8.04
25 N	Jakób P.	4.09	8.02
26 P	Anna	4.11	8.01
27 W	Pantaleon	4.12	8.00
28 Ś	Wiktor	4.14	7.58
29 C	Marta	4.15	7.57
30 P	Abdon	4.17	7.55
31 S	Ignacy	4.18	7.53

Zmiany księżyca.

☾ Ostatnia kwadra dn. 2 o g. 2 popołudniu.
🌑 Nów dnia 10 o godz. 12 w nocy.
☽ Pierwsza kwadra dnia 18 o godz. 4 rano.
🌕 Pełnia dnia 25 o godz. 6 rano.
☾ Ostatnia kwadra dnia 31 o godz. 6 wiecz.

NOTATKI

SIERPIEŃ

Dnie		Święta rzymsko katolickie	Słońca wsch.	Słońca zach.
1	N	Piotr w Okow.	4.20	7.52
2	P	NMP. Anielsk.	4.21	7.50
3	W	Znal. ś. Szczep.	4.23	7.48
4	Ś	Dominik W.	4.24	7.46
5	C	NMP. Snieżna	4.26	7.45
6	P	*Przemien. P.*	4.27	7.43
7	S	Kajetan W.	4.29	7.41
8	N	Cyrjak M.	4.31	7.39
9	P	Roman M.	4.32	7.37
10	W	Wawrzyniec	4.34	7.35
11	Ś	Zuzanna P.	4.36	7.34
12	C	Klara P.	4.37	7.33
13	P	Hipolit M.	4.39	7.29
14	S	Euzebjusz	4.40	7.27
15	N	**Wnieb. NMP.**	4.42	7.25
16	P	Roch Wyzn.	4.44	7.22
17	W	Jacek Wyzn.	4.46	7.21
18	Ś	Helena	4.47	7.19
19	C	Ludwik Tol.	4.49	7.17
20	P	Stefan	4.51	7.15
21	S	Joanna Fr.	4.52	7.13
22	N	Tymoteusz	4.54	7.11
23	P	Filip	4.56	7.09
24	W	Bartłomiej Ap.	4.57	7.07
25	Ś	Ludwik król	4.59	7.04
26	C	Zefiryn M.	5.01	7.02
27	P	Józef K.	5.02	7.00
28	S	Augustyn B.	5.04	6.58
29	N	Scięcie Ś. Jana	5.06	6.55
30	P	Róża Lim.	5.07	6.53
31	W	Rajmund W.	5.09	6.51

Zmiany księżyca.

Nów dnia 7 o godz. 7 rano.
Pierwsza kwadra dn. 16 o godz. 6 wiecz.
Pełnia dn. 23 o godz. 2 popołudniu.
Ostatnia kwadra dn. 30 o godz 6 rano.

NOTATKI

WRZESIEŃ

Dnie		Święta rzymsko-katolickie	Słońca wsch.	Słońca zach.
1	Ś	Idzi	5.12	6.46
2	C	Stefan	5.14	6.44
3	P	Serafin	5.16	6.42
4	S	Rozalja	5.17	6.40
5	N	Justyna	5.19	6.37
6	P	Zacharjasz	5.20	6.35
7	W	Regina	5.22	6.33
8	S	*Narodz. NMP.*	5.24	6.30
9	C	Piotr Kl.	5.26	6.28
10	P	Mikołaj	5.26	6.25
11	S	Prot	5.29	6.23
12	N	NMP. Siewna	5.31	6.21
13	P	Walerjan	5.33	6.18
14	W	Podw. ś. Krzyża	5.34	6.16
15	Ś	7 Bol. Marji	5.36	6.14
16	C	Korneljusz	5.37	6.11
17	P	Hildegard	5.39	6.09
18	S	Tomasz	5.41	6.06
19	N	January	5.42	6.04
20	P	Eustachy	5.44	6.02
21	W	Mateusz Ap.	5.46	5.59
22	Ś	Maurycy *Such.*	5.47	5.57
23	C	Tekla P. M.	5.49	5.54
24	P	Rupert *Suched*	5.51	5.52
25	S	Kleofas *Suched.*	5.52	5.50
26	N	Cyprjan	5.54	5.47
27	P	Kosma i Dam.	5.56	5.45
28	W	Wacław	5.57	5.45
29	Ś	**Michał Arch.**	5.58	5.43
30	C	Hieronim *Such.*	5.59	5.40

Zmiany księżyca.

Nów dnia 7 o godz. 7 rano.
Pierwsza kwadra dn. 15 o godz. 5 rano.
Pełnia dnia 21 o godz. 9 wiecz.
Ostatnia kwadra dnia 28 o godz. 7 wiecz.

NOTATKI

PAŹDZIERNIK

Dnie	Święta rzymsko-katolickie	Słońca wsch.	Słońca zach.
1 P	Remigjusz	6.01	5.38
2 S	Anioł Str. *Such.*	6.03	5.36
3 N	Kandyd. *Suched.*	6.04	5.33
4 P	Franciszek Ser.	6.06	5.31
5 W	Brunon	6.08	5.29
6 Ś	Placyd	6.09	5.26
7 C	*M. B. Róż.*	6.11	5.24
8 P	Brygida	6.13	5.22
9 S	Djonizy	6.15	5.19
10 N	Franc. Borg.	6.16	5.17
11 P	Wincenty K.	6.18	5.15
12 W	Maksymiljan	6.20	5.12
13 Ś	Edward	6.22	5.10
14 C	Kalikst	6.24	5.08
15 P	Teresa	6.25	5.06
16 S	Galus	6.27	5.03
17 N	Jadwiga	6.29	5.01
18 P	Łukasz Ew.	6.31	4.59
19 W	Piotr z Akw.	6.33	4.57
20 Ś	Felicjan	6.35	4.55
21 C	*Pośw. Kośc.*	6.36	4.53
22 P	Kordula	6.38	4.51
23 S	Jan Kapistran	6.40	4.49
24 N	Rafał Arch.	6.42	4.46
25 P	Chryzant	6.43	4.44
26 W	Ewaryst	6.45	4.42
27 Ś	Sabina	6.47	4.40
28 C	Szym. i Juda	6.49	4.38
29 P	Narcyz	6.51	4.36
30 S	Alfons	6.53	4.34
31 N	Marcin	6.54	4.32

Zmiany księżyca.

Nów dnia 6 o godz. 11 w nocy.
Pierwsza kwadra dn. 14 o godz. 3 popoł.
Pełnia dnia 21 o godz. 5 rano.
Ostatnia kwadra dn. 28 o g. 12 w nocy.

NOTATKI

LISTOPAD

Dnie		Święta rzymsko-katolickie	Słońca wsch.	Słońca zach.
1	P	**Wszystkich Św.**	6.56	4.30
2	W	*Dzień zaduszny*	6.58	4.28
3	Ś	Hubert B.	7.00	4.27
4	C	Karol Bor.	7.02	4.25
5	P	Emeryk Kr.	7.04	4.23
6	S	Leonard W.	7.06	4.21
7	N	Engelbert M.	7.08	4.19
8	P	4 Koronatów	7.09	4.17
9	W	Teodor M.	7.11	4.16
10	Ś	Andrzej z A.	7.13	4.14
11	C	Marcin B.	7.15	4.13
12	P	5 Braci Pol.	7.17	4.11
13	S	*Stanisław Kostka*	7.19	4.09
14	N	Marcin P. M.	7.20	4.08
15	P	Gertruda P.	7.22	4.06
16	W	Edmund B.	7.24	4.05
17	Ś	*Ofiarow. NPM.*	7.26	4.04
18	C	Aniela	7.28	4.02
19	P	Elżbieta W.	7.29	4.01
20	S	Feliks Wal.	7.31	4.00
21	N	Salomea P.	7.33	3.58
22	P	Cecylja P.	7.34	3.57
23	W	Klemens P. M.	7.36	3.56
24	Ś	Jan od K.	7.38	3.55
25	C	Katarzyna P.	7.40	3.54
26	P	Grzegorz Cud.	7.41	3.53
27	S	Walerjan	7.43	3.52
28	N	Rufin	7.45	3.51
29	P	Saturnin M.	7.46	3.50
30	W	Andrzej Ap.	7.48	3.49

Zmiany księżyca.

Nów dnia 5 o godz. 4 popołudniu.
Pierwsza kwadra dn. 13 o g. 12 w nocy.
Pełnia dn. 19 o godz. 5 popołudniu.
Ostatnia kwadra dn. 27 o godz. 8 rano.

NOTATKI

GRUDZIEŃ

Dnie		Święta rzymsko katolickie	Słońca wsch.	Słońca zach.
1	Ś	Karol	7.51	3.49
2	C	Bibjana	7.52	3.47
3	P	Franciszka Ks.	7.53	3.46
4	S	Barbara	7.55	3.45
5	N	Saba	7.56	3.45
6	P	Mikołaj	7.57	3.45
7	W	Ambroży	7.58	3.44
8	Ś	**Niepokal. Pocz.**	8.00	3.44
9	C	Leokadja	8.01	3.44
10	P	M. B. Lor.	8.02	3.44
11	S	Damazy	8.03	3.44
12	N	Aleksander	8.04	3.44
13	P	Łucja	8.05	3.44
14	W	Spirydjon	8.06	3.44
15	Ś	Walerjan *Such.*	8.07	3.44
16	C	Adelajda	8.08	3.44
17	P	Łazarz *Suched.*	8.09	3.44
18	S	Gracjan *Suched.*	8.09	3.44
19	N	Adjut	8.10	3.45
20	P	Teofil	8.11	3.45
21	W	Tomasz S. d.	8.11	3.45
22	Ś	Zenon	8.12	3.46
23	C	Wiktorja	8.12	3.47
24	P	Ad. i Ewa *Wig.*	8.12	3.47
25	S	**Boże Narodzenie**	8.13	3.49
26	N	*Stefan M.*	8.13	3.49
27	P	Jan Ewang.	8.13	3.49
28	W	ŚŚ. Młodz.	8.14	3.50
29	Ś	Tomasz B.	8.14	3.51
30	C	Dawid Kr.	8.14	3.52
31	P	Sylwester	8.14	3.52

Zmiany księżyca.

Nów dnia 5 o godz. 7 rano.
Pierwsza kwadra dnia 12 o godz. 7 rano.
Pełnia dnia 19 o godz. 7 rano.
Ostatnia kwadra dn. 27 o godz. 6 rano.

NOTATKI

DATY KALENDARZOWE

NA ROK 1926.

Rok 1926 po Narodzeniu Chrystusa jest rokiem zwyczajnym, ma dni 365, czyli 52 tygodnie i 1 dzień, a zaczyna się w piątek dna 1 stycznia nowego stylu, który to dzień odpowiada dacie 19 grudnia 1925 starego stylu. Rok 1926 jest rokiem 6639 ery juljańskiej. Dnia 29 września rozpoczyna się rok 5687 ery żydowskiej, dnia 2 sierpnia rok 1345 ery mahometańskiej.

ŚWIĘTA RUCHOME

Daty świąt ruchomych zależą od daty Świąt Wielkanocnych, przypadających na pierwszą niedzielę po pełni księżyca, która następuje po wiosennem zrównaniu dnia z nocą. Jeżeli owa t. zw. pełnia wielkanocna wypada na niedzielę, wówczas obchodzi się święto w najbliższą niedzielę.

Święta ruchome rzymsko-katolickie w latach 1926—1944 podaje poniższa tablica, w której lata przestępne oznaczono gwiazdką (*).

Rok	Popielec	1 niedz. Postu	Wielkanoc	Wniebowstąp.	Zielone Święta	Boże Ciało	1 niedz. Adwentu	Niedz. po Boż. Nar.
1926	17 luty	21 iuty	4 kwiec.	13 maj	23 maj	3 czerw.	28 listop.	26 grud.
1927	2 marz.	6 marz.	17 „	26 „	5 czerw.	16 „	27 „	— „
*1928	22 luty	26 luty	8 „	17 „	27 maj	7 „	2 grud.	30 „
1929	13 „	17 „	31 marz.	9 „	19 „	30 maj	1 „	29 „
1930	5 marz.	9 marz.	20 kwiec.	29 „	8 czerw.	19 czerw.	30 listop.	28 „
1931	18 luty	22 luty	5 „	14 „	24 maj	4 „	29 „	27 „
*1932	10 „	14 „	27 marz.	5 „	15 „	26 maj	27 „	— „
1933	1 marz.	5 marz.	17 kwiec.	25 „	4 czerw.	15 czerw.	3 grud.	31 „
1934	14 luty	18 luty	1 „	10 „	20 maj	31 maj	2 „	30 „
1935	6 marz.	10 marz.	21 „	30 „	9 czerw.	20 czerw.	1 „	29 „
*1936	26 luty	1 „	12 „	21 „	31 maj	11 „	29 listop.	27 „
1937	10 „	14 luty	28 marz.	9 „	16 „	27 maj	28 „	26 „
1938	2 marz.	6 marz.	17 kwiec.	26 „	5 czerw.	16 czerw.	27 „	— „
1939	22 luty	26 luty	9 „	18 „	28 maj	8 „	3 grud	31 „
*1940	7 „	11 „	24 marz.	2 „	12 „	23 „	1 „	29 „
1941	26 „	2 marz.	13 kwiec.	22 „	1 czerw.	12 „	30 listop.	28 „
1942	18 „	22 luty	5 „	14 „	24 maj	24 „	29 „	27 „
1943	10 marz.	14 marz.	25 „	3 czerw.	13 czerw.	4 „	28 „	26 „
*1944	23 luty	27 luty	9 „	18 maj	28 maj	8 „	3 grud.	31 „

Cztery pory roku

Wiosna rozpoczyna się dn. 20 marca o godzinie 8 wieczorem. Według kalendarza stuletniego wiosna będzie aż do maja zimna i wilgotna, w połowie na 10 do 12 dni przyjemną, lecz potem aż do końca wilgotna i chłodna.

Lato rozpoczyna się dn. 21 czerwca o godzinie 5 popołudniu. Według kalendarza stuletniego lato będzie z początku mierne i wilgotne, w połowie dobre, z licznemi burzami, pod koniec całkiem gorące.

Jesień rozpoczyna się dnia 23 września o godz. 8 rano. Według kalendarza stuletniego jesień będzie przeważnie wypełniona deszczami.

Zima rozpoczyna się dnia 22 grudnia o godzinie 3 po północy. Według kalendarza stuletniego zima będzie zimna i obfita w śnieg.

Rok 1926 będzie w ogólności dość dobry, jednak więcej wilgotny niż suchy.

Uwaga: Zwracamy uwagę czytelników, że **„Przepowiednie pogody według kalendarza stuletniego“**, zamieszczone wyżej, oraz w dalszym ciągu kalendarza przy poszczególnych miesiącach, nie posiadają wartości, gdyż co 7 lat powtarzają się te same przepowiednie. Podajemy je tylko na żądanie szeregu przyjaciół naszego wydawnictwa.

Wedle zdobyczy nauki współczesnej dokładne przepowiednie są możliwe tylko na kilkanaście godzin naprzód i to na podstawie ścisłych badań metereologicznych.

Zaćmienia słońca i księżyca.

W r. 1926 przypadają dwa zaćmienia słońca, całkowite i obrączkowe, obydwa w Polsce niewidoczne. Zaćmień księżyca nie będzie wogóle.

Całkowite zaćmienie słońca dnia 14 stycznia rozpocznie się o godzinie 4 min. 59 i trwać będzie do godziny 10 min. 14. Widoczne będzie jako całkowite w pasie, ciągnącym się z głębi Afryki, między wielkiemi jeziorami Afryki Wschodniej, przez Ocean Indyjski aż poza wyspy Sumatrę i Borneo. Pozatem zaćmienie przedstawiać się będzie jako częściowe w całej Afryce, z wyłączeniem Afryki północno-zachodniej, w Arabji, w południowych częściach Małej Azji, w Indjach, w południowo-wschodnich częściach Azji, w Japonji, na wyspach Archipelagu i w północno-zachodniej Australji.

Drugie, obrączkowe zaćmienie słońca rozpocznie się dnia 9 lipca o godzinie 21 min. 5 i skończy się 10 lipca o godz. 3 min. 6. Pas, w którym zaćmienie jest widoczne jako obrączkowe przypada cały na Ocean Wielki. Zaćmienie zobaczą jako częściowe tylko Chiny, Japonja, wyspy Archipelagu i południowa część Ameryki Północnej.

Tęsknota.

Hej, odleciała precz szczęścia chwila,
jak gdyby z nikłym tęczy promieniem,
jakby na lotnych skrzydłach motyla
tak odleciała precz szczęścia chwila.
Hart się z tęsknotą zmaga przesila,
żal okrył duszę żałobnym cieniem...
Jakby na lotnych skrzydłach motyla,
tak odleciała precz szczęścia chwila.

J. Tarnawo-Czaplicka.

Na zgliszczach.

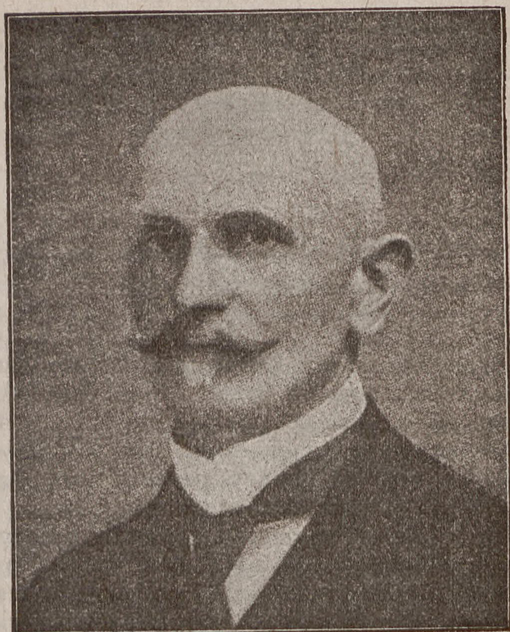
Te pola, które deptał,
i ogniem orał wróg
chabrami i rumiankiem
zasieje z wiosną Bóg

Porosną wonnem zielem
żołnierskie groby wkrąg,
zadzwonią ostre kosy
wśród naszych pól i łąk.

I chabry i rumianki,
wieńczące każdy grób,
żołnierzom, co polegli,
pokłonią się do stóp.

Pokłonią się niziutko
tym smutnym grobom wkrąg
od tej podartej ziemi
od tych zdeptanych łąk.

Edward Słoński.

„W milczeniu człowiek staje się silniejszym. Mało słów, wiele pracy, szacunek dla pracy i cierpliwość w czekaniu dobrego plonu — niech będzie nakazem wszystkich.

Oby Bóg nam błogosławił, a my przez pracę i czyny swoje sprawmy, aby potomni z wdzięcznością wspominali nas jako dobrych i przezornych budowniczych Rrzeczypospolitej".

Stanisław Wojciechowski
Prezydent Państwa.

Wschód słońca.

(Reminiscencja).

Gasną już zorze północne. Ostatnie i drobne chmurki nocne, jak spłoszone stado ptaków, ustępują przed innem zjawiskiem. Rrzekłbyś, tropione przez jastrzębie, śpieszą ukryć się przed niechybną walką, z której napewno wyszłyby zwyciężonemi. Cóż jest powodem tej zmiany w przestworzach? To świt zbliżający się jest tym pogromcą, nocnych okowów, to zwycięstwo światła nad ciemnością.

Jeszcze niebo nie pozbyło sję dostatecznie szarego odcienia, gdy pierwsze promienie brzasku, zamieniają go w lazur, uprzedzając jednocześnie rychłe ukazanie się na dalekim widnokręgu wschodnim: pierwszych promieni słońca. W zmaganiach ciemności ze światłem to ostatnie wzięło górę.

Wśród uroczystej ciszy wschodu, dziwny majestat tchnie od Góry Zamkowej.

Jak królowa z dumą i lubością spogląda na wierne służebnice swoje, tak ona na miasto i pobliskie wioski, położone u jej stóp—niby czereda wiernych, gotowych na jej skinienie.

Ukazały się pierwsze promienia słońca i jakby za dotknięciem różdżki czarodziejskiej, wszystko zaczyna budzić się do życia. Nasamprzód ptaki ozwały się tu i owdzie, niby dla zadokumentowania, że minął czas spoczynku, a nastał czas pracy znojnej w skwarnym dniu lipcowym.

I ludzie magnetycznie dźwignięci ze snu, gdyż ukazały się ich sylwetki na ulicach; śpieszących rozpocząć trud, dla bytu i obowiązku. Dotychczasowa niczem niezmącona cisza nocy, została przerwana, gwarem i turkotem życia i ruchu wielkomiejskiego.

W pobliskich wsiach widać także stada: bydła, ptactwa domowego, oraz pastuszków dążących za niemi w pole.

Nawet dzwony kościelne jęknęły jakby z żalu za przerwanym snem, a tem samem wzywające wiernych do rozpoczęcia dnia modlitwą— „Anioł Pański“.

Nie jeden taki poranek tkwi w mej pamięci z lat minionych, kiedy to na płaskich, a bezbrzeżnych zda się stepach Kubani, wraz z promieniami wschodzącego słońca, słałem wzrok i myśl tęskną w stronę zachodnią. Bo tam był mój kraj i nic innego jak tęsknica po nim żarła mą duszę.

Było to pragnienie jaknajszybszego przebycia mórz; pragnienie podjęcia rękawicy rzuconej przez wroga frymarczącego ziemią rodzinną. Były to chwile wyczekiwania z bijącem sercem hasła do powrotu w progi ojczyste. Był to moment zmagania się „Orląt“, które z dewizą: „być albo nie być“, potykały się mężnie z wrogiem pragnącym opanować drogi sercu polskiemu—Lwów.

W takie właśnie poranki garstka nas niedobitków II Kopusu W. P. gen. Hallera na Wschodzie—zebrana na Kubani, oczekiwała, że z brzmieniem trąbki wzywającej, „do wstawania“, rozlegnie się jednocześnie rozkaz: „do Polski! Na pomoc młodocianym bohaterom“!

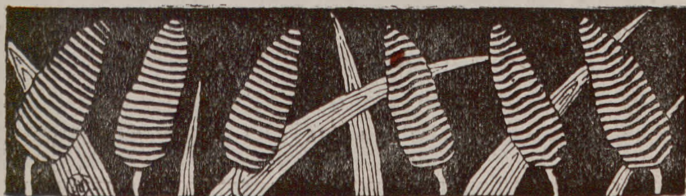
. . . .

I w takiż cudny poranek przekraczaliśmy granicę Matki-Ojczyzny, w dniu 14 czerwca 1919 r. pod wodzą gen. Żeligowskiego, aby uratować zagrożony Stanisławów. Tegoż dnia przy pierwszych promieniach wschodzącego słońca, stojąc na granicy Polski — z krtani naszych dławionych łzami — wydarła się potężna nuta: „Nie rzucim ziemi skąd nasz ród“.

Poranek dzisiejszy podobny jest do wielu przeżytych przezemnie w lipcu i sierpniu 1920 r., z tą tylko różnicą, że tamte obfitowały zawsze w wiadomości ściskające duszę niezmiernym bólem. Tamte zwiastowały nowe klęski, nowe zmagania Narodu z hydrą, której na imię „Sowiety“, a dzisiejszy — to przeżycie błogiej chwili dumy i wewnętrznego zadowolenia, że po spełnieniu obowiązku względem Kraju, otrzymuję nagrodę w postaci oglądania cichego, pełnego spokoju wschodu słońca w Wolnej Rzeczypospolitej.

Kaes.

Wilno.
15-VII-22.

Czynności departamentu Policji w dawnej Polsce.

Kiedy w roku 1767 idąc za podszeptami moskali—szlachta zawiązała konfederację radomską w obronie „złotej wolności“,—a korzystając z doraźnej już pomocy Katarzyny II konfederacja wzięła górę: trzeba było odwoływać zbawienne reformy Czartoryskich. Tak więc do ówczesnej ruiny moralnej (jaką w spuściźnie zostawili nam Sasi) przybyła również ruina gospodarcza.

Należało coś robić, coś radzić, ku stworzeniu jakiejś administracji.

Ustanowiono jako naczelną władzę w Polsce t. zw. Radę Nieustającą, ale niestety, choć z królem na czele, to jednak bez gwarancji rosyjskiej się nie obeszło, zaś ze zdaniem tej ostatniej trzeba się było liczyć, tembardziej, że było to już po 1772 r., a więc po pierwszym rozbiorze Polski, której narzucono ustrój polityczny przez zakaz wprowadzenia dziedziczności tronu i powiększenia armji ponad 30 tysięcy żołnierza.

Rada ta składała się z 18-tu senatorów i ministrów, oraz 18-tu szlachty, wybieranych przez sejm na 2 lata.

Nie mogąc swej działalności skierować w celu dźwignięcia państwa politycznie — a to ze względów wyżej wspomnianych — Rada Nieustająca skierowała ją w kierunku udoskonalenia administracji.

Jak energicznie wzięto się do pracy, niech posłuży fakt, że w tym samym roku (1774), kiedy powstała Rada, wyszła ustawa, że szlachcicowi wolno kupczyć (w Hiszpanji dopiero od roku 1783); w tym samym roku wydano: ustawę wekslową polską.

Rada dzieliła się na 5 departamentów, a to: spraw zewnętrznych, wojny, policji, skarbu i sprawiedliwości; na czele każdego stał minister.

Pragnąc uporządkować jakotako finanse miejskie w r. 1777 ustanowiono dla miast „Komisje Dobrego Porządku“, które od r. 1786 miały do pomocy urzędy departamentu policji i działały w ścisłem porozumieniu z nim, a to z tego względu, że mieszczaństwo nie rozumiało własnego interesu, zaś kierujące miastami kliki wyzyskiwały fundusze miejskie dla celów prywatnych i do ustąpienia trzeba je było zmuszać. Toteż po niedługim czasie przekazano wszystkie sprawy miejskie departamentowi policji.

Władysław Raczkiewicz
Minister Spraw Wewnętrznych.

Ale na robienie porządków w miastach trzeba było pieniędzy, a sejm nie mógł już uchwalać większych podatków.

I tu departament policji wykazał swą energję, zabrał się bowiem do uporządkowania spraw propinacyjnych, przedtem dochody z takowych szły w lwiej części do kieszeni starszyzny miejskiej lub arendarza propinatora. „Do miast zawitał porządek i posłuszeństwo ustawom. Zaczęto naprawiać, budować, sprawiać sikawki, kopać studnie publiczne i t p. Dla sprawdzenia prawdomówności nadsyłanych raportów — departament wysyłał swych urzędników na t. zw. „lustracje" miast.

Marjan Borzęcki
Główny Komendant Policji Państwowej

W roku 1775 po przemianowaniu „jurysdykcji marszałkowskiej" na „Komisję marszałków" nadzór nad tą instytucją należał również do „departamentu policji", dokąd należało wysyłać raporty co miesiąc.

W roku następnym, tak znacznie rozszerzono zakres działania departamentu, że stał się b. poważnym czynnikiem administracyinym. Do zakresu działań departamentu należały: układanie taksy na żywność, sądzenie zwykłych przestępstw policyjnych, kontrola rachunków wszystkich miast, zawieranie kontraktów na dostawy dla władz w Warszawie i t. p.— słowem do departamentu policji, a właściwie do zakresu jej działania, należało wszystko, co może się przyczynić do zwiększenia dobrobytu

i porządku publicznego w kraju. Dalej, w r. 1787 departament policji zajmuje się sprawą regulacji rzek przez budowanie „plant“ (tamy) wzdłuż takowych.

W zabiegach o dobre drogi departament policji stanowił główne oparcie i dostarczał wszelakiej pomocy i opieki, skutkiem czego około roku 1786, 1787 było w Polsce czternaście traktów pocztowych i, — jeżeli dodamy że w tym czasie nawet we Francji istniało zaledwie kilka dróg dobrych t. zw. traktów „królewskich“ — to ilość ich u nas stanowi tyle, aby sobie wyrobić pogląd dodatni o stanie ówczesnej komunikacji.

Nakoniec jak różnorodnemi były czynności departamentu policji, niech świadczy poniższy przykład:

Bronisław Praszałowicz
Komendant P. P. Okręgu Wileńskiego.

W r. 1784 Kołłątaj zaproponował, aby uniwersytet krakowski przyjął na naukę chirurgji, jako na osobne kursa — 120 chłopców z różnych miast i... wykonanie zatwierdzonego przez Radę Nieustającą projektu... także weszło do zakresu działania dep. policji.

Po nabytem doświadczeniu przystąpiono do organizacji t. zw. „wydziałów policyjnych“, których było w Koronie 12, a to: podlaski, mazowiecki, warszawski, ruski, poznański, sieradzki, kujawski, krakowski, podolski, brasławski, kijowski i lubelski.

A cóż stan bezpieczeństwa publicznego w ówczesnej Polsce? Otóż pod tym względem Polska ówczesna zajmowała najpierwsze, a więc naj-

zaszczytniejsze miejsce wśród społeczeństw europejskich. Mamy na to świadectwa cudzoziemców:

W r. 1779 podróżował po Polsce profesor uniwersytetu w Cambridge, Coxe, w towarzystwie lorda Herberta. Stwierdza on, że lud wiejski jest b. ubogi, a mimo to nigdy i nic im nie zginęło w ciągu całej podróży, choć zostawiali na noc powóz bez dozoru, a nocowali w chatach i karczmach, również bez żadnych niepożądanych przygód. Gdy natomiast wjechali w granice państwa rosyjskiego, zostawiali na noc służącego w powozie i po każdym noclegu wypadało im stwierdzić jakąś kradzież.

Wreszcie podróżnik Biester z roku 1791 twierdzi, że „w Polsce jak we dnie tak w nocy jechać można całkiem bezpiecznie. Często jeden człowiek wiezie kilkakroć sto tysięcy dukatów — jednak nikt nie słyszał, żeby je kiedykolwiek skradziono".

Widzimy z powyższego, że mimo zajmowania się departamentu policji najróżnorodniejszemi sprawami — bezpieczeństwo publiczne stało bardzo wysoko.

Kaes.

Źródło: „Dzieje Administr. w Polsce" F. Konecznego
15-VII—925 r.

LEO EDMUND.

TAJEMNICA SŁUŻBOWA.

Komendant posterunku w Melegjanach przodownik Marczyński, siedząc wieczorem przy biurku w swojej kancelarji przeglądał nadesłaną korespondencję z Komendy Powiatowej. W tem spostrzegł kopertę opięczętowaną lakową pieczęcią z napisem „ściśle-poufne“.

— Coś nowego — mruknął pod nosem rozrywając kopertę, z której wydostał ćwiartkę papieru z pismem maszynowym. Z całym skupieniem począł wczytywać się i coraz wyraźniej na twarzy jego uwydatniało się niezadowolenie.

— Niech je grom zapali! — wykrzyknął rzucając pismo na biurko.

— Nie mam ani chwili odpoczynku z tym przeklętym Rysiem; kiedyż nareszcie djabli go wezmą — i nerwowemi krokami zaczął chodzić po pokoju. Z powrotem wziął pismo do ręki i półgłosem ponownie zaczął go czytać.

„Polecam panu wysłać natychmiast do wioski Mikuliszki energicznego policjanta, który roztoczy ścisły dozór nad gospodarzem Tichonem i jego rodziną, gdyż doszło do mojej wiadomości, że w najbliższych dniach odwiedzić go ma bandyta Ryś. Po zebraniu wiadomości natychmiast powiadomić tutejszą Komendę, w celu nadesłania pomocy“.

— Tak, ale kogo tu posłać, chyba Majewskiego, to jeden z najenergiczniejszych policjantów.

— Dyżurny! krzyknął głośnio.

Za ścianą dało się słyszeć szybkie odsuwanie krzesła i do kancelarji wszedł dyżurny posterunkowy.

— Panie Komendancie melduję się na rozkaz!

— Dać mi tu zaraz posterunkowego Majewskiego.

— Rozkaz!

Po wyjściu posterunkowego, komendant wyjął mapę z szuflady i pilnie zaczął studjować ją kreśląc przytem jakieś znaki.

Czynność tę przerwał wchodzący posterunkowy Majewski. Był on wzrostu wysokiego, ubrany czysto i przepisowo, twarz inteligentna opalona,

a oczy czarne jak węgiel śmiało patrzyły przed siebie· Wąsy z fantazją zakręcone do góry. Na pierwszy rzut oka można było go liczyć na jakich dwadzieścia pięć lat.

— Słuchaj mój chłopcze — rzekł Komendant do wchodzącego policjanta Majewskiego.

— Mam dla ciebie robotę, ale uprzedzam, że to tajemnica służbowa. Jestem przekonany, że nikomu o tem nie powiesz.

I zaznajomił go z treścią otrzymanej korespondencji. Po udzieleniu wskazówek i rad, Komendant uścisnął dłoń Majewskiego i rzekł:

— A teraz życzę ci powodzenia. Jak się dobrze sprawisz to napewno nagroda i awans będzie gotowy!

* * *

Na drugi dzień pełen wiary Majewski wyruszył w drogę. Dzień był jasny i ciepły; w promieniach słońca lśniała prześliczna zieleń wiosennej roślinności. Chóry skowronków, bujających wysoko gdzieś w błękitach, rozbrzmiewały pieśnią, która zdawała się być jednym nieprzerwanym hymnem radosnym. Około drogi stały szeregami to wierzby, puszczające liście z głów poobcinanych, to wyniosłe piramidy topoli, osiczyn, a niekiedy lipy. Bujne łany ozimin i jarzyn ciągnęły się na prawo, na lewo, to znowu widniały łąki miejscami jakby je śnieg przypruszył — kwiatami bielejące.

Po łąkach przechadzał się poważnie bocian, przystawał, spoglądał wokoło i znowu krył głowę w trawie, połykając smaczne żabki; górą ponad nim z wrzaskiem przelatywały nawpół czarne, nawpół białe czajki.

Już pliszki podzwaniały w powietrzu, żółte i białe motyle walczyły na swych skrzydłach z podmuchami wietrzyku, a kaczeńce, niby dukaty, szczodrze zasypywały wodniste smugi.

Wśród tej zieleni, żółtości; białości, błyśnie niekiedy kawałek wstęgi promienia, odbijającego błękit w swoim źwierciadle.

Takie obrazy mimo woli wnikają w duszę, wchodzą w nią tak jak powietrze w płuca, i są jakby krwią, z której człowiek ma potem rozum, uczucia, myśli — kocha!

Majewski przedzierał się ku Mikuliszkom upojony życiem wiosennej przyrody.

Dosyć późno opuścił on Melegiany, przytem chcąc nie chcąc przystawał ciągle zachwycony wspaniałymi widokami, to też zaledwie niespełna dwie mile drogi uszedł, a już słońce chyliło się ku zachodowi.

Zachód słońca był prześliczny, „na pogodę“: ognista kula stoczyła się ku widnokręgu, żarem swoim olśniewając oczy patrzącego na nią. Jeszcze w górze, na podniebiu, znać było jasność, a już w dole mrok się rozsiadał.

Pobliski las wabił przechodniów swoją ciszą, jakby przywoływał ku sobie lekko chwiejącymi się wierzchołkami drzew.

Z trudnością Majewski dowlókł się do niego i usiadł na pierwszym napotkanym pniu. Głowę wsparł na dłoniach, a umysł jego znużony zastanawianiem się nad powierzonym mu zadaniem, zdawał się usypiać. Nagle chłodniejszy powiew wiatru jak gdyby ocknął go. Przypomniał sobie matkę starą, którą pozostawił bez żadnej opieki w Warszawie, skąd

sam dla chleba zmuszony był wyjechać na Kresy, opuścić swoje strony rodzinne i znosić niedostatki.

W tym to czasie na niebie ukazały się nowe zjawiska. Tam na zachodzie, nieco wyżej niż słońce zaszło, tlała oto piękna gwiazda wieczorna, światło jej łagodne odbijało się na prześlicznem seledynowem tle nieba.

Z poza mrocznego gaju znowu wysunął się powoli jakby ogromna latarnia, czy jakaś gorejąca głowa — księżyc; łuną pożaru wypłynął on ponad ziemię jakoś tajemniczo poprzez wierzchołki drzew przyświecając. Inne gwiazdy coraz gęściej i gęściej zaczęły migotać w górze, aż się nareszcie pojawił i świątły pas mlecznej drogi, podobny do chłopskiego pasa, który się mieni od mnóstwa kółek, sprzączek i nabitych w nich gwoździków.

W pobliskiej wiosce słychać było gwar licznych psów. Tam gdzieś w oddali, widocznie opóźniona pasterka zanuciła żałosną piosenkę, a melodja rzewnym tonem płynęła po wieczornej rosie.

„Ach ty dola moja dola,
O nieszczęsny losie mój
Czemu pędzisz mię na Sybir
Na katorgi głód i znój“

Piosnka ta widocznie przypomniała mu powierzony obowiązek, bo energicznie podniósł się z pnia i szybko zaczął się zbliżać do wioski.

Z pierwszej od brzegu chaty doleciała go melodja „komarynskiego“ wygrywana na harmonji.

— Trzeba wejść, może czego się dowiem — rzekł do siebie otwierając drzwi od chaty.

W pokoju który nosił cechy specjalnego niechlujstwa, panował ogromny zaduch. Resztki śledzia, ogryzki ogórków kiszonych i pusta flaszka po „monopolce“ tworzyły zastawę stołu nakrytego brudnym obrusem. Pośrodku, mużyk w czerwonej koszuli wypuszczonej aż do kolan, wybijał ogromnymi butami w podłogę tempo kozaka, a około niego utworzyła się gromada ludzi składająca się z mężczyzn i kobiet; wyrostki, ba, nawet dzieci wyciągały szyję i z ciekawością wpatrywały się w tańczącego.

Na widok wchodzącego policjanta, muzyka zaprzestała grać, a gospodarz domu kłaniając się czapką do samej ziemi, prosił o wejście do chaty.

— Dobry wieczór!

— Wieczór dobryj! — gremjalnie odpowiedzieli zebrani.

— Możecie dać mi mleka lub kubek wody, bo strasznie jestem zmęczony?

— Siju minutku — odpowiedziała jakać zabrudzona baba znikając za drzwiami. Majewski usiadł przy stole i wypił przyniesione mleko, następnie począł się przypatrywać zebranym.

Muzyka zagrała jakąś skoczną polkę, przeważnie wszyscy rzucili się do tańca. Jedna tylko z obecnych kobiet nie brała udziału w zabawie.

W tej chwili siedząc przy oknie w blasku tlejącej sie lampy, przypominała typ cyganki, jakie widujemy u nas, owe piękne dziewczyny, wie-

czne tułaczki, które wieśniaków, przywiązanych do pługów, pobudzają do marzeń o dalekich krainach.

Cerę miała smagłą, usta zaś szkarłatne o wargach zmysłowych, pięknie wykrojonych. Wielkie czarne źrenice były przysłonięte czarnemi rzęsami. Oczy otoczone siną obwódką. Gęste brwi stykały się prawie ponad nasadą nosa cokolwiek mięsistego. Obfite włosy chowała pod czerwoną chustką, z pod której ponad czołem wymykał się pukiel wspaniałych loków. Szyję miała delikatną i pozwalającą się domyśleć ładnych ramion. Bluzka silnie opięta uwypuklała cudowny jej biust, a przez cienki materjał, jak dwa różowe pączki, sterczały młode piersi.

Majewskiemu aż w oczach pociemniało Zapomniał już o swojej starej matce i o czynności dla której tu przybył, a jedynym jego pragnieniem było porwać ją w swoje ramiona i unieść gdzieś daleko.

— Czemu pani nie tańczy? zapytał się jej.

— Jakże ja mam z nimi tańczyć, kiedy swemi szkaradnymi butami bez miłosierdzia depczą po nogach—i roześmiała się srebrzyście, pokazując przy tem dwa rzędy wspaniałych zębów.

— Może zatańczy pani ze mną?

— Z panem, chętnie.

— Majewski chwycił ją w swoje ramiona i zmieszał się z innemi parami.

— Jak pani na imię?

— Hanka.

— A panu?

— Wiesław.

Ach jakie śliczne imię!—Po tych słowach, czując jego wzrok utkwiony w siebie, jak kotka przycisnęła się do niego sprawiając, iż przez gruby mundur w jaki był ubrany, odczuwał jej jędrne piersi oraz żar bijący od młodej i zdrowej kobiety.

— Wiek bym z panią tańczył—rzekł do niej patrząc w jej zamglone oczy. Lecz grajek był widocznie innego zdania, bo muzyka naraz ucichła, a pary zmęczone tańcem, szukały odpoczynku.

Majewski po skończonym tańcu z Hanką wyszedł przed chatę i usiedli razem na ławce. Oboje milczeli... lecz serca ich biły tak silnie, że uderzenia tychże stawały się prawie dosłyszalnemi.

Hanka położyła na jego ręce dłoń gorącą, której dotknięcie napełniało go taką samą błogością, jak przytulenie się jej w tańcu.

W tym właśnie momencie otoczyła go ramieniem, przyciągnęła jego głowę i wycisnęła mu na ustach długi gorący pocałunek.

Pocałunek ten był tak rozkoszny, że zamraczył go na chwile. Przez długi czas był pod wrażeniem tej pieszczoty, a zanim zdołał się ocknąć, dziewczyna, jakby zawstydzona swoim postępkiem, wyrwała mu się z objęć i wybiegła na drogę.

Majewski podrażniony rzucił się za nią, a dopędziwszy całował bez opamiętania,

— Przestań Wiesiu, może nas kło zobaczyć?

— Kochanie! dla mnie już nikt nie istnieje, jedynie ty!

— Ale ja się obawiam, co ludzie powiedzą? Chodź ze mną, ja cię zaprowadzę w piękne i cichę miejsce.

Zeszli z drogi i błądzili wśród wysokiej trawy nie rozmawiając wcale z powodu wzruszenia rozpierającego im piersi. Wreszcie usiedli w kępie rozkwitłego rumianku. Powietrze było wonne przepełnione zapachem najrozmaitszych ziół.

Majewski bezwiednie opasał ramieniem kibić dziewczyny, drżącą ręką zaczął rozpinać bluzkę... Nareszcie ostatni guzik ustąpił, a piersi czując swobodę wytrysnęły na wierzch z pod rozpiętego stanika, olśniewając go swoją białością.

Hankę przebiegł dreszcz rozkoszy... Chwyciła go za szyję i przewróciła się na wznak przyciągając głowę do piersi. W śród tej rozkosznej poduszki, stworzonej dla głów męzkich, Majewski słyszał głośne bicie jej serca...

W tej chwili księżyc zakrył wstydliwie oblicze welonem z chmur. Przestraszony puchacz przemknął cichutko ponad niemi, a żaba rechotała zawzięcie i monotonnie, jakby nadając ton tej symfonji nocnych głosów. Cienie drzew rozłożyły się po ziemi. W trawie brzęczały chrabąszcze. Z szumem przelatywały motyle nocne. Przyczajony do ziemi około drogi porwał się skowronek, a poza rzędem chałup chłopskich widać białego kota, jak w pole za łupem się wymykał.

* * *

Podczas, kiedy Majewski rozkoszował się boskiem tchnieniem przyrody, zapominając o świecie całym, do wioski podchodził jakiś podejrzany mężczyzna. Był on wzrostu Wysokiego, ruda broda sięgająca prawie do pasa w nieładzie opuszczała się w dół. Z pod krzaczastych brwi wyglądała para małych ócz Ruchy jego były bojaźliwe. Za każdym śilniejszym powiewem wiatru, albo za najmniejszym szelestem wywołanym pod nogą, oglądał się na wszystkie strony, upatrując dogodnego miejsca, aby się skryć i każdorazowo chował pod marynarkę niesiony w ręku krutki austryjacki karabinek. Był to sławny bandyta Ryś. Tak doszedł do jednej z chat i zaledwie zdążył wbiedz na dziedziniec i schować się za róg domu, usłyszał zbliżające się głosy. Na ten sam dziedziniec wszedł równocześnie Majewski z Hanką.

— Tu mieszkasz?

— Tak.

Weszli na ganek. Majewski objął czule Hankę i przytulając ją do siebie siadł na ławce. Księżyc skrył się zupełnie. Na niebie tylko jedna jutrzenka świeciła jeszcze, natomiast inne gwiazdy już poznikały. Na wschodzie poczęło świtać. Dzień zaczął się budzić w całej swej okazałości. Skowronek opuścił już swoje gniazdko, wzbił się w górę wyśpiewując ranną modlitwę, a trele jego płynęły hen daleko..

— Powiedz mi Wiesiu, jak długo będziesz razem ze mną?—przymilając się rzekła Hanka.

— Narazie muszę cię opuścić, ale wkrótce powrócę, jak tylko załatwię swoje sprawy.

— Jakie sprawy skierowały cię w nasze strony?

— Tego nie mogą ci powiedzieć, bo to tajemnica służbowa!

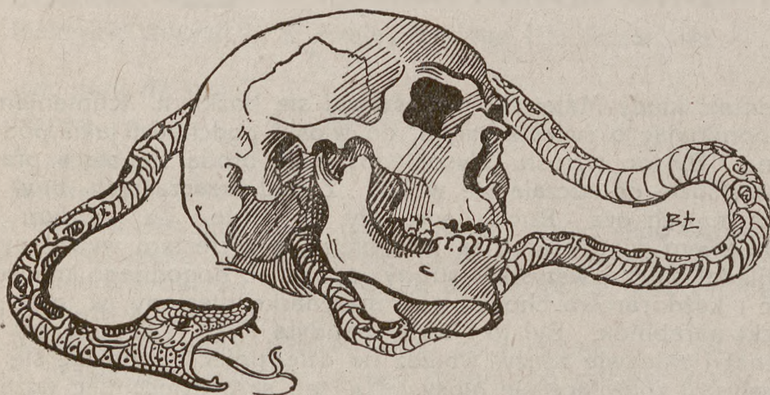
— Mnie się obawiasz, powiedzieć mi nie chcesz, więc mnie nie kochasz — mówiąc te słowa, łzy jak grad posypały się z jej oczu.

Majewskiemu żal się, zrobiło dziewczyny, a pomnąc na rozkaz przełożonego, chciał coś skłamać lecz narazie nic wymyśleć nie mógł.

— Hanko! przestań już powiem ci wszystko, tylko nie płacz! Oto polecono mi abym dowiedział się, kiedy do wioski Mikuliszek ma przyjść bandyta Ryś. Ale ja go muszę sam złowić i nie spocznę dotąd, kiedy nie będę go miał zakutego w kajdanach!

— A teraz bywaj mi zdrowa, za dwa dni będę z powrotem! — rzekł wstając z ławki, i pożegnawszy się z Hanką ruszył w stronę wyjścia. Słysząc te słowa, stojący za rogiem chaty Ryś roześmiał się szyderczo, usta wykrzywiły się, a oczy zaświeciły złowieszczym ogniem. Powoli podniósł karabin do oka, chwilę mierzył... i padł strzał, a na ziemię, jak ścięte drzewo runął Majewski, tylko zbielałe usta zdołały wyszeptać... „matko moja“... i skonał...

Z za horyzontu leniwie wysuwało się słońce. Spojrzało ironicznie na leżącego trupa i na klęczącą obok niego Hankę, obojętnie ruszyło swoją drogą, stopniowo podnosząc się ku górze...

ROMUALD KAWALEC.

Nauka o Polsce.

(w pytaniach i odpowiedziach)

I. Geografja.

1. *Jakim krajem jest Polska pod względem rozmiarów i kształtu?*

Jest raczej krajem jednolitym, gdyż nie ma części oddzielonych obcem terytorjum, jak n. p. Niemcy, nie ma kolonji zamorskich.

2. *Jakie charakterystyczne cechy ma kształt Polski?*

Najbardziej znamiennemi są zatoki wciśnięte w terytorjum i półwyspy wybiegające poza zwarty obszar państwa. Wyróżniają się: pomorski i szerszy od niego wileński.

3. *Jakie granice ma Polska?*

Granice fizyczne, oraz polityczne: sztuczne i naturalne.

4. *Jakie granice fizyczne ma Polska?*

Granice fizyczne (dane przez naturę to jest takie, poza któremi nie leży żadne państwo, z którem należałoby się układać) ma Polska jedynie na północy, w postaci morza.

5. *Jakie granice polityczne—naturalne ma Polska?*

Granice polityczne (dwustronne, będące wynikiem układów z państwami sąsiedniemi) naturalne ma Polska w postaci Karpat na południu, oraz rzeki: Dźwina, Wilja, Morocz, Słucz, błota nad Prypecią, Zbrucz, Dniestr, Czeremosz, Dunajec w Pieninach, Olza, Obra z jeziorami Zbąszyńskiemi, Noteć i jezioro Żarnowieckie.

6. *Jakie momenty uwzględniał rząd polski, przy ustalaniu linji granicznej?*

Geograficzne, etnograficzne, strategiczne, gospodarcze i polityczne.

7. *Jaka jest długość granic Polski?*

Z Niemcami	1850
„ Rosją	1400
„ Czechosłowacją	800
„ Litwą	450
„ Rumunją	350
„ Łotwą	100
„ Gdańskiem	100
Granica morska	146
Razem	5196 km.

8 *Jak można określić wielkość Polski?*

Według powierzchni i ilości mieszkańców?

9. *Jaki obszar zajmuje Polska?*

400.000 km².

10. *Do jakiego rzędu państw należy Polska pod względem zajmowanej przestrzeni?*

Do średnich!

11. *A pod względem ilości mieszkańców?*

Także do średnich!

12. *Ile Polska liczy mieszkańców?*

Według ostatniego spisu, około 29 miljonów.

13. *Jakie miejsce zajmuje Polska w Europie, a jakie w świecie, pod względem ilości mieszkańców.*

W rzędzie państw europejskich 6-te, a w świecie 12-te.

14. *Jak może być rozpatrywane położenie Polski?*

Jako położenie geograficzne, polityczne i matematyczne.

15. *Jakie jest geograficzne położenie Polski.*

Polska leży na wielkiej przerwie pomiędzy Karpatami a Bałtykiem. Jest jednym z ostatnich krajów zachodnich, na przejściu do Europy wschodniej. Pod względem przyrody swej i kultury, posiada więcej cech wspólnych z Europą zachodnią, aniżeli wschodnią, między któremi jest pośrednikiem wpływòw handlowych, politycznych, kulturalnych i religijnych, co dotyczy głównie przeszłości i spodziewanej przyszłości. Również z północy na południe jest Polska łatwa do przebycia i ułatwia stosunki i związki krajów sąsiadujących. Pod względem komunikacyjnym położenie Polski jest korzystne, co jest wynikiem nizinnego charakteru kraju. Ujemną stroną geograficznego położenia Polski jest utrudniony dostęp do morza przez wolne miasto Gdańsk. Morze to na domiar złego jest morzem zamkniętem i oddalonem od oceanu Atlantyckiego.

16. *Jakie jest polityczne położenie Polski?*

Jest ono środkowe, t. zn., że granice państwa przylegają do szeregu państw sąsiednich.

17. *Z ilu państwami graniczy Polska?*

Z sześcioma, t. zn.: z Rosją, Niemcami, Czechosłowacją, Litwą, Rumunją i Łotwą.

18. *Czy położenie polityczne Polski jest korzystne?*

Tylko ze względów gospodarczych. Ze względów strategicznych jest niekorzystne.

19. *Jakie jest położenie matematyczne Polski?*

Wyraża się ono w tem, że najdalej na północ wysunięty punkt Polski (nad Dźwiną), leży pod 55°50′ szerokości geograficznej północnej, a najdalej na południe wysunięty cypel wciskający się u źródeł Czeremosza Białego w terytorjum rumuńskie, leży pod 47°44′ szer. geogr. pn. Najdalej na zachód wysunięte jest woj. poznańskie nad Wartą 15°45′ na wsch. od Greenwich, a najdalej na wschód leżą powiaty nad Dźwiną 28°20′ na wsch. od Greenwich.

20. *Jakie znaczenie ma Bałtyk dla Polski, jakie znaczenie ma polskie wybrzeże.*

Tutaj Polska nie ma granic. Stąd polska Bandera może swobodnie płynąć w świat szeroki w służbie dla Ojczyzny, stąd owoce naszej pracy możemy wywozić bezpośrednio do wszystkich krajów, a w zamian przywozić potrzebne nam produkty i surowce, bez opłacania haraczu obcym pośrednikom. Z tego wybrzeża musimy zrobić przestronną bramę dla swobodnego komunikowania się z całym światem i dać tej bramie opiekę zbrojnego ramienia, już nie tylko dla wiernego ludu kaszubskiego, ale całego Narodu Polskiego. Wznawiamy teraz tradycję Chrobrych, Piastów i mądrych Jagiellonów. Rozumieli oni, że Polska musi oprzeć się o morze, że ziemia pomorska nigdy nie może być oddawana komukolwiek w zastaw. Czterysta lat tamu Anna Jagiellonka mówiła: „Wolnością morską państwo ku górze się wznosi, tak i my mamy ku górze się wznieść". (Mowy Prezydenta Rzeczypospolitej Wojciechowskiego).

21. *Czy pod względem fizycznym Polska jest krajem jednolitym?*

Pod względem swej fizycznej natury, Polska jest krajem różnorodnym i rozpada się na krainy geograficzne. Mamy trzy zasadnicze krainy: grupę Karpat na południu, i obniżającą się ku Bałtykowi płaszczyznę na północy, rozpadającą się na krainę wyżyn i nizin. Te dwie krainy można podzielić na: pas gór właściwych, pas wyżyn właściwych i w obrębie nizin pas Wielkich Dolin i pas Pojezierzy.

22. *Co można powiedzieć o krajobrazie polskim?*

Krajobraz polski jest bardzo urozmaicony. A więc mamy wybrzeże morskie ze swojemi wspaniałemi urwiskami, usypiskami i zalewami, krainy pojezierne z otaczającemi je wokoło wyniosłemi morenami, dziwny urok roztaczające krainy błot i lasów, głęboko wcięte, stromemi opatrzone brzegami doliny rzeczne i wreszcie góry, te przepiękne polskie Tatry.

23. *Jakie znaczenie mają dla Polski Tatry?*

Góry polskie, Tatry mają dla państwa polskiego znaczenie ze względów gospodarczych, zdrowotnych, obronnych i estetycznych. Bogato zalesione, mogą dostarczać dużej ilości drzewa zasilającego przemysł drzewny, drzewa budulcowego i opałowego. Zdrowe powietrze górskie ma własności lecznicze, dlatego też Tatry odgrywają wielką rolę w coraz bujniej rozwijających się stacjach klimatycznych. Centralnym punktem tego ruchu, jest Zakopane, położone przepięknie u stóp przesławnego Gewontu. Jako naturalna granica polityczna, stanowią góry doskonałą linję obronną, na granicy z państwem czechosłowackiem. W tych uroczych górach naszych można odszukać siebie samego, chłonąc w siebie ten bezmierny spokój jaki tu panuje. Kiedy oddycha się z tą przedziwną łatwością prawdziwem czystem powietrzem, w taki słoneczny jasny dzień wśród niebotycznych szczytów polskich kochanych Tatr, myśli się wówczas słowami poety: „Piękna nasza Polska cała, piękna, żyzna i niemała...". Kocha się goręcej, żywiej ziemię rodzoną, a poprzez szlachetne uczucie miłości ziemi ojczystej, sięga się w sferę wyższych uczuć, w sferę wyższych ideałów, sięga się potężną myślą w ten świat wyśniony, wymarzony, w świat pełen tęcz i blasków.

24. *Jaka jest rola historyczna wód polskich?*

W historji Polski, rzeki odegrały rolę niezwykłą ze względów handlowych, osadniczych i politycznych. Handel polski rozwijał się i szedł potęż-

nie wzdłuż rzek, które były naturalnemi jego sprzymierzeńcami. Wzdłuż rzek także tworzyły się szlaki osadnicze (wzdłuż Dniestru na Ruś, wzdłuż Niemna na Litwę).

25. *Czy sieć rzeczna w dziesiejszem państwie polskiem spełnia swe historyczne zadanie?*

Niezupełnie, gdyż nie odpowiada wymogom dzisiejszej techniki życia społecznego. Gdy rzeki polskie zostaną uregulowane, gdy zostanie zaprowadzona racjonalna mądra gospodarka rzeczna, polskie drogi wodne będą mogły jak niegdyś wywierać swój wielki wpływ na gospodarczy rozwój państwa.

26. *Jakie znaczenie posiadały rzeki polskie dla granic państwa?*

Granice państwa polskiego tworzyły rzeki: Dniepr, Dźwina, Dniestr, wewnątrz jednak nie tworzyły granic ani piastowskich, ani też wojewódzkich w późniejszych okresach.

27. *O jakie rzeki oparł się nowy podział administracyjny państwa?*

O Wisłę, Bug, Pilicę, Prosnę, Przemszę, Białą, mając za podstawę granice zaborcze, które tworzone były z uwzględnieniem potrzeb strategicznych zaborców.

28. *Jakie właściwości ma klimat państwa polskiego?*

Klimat w Polsce jest umiarkowany, t. zn. pozwala ludności oddawać się pracy i działalności organizacyjnej przez cały ciąg roku.

29. *Jak długo trwa zima w Polsce?*

Przeciętnie od 2—4 miesięcy.

30. *Jaka jest przeciętna temperatura zimy na ziemiach polskich?*

Od 0°—6°, chociaż zdarzają się mrozy do 25°.

31. *Ile ludności liczy Polska?*

Według ostatniego spisu ludność państwa polskiego wynosi 29 milj. mieszkańców.

32. *Jaka jest gęstość zaludnienia w Polsce?*

Przeciętnie wypada 70 ludzi na 1 km², t. zn. Polska należy do krajów o średnio gęstem zaludnieniu. Największą gęstość zaludnienia posiada Śląsk—200 ludzi na 1 km², najmniejszą zaś woj. poleskie, gdzie wypada 21 ludzi na 1 km².

33. *Jaka jest gęstość rozmieszczenia budynków w Polsce?*

Budynków mieszkalnych liczy Polska 3,5 milj., średnio zaś przypada 7 mieszkańców na 1 budynek. Gęstość rozmieszczenia budynków wacha się 1.500—500 na 100 km², największą gęstość wykazuje Warszawa, najmniejszą zaś Polesie i pograniczne Pomorze.

34. *Ile mamy miast i wsi?*

Miast liczy Polska 600, najwięcej w woj. poznańskiem, najmniej w poleskiem. W miastach mieszka 25% ogółu ludności, t. j. 7 milj. Cyfra wsi polskich wacha się około cyfry 20.000.

35. *Jaki był w ostatnich latach ruch ludności na ziemiach polskich?*

Po woinie zasadniczo liczba ludności zmniejszyła się, cyfrowo jednak zwiększyła się, powróciło bowiem do Polski w okresie powojennym około 1.000.000 polaków, co świadczy o gorącem umiłowaniu przez nich ziemi

ojczystej. Równocześnie nastąpił ciekawy objaw emigracji ludności niemieckiej z woj. poznańskiego i pomorskiego do Niemiec (20%).

36. *Jaki jest skład narodowościowy mieszkańców w Polsce?*

W przybliżeniu jest na ziemiach polskich 19.500.000 polaków (69,1%) 4 milj. rusinów, 1 milj. białorusinów, 2.50 milj żydów, 1 milj. niemców. Procentowo biorąc mniejszości narodowe w Polsce wynoszą 31%.

37. *Czy obszar języka polskiego wchodzi w terytorja państw sąsiednich?*

Tak! W przyznanej niemcom części Śląska mieszka przeszło 700.000 polaków, w Prusach Wschodnich 400.000, na Litwie 150.000, w Czechosłowacji 200.000.

38. *Jakie są na obszarze języka polskiego mniejszości narodowe?*

Niemiecka, żydowska, ruska i białoruska.

39. *Jak jest rozmieszczona i czem się zajmuje mniejszość niemiecka?*

Mniejszość niemiecką reprezentuje ludność rolnicza po wsiach i przemysłowa w miastach. Obszary tej ludności mamy nad Notecią i w dolinie oraz w delcie Wisły. Rozrzucone kolonje niemieckie spotykamy w wojew. warszawskiem i łódzkiem. Ludność miejską niemiecką mamy w przemysłowych miastach takich jak: Łódź, Toruń, Bydgoszcz i Katowice.

40. *Jak jest rozmieszczona i czem się zajmuje mniejszość żydowska?*

Na ziemiach b. zaboru rosyjskiego i austryjackiego, ludność żydowska stanowi w miastach przeważający odsetek mieszkańców. Żydzi trudnią się wyłącznie handlem, a rzadko tylko prowadzą drobne warsztaty. Ku wschodowi Polski są żydzi po miastach coraz liczniejsi.

41. *Jak jest rozmieszczona i czem się zajmuje mniejszczość ruska?*

Mniejszość ruska zajmuje obszar na południe od Prypeci, a więc Wołyń, Podole, Beskidy wschodnie, przerwany w środku polskim półwyspem lwowsko-tarnopolskim (10—50%). Na obszarze tym ludność ruska dochodzi do 65%, żydowska zaś od 5—15%.

42. *Jak jest rozmieszczona mniejszość białoruska?*

Mniejszość białoruska zajmuje obszar na północ od Prypeci, a więc przedewszystkiem górne dorzecze Niemna i lewy brzeg Dźwiny. Obszar ten jest mniejszy od ruskiego, a zamieszkany także przez żydów 10—20% i przez polaków 0—15%. Poza tym drobnym odsetkiem polacy zajmują półwysep południowo-wschodni, wychodzący z niziny nad górną Wisłą, trzymający się Podola zachodniego, a nawet zachodzący na Podole wschodnie. W półwyspie tym ludność polska w niektórych powiatach mieszka w ilości ponad 50%. zresztą stanowi znaczną mniejszość od 25—50%.

43. *Jaki jest skład wyznaniowy ludności państwa polskiego?*

Wśród ludności polskiej mamy 97% wyznawców kościoła rzymsko-katolickiego 1% protestanckiego i 2% grecko-katolickiego. Z pośród mniejszości narodowych, religię rzymsko-katolicką wyznają białorusini, oraz w mniejszej połowie niemcy. Bardzo niewiele jest ormian-katolików, a natomiast dużo bo 11% ogółu ludności należy do wyznania grecko-katolickiego (rusini z Beskidów i Podola, oraz nieliczni rusini nad Bugiem). Do cerkwi prawosławnej zaliczają się rusini na Wołyniu i część białorusinów, a nawet polaków w liczbie okrągłej 2,5 milj. Ważną grupę wyznaniową tworzą żydzi.

44. *Jakie znaczenie kulturalne dla Polski miała Unja kościoła greckiego z Rzymem?*

Unja kościoła greckiego z Rzymem była wspaniałem dziełem Polski, świadczącem o jej wysokiem poczuciu kulturalnem i zdolności do łagodzenia różnic religijnych. Unja ta przyczyniła się do powiązania wschodnich ziem polskich z zachodniemi, wpłynęła w niemałym stopniu na zatarcie różnic wyznaniowych w Polsce. Z tych to względów rząd rosyjski zwalczał Unję, zmuszając Unitów do zerwania z Rzymem. Nimbem prawdziwego męczeństwa owiane są walki Unitów ziemi Chełmińskiej i Podlasia z zaborcą rosyjskim.

45. *W których częściach Polski Unja zachowała się i dlaczego?*

We wschodniej części Małopolski, a więc w wojew. lwowskiem, tarnopolskiem i stanisławowskiem Unja zachowała się, dzięki łagodniejszym rządom zaborcy austryjackiego.

46. *Jaki wpływ na gospodarczą budowę państwa ma nizinność kraju?*

Nizinność Polski zadecydowała o rozwoju rolnictwa, które kwitło na jej ziemiach od początku istnienia państwa.

47. *Jakie jest znaczenie lasów dla struktury gospodarczej?*

Lasy polskie znajdują się w stanie dość wielkiej dzikości. Zajmują one prawie $^1/_4$ część kraju, ze względów więc gospodarczych mają dla Polski pierwszorzędne znaczenie, jako budulec dla rozbudowy zniszczonego wojną kraju, jako przedmiot przemysłu drzewnego, wreszcie jako czynnik uzdrowiskowy. Najlepiej zalesione są województwa: stanisławowskie, śląskie i poleskie (30%); wschód i południe Polski i woj. pomorskie (20—30%); woj. łódzkie, warszawskie, poznańskie i tarnowskie (10—20%). Jest rzeczą charakterystyczną, że blisko $^1/_3$ część lasów należy do państwa. Zachowały się następujące puszcze leśne: białowieska, bory tucholskie, augustowska, nalibocka, różańska, myszyniecka, kampinowska, niepołomicka, sandomierska.

48. *Znaczenie płodów mineralnych?*

Płody mineralne są ważną gałęzią, a niejednokrotnie dźwignią przemysłu i handlu polskiego. Ziemia polska kryje w swem wnętrzu rozmaite skarby mineralne. Mamy je głównie tam, gdzie warstwy geologiczne starsze występują na powierzchnię. Tam gdzie są one przykryte utworami geologicznie młodszemi (lodowcowemi), jest ich mniej. Zasoby mineralne Polska ma: w pasie karpackim: sól, nafta i gazy ziemne; w pasie wyżynnym między Odrą a Wisłą, na wyżynie Małopolskiej: węgiel, rudy żelaza, cynk, ołów, miedź, kamień budowlany, marmury, piaskowce, gips i siarka. Prócz tego mamy na Podolu, Wołyniu, nad Dźwiną, dobry kamień budowlany i złoża kredowe; nad górnym Niemnem, środkowym Bugiem i nad Dniestrem fosforyty. Luźnie rozrzucone na pograniczu Prus Wschodnich bursztyny.

49. *Jak się rozwija i jakie budzi nadzieje na przyszłość przemysł polski i górnictwo?*

Przemysł w Polsce ma naogół korzystne warunki rozwoju, dzięki posiadaniu własnych ważniejszych surowców, rzutkich przedsiębiorczych jednostek, oraz pracowitego i zręcznego robotnika.

50. *Jakie mamy ważniejsze obszary przemysłowe w Polsce?*

Obszar bielski, katowicko-sosnowiecko-krakowski, łódzki.

51. *Jakie obejmuje centra i rodzaje przemysłu obszar bielski?*

Przemysł bielski koncentruje się w miastach: Bielsku, Białej, Lipniku, Kętach i Andrychowie, dostarcza zaś materjałów i wyrobów włókienniczo-wełnianych.

52. *Jakie obejmuje centra i rodzaje przemysłu obszar katowicko-sosnowiecko-krakowski?*

Katowice, Huta Laury, Huta Królewska, Frydenshuta, Swiętochłowice, Sosnowiec, Dąbrowa Górnicza, Zawiercie, Szczakowa, Trzebinia, Kraków; mamy tu przemysł górniczy (kopalnie węgla i rud), hutniczy (w Zawierciu, Sosnowcu) i jutowy w Częstochowie.

53. *Jakie obejmuje centra obszar łódzki?*

Łódź, Ozorków, Zgierz, Brzeziny, Pabjanice, Zduńska Wola, niedaleko zaś Łodzi Piotrków i Tomaszów. Na obszarze tym rozwinął się przemysł włókienniczo-bawełniany i wełniany.

54. *Czy istnieją jeszcze w Polsce jakieś inne ogniska przemysłowe?*

W większych miastach. A więc mamy Warszawę z przemysłem wielorakim, a przedewszystkiem metalowym i konfekcyjnym. Następnie Białystok z bardzo dobrze rozwijającym się przemysłem wełnianym, Zyrardów z przemysłem lnianym, Radom i Opatów z przemysłem metalowym i hutniczym, Włocławek z rolniczym i jedyną w Polsce fabryką celulozy. Poznań ma dobrze rozwinięty przemysł chemiczny, metalowy i tytoniowy, Bydgoszcz przemysł drzewny, Grudziądz metalowy i chemiczny, Drohobycz, Krosno, Gorlice, naftowy. W całej Polsce rozpowszechniony jest przemysł spożywczy, drzewny i ceramiczny, na ziemiach b. zaboru rosyjskiego przemysł garbarski i wreszcie w Małopolsce przemysł koszykarski.

55. *Jaki jest stan dróg w Polsce?*

Naogół drogi polskie są bardzo zaniedbane, do czego przyczyniły się głównie rządy zaborców. Drogi bite (20 km. na 100 km^2) znajdujemy na obszarze woj. poznańskiego, pomorskiego i śląskiego. Gorzej pod tym względem jest na terenie czterech woj. małopolskich (7—12 km. na 100 km^2), a najgorzej na obszarze b. zaboru rosyjskiego (6—9 km. na 100 km^2). Razem dróg bitych było w Polsce przeszło 30.000 km.

56. *Jaki jest stan dróg żelaznych w Polsce?*

Nie lepszy od dróg kołowych. Dróg żelaznych mieliśmy w 1922 r. przeszło 16.000 km., średnio więc przypadało na 100 km^2 4 km. kolei. Najgęściejszą sieć kolejową posiada Śląsk Górny i woj. poznańskie.

57. *Jaki jest stan dróg wodnych w Polsce?*

Najgorszy ze wszystkich dróg. Obfita i dość równomiernie rozłożona sieć rzeczna, nie jest połączona za pomocą kanałów, rzeki nie są uregulowane, brak przystani rzecznych.

58. *Jakie znaczenie ma Gdańsk dla Polski?*

Gdańsk jest wprawdzie wolnem miastem, ale politykę zagraniczną i celną ma wspólną z Polską, przyczem używalność portu dla celów handlowych (rządzi nim wspólnie polsko-gdańska Rada portowa), oraz koleje zastrzeżone są dla Polski. Znaczenie Gdańska wzrośnie z chwilą uregulowania Wisły i połączenia jej z innemi rzekami za pomocą kanałów. Wtedy Gdańsk mógłby sięgnąć swym wpływem w dorzecze Dniepru, Dniestru, a nawet Niemna. Jako port wywozowy Gdańsk może stać się

miejscem zbytu dla polskiego drzewa, cukru, nafty, węgla. Jako port przywozowy, może pośredniczyć w dostarczaniu Polsce: bawełny, wełny, rudy, nawozów sztucznych i maszyn. Gdańsk odciągnie też prawdopodobnie część ruchu emigracyjnego od portów niemieckich. Z drugiej strony znowu, Gdańsk jako wolne miasto utrudnia Polsce korzystanie z portu i miasta dla celów gospodarczych i handlowych, uniemożliwia polakom osiedlanie się, utrudnia rozwój handlu polskiego i t. d. Dlatego też Polska przystąpiła do budowy własnego portu w Gdyni.

II. Historja Polski.

59. *W jaki sposób można podzielić Historję Polski?*

Na cztery epoki, a mianowicie:

I epoka piastowska do r. 1386 czyli do koronacji Wład. Jagiełły na króla polskiego i zaślubin jego z Jadwigą.

II epoka jagiellońska, 1386 — 1572, czyli do śmierci Zygmunta II Augusta, ostatniego z Jagiellonów.

III epoka królów obieralnych, 1572 — 1795, czyli do abdykacji króla Stanisława Augusta Poniatowskiego w Grodnie 1795.

IV epoka porozbiorowa, 1795 — 1918, czyli do zdobycia niepodległości ustalonej podpisaniem pokoju wersalskiego 28 czerwca 1919 r.

60. *Jakie okresy obejmuje epoka I?*

Okres I do roku 1138. Tworzenie się państwa polskiego do ustawy sukcesyjnej Bolesława Krzywoustego.

Okres II, 1138 do 1306. Skutki testamentu Bolesława Krzywoustego, rozbicie jedności państwa, do wstąpienia na tron Władysława Łokietka.

Okres III od r. 1306 do 1386. Przywrócenie jedności państwu do koronacji Władysława Jagiełły na króla polskiego.

61. *Jakie okresy obejmuje epoka II?*

Okres IV od 1386 do 1444. Rządy oligarchji możnowładczej do klęski warnęńskiej.

Okres V, 1444 do 1506. Ostateczne zwycięstwo szlachty do śmierci Aleksandra.

Okres VI od 1506 do 1572. Rozkwit kultury polskiej i życia narodowego do wygaśnięcia dynastji Jagiellonów w osobie Zygmunta Augusta.

62. *Jakie okresy obejmuje epoka III?*

Okres VII od r. 1572 do 1668. Zakończenie epoki mocarstwowej Polski, po której „złota wolność“ doprowadza ją do upadku, do abdykacji Jana Kazimierza.

Okres VIII od 1668 do 1696. Wzrost rozstroju wewnętrznego do śmierci Jana III Sobieskiego.

Okres IX od 1696 do 1775. Upadek państwa polskiego, do abdykacji Stanisława Augusta Poniatowskiego, po trzecim rozbiorze Polski.

63. *Jakie okresy obejmuje epoka IV?*

Okres X 1775—1795 Upadek państwa polskiego do abdykacji St. Augusta Poniatowskiego po III rozbiorze Polski.

Okres XI od 1795 do 1815. Próby odzyskania niepodległości, do uchwał kongresu wiedeńskiego.

Okres XII od 1815 do 1864. Rządy absolutne i powstania do upadku powstania styczniowego.

Okres XIII od 1864 do 1918. Próby obudzenia ducha Narodu w trzech zaborach do odzyskania niepodległości.

64. *Jakie są dzieje Slowian?*

Naród polski należy do wielkiego szczepu słowiańskiego, który w niepamiętnych czasach przybył z Azji do Europy i osiedlił się na rozległej przestrzeni położonej na północ i wschód. Przez długi czas żył on w spokoju i zapomnieniu, mając za sąsiadów Celtów, Germanów i Scytów. Od czasu do czasu zaglądali do nich wprawdzie kupcy greccy z nad morza Czarnego, to znów Etruskowie i Rzymianie, ale odwiedziny te miały charakter ściśle handlowy, przyczem zabiegali o zdobycie w zamian za swe towary, bursztynu. Dopiero najazd Hunnów na Europę (w końcu IV w. po Chrystusie) poruszył te różnorodne ludy i zmusił je do wędrówek. Po upadku państwa Hunnów (VI w. po Chrystusie), Słowianie pod nazwą Antów i Wenedów zajmują doliny alpejskie, brzegi Dunaju, przestrzeń od Dniepru po Elbę, przedostają się na półwysep bałkański, docierają do Grecji. Słowian cechowała miłość swobody i niezależność, ale napadnięci łączyli się przeciw wspólnemu wrogowi. W ten sposób powstało pierwsze państwo słowiańskie (w VII w. po Chrystusie) dla obrony przeciw Awarom. Do walki z tym dobrze wojskowo zorganizowanym wrogiem, stanęli Słowianie pod wodza Samona, ale z chwilą jego śmierci wszystko rozpadło się i Słowianie przez 200 lat nie mogą podnieść się z upadku. W tym czasie powstało potężne państwo Karola Wielkiego, który pod pozorem szerzenia Chrześcijaństwa rozpoczął tępienie Słowian. Aby przeciwstawić się temu, Rościsław książę morawski sprowadził św. Cyryla i Metodego i odtąd zaczęło się nawracanie pogańskich Słowian drogą pokojową. W ten sposób nawróceni zostali czesi i część małopolan. Z upadkiem państwa wielkomorawskiego (podbitego przez niemców) i rozgromieniem węgrów (Otton I) a w momencie zupełnego rozluźnienia więzów łączących szczepy słowiańskie, wystąpiła na widownię dziejową Polska.

65. *Jakie były początki państwa polskiego?*

Początki państwa polskiego nie zostały zapisane na kartach historji, ale ograniczają się tylko do podań i baśni ludowych. W okolicach Krakowa — legenda o Krakusie, który miał zabić smoka, kryjącego się w lochach wawelskiej góry, o jego córce Wandzie, która nie chciała Niemca i utopiła się w Wiśle. W okolicach Gniezna powstały legendy o Lechach i Leszkach, w Kruszwicy o książętach Popielach, o Piaście i cały szereg innych. Natomiast stwierdzonem jest, że państwo polskie powstało nad brzegami Warty w późniejszej Wielkopolsce. W tych to stronach wzniesiono starożytny gród kruszwicki z warowną wieżą drewnianą nad jeziorem, gdzie według podań myszy zagryzły Popiela. Tu powstało państwo polskie pod władzą książąt (w poł. IX w.) wywodzących swój ród od kmiecia Piasta, którego prawnukiem był według podań Mieszko I, pierwszy poświadczony historycznie władca polski.

66. *Jak rozwijało się państwo polskie pod panowaniem Mieszka I (962—992)?*

Mieszko I nie miał szczęścia w walkach z cesarzem niemieckim Ottonem I, aby się więc od dalszych z jego strony napadów zabezpieczyć, zawarł sojusz z księciem czeskim Bolesławem I, ożenił się z jego siostrą Dąbrówką i przyjął wraz z całym narodem chrzest w r. 966.

67. *Jakie ziemie należały do Polski za Mieszka I?*

Ziemia Polan, Kujawy, Mazowsze, Śląsk, Ziemia Wiślan, Ziemia Czerwieńska (Ruś Czerwona). Pod koniec panowania Mieszka I straciła Polska Ziemię Czerwieńską (zabrał książe ruski Włodzimierz Wielki) i Ziemię Krakowską (czesi).

68. *Jak się rozwijało państwo polskie pod panowaniem Bolesława I Chrobrego (992 — 1025)?*

Bolesław I rozpoczął panowanie od przywrócenia jedności państwu, przez pozbycie się swych braci. W zwycięskich wojnach zdobył Pomorze, odebrał czechom Ziemię Wiślan z Krakowem, Morawy i Słowaczyznę i zmusił pogańskich prusaków do uznania swego zwierzchnictwa; zyskał od cesarza niemieckiego Ottona III zwolnienie od daniny i niezależność kościelną (arcybiskupstwo w Gnieznie i trzy biskupstwa). Prowadził szesnastoletnią wojnę z Niemcami, zakończoną korzystnym pokojem w Budziszynie w r. 1018, zabezpieczając Polsce posiadanie Śląska, Łużyc, Moraw. W dwóch wyprawach na Ruś, zajął Kijów, osadzając na tronie swego syna Swiętopełka, a wkońcu przyłączył znowu do Polski Ziemię Czerwieńską. W r. 1025 koronował się na króla polskiego, stwierdzając tem samem niezawisłość państwową. W pracy nad urządzeniem państwa wewnątrz, okazał się Chrobry genjalnym organizatorem, przyswajając mu kulturę zachodnią i ustanawiając administrację państwową. Podzielił kraj na grody i okręgi (kasztelanje) kierowane przez wojewodów (kasztelanów) ustanowił sądy, zakładał klasztory.

69. *Jak się rozwijało państwo polskie pod panowaniem Mieszka II (1025 — 1034)?*

Ożeniony z siostrzenicą cesarza niemieckiego Ottona III, Mieszko II, jeden z czterech synów Bolesława Chrobrego, pragnął iść za przykładem swego wielkiego ojca w budowaniu państwa polskiego, ale stały temu na przeszkodzie dwa czynniki: zamieszki i intrygi wewnętrzne, oraz koalicja wrogów zewnętrznych. Wypędzeni przez mieszka bracia, udali się do Kijowa, gdzie po strąceniu z tronu Swiętopełka, panował Jarosław i spowodowali uderzenie jego na Grody Czerwieńskie. Młodszy brat Mieszka udał się do cesarza niemieckiego Konrada i skłonił go do uderzenia na Polskę z zachodu, równocześnie zaś król duński Kanut ruszył na Pomorze, zajmując je, a Brzetysław czeski na Morawy biorąc je w posiadanie z łatwością. Mieszko stanął dzielnie do walki i jakkolwiek odniósł szereg świetnych zwycięstw nad Niemcami, uległ im wkońcu, tracąc Łużyce. Tymczasem w kraju brat Mieszka Bezprym, wzniecił powstanie i zmusił go do ucieczki. Mieszko umarł w roku 1034 w obłąkaniu, pozostawiając dwóch synów: Bolesława i Kazimierza.

70. *Jak się rozwijało państwo polskie pod rządami Kazimierza I, Mnicha Odnowiciela (1039—1058)?*

Młode państwo polskie rozwijając się stale, przeżywało wstrząśnienia wewnętrzne i zewnętrzne, ale choroba ta organizm jego hartowała. Po krótkich, ale okrutnych rządach Bolesława, ujął ster rządów państwa brat jego Kazimierz (który oddany do klasztoru złożył już nawet śluby zakonne). W Polsce panował wówczas zupełny zamęt. Czeski Brzetysław zajął Śląsk, najechał Wielkopolskę, zniszczył i złupił najpiękniejsze miasta (Poznań, Gniezno i Giecz), a równocześnie Masław ogłosił się księciem Mazowsza, na którem wśród zamieszek podniosło głowę pogaństwo.

W tej krytycznej chwili przybył do Polski Kazimierz, zwolniony przez stolicę apostolską od ślubów zakonnych, a popierany przez cesarza niemieckiego Henryka III. Masława pokonał, księcia kijowskiego Jarosława pozyskał ożeniwszy się z jego siostrą. Z Brzetysławem zawarł pokój odzyskując Śląsk, poczem wziął się energicznie do uporządkowania i podźwignięcia państwa wewnątrz, zyskując sobie słuszny przydomek „Odnowiciela“.

71. *Jak się rozwijało państwo polskie pod panowaniem Bolesława II Szczodrego (Śmiały) (1058—1080)?*

Po przeżytych wstrząśnieniach państwo polskie krzepło coraz więcej, do czego przyczynił się niemało Bolesław II Śmiały, koronowany w roku 1076 na króla. I on pragnął pójść w ślady swego wielkiego pradziada i korzystając z walk wewnętrznych na Węgrzech, w Czechach i Rusi, dążył do przywrócenia Polsce dawnych granic. W prowadzonej wówczas walce cesarza Henryka IV z papieżem, popierał czynnie papieża, dzięki czemu uzyskał możność uporządkowania stosunków kościelnych, ale niestety chroniczna choroba odezwała się, bo oto wybuchł znowu bunt możnowładctwa polskiego, popierającego brata Bolesława, Władysława Hermana. Bolesław w interesie porządku wewnętrznego skazał na śmierć biskupa krakowskiego Stanisława Szczepanowskiego, którego uważał za jednego z wichrzycieli. To go zgubiło. Musiał opuścić kraj i umarł na wygnaniu.

72. *Jak rozwijało się państwo polskie pod panowaniem Władysława Hermana (1080—1102) i Bolesława III Krzywoustego (1102—1138)?*

Polska jakby wyczerpana wydaniem z siebie wielkich królów poprzednich, ustanawia swoim władcą słabego i nieudolnego Władysława II Hermana, który tak wielki miał respekt dla zawsze groźnego sąsiada niemieckiego, że uznał jego zwierzchnictwo i nawet poprzestał na tytule książęcym. Jedynym realnym czynem Władysława Hermana było pozyskanie sprzymierzeńca w królu węgierskim Władysławie. W kraju wybuchła wojna domowa, a na czele powstańców stanął wojewoda Sieciech, dotychczasowy wódz naczelny sił zbrojnych państwa. Młodszy syn królewski Bolesław, połączył się z nieślubnym synem Władysława I Zbigniewem, przeciw ojcu i znienawidzonemu wojewodzie i byłoby przyszło do nowej wojny domowej, gdyby nie interwencja arcybiskupa gnieźnieńskiego Marcina, który obie strony pogodził. Sieciecha wypędzono z kraju, osłabione jednak zamieszkami wewnętrznemi państwo straciło znowu ziemię Czerwieńską. Z chwilą śmierci Władysława I, podzielono państwo w ten sposób, że Zbigniew otrzymał Wielkopolskę i Mazowsze, Bolesław zaś resztę kraju z naczelną władzą. W przeciwieństwie do swego ojca, Bolesław III Krzywousty łączył w sobie cnoty rycerskie z rozwagą i doświadczeniem. Rozumiał, że bez dostępu do morza nie będzie Polska silna na zewnątrz i nie będzie mogła rozwinąć swoich dróg handlowych na Wiśle, dlatego też ruszył przeciwko Pomorzu i zdobył je po kilkuletniej walce. W ten sposób przypadły Polsce takie miasta handlowe i warowne jak: Szczecin, Julin Kamień i Kołobrzeg, a równocześnie rozszerzono na pogańskich Pomorzan światło wiary świętej i cywilizacji. Zaledwie uporał się Krzywousty z jednym wrogiem, musiał stanąć przeciw drugiemu. Skutkiem intryg wypędzonego z kraju brata Zbigniewa, cesarz niemiecki Henryk V, ruszył ku granicom Polski. Stawiły mu bohaterski opór kolejno: Lubusz, Bytom, Głogów, nastąpiła wojna podjazdowa, aż wreszcie załamały się siły niemieckie pod Wrocławiem (t. zw. „Psie pole“). Dalsze intrygi Zbigniewa, który powrócił do kraju przeciął król oślepieniem go i wtrąceniem do

więzienia, gdzie wkrótce umarł. Czyn ten straszny podyktowany względami na dobro państwowe, podziałał na miękkie serce królewskie tak wstrząsająco, że przez dłuższy czas szukał Krzywousty uspokojenia w modłach i pokucie. Dalsze lata panowania upłynęły mu na wojnach pomorskich, które zakończyły się ostatecznem nawróceniem ludu pomorskiego. Chcąc zapobiedz walkom o tron w przyszłości, Bolesław Krzywousty wydał ustawę sukcesyjną. Najstarszy wiekiem Piast miał być naczelnikiem państwa, a na znak zwierzchnictwa posiadać ziemię krakowską, sieradzką i łęczycką. W ten sposób najstarszy syn Bolesława Władysław otrzymał Śląsk, Bolesław Kędzierzawy Mazowsze i Kujawy, Mieszko Stary Wielkopolskę, Henryk ziemię sandomierską, Kazimierz Sprawiedliwy jako małoletni nic nie otrzymał.

73. *Jakie skutki paciągnął za sobą testament Bolesława Krzywoustego?*

Scementowane już wcale nieźle państwo polskie, zaczęło się rozluźniać, nastąpił okres Polski w podziałach. Kto tak jak Władysław II chciał temu przeciwdziałać, tracił prędko tron. Władysław II rozpoczął z młodszymi braćmi wojnę, ale przegrał ją ostatecznie w bitwie nad Pilicą i musiał uciekać z Polski do swego szwagra Konrada III. Panował od roku 1138 do roku 1146. Senjorem został najstarszy z braci Bolesław Kędzieżawy 1146—1173, który na skutek intryg brata Władysława, zmuszony został do podporządkowania się cesarzowi niemieckiemu. Stracił on część Pomorza (podbite i zgermanizowane przez Niemców, prócz Pomorza kaszubskiego i gdańskiego), stracił Sląsk, który zaczął się szybko germanizować skutkiem zawierania przez Piastów sląskich, związków małżeńskich z niemkami. Los Władysława II podzielił senjor wielkopolski Mieszko III Stary (1173—1177), który dążył do zwierzchnictwa nad dzielnicowymi książętami. Wracał on cztery razy na tron krakowski, aż wreszcie ustąpił miejsca księciu sandomierskiemu Kazimierzowi II Sprawiedliwemu (1177—1194), którego panowanie opisał bardzo pochlebnie biskup krakowski Wincenty Kadłubek. Kazimierz II uczynił wyłom w prawie książęcym przez zwolnienie dostojników kościelnych od niektórych podatków na rzecz państwa (zjazd w Łęczycy 1180), połączył po śmierci Leszka Mazowsze i Kujawy, oraz uzyskał zwierzchnictwo nad księstwami ruskiemi na Wołyniu i Haliczu. Śmierć Kazimierza II, (który umiał zahamować do pewnego stopnia ujemne skutki testamentu Krzywoustego) sprowadza nowe walki domowe. Możnowładcy opowiedzieli się za małoletnim Leszkiem Białym. Wówczas upomniał się o swe prawa Mieszko i dopiero śmierć jego wyniosła na tron Władysława Laskonogiego, którego rządy trwały jednak bardzo krótko. Władzę zwierzchnią objął Leszek Biały (1202—1227), który przez zrównanie dzielnicy zwierzchniczej z innemi dzielnicami, doprowadził ostatecznie do upadku jedność państwową (utrzymała się tylko jedność kościelna). Oddał on mianowicie swemu bratu Konradowi Mazowsze i Kujawy i ustanowił za zgodą możnowładców aby ziemia sandomierska i krakowska została przy nim jako dziedziczna własność. Odtąd nazwano ziemię krakowską i sandomierską Małopolską, dla odróżnienia jej od pierwotnej czyli Wielkopolski. W ten sposób przez zmianę prawa następstwa, testament Krzywoustego został ostatecznie obalony. Leszek Biały prowadził wojnę z księciem ruskim Romanem, którego wspólnie z bratem Konradem pobił w krwawej bitwie pod Zawichostem. Aby utrwalić swój wpływ na Rusi, wszedł w porozumienie z królem węgierskim Andrzejem II i wspólnie z nim zajął Halicz, ale wkrótce wszystko się rozbiło. Zamęt panujący w Polsce powięk-

szyła sprawa reform kościelnych podjęta przez papieży, którzy znaleźli gorliwych współpracowników pomiędzy duchowieńskim. Powstał zatarg między władzą świecką, a duchowną. Leszek Biały zagrożony utratą tronu, wydał przywilej dla kościoła w bardzo szerokim zakresie.

74. *W jakich warunkach zostali sprowadzeni Krzyżacy do Polski i jakie pociągnęło to za sobą skutki?*

Brat Leszka Białego Konrad powziął zamiar podboju Prus i w tym celu sprowadził do Polski Krzyżaków, którym nadał ziemię chełmińską i nieszawską z obowiązkiem pomocy w wojnie z Prusami (1226) Wielki Mistrz krzyżacki Herman von Salza, uzyskał jednak tajemnie przywilej od cesarza niemieckiego Fryderyka II nadający im nietylko te ziemie, ale i terytorja zdobyte w przyszłości jako lenna cesarskie, sfałszowany zaś dokument został potwierdzony przez papieża, który nadał tym ziemiom jednocześnie przywilej lenna papieskiego. Po przybyciu do Polski, rozpoczeli Krzyżacy systematyczny podbój Prus, tworząc powoli groźną potęgę tak dla pogańskiej Litwy, jak i dla chrześcijańskiej Polski. Z ówczesnych książąt polskich jedynie książę pomorski Swiętopełk spostrzegł niebezpieczeństwo krzyżackie, które miało stać się w przyszłości przyczyną tylu nieszczęść dla Polski.

75. *Co dały Polsce rządy Henryka Brodatego (1234—1238 r.)?*

Henryk Brodaty zdołał zapanować nad Śląskiem, Małopolską i częścią Wielkopolski i myślał nawet o koronie królewskiej, ale nie umiał się wyzwolić od wpływu cesarza niemieckiego. Ożeniony z Niemką był nawet wybitnym krzewicielem kultury niemieckiej.

76. *Jaki miał przebieg pierwszy napad Tatarów na Polskę?*

Za panowania Henryka II Pobożnego (1238—1241 r.), hordy mongolskie pod wodzą Dżingishana, opuściwszy swoje siedziby w Azji, ruszyły przeciwko Europie. Pod kopytami ich koni znikały wsie i siedziby ludzkie. Padały w proch grody i kwitnące miasta. Padł Kijów, a z nim cała Ruś, zagrożona została Polska, a co zatem idzie Europa. Tatarzy spalili Sandomierz, zajęli opuszczony Kraków, aż przyszło do walnej rozprawy pod Legnicą (1241 r.), w której rycerstwo polskie uległo przeważającym siłom mongolskim, a sam Henryk II Pobożny poległ. Spaliwszy miasta śląskie, mongołowie ruszyli na Węgry, które złupili aż po brzegi morza. Polska nad którą zawisła groźba ciągłych najazdów Tatarów, ocaliła wprawdzie swą niepodległość, ale zapoczątkowane przez Bolesława Chrobrego dzieło połączenia rozbitych dzielnic, zostało odłożone. Tak więc napad Tatarów był klęską ekonomiczną i polityczną.

77. *Co dało Polsce panowanie Bolesława V Wstydliwego (1234 — 1279 r.), trwające prawie pół wieku?*

Długie panowanie Bolesława V, było dla Polski bardzo nieszczęśliwe. Państwo rozpadło się na dziewięć dzielnic, a z wewnętrznych kłótni korzystali pomorzanie, margrabia brandenburski, prusowie, litwini, rusini i wreszcie tatarzy, którzy po raz drugi napadli na Polskę w r. 1259. W odpieraniu ich, Polska spełniła swe posłannictwo dziejowe, jako przedmurze chrześcijaństwa. Bolesław V, ulegając duchowieństwu, wspomagał Krzyżaków, co nie pozwoliło państwo utwierdzić się nad brzegami Bałtyku. Do wyniszczonego napadami kraju, zaczęto sprowadzać osadników niemieckich, którzy nie podlegali prawu polskiemu, a rządzili się prawem własnem t zw. „*magdeburskiem*". W ten sposób cały szereg miast i wsi

otrzymywało prawo niemieckie, na które przenoszono nawet dawne wsie czysto polskie, a język i obyczaje niemieckie czyniły szybkie postępy. Na czele ruchu narodowego, (który był naturalną reakcją przeciw dotychczasowemu rozbiciu), dążącego do zjednoczenia Polski w jedno potężne państwo, stanęła linja kujawska Piastów. Ona to po wymarciu małoletniej linji na Bolesławie V, obejmuje tron krakowski w osobie Leszka Czarnego.

78. *Jaki miały przebieg walki o tron za Leszka Czarnego (1279—1288 r.) i Henryka IV Probusa (1289—1290)?*

Mimo zwycięzkich walk z wrogami Polski, Leszek Czarny został wygnany z Krakowa i umarł wśród walki bez potomstwa. Nastąpiła walka o tron pomiędzy bratem Leszka Władysławem Łokietkiem i zniemczonym księciem Henrykiem Probusem, który zwyciężywszy, panował przez rok. Po jego śmierci, z ponownych walk o tron między Łokietkiem a ks. wielkopolskim Przemysławem II, skorzystał król czeski Wacław II, który zajął Kraków i Małopolskę i wypędził Łokietka. Wacław rządził sprężyście i energicznie, ustanowił trzech namiestników, czyli starostów, wprowadził srebrne grosze.

79. *Jak zostało zapoczątkowane odbudowanie Królestwa w okresie rządów Przemysława (1295—1296) i Wacława II Czeskiego (1300—1305)?*

Przemysław połączył Pomorze ze swą dziedziczną Wielkopolską i koronował się uroczyście w Gnieźnie na króla całej Polski (1295). Miał on zamiar dokonać dzieła zjednoczenia państwa, lecz został zamordowany w Rogoźnie z poduszczenia margr. brandenburskich, mszczących się za utratę Pomorza. Po jego śmierci wielką myśl zjednoczenia Polski podjął Wład. Łokietek, lecz Wielkopolanie dla uspokojenia kraju, oddali tron Wacławowi. Ten wyparłszy Łokietka nawet z dziedzicznych Kujaw, zjednoczył główne dzielnice polskie i koronował się w Gnieźnie królem Polski 1300 r. jako lennik cesarza Albrechta I. Ale Łokietek miał wolę niezłamaną i spryt nie mały. Zdołał on uzyskać poparcie papieża i zorganizował koalicję przeciw Wacławowi. W ten sposób sprawa Łokietka stała się sprawą europejską. Przy pomocy posiłków węgierskich i polskich warstw narodu, burzących się przeciwko rządom czeskim, zdobył Łokietek w roku 1304 Wiślicę, zapewniając sobie drogę do tronu. Stało się to jednak dopiero po śmierci Wacława II i jego syna. Okres rozbicia i walk wewnętrznych, prowadzonych tak długo bez opamiętania, skończył się, aby ustąpić nowemu, jaśniejszemu nieco.

80. *Jak się dokonało przywrócenie jedności państwu za Łokietka (1306—1333)?*

Łokietek który tak wytrwale dążył do tronu, przy pomocy papieża znalazł wreszcie skuteczną drogę do objęcia władzy, przyczem przyświecała mu niezmiennie myśl zjednoczenia całego państwa. Ta szlachetna myśl dodała mu mocy i siły w walkach, które musiał natychmiaśt po powrocie do kraju podjąć. A wiąc złamał opór niemieckiego mieszczaństwa, przy pomocy Krzyżaków wypędził Brandenburczyków z Pomorza i połączywszy prawie wszystkie dzielnice, koronował się na króla polskiego w Krakowie (odtąd miasto koronacyjne). Krzyżacy nie byli bezinteresowni i za wyrządzoną Łokietkowi przysługę, zapłacili sobie sami, zajmując Pomorze dla siebie i przenosząc stolicę swoją z Wenecji do Malborga. Aby odzyskać tak ważny dla państwa dostęp do morza, Łokietek wszedł w porozumienie ze swym zięciem węgierskim Robertem i księciem litewskim Gedyminem (z córką jego ożenił syna swego Kazimierza) i w walnej litwie

pod *Płowcami* (1331) pobił Krzyżaków na głowę. Spór pomiędzy Polską a Zakonem oddał Łokietek do roztrzygnięcia królowi czeskiemu i węgierskiemu.

81. *W jaki sposób Kazimierz III Wielki, utrwalał wywalczoną przez Łokietka jedność Polski (1333—1370)?*

W Kazimierzu Wielkim objawiły się zdolności dyplomatyczne. Naczelną zasadą działania Kazimierza III Wielkiego było wzmacnianie państwa wewnątrz za pomocą traktatów. W *I-szym traktacie wyszehrackim* (1335) pogodził się z Janem czeskim za cenę Śląska, w *II-gim traktacie wyszehrackim* mianował następcą swoim siostrzeńca Ludwika, syna Karola Roberta węgierskiego. (Kazimierz miał tylko córki). W *traktacie kaliskim*, za cenę Pomorza, pogodził się z Krzyżakami. Na wschodzie natomiast objął w posiadanie Ruś Czerwoną. W rządach wewnętrznych dążył do kulturalnego rozwoju państwa. Aby uporządkować stan prawny, tak różnorodny w okresach rozbicia, Kazimierz W. przy pomocy duchowieństwa, wydał *statut wielkopolski* i małopolski oba przyjęto na wiecach, a ujęte następnie w wielki kodeks t. zw. *Statut Wiślicki*. Następnie ujednostajnił prawo magdecurskie, ustanowił dla niego sąd nadzorczy w Krakowie i tem samem położył kres dotychczasowemu odwoływaniu się w sprawach spornych do Magdeburga. Jednym z wielkich dzieł Kazimierza W., było utworzenie (za zezwoleniem stolicy apostolskiej) w r. 1364 w Krakowie *Akademji*. To pierwsze „studjum powszechne", ten pierwszy uniwersytet polski, miał być według słów przywileju fundacyjnego: *„perłą wiedzy przemożnej i wydawać ludzi, dojrzałością rady znamienitych, cnót ozdobą jaśniejących, różnej wiedzy kierunków pełnych"*. Akademja Kaźmierzowska posiadała tylko 3 wydziały, a dalszemu, jej rozwojowi położyła kres nieubłagana śmierć Wielkiego Króla Polski.

82. *Co dały Polsce rządy Ludwika Węgierskiego (1370—1382)?*

Rządy Kudwika osłabiły bardzo Polskę, król ten bowiem dbał więcej o Węgry niż o Polskę i przeprowadził t. zw. *„Pakta Koszyckie"*, które były wyrazem ograniczenia władzy monarchy, na rzecz szlachty. Na mocy tej umowy, król zwolnił szlachtę od wysokiego podatku, obniżając go do 2 groszy od łanu, zapewnił szlachcie wyłączność piastowania urzędów i dostojeństw, zobowiązał ją do służby wojennej tylko w granicach państwa, oraz zapewnił wynagrodzenie za służbę zagraniczną. W zamian za te ograniczenia swojej władzy, wymógł na szlachcie przyznanie tronu córkom swoim.

83. *Jaki miało przebieg Bezkrólewie z lat 1382—1384?*

Po śmierci Ludwika, w Polsce zaczęły się zamieszki i zawrzała wojna, domowa (Grzymalitów z Nałeczami). Sprawująca wówczas na Węgrzech rządy Elżbieta, wdowa po Ludwiku, zwolniła Polaków od posłuszeństwa względem córki Marji, a przeznaczyła na królowę polską jej młodszą siostrę Jadwigę. Skutkiem tego obie strony wojujące zawarły rozejm, a *Konfederacja* zawiązana w *Radomsku* oświadczyła się za Jadwigą, zaręczoną z arcyks. austryjackim.

84. *Jaki miało przebieg panowanie pierwszej Krolowej Jadwigi (1384—1386)?*

Po przybyciu do Polski, Jadwiga została ukoronowana na „króla" Polski. Wkrótce potem przybyło poselstwo od W. księcia litewskiego Jagiełły, który poprosił Jadwigę o rękę w zamian za co obiecał przejść z ca-

łym swoim ludem na katolicyzm. Była to wielka ofiara ze strony królowej, ale zgodziła się na nią dla dobra i szczęścia powierzonego sobie kraju.

85. *Jakie były losy państwa litewskiego od chwili jego powstania, aż do ślubu Jagiełły?*

Założycielem państwa litewskiego był Mendog (Mindowe), który zmusił innych książąt litewskich a nawet ruskich do uznania swego zwierzchnictwa. Po jego śmierci państwo rozpadło się, z czego skorzystali Krzyżacy rozpoczynając systematyczny podbój Litwy. Od upadku uratował kraj w. ks. Giedymin, za którego rządów Litwa stała się najpotężniejszem państwem na Rusi. Po jego śmierci wielkim księciem został Olgierd, który miał sobie powierzoną obronę zachodniej granicy od Krzyżaków. Po Olgierdzie objął władzę wielkoksiążęcą, syn jego Jagełło.

86. *Jak została zapoczątkowana Epoka II-ga Jagiellońska i co dały Polsce rządy Jadwigi i Jagiełły (1386—1434)?*

Wielkiem wydarzeniem dziejowem był Chrzest Litwy i w następstwie połączenie się jej ściślejszemi węzłami z Polską. Chrzest Litwy odbył się *w r. 1387*. Ówcześni Litwini byli w stanie wielkiej jeszcze dzikości; odziani w skóry zwierzęce zimą, w płócienne szaty własnego wyrobu latem, opuszczali swoje leśne kryjówki tylko podczas wojny i polowania. Nieustraszeni w boju, drżeli przed zastępami bóstw i duchów. W wierzeniach religijnych, oddawali cześć siłom przyrody. Na czele bogów litewskich stały trzy bóstwa najwyższe: Perkunas, Potrimpus i Poklus, oraz ognisty Znicz. Obrządki religijne sprawowała wielka liczba kapłanów, kapłanek, wajdelotów i krywów, podlegających władzy arcykapłana Krywe-Krywejto. Społeczeństwo dzieliło się na niewolników (jeńcy), kmieci i bojarów (rodzaj szlachty) obowiązanych do służby wojskowej. Wszyscy podlegali nieograniczonej despotycznej władzy książąt do tego stopnia, że nie mogli rozporządzać ani własnością swoją, ani nawet swojemi dziećmi. Na czele państwa stał Wielki Książę. Kraj podzielony był na okręgi, którymi zawiadywali namiestnicy (polscy wojewodowie) i ciwunowie (polscy kasztelan.). Rozkazy książęce wykonywali osobni urzędnicy zwani „dziecki". Na takim to podłożu, miała być zaszczepiona wiara chrześcijańska, zohydzona już częściowo przez przewrotność krzyżacką. Zachęceni wydanym przez Jagiełłę przywilejem, dozwalającym tym którzy przejdą na katolicyzm rozporządzanie swobodne swymi posiadłościami — zaczęli Litwini tłumnie przechodzić na nową wiarę. Dokonawszy tego wielkiego dzieła, założył Jagiełło biskupstwo w Wilnie (z 7 parafjami). Namiestniczą władzę na Litwie powierzył król bratu Skirgielle, Witold zaś otrzymał księstwo grodzieńskie. Podczas gdy Jagiełło nawracał Litwę, Jadwiga przyłączyła Ruś Czerwoną do Polski bez rozlewu krwi. Hołd królowi polskiemu złożyli wojewoda mołdawski, hospodar Wołoszczyzny i władca Bessarabji. Miarą wielkości serca Jadwigi było przekazanie przez nią przed śmiercią swych kosztowności na odnowienie akademji krakowskiej. Aby uśmierzyć powstanie na Litwie (z Witoldem na czele), Jagiełło mianował Witolda wielkorządcą Litwy i Rusi i doprowadził do 1-szej formalnej unji między Litwinami a Polakami. Fakt ten przyśpieszył wielką wojnę narodową zjednoczonej Polski z Litwą przeciw Krzyżakom. *W r. 1410*, na polach między *Grunwaldem* a *Tannenbergiem*. połączone wojska polskie, ruskie i litewskie odniosły świetne zwycięstwo. Padł w. mistrz krzyżacki Ulryk von Jungingen, a wszystkie chorągwie krzyżackie dostały się w ręce polskie. Zwycięstwa tego Jagiełło nie umiał jednak wykorzystać i zawarł niekorzystny pokój w Toruniu,

w którym odzyskał Żmudź i 100.000 kóp groszy praskich, pozostawił jednak krzyżakom Pomorze. Bardzo ważnem wydarzeniem stała się *Unja w Horodle z r. 1413.* Odtąd wybór króla lub w. księcia miał być dokonywany za zgodą obu stron, zasady administracji polskiej przeniesione na Litwę, ustanowiono wspólne zjazdy w Lublinie lub Parczowie, szlachta polska przyjęła do swych herbów bojarów litewskich. Jagiełło toczył jeszcze dwie wojny z Krzyżakami. *Przywilejem krakowskim* zatwierdził szlachcie stare i nadał nowe przywileje. Pozostawił synów: Władysława i Kazimierza.

87. *Jak szlachta polska dążyła do ostatecznego zwycięztwa?*

Starszy syn Jagiełły *Władysław III Warneńczyk* (1434—1444), (przy którym początkowo jako małoletnim, sprawowała regencję grupa panów pod przewodnictwem Zbigniewa Oleśnickiego), podjął szlachetną walkę z nawałą Turków. Pierwsza jego wyprawa skończyła się korzystnym dla Polski rozejmem, druga jednak (pod Warną w r. 1444) nieszczęśliwie i dla niego samego, albowiem poległ na polu walki. W ciągu 3 lat następnych przeżywała Polska wewnętrzne wstrząśnienia, gdyż szlachta dążyła za wszelką cenę do uzyskania jaknajwiększych przywilejów. Tym zgubnym dla Polski usiłowaniom uległ *Kazimierz Jagiellończyk* (1447 — 1493) i nadał t. zw. „*Statuta Nieszawskie*", w których szlachta otrzymała ważne przywileje (sejmy walne). W ślady Kazimierza poszedł jego syn *Jan Olbracht* (1492—1501), który nadał „*Statuta piotrkowskie*" (sejmiki ziemskie i przepisy o miastach), oraz *Aleksander* (1501 — 1506), który pozwolił ograniczyć swoją władzę aż do t. zw. „*Nihil nowi*", ustanowionego przez sejm radomski. Według tego postanowienia, król nie mógł ustanowić nic nowego bez zgody senatu i sejmu. Do senatu należeli dożywotnio najwyżsi urzędnicy państwowi, a do sejmu posłowie wybierani na sejmikach ziemskich.

88. *Jakie sukcesy wojenne uzyskał i jakie reformy przeprowadził Zygmunt I Stary (1506—1548)?*

Zygmunt Stary prowadził 3 wojny z Moskwą, podczas których hetman K. Ostrogski zwyciężył dwukrotnie Moskali pod Orszą. Wojny te zakończyły się rozejmem, w którym Polska straciła Smoleńsk. W wojnie z Krzyżakami, pomimo zajęcia Prus krzyżackich, zawarto niekorzystny rozejm. Z chwilą wybuchu buntu religijno-socjalnego w Gdańsku, mistrz krzyżacki Albrecht, siostrzeniec Zygmunta przyjął protestantyzm i za zezwoleniem króla polskiego, ogłosił się świeckim księciem Prus pod zwierzchnictwem Polski. W roku 1525 nastąpił (na rynku krakowskim) pamiętny „hołd pruski", uwieczniony w potężnym obrazie Matejki, genjalnego malarza polskiego. Pod koniec panowania Zygmunta I, szlachta znów podniosła głowę i w t. zw. wojnie kokoszej zdobyła się na rokosz. Zygmunt I miał wielkie zamiłowanie do muzyki i architektury, a że 2-ga jego żona (Bona Sforza) była włoszką, zaczął krzewić w Polsce włoską kulturę i oświatę. A więc odnowił (architekt włoch Franciszek) zamek królewski na Wawelu, ozdabiając go krużgankami w włoskim stylu. Już za panowania Kazimierza Jagiellończyka dokonały się ważne zmiany w życiu umysłowem narodu polskiego. Z zachodu, z Włoch, przyszedł ruch naukowy i literacki zwany „*humanizmem*". Zwrócono uwagę na starożytne dzieła sztuki a wzorując się na nich, poczęto tworzyć nowe wielkie dzieła. Było to t. zw. Odrodzenie czyli renesans sztuki. (Pierwszym humanistą u nas był Grzegorz z Sanoka). Bardzo szeroko pomyślane przez Zygmunta I reformy w dziedzinie wojskowości i skarbu, pozostały bez skutku.

89. *W jaki sposób dokonywał się rozkwit kultury polskiej i życia narodowego za Zygmunta II Augusta (1548—1572)?*

Mimo surowych zakazów Zygmunta I, ruch reformacyjny rozwijał się coraz potężniej, obejmując szerokie warstwy społeczne. Zwolennikami tego ruchu byli tacy mężowie, jak Andrzej Frycz Modrzewski, Mikołaj Rej, Jakób Przyłuski i wielu innych. Mimo wydania przez króla dekretu na korzyść duchowieństwa i kościoła katolickiego reformacja rozszerzała się. Wreszcie aby położyć kres zamieszaniu religijnemu, postanowił Zygmunt August zwołać sobór narodowy, do czego parł sejm. Chodziło o odprawianie mszy w języku polskim, komunię pod obiema postaciami, możność zawierania małżeństw duchownym i o sobór narodowy, na co stolica apostolska się nie zgodziła. Po załatwionej pomyślnie sprawie inflanckiej (Inflanty ważne tak bardzo ze względów handlowych pozostały przy Polsce) zabrał się król energicznie do *naprawy Rzeczypospolitej*. Osobistym przykładem wpłynął na „panów", którzy dobrowolnie zaczęli się zrzekać wielu przywilejów na rzecz państwa. Sam król odstąpił czwartą część dochodów z dóbr swoich na obronę państwa. (Była to t. zw. *Kwarta,* z której opłacano żołnierzy zaciężnych). W tym to czasie sprowadzono do Polski Jezuitów, do walki z innowiercami, którzy utworzyli t. zw. *Zgodę sandomierską* dla skuteczniejszej obrony swoich ideałów. Jakkolwiek większość narodu z królem pozostała przy wierze katolickiej, ruch reformacyjny wywołał duże ożywienie w polskiem życiu umysłowem, w życiu zaś państwowem, wyraził się w formie projektu t. zw. kościoła narodowego. Pod wpływem tego ruchu, szlachta dojrzała politycznie i przestała być narzędziem w rękach możnowładców. Wielkiem, wspaniałem dziełem tych czasów była *Unja Lubelska,* zawarta w r. 1569 między Polską z jednej a Litwą i Rusią z drugiej strony. W ten sposób idea przyświęcająca niegdyś Jagielle i okupiona szczytem poświęcenia Jadwigi, została wcielona w życie i na krańcach cywilizowanej Europy powstało państwo, oparte na braterstwie i wolności ludów. Warunkami Unji były: wspólnota króla, sejmu i monety, przy oddzielności urzędów, skarbu i wojska. Do Korony należały: Wołyń, Ukraina i Podlasie; Prusy Królewskie i Inflanty stały się wspólną własnością Korony i Litwy. Państwo polskie w swym rozwoju stanęło niemal u zenitu i z chwilą ukończenia się epoki jagiellońskiej rozpoczął się proces upadku. W każdym razie najlepszy posiew został rzucony i poprzez wszystkie dalsze nieszczęścia narodowe i państwowe, miał wschodzić bujny plon ostateczny.

90. *Jakie miało znaczenie bezkrólewie po śmierci Zygmunta-Angusta dla formy przyszłych rządów w Polsce.*

Bezkrólewie jakie nastąpiło z chwilą wygaśnięcia dynastji Jagiellonów wpłynęło na zawiązanie się szlachty w *konfederację kapturową.* Na sejmie konwokacyjnym postanowiono, że podczas każdego następnego bezkrólewia naczelnikiem państwa ma być prymas t. j. arcybiskup gnieźnieński. Wyboru (elekcji) króla miała dokonywać cała szlachta. Postanowienie to, jak też dość często powtarzające się okresy bezkrólewia stały się w przyszłości jedną z głównych przyczyn upadku Polski.

91. *Jaki miały przebieg rządy pierwszych królów elekcyjnych?*

Pierwszym królem powołanym na tron drogą elekcji był brat króla francuskiego, *Henryk Walezy (1573—1574).* Usiłował on wprowadzić

w Polsce rządy absolutne, lecz na wieść o śmierci brata swego uciekł do ojczyzny, aby w niej objąć ster rządów. Po dwuletniem bezkrólewiu, władzę królewską ujął w mocne ręce *Stefan Batory*, jeden z najznakomitszych władców polskich (1576—1586). Batory zabrał się przedewszystkiem do uporządkowania państwa wewnątrz. Do pomocy wziął sobie Zamoyskiego, którego mianował kanclerzem i hetmanem, oraz ożenił ze swą synowicą. Był to człowiek odznaczający się niepospolitemi zdolnościami niezwykłem wykształceniem, gorącą miłością Ojczyzny, a równocześnie bardzo biegły w sprawach publicznych. W dziedzinie wojskowości stworzył Batory piechotę *wybraniecką* czyli *łanową*, złożoną z włościan i znacznie ulepszył artylerję, w dziedzinie prawnej wprowadził ulepszenie w postaci *trybunałów*, t. j. najwyższych sądów apelacyjnych dla Korony i Litwy (Piotrków, Lublin) dla spraw cywilnych (dotąd sądownictwo wyższe znajdowało się w rękach króla i senatorów), w dziedzinie nauki zdobył się na stworzenie akademji w Wilnie (dzisiejszy uniwersytet Stefana Batorego), która w przyszłości miała odegrać tak wielką rolę w kulturze i nauce polskiej. Batory prowadził *wojnę moskiewską*, która zakończyła się 10-letnim rozejmem, pozyskaniem Połocka i prawie całych Inflant; w wojnie z Gdańskiem doprowadził do upokorzenia się gdańszczan i zapłacenia 200 000 zł. które poprzednio król zmuszony był pożyczyć dla ratowania powagi Rzeczypospolitej (na koszta prowadzenia wojny z Gdańskiem). W walkach wewnętrznych, które wszczęli niechętni Batoremu Zborowscy, umiał sobie dzielny król nie mniej energicznie radzić. Samuela Zborowskiego skazał na śmierć, brata zaś jego na banicję i w ten radykalny sposób uspokoił wichrzycieli. Po nagłej śmierci Batorego, nastąpiło bezkrólewie trwające jeden rok, poczem na tronie polskim zasiadł *Zygmunt III Waza* (1587—1632), który prowadził politykę sprzeczną z potrzebami narodu i szerzył nietolerancję religijną. Po śmierci Zamoyskiego nastąpił otwarty rokosz, z Mikołajem Zebrzydowskim na czele, stłumiony przez hetmana Żółkiewskiego. O reformie państwa nie było już mowy. Nastąpiła wojna szwecka, w której Polska straciła Inflanty, jakkolwiek szwedzi zostali pobici dwukrotnie (pod Kircholmem przez hetmana Chodkiewicza i pod Trzcianą przez Koniecpolskiego). W chwili kiedy Rosją rządził drugi z rzędu car samozwaniec (Dymitr Samozwaniec ożeniony z polką został zamordowany), Zygmunt III korzystając z chaosu panującego w państwie rosyjskiem, rozpoczął wojnę moskiewską i po odniesionem zwycięstwie, zmusił bojarów do powołania na tron carski syna swego Władysława, lecz nie doszło to do skutku z powodu wybrania carem Michała Romanowa (1613). Władysław zawarł z nowym władcą rosyjskim 16-letni rozejm (w Dywilinie), na mocy którego Polska otrzymała: Smolensk, Nowogród-Siewierski i Czernichów). Gdy na zachodzie wybuchła wojna trzydziestoletnia a Zygmunt stanął po stronie szwagra swego ces. Ferdynanda II, spadła na Polskę wojna z Turcją. Żółkiewski poniósł klęskę i sam zginął pod *Cecorą* (1620), lecz pod Chocimem armja polska pod dowództwem Chodkiewicza i Lubomirskiego odparła dzielnie szturmy tureckie, wskutek czego zawarto pokój. Po śmierci Zygmunta królem został obrany syn jego *Władysław IV (1632—1648)*. Po zwycięsko przeprowadzonej wojnie moskiewskiej (Polska odzyskała Inflanty), usiłował Władysław wziąć się do naprawy Rzeczplitej, lecz nadaremno. Przeprowadził ugodę z dyzunitami, a natomiast musiał zgodzić się na dalsze ograniczenie władzy królewskiej przez powiększenie liczby senatorów nadzorujących króla. Podatek 2 grosze od łanu zniesiono i postanowiono, że wszelkie podatki uchwalone na sejmie podlegają potwierdzeniu sejmików relacyjnych.

92. *Jaki miały przebieg wojny kozackie?*

Kiedy Kozacy pod wodzą Sulimy i Pawluka zburzyli twierdzę „Kudak“, wybudowaną dla ich strzeżenia, ruch ten został surowo stłumiony przez Koniecpolskiego i Wiśniowieckiego. Bunt wybuchł jednak wkrótce po raz drugi, pod wodzą Bohdana Chmielnickiego. Doskonały ten wódz pozyskał sobie tatarów i wspólnie z nimi rozpoczął walkę w imię haseł społecznych, religijnych i narodowych. Pod Żółtemi Wodami i Korsuniem pobił wojska koronne i zajął prawie całą Ukrainę. Gdy umarł Władysław IV, stanęli do walki z kozakami trzej ustanowieni przez *sejm konwokacyjny regimentarze* i zgromadzili swoje wojska pod Piławcami, ale nie dotrzymali placu i uciekli. Chmielnicki dotarł do Lwowa który stawił mu na szczęście bohaterski opór. Wybrany przez sejm elekcyjny królem *Jan Kazimierz (1648—1668)*, usiłował załatwić sprawę kozacką drogą układów (w Perejasławiu), ale nie udało mu się nic uzyskać i przyszło do *2-giej* wojny kozackiej. Przez półtora miesiąca bronił się Wiśniowiecki po bohatersku w Zbarażu, oczekując na odsiecz króla, który jednak został przez Chmielnickiego otoczony i pobity pod Zborowem. Dzięki zręcznej dyplomacji Ossolińskiego, przyszło do zawarcia *ugody zborowskiej* na następujących warunkach: a) liczbę kozaków regestrowanych pod wodzą Chmielnickiego podniesiono do 40.000, b) nadanie tym kozakom przywilejów szlacheckich, c) wygnanie jezuitów i żydów z okręgu przyznanego kozakom, d) danie szlachcie prawosławnej wyłącznego prawa do urzędów na Ukrainie, a metropolicie kijowskiemu krzesła w senacie. Niedługo trwała zgoda. Zagrożony buntem chłopów Chmielnicki zerwał pokój i przyszło do *3-ciej wojny kozackiej*. Nie pomogły próby wzniecenia rozruchów chłopskich (bunt Napierskiego) w całej Polsce, pobity pod Beresteczkiem, zawarł Chmielnicki ugodę w Białej Cerkwi, ograniczającą ugodę zborowską, nie zatwierdzoną jednak przez nowy sejm. Aby wzmocnić swe siły i znaczenie, postanowił Chmielnicki ożenić syna swego z córką wojewody mołdawskiego i wyruszył zbrojnie na Mołdawję, pobity jednak przez połączone wojska polskie, siedmiogrodzkie i wołoskie, poddał się Moskwie.

93. *Jakie wojny prowadził Jan Kazimierz?*

Korzystając z zamieszek kozackich, car Aleksy ze 100.000 armją zajął całą niemal Litwę i Ukrainę. Powstała dwuletnia *wojna moskiewska*, zakończona po wielkiem zwycięstwie Stanisława Potockiego rozejmem (w Niemierzu). Carowi przyznano na mocy tego porozumienia następstwo tronu w Polsce, za co przyrzekł zwrócić swe wojska przeciwko Szwecji. Równocześnie prowadzona przez króla Jana Kazimierza *wojna szwecka*, miała przebieg daleko cięższy. Karol X podmówiony przez zdrajcę Radziejowskiego, wkroczył z 3 armjami do Korony i Litwy. Wojska polskie zaczęły się poddawać sromotnie, król uciekł na Śląsk, Warszawa i Kraków zostały zagrożone. Ale tu był kres upadku duchowego, ubudziła się dusza narodu, wybuchło powstanie narodowe, a kiedy Częstochowa stawiła pod wodzą ks. Kordeckiego niezwykle bohaterski opór, zawiązała się *Konfederacja w Tyszowcach*. Na czele wojsk polskich stanął Stefan Czarniecki. Po długich walkach zawarto pokój w Oliwie, mocą którego Jan Kazimierz zrzekł się praw do korony szweckiej, a Szwecja uzyskała Inflanty po Dźwinę. *Nowa wojna* z Moskwą skończyła się po szeregu zwycięstw polskich, trzynastoletnim *rozejmem w Andruszowie*. (Moskwa zrzekła się Witebska i Połocka, a otrzymała Smoleńsk, zadnieprzańską Ukrainę i Kijów na dwa lata). Poddanie się Doroszenki nowego hetmana kozaków Turcji, wywołało

wojnę polsko-turecką, upamiętnioną zwycięstwem Jana Sobieskiego pod Podhajcami i poddaniem się Doroszenki Polsce.

94. *Co to było „liberum veto" i jakie pociągnęło za sobą skutki?*

W roku 1652 poseł Władysław Siciński zerwał po raz pierwszy sejm, zakładając veto (nie pozwalam). Był to jeden z najgwałtowniejszych środków do udaremniania obrad sejmowych przez jednego nawet posła. Veto miało ten skutek, że nietylko sejm nie mógł dalej obradować, ale co gorsza, wszystkie uchwały poprzednie sejmu upadały. Od chwili wprowadzenia tej nieszczęśliwej zasady Polska została pozbawiona trwałej władzy prawodawczej, gdyż nawet ambasadorowie mogli zrywać sejmy przez przekupionych posłów.

95. *W jaki sposób po abdykacji Jana Kazimierza wzrastał rozstrój wewnętrzny państwa?*

Jan Kazimierz pragnął jeszcze za życia swego przeprowadzić wybór nowego króla, ale wybuchł rokosz Lubomirskiego, który pobił króla i zmusił do wyrzeczenia się tej myśli; niedługo potem Jan Kazimierz abdykował a szlachta okrzyknęła królem *Michała Korybuta Wiśniowieckiego* (1669—1673). Nie miał on zdolności na panującego, rozstrój wewnętrzny wzrastał, z czego skorzystali Turcy i po szeregu zwycięstw zobowiązali Polskę do płacenia rocznej daniny, oraz do oddania im Ukrainy Szlachta wichrzyła coraz więcej, powstawały konfederacje i dopiero zwycięstwo *Jana Sobieskiego* (pod Chocimem) nad Turkami i jego wybór na króla (1674—1696) sprowadziło pewne uspokojenie Sobieski wziął sobie za zadanie pokonanie Turków i w tym celu zawarł z Austrją przymierze zaczepno odporne. Gdy wielki wezyr Kara Mustafa obległ Wiedeń, Sobieski pośpieszył z odsieczą i pobił Turków na głowę Polska spełniła wielkie zadanie dziejowe, okryła się sławą wojenną, ale wewnątrz zaczęła rozpadać się skutkiem nieustannych walk rodów magnackich i braku zdolnego a silnego gospodarza.

96. *Jak się dokonał upadek stanowiska Polski w Europie?*

Trwające po śmierci Jana III Sobieskiego przez rok bezkrólewie, ugruntowało upadek Polski. Możnowładcy pławili się w walkach wzajemnych, knuli intrygi, spiski i dynastyczne plany Sobieskiego obalili, utrzymując tak zgubną dla Polski elekcję. Na króla wybrano elektora saskiego, *Augusta II Mocnego (1697—1733).* Widząc rozstrój wewnętrzny, król ten dążył do zaprowadzenia absolutyzmu, ale uwikłał Polskę w nieszczęśliwą *wojnę północną.* Król szwecki zajął Warszawę, Kraków, Toruń i zażądał detronizacji Augusta. Nawet w tak ciężkim momencie nie zdobyła się szlachta na solidarność, powstały konfederacje za i przeciw, aż wreszcie obrano królem wojewodę poznańskiego, *Stanisława Leszczyńskiego (1704—1709)*, na rzecz którego August musiał zrzec się tronu. Nastąpiły haniebne walki zwolenników jednego, ze zwolennikami drugiego, walki rozpanoszonego w Polsce Karola szweckiego z Augustem, ucieczka Augusta, jego powrót ponowny, bo miał przecież zwolenników, a car rosyjski wojnę domową w Polsce podtrzymywał, aż wreszcie wysłał swe wojska. Obie strony zawarły ugodę w Warszawie, na mocy której August miał wyprowadzić wojska saskie z kraju, lecz jednocześnie zredukowano liczbę wojsk polskich do 24.000. Potworna ta uchwała została potwierdzona na żądanie cara bez dyskusji przez t. zw. *sejm „niemy"*. Upadek Polski jako mocarstwa europejskiego został tem samem zadokumentowany. Jest to naj-

smutniejszy w historji Polski okres („nierządem Polska stoi"). Następca Leszczyńskiego, *August III (1735—1763)* wyręczał się w zawiadywaniu państwem swym faworytem hr. Brühlem, anarchja zaś wewnętrzna trwała niezmiennie i to tak dalece, że w ciągu dwudziestu paru lat doszedł do skutku tylko jeden sejm. Do poprawy istniejącego stanu rzeczy dążyły tylko dwa stronnictwa: Czartoryskich (t. zw. Familia) i Potockich („narodowe"). Pierwsi chcieli ratować Polskę z pomocą Rosji, drudzy Francji. Aby niedopuścić do reform, któreby Polskę dźwignąć mogły, cesarzowa rosyjska zawarła z królem pruskim przymierze, Familję zaś zawiadomiła o swej rzekomej życzliwości i przeznaczyła na tron hr. Stanisława Poniatowskiego, siostrzeńca Czartoryskich, którego słaby charakter dobrze znała. Stanisław *August Poniatowski (1764—1795)* był człowiekiem o tak słabej woli, że chytry poseł rosyjski Repnin robił z nim co chciał. Na żądanie Katarzyny przeprowadzono równouprawnienie dyzunitów i uznano carową gwarantką praw kardynalnych, czterech zaś senatorów przeciwnych tej uchwale, kazał Repnin wywieźć do Kaługi. Nie pomógł sprzeciw Czartoryskich. Nie pomogła zawiązana w tym celu *konfederacja* w *Radomiu*. Słabość króla i rozprzężenie wszystkich sił narodu, pchały Polskę do haniebnego upadku. Na nic się nie zdała konfederacja zawiązana w *Barze*, wojska rosyjskie wraz z wojskami koronnemi wyparły konfederatów do Mołdawji, a ponadto Rosja wywołała dla sparaliżowania konfederacji „*rzeź humańską*". Z pomocą konfederatom przyszła Turcja wydaniem wojny Rosji i Francja wysłaniem zasiłków pieniężnych i zdolnych oficerów. Po 4-letniej wojnie konfederacja opierała się o 3 warownie: Lanckoronę, Tyniec i Kraków. Niestety konfederaci sami sobie zaszkodzili, gdyż ogłosili detronizację St. Augusta, nieszczęśliwa zaś próba porwania króla pozbawiła ich poparcia niektórych rządów europejskich. Powodzenie Rosji w wojnie tureckiej skłoniło dyplomację pruską do wynalezienia sposobu, aby kosztem bezbronnej Polski utrzymać równowagę europejską. Po zgnębieniu resztek konfederacji barskiej, stanęła konwencja *I rozbioru Polski* między Rosją, Prusami i Austrją (1772). Rosja otrzymała: województwo inflanckie oraz Białą Ruś aż po Dźwinę, Drucz i Dniepr; Prusy: Warmję, oraz Prusy Królewskie aż po Noteć bez Gdańska i Torunia; Austrja: część Małopolski i Rusi Czerwonej bez Krakowa. *Sejm rozbiorowy* (1773—1775) zatwierdził pomimo oporu posłów Reytana i Korsaka traktaty rozbiorowe. Wytworzono pewien rodzaj władzy wykonawczej w postaci „Rady Nieustającej przy królu". Wychowanie publiczne państwo wzięło w swe ręce, wytwarzając t. zw. „Komisję Edukacyjną". Liczebność wojsk podniesiono do 30.000, nową Konstytucję poddano znów pod gwarancję carowej Katarzyny.

97. *Co to był Sejm czteroletni?*

Po I rozbiorze patrjoci polscy korzystając z nowej wojny Rosji z Turcją, postanowili zerwać przymierze rosyjsko-polskie. Gdy w roku 1788 zebrał się sejm ordynaryjny, ogół domagał się przeprowadzenia reform wewnętrznych. Przedewszystkiem postanowiono podnieść liczbę wojska do 100.000, uchwalono t. zw. „podatek czasowy", zniesiono Radę Nieustającą, zawarto przymierze polsko-pruskie i wreszcie uchwalono t. zw. Konstytucję 3-go Maja (1791 r.).

98. *Co to była Konstytucja 3-go Maja?*

Konstytucja 3-go Maja była złotym środkiem między dawną zgubną

wolnością a radykalnemi zasadami głoszonemi przez rewolucję francuską, obejmowała zaś następujące główne postanowienia:

1) Religja katolicka jest panującą, lecz innym wyznaniom zapewnia się wolność i opiekę prawa.

2) Szlachta pozostaje przy swych dawnych przywilejach, mieszczanom zatwierdzono nowe prawa i przywileje, chłopów zaś wzięto pod opiekę prawa (sankcjonowanie układów w sprawie uwłaszczenia).

3) Wszelką władzę podzielono na prawodawczą, wykonawczą i sądową. Prawodawcza ześrodkowała się w sejmie zawsze gotowym, dzielącym się na senat i izbę poselską uchwalającą większością głosów projekty, które senat zatwierdza lub zawiesza do następnego sejmu. „Liberum veto" zniesiono. Na czele władzy wykonawczej ustanawiono króla wraz ze Strażą t. j. radą ministrów mianowanych przez króla i odpowiedzialnych przed Sejmem. Władza sądownicza oddana została sądom wojewódzkim w I instancji, z apelacją do trybunałów.

4) Król ma być dziedziczny w obieralnej dynastji. Następcą po bezdzietnym St. Auguście ustanawia się Fryderyka Augusta, elektora saskiego.

5) Dla rewizji Konstytucji ma być zwoływany sejm specjalny.

W ten sposób Konstytucja 3-go Maja stała się widocznym znakiem naprawy Rzeczpospolitej i chociaż nie uratowała naszej państwowości od upadku, uratowała naszą godność narodową, wykazała naszą żywotność kulturalno-społeczną.

99. *Co to była Konfederacja targowicka?*

Konstytucja 3-go maja została uznana przez państwa europejskie, które widziały w niej zdrowe dążenie narodu polskiego do odbudowania państwa polskiego. Ten stan rzeczy nie mógł się podobać oczywiście Rosji, to też Katarzyna spowodowała stworzenie t. zw. Konfederacji targowickiej wspólnie ze zdrajcami: Szczęsnym Potockim, Ksawerym Branickim i Sewerynem Rzewuskim. Protest ten przeciw zbawiennej Konstytucji 3-go maja poparła carowa Katarzyna 64.000 swoich wojsk, które wkroczyły do Polski. Po szeregu stoczonych walk, król wbrew przysiędze do konfederacji przystąpił i oto w r. 1793 doszło do II rozbioru Polski przez zawarcie między Prusami a Rosją odpowiedniej konwencji. Rosja zabrała resztę Białej Rusi, Ukrainy, wschodnią część Polesia i Wołynia do Zbrucza. Prusy zagarnęły Gdańsk i Toruń, Wielkopolskę, Kujawy i część Mazowsza. Haniebna ta zbrodnia została pod naciskiem bagnetów rosyjskich potwierdzona przez sejm w Grodnie, przywrócono Radę Nieustającą i zredukowano wojsko polskie do 15.000.

100. *Co to było powstanie Kościuszkowskie?*

To co było w narodzie zdrowego i uczciwego, nie mogło pogodzić się z ponurą zbrodnią dokonaną na żywym organizmie polskim i doszło do powstania, na którego czele stanął wierny syn narodu i wielki wódz, Tadeusz Kościuszko. Dzięki poparciu brygady gen. Madalińskiego, Kościuszko zniósł oddział moskali pod Racławicami, odnosząc świetne nad nimi zwycięstwo. Równocześnie wybuchło powstanie w Warszawie pod wodzą Kilińskiego i w Wilnie, pod wodzą pułk. Jasińskiego. Naród odetchnął z ulgą, śmielej zaczął patrzeć w przyszłość i wziął się nawet z inicjatywy szlachetnego Kościuszki do przeprowadzenia reform. Dnia 7-go maja 1794 wydał Kościuszko t. zw. „uniwersał połaniecki" mocą którego nadano włościanom wolność osobistą, zniesiono pańszczyznę. Ale niestety

ten tak jasno świtający brzask lepszego jutra, miał wkrótce zgasnąć. Polska musiała za swoje winy i może za winy świata przejść przez długą a krwawą pokutę. Po bitwie pod Szczekocinami i Maciejowicami, którą powstańcy przegrali z kretesem, a Kościuszko dostał się do niewoli rosyjskiej, wszystko rozpadło się. Gen. Suworow wziął szturmem Warszawę, skapitulowało wojsko, abdykował król w Grodnie 1795 r.

101. *Co pociągnął za sobą upadek pawstania Kościuszkowskiego?*

Z chwilą upadku powstania Kościuszkowskiego, dokonano III-go rozbioru Polski. Trzy państwa zaborcze, Rosja, Austrja i Prusy po długich targach podzieliły pomiędzy siebie pozostałą część kraju. Austrja zabrała terytorjum pomiędzy Bugiem, Wisłą, a Pilicą z Krakowem. Prusy kraj na zachód od Pilicy, Wisły, Bugu i Niemna z Warszawą, resztę zaś Rosja.

102. *Jakie przyczyny złożyły się na upadek Polski?*

Do upadku Polski przyczyniły się następujące czynniki: zła, wadliwa forma rządu, krzywdzące upośledzenie miast, przeciwieństwa między kościołem wschodnim, a zachodnim, zanik oświaty, położenie geograficzne.

103. *Jak zostały zapoczątkowane próby odzyskania niepodległości?*

We wszystkich trzech zaborach ucisk narodowy wzmógł się tak silnie, że poczęto myśleć o zrzuceniu z siebie jarzma niewoli i gen. Henryk Dąbrowski stworzył w Lombardji Legjony polskie przydzielone do armji francuskiej, gdzie też powstała nieśmiertelna pieśń: „Jeszcze Polska nie zginęła". Legjony Dąbrowskiego walczyły bohatersko przeciwko Austrji i Włochom, licząc na to, że uda im się wkroczyć do Polski i tam dać hasło do powstania. Ale niestety, egoizm państwowy Francji wykorzystał dzielne oddziały legjonowe dla osobistych celów. Wysłani dla uśmierzenia zbuntowanych murzynów, wyginęły prawie do szczętu. Te pierwsze próby odzyskania niepodległości zawiodły, ale kiedy na tron rosyjski wstąpił car Aleksander I, który mianował ministrem spraw zagranicznych ks. Adama Czartoryskiego, zwrócono oczy na Rosję, od niej bowiem kolejno oczekiwano czegoś. Plany Czartoryskiego utworzenia koalicji przeciw Prusom spełzły na niczem, a razem z tymi planami pogrzebane zostały nadzieje patrjotów polskich.

104 *Co to było Księstwo Warszawskie?*

Gdy na widownię dziejową wystąpiła genjalna postać wielkiego wodza świata Napoleona Bonapartego, gdy wódz ten niezrównany pogromił Austrję pod Austerlitz, a Prusy pod Jeną, nadzieje polskie odżyły z niepowstrzymaną mocą i do szeregów wojsk napoleońskich zaczęto zaciągać się gromadnie. Na mocy traktatu tyłżyckiego utworzono Księstwo Warszawskie, obejmujące drugi i trzeci zabór pruski z dwoma miljonami ludności, a na tron tego księstwa powołano króla saskiego Fryderyka Augusta. Za cenę tego sztucznego tworu, obdarzonego nową konstytucją i nowem prawem (t. zw. kodeks Napoleona) polacy zapatrzeni w lepszą przyszłość ojczyzny krwawili się w walkach toczonych przez Napoleona w całej Europie. Walki te bohaterskie wyniosły na widownię nową postać polskiego wodza, ks. Józefa Poniatowskiego, który niestety przegrał bitwę pod Raszynem. Nastąpił pokój w Schoenbrunn i Księstwo Warszawskie powiększono o Galicję Zachodnią. Nadzieje polskie rosły i kiedy Napoleon wydał Rosji wojnę, polacy znowu zaczęli się w niej krwawić mając na swoim czele doskonałego i szlachetnego wodza, ks. Józefa Poniatow-

skiego. Wojnę z Rosją Napoleon przegrał, wojska rosyjskie zajęły Księstwo Warszawskie, nastąpił czwarty rozbiór Polski. Na Kongresie Wiedeńskim (1814—1815) wydzielono z części Księstwa Warszawskiego Królewstwo Polskie pod władzą cara Aleksandra jako króla polskiego, Prusy odzyskały W. ks. poznańskie, Prusy zachodnie i Gdańsk, Austrja całą Galicję, z Krakowa utworzono małą niepodległą rzeczpospolitą.

105. *Jaki miały przebieg powstania z okresu 12 dziejów Polski?*

Początkowo każdy z zaborów miał swoją konstytucję. W Galicji cesarz Franciszek Józef I wprowadził sejm postulatowy dla wysłuchiwania żądań monarchy i sposobów ich wykonywania. W ks. poznańskiem ustanowiono namiestnikiem Antoniego ks. Radziwiłła, Królestwo Polskie zostało połączone z cesarstwem rosyjskiem unją osobistą i wspólną polityką zagraniczną. Władzę ustawodawczą tworzył król z sejmem i senatem władzę wykonawczą Rada Stanu pod przewodnictwem króla lub namiestnika i Rada Administracyjna. Siłę zbrojną polską ustanowiono w wysokości 30.000. Namiestnikiem został niedołężny starowina gen. Zajączek, naczelnym wodzem w ks. Konstanty. Pomimo tych tak niekorzystnych warunków politycznych, Królestwo Polskie rozwinęło się pod względem gospodarczym bardzo pięknie. Założono Towarzystwo Kredytowe i Bank Polski a instytucje te dopomogły do szerszego rozwinięcia handlu i przemysłu. Ten stan rzeczy nie zadawalał tych wszystkich, którzy pragnęli mieć wolną i niepodległą ojczyznę. Gdy na domiar złego zaczęła się szerzyć samowola administracyjna, gdy zaczął się przejawiać w wojsku despotyzm ks. Aleksandra, gdy wreszcie we Francji wybuchła rewolucja, której miał wypowiedzieć wojnę car Mikołaj I, Związek Podchorążych dał hasło do powstania. Naczelne dowództwo wojsk powstańczych objął gen. Chłopicki, a ster rządu ujęła w swe ręce Rada Administracyjna z ks. Czartoryskim na czele. Rada ta przekształciła się następnie w Rząd Tymczasowy, a Chłopicki jakkolwiek nie wierzył w siłę narodu, ogłosił się dyktatorem. Zajęty myślą o układach z Rosją, nie wykorzystał dogodnego momentu dla zarządzenia mobilizacji wojska, a nastraszony przez cara Mikołaja, złożył dyktaturę. Wówczas sejm ogłosił detronizację Mikołaja i przelał władzę wykonawczą na Rząd Narodowy. Wodzem naczelnym mianowano nieudolnego ks. Michała Radziwiłła. Nastąpiły przesławne bitwy: pod Stoczkiem, Grochowem, Wawrem, i Iganiami, aż wreszcie klęska pod Ostrołęką i polski odwrót na Warszawę. Usiłowania wzniecienia powstania na Litwie, Wołyniu i Podolu spełzły na niczem, brak było bowiem dostatecznych sił. Oblężenie Warszawy skończyło się kapitulacją. Wojska gen. Rybińskiego przeszły do Prus, złożyły broń i poszty na tułaczkę za granicę. Po upadku powstania listopadowego reakcja rozhulała się już na dobre i to we wszyskich trzech zaborach. Ogniskiem kultury polskiej stał się Paryż. Powstały dwa stronnictwa: zachowawcze i demokratyczne. To ostatnie licząc na czynne wystąpienie ludu wiejskiego, organizowało ruch partyzancki w Polsce, przeciw Rosji, spisek jednak został wykryty. Olbrzymi proces skończył się skazaniem Smólki i Dunajewskiego. Wykryto również fantastyczny plan powstania w Poznańskiem i Galicji, propagowany przez Mierosławskiego. Nastąpiła w r. 1846 smutnej pamięci „Rzeź Galicyjska", sprowokowana przez rząd austryjacki, w celu przeciwdziałania zamierzonemu powstaniu. Rzeczpospolitą krakowską wcielono do Galicji, we Lwowie powieszono Wiśniowieckiego i Kapuścińskiego. Rok 1848 znaczący się ruchem wolnościowym w całej

Europie, przynosi powstanie w ks. Poznańskiem pod wodzą Mierosławskiego. Powstanie zostało szybko stłumione, rozpoczęła się żywa akcja germanizacyjna. Myśl zbrojnego ruchu, mimo nieustannych niepowodzeń, nie opuszczała światłych umysłów i gorących serc. W Królewstwie powstały trzy stronnictwa. Biali (ziemiaństwo i bogate mieszczaństwo) dążyli do pracy organicznei, Czerwoni żyli myślą o rewolucji, i wreszcie t. zw. Millenerzy pragnęli pojednania z Rosją. Gdy Czerwoni rozpoczęli organizować obchody patrjotyczne jako przygotowanie do zbrojnego powstania, rząd rosyjski mianował dyrektorem wznowionej „Komisji Wyznań i Oświecenia“ mgr. Wielopolskiego, który jednak nie pozyskał zaufania narodu i podał się do dymisji. Stanowisko objął w. ks. Konstanty, Wielopolski zaś został mianowany naczelnikiem rządu cywilnego. I oto, kiedy rząd rosyjski zarządził brankę do wojska rosyjskiego do którego dostaliby się w ten sposób wszyscy spiskujący ze stronnictwa Czerwonych, ogłoszono dnia 22 stycznia 1863 r. powstanie. Aktu tego dokonał Tymczasowy Rząd Narodowy. Pierwszym dyktatorem był Mierosławski, potem Langiewicz, aż wreszcie Romuald Traugutt. Do powstania przystąpili Biali spodziewając się, że nastąpi interwencja zagranicy, interwencja ta jednak spełzła na niczem i powstanie upadło. Romuald Traugutt został stracony 5 sierpnia 1864 na stokach cytadeli, a znim razem członkowie Rządu: Krajewski, Toczyński, Żyliński i Jeziorański.

Dzieje literatury polskiej.

106. *Jak można podzielić literaturę polską, w jej stopniowym rozwoju?*

1) Czasy najdawniejsze — do schyłku wieku XV.
2) Doba świetności — od początków wieku XVI, do jego schyłku.
3) Doba zastoju — od początku XVII wieku do jego schyłku.
4) Doba największego upadku i przesilenie — od początku wieku XVIII do czasów Stanisława Augusta.
5) Doba wpływu Francuszczyzny od r. 1763, do wystąpienia Adama Mickiewicza.
6) Doba Mickiewiczowska — od r. 1822 do r. 1863.
7) Doba pozytywizmu — od r. 1863 do r. 1890.
8) Doba najnowsza.

107. *Jakie były początki oświaty i piśmiennictwa polskiego?*

Piśmiennictwo przyszło do Polski razem z wiarą chrześcijańską z Zachodu. W krzewieniu oświaty pewną rolę odegrały klasztory, coprawda nie tak wielką jak na zachodzie. W każdym razie pierwsze zabytki naszego piśmiennictwa powstały w klasztorach. Pierwsze szkoły prowadzone przez ówczesne duchowieństwo nie były skomplikowane. Uczniowie siedząc na podłodze uczyli się czytać z łacińskiego psałterza, którego jedyny egzemplarz posiadał nauczyciel, pozatem uczyli sie śpiewać pieśni kościelnych, najważniejszych wiadomości z rachunków, to i owo z gramatyki, a w latach późniejszych krasomóstwa, astronomji, geometrji i innych przedmiotów zaliczalnych do „nauk wyzwolonych“. Z nauki tej Polska nie odnosiła wielkich korzyści, bo kształcili się głównie cudzoziemcy, a z polaków tworzono sługi kościelne. Były jeszcze szkoły świeckie zakładane po miastach przez nauczycieli wędrownych (t. zw. majstrów), ale szkoły te

miały język wykładowy niemiecki, uczniami zaś byli tylko synowie niemieckich kolonistów. Dopiero w wieku trzynastym, kiedy wśród duchowieństwa wyższego zjawiło się grono polaków dbałych o mowę ojczystą, na nauczycieli przestano przyjmować ludzi nie znających języka polskiego. Odtąd sprawa oświaty w Polsce weszła na szersze tory, choć rozpędu większego nabrała dopiero w w. XIV, gdy Kazimierz Wielki założył w Krakowie uniwersytet. Była to druga po praskim wyższa uczelnia w Europie środkowej, wzorowana na włoskim uniwersytecie w Bononii. Akademja krakowska obejmowała 3 wydziały: prawniczy, medyczny i filozoficzny, uczniowie wybierali rektora i sami powoływali profesorów, był to więc bardzo szeroki samorząd. Z chwilą śmierci Kazimierza Wielkiego wszechnica krakowska zaczęła upadać i dopiero Jadwiga uratowała ją zapisując na jej rzecz wszystkie swoje klejnoty. Aby zaradzić brakowi duchownych potrzebnych do utwierdzania świeżo nawróconych litwinów w wierze chrześcijańskiej, utworzyła Jadwiga „kolegjum litewskie w Pradze“, oraz wywalczyła razem ze swoim mężem u stolicy apostolskiej zezwolenie na utworzenie wydziału teologicznego przy akademji krakowskiej. Doszła ona ta t. zw. „Alma Mater“ w piętnastym wieku do niemałej świetności. Obok teologji, rozwinęły się znakomicie matematyka, astronomja i filizofja, dorównała uniwersytetom włoskim, a znacznie przewyższyła niemieckie. Do Krakowa przyjeżdżali dla pogłębiania wiedzy studenci, bakałarze, magistrowie i doktorzy ze wszystkich uniwersytetów europejskich.

Językiem literackim aż do połowy XVI wieku był wyłącznie język łaciński i to nie tylko w Polsce, ale w całej Europie ówczesnej. Najpierwsze początki piśmiennictwa ograniczają się u nas do pisania roczników przez mnichów po klasztorach. Następnie zaczęto pisać kroniki, w których opowiada pisarz o wypadkach, o ludziach i czynach, wydaje o tem własny sąd, nie zastanawiając się coprawda nad przyczynami zdarzeń historycznych. Autorem pierwszej kroniki napisanej w Polsce i mówiącej o Polsce jest cudzoziemiec Marcin Gallus (w pocz. XII w.), który w książce swej przedstawił wypadki od Mieszka I, oraz podania o Piaście, Rzepisze i aniołach, i o zagryzieniu Popiela przez myszy. Pierwszym kronikarzem polakiem był „mistrz Wincenty“ zwany „Kadłubkiem“, zmarły w r. 1223 w zakonie Cystersów w Jędrzejowie. Opowiadania swoje zaczął on od czasów bajecznych, zajmując się głównie dziejami panowania Kazimierza Sprawiedliwego. Wybitnym dość kronikarzem był Janko z Czarnkowa, syn wójta z Czarnkowa. Chlubą dziejopisarstwa polskiego w XV wieku był Jan Długosz, wychowanek akademji krakowskiej, sekretarz biskupa krak. Zbigniewa Oleśnickiego mąż zaufania i wychowawca synów Kazimierza Jagiellończyka, w roku śmierci swej mianowany arcybiskupem lwowskim. Największem jego dziełem jest praca pod tytułem „Historja Polski“ w dwunastu księgach pisana przez dwadzieścia pięć lat, a obejmująca obraz dziejów narodu od czasów pogańskich aż do czasów Kazimierza Jagiellończyka.

Jan Długosz na historję zapatrywał się jako na „nauczycielkę życia“, z której następne pokolenia czerpać mają wskazówki, jak postępować, a czego unikać. Aż do wieku ośmnastego nikt Długosza nie przewyższył, ani nikt mu też nie dorównał.

Prócz roczników i kronik dochowały się z tych wieków najdawniejszych żywoty świętych i pieśni łacińskie. O ile chodzi o dzieła naukowe, to wspomnieć należy uczonego Witello, którego dzieło o optyce wydane już w XIII wieku, zyskało sobie szeroki rozgłos za granicą i cieszyło się niem aż do wieku XVII.

W wieku XV rozwinęła się obok teologji filozofja zwana filozofją „scholastyczną“ od łacińskiego wyrazu „schola“ (szkoła), bo uczono jej głównie w szkołach. Opierała się ona na dziełach mędrca greckiego Arystotelesa (400 lat przed Chr.), od którego przejęła sposób wyprowadzania niezawodnych wniosków. Zasłynęli polscy filozofowie: Jan z Głogowa, Jan ze Stobnicy, Michał z Wrocławia i inni. Do wysokiego rozwoju doszły również nauki matematyczne i astronomiczne. Astronomją opiekował się gorliwie nawet kościół, bo na podstawie obliczeń astronomicznych układano kalendarze. Uprawiano też na uniwersytecie astrologję, t. j. sztukę wyczytywania z gwiazd przyszłości ludzkiej, przepowiadania słoty lub pogody i t. p. Wśród astronomów wysunął się na czoło Wojciech Blar z Brudzewa, profesor uniwersytetu krakowskiego. Z jego to wykładów korzystał najznakomitszy nasz uczony w szesnastym wieku, Mikołaj Kopernik. Wszyscy wymienieni nasi pisarze i uczeni pisali po łacinie, bo taka była wówczas moda w Europie. W języku polskim powstały najpierw utwory treści religijnej. Najstarszą jest pieśń „Bogarodzica“ (pierwsze jej zwrotki pochodzą z XIII w.) napisana przez niewiadomego autora (początkowo przypuszczano, że napisał ją św. Wojciech).

Boga rodzica dziewica,
Bogiem sławiona Marya,
U Twego syna gospodzina,
Matko zwolena Marya,
Zyszczy nam
Spust winam. Kyrie elejson!

Zwrotki następne pochodzą z czasów późniejszych. Pieśń ta ukochana gorąco przez naród polski, stała się z czasem hymnem bojowym. Śpiewali ją np. przed pamiętną bitwą rycerze grunwaldzcy, śpiewana jest do dziś dnia w gnieźnieńskiej katedrze, po uroczystem nabożeństwie. Inne zabytki religijne z tego czasu pisane już prozą, mają znaczenie więcej językowe niż literackie. A więc mamy takie utwory jak: Modlitwa Pańska, Zdrowaś Marya i Wierzę w Boga, Kazania Świętokrzyskie, Psałterz floryański, pierwsza nasza Biblja, t. zw. „Biblja staroszpatacka“, zbiory modlitw, przekłady psalmów Dawidowych, przerabiane z podań obcych legendy z życia Chrystusa i Świętych. Dalej mamy charakterystyczne dla wieków średnich utwory poruszające zagadnienie śmierci, jak np.: „Rozmowa śmierci z magistrem“, obyczajowe jak np. „O zachowaniu się przy stole i czci dla niewiast“, pieśni historyczne i w. in. Dość dużą wartość językową posiadają przekłady na język polski statutu wiślickiego, statutu mazowieckiego i tłumaczenia wyroków niemieckich.

W pierwszej połowie XV wieku spotykamy w Polsce pierwsze objawy humanizmu. Był to zapał i miłość dla świata starożytnego, dla literatury greckiej i rzymskiej, dla ideałów starożytnych. Piśmiennictwo to nacechowane było przepiękną harmonijną formą zewnętrzną, nadzwyczajną różnorodnością treści i głębokiemi myślami. Na czele humanistów polskich stanął początkowo biskup-kardynał Zbigniew Oleśnicki, a następnie historyk Jan Długosz, który wzorował się w sposobie pisania na rzymskim historyku Liwiuszu, Grzegorz z Sanoka, który odrzucając średniowieczny ascetyzm, żył pełnem życiem doczesnem, lubił uczty i wesołe towarzystwo. W przeciwieństwie do niego, inny humanista polski Jan Ostroróg, autor memorjału „w sprawie urządzenia Rzeczypospolitej“, mniej się przejmował tym zewnętrznym polorem starożytnych, a więcej wnikał w istotę ich życia państwowego. Porównując ustrój państwa rzymskiego z ustrojem

królestwa polskiego, doszedł do wniosku, że konieczna jest reforma rządu i administracji państwowej. Żąda on oddzielenia spraw kościoła od spraw państwa, mianowania biskupów przez króla, jednostajnego prawodastwa, powszechnej służby wojskowej, wreszcie obrony narodowości polskiej przeciw napływowi niemczyzny.

108. *Co się złożyło na świetny rozkwit naszego piśmiennictwa w XIV wieku?*

Piśmiennictwo XVI wieku reprezentowała prawie wyłącznie szlachta polska, która położyła rękę na pulsie życia narodowego, zagarnęła dla siebie rządy, urzędy i wszelakie przywileje, a w poczuciu tej wielkiej siły uważała, że ma prawo mówić i pisać o wszystkiem. Pozatem „potomkowie w stal zakutych rycerzy grunwaldzkich, woleli myśleć o pługu niż o mieczu", woleli spławiać przenicę do Gdańska, niż „siedm lat walczyć nie przestając". Dobre urodzaje, osiągane przy pomocy pańszczyźnianego darmowego robotnika, dawały duże dochody, a w ślad za tem szły wygody, zbytek, swoboda myśli, możność zajmowania się literaturą, znajdującą się pod pełnym wpływem humanizmu (zw. odrodzeniem). W tym też czasie zawitała do Polski nauka Lutra, która wywołała żywą walkę propagandową jej zwolenników z wyznawcami kościoła katolickiego.

109. *W jakich warunkach zaczęto w Polsce drukować książki?*

Wynaleziony w XV wieku druk, znajdował coraz większe zastosowanie w Polsce, z chwilą pojawienia się nauki Lutra, albowiem możnowładcy i szlachta zakładali u siebie w dobrach drukarnie, dla bicia w nich książek protestanckich. Pierwszą drukowaną książką w Polsce, był „Żywot Pana Jezusa Krysta" — Bonawentury, a potem „Rozmowy króla Salomona z Marchołtem".

110. *W jakim stanie znajdowała się w XVI wieku Akademja krakowska i jakie nowe Akademje powstały?*

Akademja krakowska zaczęła podupadać, z chwilą, kiedy wydała wojnę humanizmowi. Majętniejsza młodzież, nie mogąc w kraju poznawać arcydzieł starożytnych, tłumnie zaczęła wyjeżdżać za granicę. Założono wprawdzie w tym czasie dwie nowe akademje, jezuicką w Wilnie i Zamojskiego w Zamościu, ale nie rozwinęły się one szerzej, z powodu braku środków i wybitniejszych sił nauczycielskich.

111. *Jakich mieliśmy pierwszych pisarzy w XVI wieku?*

Krzycki i Dantyszek, którzy wzorowali się ściśle na poezji starożytnej i nie stworzyli nic wielkiego. Daleko większym poetą był Klemens Janicki, który prócz drobnych poezji, pisanych także w języku łacińskim, pozostawił poemat: „Skarga Rzeczypospolitej na wady narodu", napisany pod wrażeniem nieszczęsnej wojny kokoszej.

112. *Co przyniosły nam w dziedzinie nauki pierwsze dziesiątki szesnastego stulecia?*

Wielkiego, genjalnego Mikołaja Kopernika, ucznia akademji jagiellońskiej, który zdobył sobie nieśmiertelną sławę dziełem: „O obrotach ciał niebieskich". W dziele tem udowodnił pierwszy w sposób niezbity, że nie słońce obraca się dookoła ziemi, ale ziemia wraz z innemi ciałami niebieskiemi krąży dookoła słońca.

113. *Jakiego rodzaju literatura rozwinęła się w drugiej połowie XVI wieku?*

Przedewszystkiem literatura polityczna, a następnie prawdziwa szczera poezja, reprezentowana przez wielkiego Kochanowskiego.

114. *Jakich pisarzy politycznych reprezentuje literatura XVI w.?*

Przedstawicielami literatury pol. XVI w. są dwaj niepospolici pisarze: Andrzej Frycz Modrzewski i jego przeciwnik polityczny Stanisław Orzechowski. Pierwszem dziełem Modrzewskiego jest: „O karze za mężobójstwo“. Występuje tu autor przeciw krzywdzącemu prawu, karzącemu szlachcica za zabicie mieszczanina lub chłopa grzywną pieniężną, nie-szlachcica zaś za to samo przestępstwo, śmiercią. Modrzewski występuje też przeciw krzywdzącej mieszczaństwo uchwale sejmowej, odbierającej mu prawo nabywania ziemi. W dziele: „O poprawie Rzeczypospolitej“, żąda ustanowienia jednego prawa dla wszystkich obywateli państwa, wspólnych sądów, zwalcza wojny zaborcze, radzi zakładać kolonje rycerskie na pograniczu, żąda uporządkowania skarbu, domaga się zjednoczenia wszystkich wierzeń chrześcijańskich. W przeciwieństwie do Modrzewskiego, Stanisław Orzechowski, ksiądz i gorący obrońca katolicyzmu, stara się w swoich dziełach udowodnić, że ustrój państwa polskiego, jego konstytucja, złota wolność szlachecka, są czemś możliwie najlepszem, doskonałem, nie wymagającem zmian. Napisał dzieło „Quincunx, albo wzór korony polskiej“, w którem przewiduje nieszczęścia jakie mają spaść na Polskę, i rozpacza z tego powodu. Szereg prac napisał w obronie księży żonatych, sam się zaś ożenił, a papieżowi groził, że kościół polski oderwie od Rzymu. Nie przeszkodziło mu to pisać równocześnie przeciwko nowinkom religijnym, które sam wyznawał. Między innemi napisał: „Dyalog, albo rozmowa“, „Policya Królestwa Polskiego“. Z pośród innych pisarzy politycznych wyróżnił się Łukasz Górnicki. Najważniejszem jego dziełem, pisanem wzorowym, pięknym stylem, jest „Dworzanin polski“. Praca ta ilustruje jakie były ówczesne obyczaje, zajęcia, zabawy, stan wiedzy, oczywiście najbardziej kulturalnej warstwy społeczeństwa polskiego.

115. *Jakie dzieła napisał Mikołaj Rej z Nagłowic?*

Rej jest autorem pierwszego drukowanego dramatu: „Żywot Józefa“. Największem jego dziełem jest: „Wizerunek własny żywota człowieka poczciwego“. W dziele tem, pisanem prozą, chciał dać naukę i wzór swemu społeczeństwu jak żyć i postępować powinno Chodziło mu przedewszystkiem o ideał szlachcica ziemianina, który mógł wprawdzie za młodu podróżować, być na dworze i służyć wojskowo, ale w dojrzałym wieku musiał osiąść na roli i gospodarstwem się „parać“. Pozatem pisał Rej psalmy, utwory satyryczne, oraz religijne.

116. *Co dał literaturze polskiej Jan Kochanowski?*

Kochanowski stworzył prawdziwą poezję polską, jasną i słoneczną, unoszącą się na skrzydłach natchnienia i wyobraźni, z niczego prawie. Uczynił on ją odrazu wielką i tak wspaniałą, że wieki nic z jej piękności nie ujęły. Ważniejsze jego dzieła, to: „Satyr“, poemat „Proporzec, albo hołd pruski“, „Dziewosłęb“, „Pieśń świętojańska o sobótce“, „Psalmy Dawidowe“, ale najpotężniejszemi jego utworami są: „Treny“ i dramat „Odprawa posłów greckich“. Wielkie znaczenie „Trenów“ polega nietylko na zaletach zewnętrznych, ale i na tem także, że są one obrazem cierpień człowieka nowożytnego posuwających się aż do zwątpień i bluźnierstw, a milknących wkońcu pod wpływem kornego poddania się woli Bożej.

„Odprawa posłów greckich“ miała odsłonić najważniejsze wady polskie, wykazać niebezpieczeństwa z tych wad płynące i poprzeć zbawienną politykę przesławnego króla Stefana Batorego.

117. *Jakich jeszcze poetów wydała „doba świetności“?*

Mikołaj Sęp Szarzyński, który pozostawił dzieła historyczne i rycerskie, Sebastjan Klonowicz i Szymon Szymonowicz ze swojemi „Sielankami“.

118. *Co dał wiek XVI w dziedzinie kaznodziejstwa i dziejopisarstwa?*

W dziedzinie kaznodziejstwa wysunął się na pierwszy plan mocarz pióra, potężny talent i mówca złotousty, Ks. Piotr Skarga Pawęski. Największe jego dzieło, to „Kazania sejmowe“, które wygłaszał przed posłami, senatem, monarchą i dworem królewskim. W dziele tem roztrząsa Skarga „sześć szkodliwych chorób“ Rzeczypospolitej. O ile chodzi o dziejopisarstwo, to wiek XVI przynosi w tym kierunku raczej zastój niż postęp. Mamy Marcina Bielskiego, Marcina Kromera, który napisał dzieło „O pochodzeniu i dziejach polaków“, Maciej Stryjkowski i doskonały monograf Reinhold Heidenstein, autor „Dziejów Polski od śmierci Zygmunta Augusta“.

119. *Dlaczego wiek XVII był okresem zastoju w literaturze polskiej?*

Wiek XVII, to czasy walk państwa polskiego z wrogami wewnętrznymi i zewnętrznymi, nie miała więc możności szlachta zajmować się literaturą, a jeżeli nieco pisała, to albo poto, żeby przedstawić wypadki, w których brała udział, albo dla przyjemności pisania, w chwilach wytchnienia od walk zbrojnych. Mieszczanie nie imali się pisania, bo zgnębieni przez szlachtę, znajdowali się w zupełnym upadku.

120. *Jakich pisarzy dał nam wiek XVII?*

Wespazjan Kochowski, tworzył przeważnie poezję religijną. Wśród jego dzieł, pierwsze miejsce zajmuje „Psalmodja polska“. Wacław Potocki reprezentuje poezję opisową, a najpiękniejszym jego poematem jest „Wojna chocimska“. Heronim Morsztyn tworzy powieści fantastyczne, z których najwybitniejszą jest bodaj przysłowiowa „Banialuka“. Wcale poczestne miejsce zajęły w literaturze XVII wieku pieśni miłosne, których przedstawicielem jest Andrzej Morsztyn. Z innych poetów lirycznych bardzo miły jest Szymon Zimorowicz ze swojemi „Roksolankami“ i Józef Bartłomiej Zimorowicz ze swojemi „Sielankami“. Za najpoważniejszego satyryka tych czasów uważany jest Krzysztof Opaliński.

121. *Jakie znaczenie dla literatury miał wiek XVIII, do czasów Stanisława Augusta?*

Wiek XVIII do czasów Stanisława Augusta, to okres największego upadku literatury polskiej i jej przesilenie. Na tle istnej powodzi panegiryków, senników, książek wróżbiarskich i t. p., wyrasta dość korzystnie średni talent Elżbiety Drużbackiej, autorki poematów religijnych i romansów fantastycznych. Najwytrwalszym, niestrudzonym szermierzem odrodzenia duchowego jest zakonnik ze zgromadzenia OO. Pijarów, Stanisław Konarski. Stworzył on nowy typ szkoły o charakterze narodowo-patrjotycznym, t. zw. „Collegium nobilium“. Po dokonaniu tego wielkiego dla przyszłości Polski dzieła, wystąpił w niewielkiej książeczce przeciwko panegirykom, przeciwko zepsuciu stylu i makaronizmowi. W dziele „O skutecznym rad sposobie“, wykazał bez osłonek szkodliwość liberum veto i żądał stanowczego z nim zerwania. Dzieło to, choć namiętnie zwalczane,

wywarło ten skutek, że od chwili jego ukazania się nikt nie miał już odwagi do założenia veto w sejmie.

122. *Co wpłynęło na odrodzenie się literatury polskiej, po roku 1763?*

Po zniesieniu przez papieża zakonu Jezuitów, sejm polski uchwalił, przeznaczyć fundusze jezuickie na cele wychowania narodowego i powołał do życia „Komisję edukacyjną", która zreformowała uniwersytety: jagielloński i wileński, podzieliła kraj na okręgi szkolne, wypracowała nowy sposób nauczania we wszystkich szkołach, założyła przy obu uniwersytetach seminarja nauczycielskie, zorganizowała wreszcie akcję wydawania wzorowych podręczników szkolnych. Twórcą ustaw Komisji był Grzegorz Piramowicz. Do podniesienia poziomu oświaty i rozwoju literarury, przyczyniła się też w wysokim stopniu bibljoteka Załuskich. Nie małą rolę odegrał tu wplyw literatury francuskjej opartej na wzorach starożytnych, ale zabarwionych duchem kultury francuskiej.

123. *Jakich pisarzy wydała doba wpływu francuszczyzny, aż do wystąpienia Mickiewicza?*

Adam Stanisław Naruszewicz pisał bajki, ody satyry, sielanki, idąc za przykładem pisarzy francuskich. Był także historykiem i swoją „Historja narodu polskiego", postawił nasze dziejopisarstwo odrazu na wysokim poziomie. Najbardziej popularnym pisarzem był za czasów Stanisława Augusta biskup Ignacy Krasicki, znakomity satyryk i bajkopisarz. Prócz „Satyr" i „Bajek", napisał Krasicki szereg powieści takich jak: „Mikołaja Doświadczyńskiego Przypadki", Pan Podstoli". Krasicki naśladował w swych dziełach francuskich pisarzy, był jednak wśród współczesnych najznakomitszym poetą. Do tego grona poetów, wyobrazicieli kierunku rozumowego w literaturze, należą jeszcze: Stanisław Trembecki i Franciszek Karpiński, oraz Franciszek Kniaźnin. Pierwszy pisał bajki, listy poetyczne, ody, satyry, drugi sielanki, oraz pieśni religijne (n. p. „Kiedy ranne wstają zorze", „Wszystkie nasze dzienne sprawy"), trzeci, poematy opisowe i bajki. Wszyscy trzej próbowali pisać dramaty i utwory sceniczne, za przykładem francuskich poetów Kornela, Rasyna i Moliera. Pierwszym poważnym komedjopisarzem był Franciszek Zabłocki, który w swych utworach stworzył jaskrawe typy ludzi zabobonnych, lekkomyślnych, pieniaczy. Ważnieisze jego dzieła to: „Sarmatyzm", „Fircyk w zalotach", „Zabobonnik". O ile chodzi o literaturę polityczną, to przedstawicielami jej są: ks. Stan. Staszic i ks. Hugo Kołłątaj. Po rozbiorze Polski wysunęli się na czoło pisarze: „Jan Paweł Woronicz, Kajetan Koźmian i sympatyczny Juljan Ursyn Niemcewicz. Ten ostatni stoi na przełomie dwóch kierunków w literaturze. Najcelniejsze jego dzieło, to „Śpiewy historyczne", które cieszyły się wielkiem powodzeniem, dzięki gorącemu uczuciu patrjotycznemu jakiem są natchnięte. Niemcewicz pisał też powieści, z których ważniejsze: „Dwaj panowie Sieciechowie" i „Jan z Tęczyna".

124. *Jak została zapoczątkowana doba Mickiewiczowska?*

Piśmiennictwo polskie ulegając przez kilkadziesiąt lat razem z całą cywilizowaną Europą formom twórczości literackiej, ustanowionym przez Francję, zerwało z tym niewolniczym naśladownictwem w początkach wieku 19-go. Pisarze polscy szli w tym kierunku za przykładem Niemiec i Anglji, gdzie proces ten dokonał się już w wieku 18-tym. I oto w przeddzień wystąpienia wieszcza Adama, na widowni piśmienniczej ukazała się przemiła postać czcigodnego Kazimierza Brodzińskiego. Usiłował on pierwszy wskazać polskiej poezji nowe drogi, co wyraził w rozprawie: „O klasycz-

ności i romantyczności". Romantyzmem nazywał się kierunek dążący do swojskości i oryginalności, owianej natchnieniem i wyobraźnią. Brodziński pragnął, by poezja polska stała się narodową, by brała motywy z życia i piesni ludu i stworzył swego „Wiesława". Jest to sielanka, która stanowi prawdziwy objaw odrodzenia naszej poezji.

125. *Kim był Adam Mickiewicz?*

Adam Mickiewicz urodził się dnia 24 grudnia 1798 r. w wiosce Zaosie pod Nowogródkiem, gdzie też upłynęło mu „błogie" dzieciństwo. Do szkoły powiatowej uczęszczał w Nowogródku, gdzie też ujrzał jako 14-letni chłopiec przemarsz armji napoleońskiej, słyszał piosnkę kościuszkowską śpiewaną przez polskie oddziały, a wrażenia te utkwiły w jego pamięci głęboko. Studja uniwersyteckie odbywał Mickiewicz na wszechnicy wileńskiej, słynnej wówczas z takich profesorów jak: bracia Śniadeccy i Lelewel. Tu należał wielki Adam do tajnych związków młodzieży: Filaretów (przyjaciół cnoty) i Filomatów (przyjaciół nauki), na których sztandarze wypisane były piękne hasła: ojczyzna, nauka, cnota. Na terenie związków tych rozwijał Mickiewicz wraz z przyjacielem Tomaszem Zanem żywą działalność, odźwierciedloną w kilku t. zw. filareckich wierszach. Nieszczęśliwa miłość Maryli Wereszczakówney, a następnie niemiłe stosunki w Kownie, gdzie przebywał na posadzie nauczyciela, zamąciły spokój poety. Gdy wreszcie do szeregu tych smutnych przeżyć dołączyła się śmierć ukochanej matki, popadł w niebezpieczny rozstrój nerwowy, ale przezwyciężył ból i rozpacz i stworzył potężny poemat miłości: nieśmiertelne „Dziady". W r. 1822 ogłosił pierwszy tomik poezji pod tyt. „Ballady i Romanse", w następnym zaś roku „Grażynę" i „Dziady". Napisaną w Kownie „Odę do młodości", wydrukował poeta osobno i słusznie, jest to bowiem jedna z najpiękniejszych pereł naszej poezji. „Oda do młodości" jest do dziś dnia „wyznaniem wiary polskiej młodzieży, zagrzewa umysły, rozpala serca, budzi pragnienie czynu i lepszego pełniejszego żywota". W „Dziadach", w szeregu obrazów, Mickiewicz przedstawił święto Dziadów (obrzęd ludowy, pogański, święcony jeszcze za czasów Mickiewicza na Litwie), na tle zaś tego obrzędu przedstawił dzieje swej nieszczęśliwej miłości. W „Grażynie" rozwinął poeta obraz bohaterskiej niewiasty, na tle walki Litwinów z Krzyżakami. Aresztowany w Wilnie za należenie do tajnego związku, został po sześciomiesięcznym pobycie w więzieniu X.X. Bazylianów wysłany do Odessy, gdzie pod wpływem pięknych widoków krymskich napisał „Sonety Krymskie". Przeniesiony następnie do Moskwy, napisał znakomity poemat „Konrad Wallenrod", wydany drukiem w Petersburgu, gdzie też powstał poemat „Farys", pisany pod wpływem przeświadczenia o swej potędze twórczej. Uzyskawszy zezwolenie na opuszczenie Rosji, wyjechał statkiem do Lubeki, a następnie przez Niemcy i Szwajcarję do Włoch, aby wreszcie stanąć w Rzymie. Tu, w sercu poety dokonał się zwrot ku gorącym wierzeniom religijnym. W przeczuciu zbliżającego się powstania listopadowego, napisał wiersz „Do Matki Polki", pełen niezwykłej siły. Na wieść o wybuchu powstania wyruszył do kraju, ale utknął w Poznańskiem, granica bowiem była pilnie strzeżona i nie mogło być mowy o przedostaniu się przez nią. Wyjechał do Drezna i tu napisał trzecią część „Dziadów", w której przedstawił obraz cierpień i męczeństwa narodu, a na tym tle przeobrażenie religijne, które dokonało się w jego duszy. Następnie wyjechał do Paryża. Tu napisał „Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego". W utworze tym, pisanym stylem biblijnym, dał upomnienie emigracji naszej, która szukając winowajców przegranego powstania, oskarżała siebie wza-

jemnie. Rozwinął w tym dziele ideję posłannictwa Polski, którą nazwał Mesyaszem narodów. W miarę jak wzrastała w Adamie tęsknota za ojczystemi stronami, zarysowywał się coraz wyraziściej pomysł stworzenia epopeji „Pan Tadeusz“. Poemat ten jest największem arcydziełem w poetyckiej literaturze polskiej, jak niemniej europejskiej, i zamyka właściwą twórczość Mickiewicza. Dalsze losy Wieszcza były smutne. Po ożenieniu się z Cecylą Szymanowską, opadły go kłopoty familijne i pieniężne. Przez krótki czas wykładał literaturę łacińską na uniwersytecie w Lozannie, poczem zaproszony przez rząd francuski, objął katedrę literatur słowiańskich w paryskiem kollegium. Wykłady jego cieszyły się olbrzymim powodzeniem. W Paryżu wszedł poeta w kontakt z Towiańskim, który uważał się za apostoła i głosił, że z połączenia się ducha Francji i Polski wyjdzie odrodzenie świata. Mickiewicz przejął się nauką Towiańskiego bardzo i rozpoczął rozpowszechniać zasady tego t. zw. „towianizmu“ z katedry. To mu zaszkodziło, stracił posadę profesora i znalazł się znowu w krytycznej sytuacji materjalnej. Kiedy w r. 1848 rozpoczęły się we Włoszech ruchy narodowe, Mickiewicz udał się do Rzymu i rozpoczął tam tworzyć legion polski. Gdy mysl tę trudno było urzeczywistnić założył dziennik poświęcony sprawie „wolności ludów“, poczem otrzymawszy od rządu francuskiego zasiłek pieniężny na rzecz utworzenia legionu na Wschodzie udał się do Konstantynopola. Szlachetne zamiary unicestwiła choroba, a potem śmierć, która nastąpiła 26 listopada 1855. Ciało zabalsamowano i przewieziono do Paryża, a w r. 1890 sprowadzono je do Polski i pochowano w katedrze na Wawelu. Adam Mickiewicz jest jednym z genjalnych poetów świata, mistrzem słowa, wieszczem narodowym, który miłością swoją potężną chciał objąć cały naród „wszystkie przeszłe i przyszłe pokolenia“, a pragnienie to wcielił w swe wielkie dzieła i w swe czyste życie.

126. *Jacy poeci doby Mickiewiczowskiej pozostawali pod silnym wpływem wieszcza Adama?*

Antoni Malczewski ze swoim poczytnym poematem „Marją“, Józef Bohdan Zaleski, piewca ukochanej przez siebie Ukrainy ze swojemi rzewnemi śpiewnemi dumkami i wesołemi, radosnemi „wiośniankami“, wreszcie Seweryn Goszczyński ze swoim „Zamkiem Kaniowskim“, osnutym na tle dziejów polsko-ruskich, oraz „Królem Zamczyska“. Wszyscy ci poeci rozkochani w przeszłości ojczyzny, kontynuowali zapoczątkowaną przez Mickiewicza poezję narodową, odtwarzając świat polski i dusze polskie.

127. *Jakie dzieła napisał drugi po Mickiewiczu mocarz pióra Juljusz Słowacki?*

Słowacki pozostawał pod silnym wpływem Byrona, nie mniej przeto jednak władał po mistrzowsku językiem polskim i potrafił tworzyć postacie pełne prawdy i życia. Pierwsze jego utwory to: „Jan Bielecki“, oraz dwa dramaty: „Mindowe“ i „Marja Stuart“, w których mimo zasadniczego wpływu Szekspira, nie brak też postaci bajronowskich. W Paryżu Słowacki poznał się z Mickiewiczem, ale poeci nie nawiązali z sobą serdecznych stosunków. Po przeczytaniu trzeciej części „dziadów“, w której Mickiewicz przedstawił tak niekorzystnie jego ojczyma, powziął Słowacki śmiertelną urazę do Adama. Wyjechał do Szwajcarji i tam stworzył swego „Kordjana“, którym chciał przyćmić najwspanialszy wówczas utwór Mickiewicza „Dziady“, co mu się nie zupełnie udało, jakkolwiek jest to dzieło znakomite, obrazujące prawdziwie znaczną część ówczesnego społeczeństwa, kochającego serdecznie ojczyznę, ale niezdolnego do konkretnego czynu. W „Anhellim“,

Słowacki rozwija smutne, pełne tragiczności dzieje wygnańców polskich, dręczących się nawzajem. Jeden tylko „Anhelli“ jest człowiekiem i duchem czystym, to też po śmierci obrał go sobie Bóg jako ofiarę za grzechy narodu. Następnie powstał wstrząsający groźnemi scenami dramat „Mazepa“, przepiękna pieśń miłości „W Szwajcarji“, „Balladyna“ i „Lilla Weneda“. W tych dwóch ostatnich tragedjach, rozpoczął poeta realizację swego zamierzenia, odtworzenia bajecznych dziejów Polski. Po dłuższym pobycie w Szwajcarji, wyruszył Słowacki do Włoch, potem do Rzymu, Grecji, aż wreszcie do Afryki. Z licznych poematów które powstały w okresie podróży, najwspanialszym jest „Ojciec zadżumionych“, arcydzieło stylu, uczucia, obrazowości Po powrocie do Paryża napisał (niedokończony) poemat p. tyt. „Beniowski“. Pod wpływem towianizmu napisał potężny poemat (również nieskończony) „Król Duch“, którego wiersze dyktował jeszcze na łożu śmierci. Słowacki zmarł skutkiem choroby piersiowej 3 kwietnia 1849 r. Jest on mistrzem we władaniu mową polską, umiał wyśpiewać wszystkie tęsknoty duszy, wszystkie czary przyrody, posiadał wreszcie wyobraźnię o nieziemskiej wprost mocy.

128. *Co dał literaturze polskiej w dobie Mickiewiczowskiej, trzeci z wielkiej trójcy poetyckiej, Zygmunt Krasiński?*

Pierwszą większą powieść napisał Krasiński już w piętnastym roku życia, drugą (Władysław Herman i jego dwór) w siedmnastym roku. Po smutnych przeżyciach na uniwersytecie polskim, zmuszony był wyjechać zagranicę i kształcić się dalej na uniwersytecie szwajcarskim w Genewie. Pod wpływem Mickiewicza porzucił formę powieściową pisania i po tragicznych przejściach osobistych (ojciec nie pozwalał wziąć mu udziału w powstaniu listopadowem), stworzył jeden ze swoich najpiękniejszych poematów: „Irydjon“. Bohater tego utworu to grek kochający gorąco swoją ojczyznę, uciemiężoną przez rozbójniczy Rzym. Żyje on tęsknotą zemsty nad gnębicielem, zaprzedaje się szatanowi, a gdy staje przed sądem Boga, ratuje go od wtrącenia do piekieł gorąca miłość ojczyzny. Będzie zbawiony, ale za pokutę musi iść na ziemię mogił i krzyżów, to zn. do Polski, gdzie ma przejść powtórną próbę miłości ojczyzny. „Nieboska Komedja“, osnuta na tle rewolucji społecznej, ma tę samą myśl co „Irydjon“, zwycięstwo odnosi myśl chrześcijańska, a dzieła poczęte bez miłości, owoców nie wydają. Krasiński wierzył, że zasady Chrystusowe będą stosowane także i w stosunkach międzynarodowych. W Przedświcie zajmuje się poeta już wprost przyszłością Polski, którą widzi w bardzo jasnych barwach. „Psalm mołości“, to lęk poety przed możliwością splamienia się narodu wybranego rozlewem krwi bratniej, to przestroga dla narodu. Następnie mamy „Psalm wiary i nadziei“, „Psalm dobrej woli“. W przeciwieństwie do Mickiewicza i Słowackiego, Krasiński chciał rozumem i myślą dotrzeć do tajemnic przyszłości. Cierpiał on nie tylko z tego powodu, żeśmy stracili jako państwo, ale i dlatego, że przewidywał co nam grozi w przyszłości. Obok niebezpieczeństw zewnętrznych widział i niebezpieczeństwa wewnętrzne, do dusz polskich bowiem wciskał się jad nienawiści narodowej i społecznej. We wszystkich utworach chodziło Krasińskiemu mniej o piękno, a więcej o prawdę, pragnął on nie tyle zachwycać, ile nauczać, jest poetą-myślicielem,

129. *Jak się rozwijała w dobie Mickiewiczowskiej literatura sceniczna i powieściowa?*

Najwybitniejszym przedstawicielem literatury scenicznej w postaci komedji był Aleksander hr. Fredro, żołnierz napoleoński, który po upadku

wielkiego cesarza, osiadł we Lwowie. Po „Geldhabie“, który ujawnił wielki talent Fredry, ukazały się trzy arcydzieła: „Zemsta“, „Śluby Panieńskie“, „Pan Jowialski“, w nich dusze polskie objawiają się z niebywałą mocą, w oświetleniu niezrównanego humoru“. Literaturę powieściową reprezentują: Józef Korzeniowski ze swoim „Spekulantem“ i „Kollokacją“, Henryk hr. Rzewuski z „Pamiątkami Imci Pana Sewryna Soplicy“ i „Listopadem“, pierwszą powieścią historyczną.

130. *Co dała nam epoka Mickiewiczowska w dziedzinie dziejopisarstwa i dzieł naukowych?*

Przedewszystkiem mamy genjalnego Joachima Lelewela, prof. uniwersytetu wileńskiego. Pozostawił on: „Dzieje Polski“, „Polska, dzieje i rzeczy jej“, w dwunastu tomach, oraz szereg prac naukowych. W dziedzinie filozofji wyróżnili się: Józef Kremer, Karol Libelt, Ferd. Trentowski, August Cieszkowski i Hoeme-Wroński. Sprawą wychowania młodych pokoleń zajęła się Klementyna z Tańskich Hofmanowa.

131. *Jak się rozwijało piśmiennictwo polskie po roku 1848?*

Po roku 1848 powróciła fala staroszlachetczyzny, poziom literatury obniżył się bardzo znacznie. Wpłynął na to fakt, że umilkli trzej nasi najwięksi poeci, a zaborcy zwłaszcza austrjacki i pruski, gnębili wszelkie przejawy polskości ponad miarę. Mamy pieśniarza szlachty „kontuszowej“ w postaci Wincentego Pola („Pieśni Janusza“, „Pamiętniki Winnickiego“, „Mohort“, „Pieśń o ziemi naszej“), pieśniarza zagrodowej szlachty szaraczkowej — Władysława Syrokomlę („Jan Dęboróg“, „Szkolne czasy“, „Kęs chleba“, „Janko cmentarnik“), pieśniarza Mazowsza — Teofila Lenartowicza („Lirenka“, „Zachwycenie“, „Błogosławiona“, „Szopka“), pieśniarza-wieszcza, poetę-kapłana Korlela Ujejskiego („Maraton“, „Skargi Jeremiego“, „Chorał“ — „Z dymem pożarów“, „Melodje biblijne“, „Tłumaczenia Szopena“, „Ptasie gniazdko“), mamy wreszcie pieśniarza uczucia i porywów bohaterskich powstańca Mieczysława Romanowskiego (poematy „Łużeccy“, „Dziewczę z Sącza“, dramat „Popiel i Piast“.) W zakresie powieści mamy nieocenionego, płodnego Józefa Ignacego Kraszewskiego, który napisał ogółem do sześciuset tomów różnych dzieł, przeważnie powieści. A więc mamy powieści z życia ludu: „Ulana“, „Ostap Bondarczuk“, „Budnik“, „Jaryna“, filozoficzne: „Pamiętniki nieznajomego“, „Sfinks“, powstańcze: „Szpieg“, „Dziecię starego miasta“, powieści wielbiące pracę: „Resurrecturi“, „Lalka“, „Niebieskie migdały“, historyczne obejmujące dzieje Polski aż do połowy wieku XVIII: „Stara Baśń“ i t. d., dramaty np. „Trzeci maja“, komedje np. „Miód kasztelański“, poematy bohaterskie z dziejów Litwy np. „Witolrauda“, „Witoldowe boje“, poezje liryczne i cały szereg innych utworów. Z pośród innych powieściopisarzy mamy Zygmunta Kaczkowskiego („Bitwa o chorążankę“, „Powieści ostatniego z Nieczujów“, „Abraham Kitaj“, „Olbrachtowi rycerze“, „Zaklika“. Najpoważniejszym przedstawicielem dziejopisarstwa tych czasów jest Karol Szajnocha. „Szkice historyczne“, „Jadwiga i Jagiełło“, „Dwa lata dziejów naszych.

132. *Na jakie drogi weszło piśmiennictwo polskie po upadku powstania styczniowego?*

Po upadku powstania styczniowego, ucisk narodowy w zaborze austryjackim zmniejszył sie znacznie, a natomiast w zaborze rosyjskim i pruskim wzrósł do straszliwych rozmiarów. Język polski wygnano ze szkół i urzędów, literaturę wykładano po rosyjsku i niemiecku. W tych warunkach nie mogło być mowy o bujniejszym rozwoju piśmiennictwa

polskiego, które weszło na drogę pozytywizmu, przeszczepionego do nas z Francji i Niemiec. Pozytywizm był to kierunek w filozofji, uznający głównie doświadczenie jako źródło wiedzy, a odrzucający wszystko co się nie da sprawdzić zmysłami lub rachunkiem. Dlatego też okres ten, od upadku powstania aż do roku 1890 jest głównie okresem rozwoju prozy. W dziedzinie poezji mamy tylko z wybitniejszych poetów: Adama Asnyka („Daremne żale“, „Echo kołyski“, dramaty: „Kiejstut“, „Bracia Lerche“). Dalej mamy Marję Konopnicką, wrażliwą duszę kobiecą współczującą każdej łzie nieotartej, pieśniarkę ludu w tych jego niedolach i nieszczęściach, poetę ludu roboczego Andrzeja Niemojowskiego, Aleksandra Świętochowskiego, Kazimierza Zalewskiego. W przeciwieństwie do poezji, proza święci obecnie swoje najwspanialsze tryumfy. Poza cennymi powieściami Teodora, Tomasza Jeża (Zygmunt Miłkowski) i dzierżącą wysoko sztandar postępu Elizą Orzechowską, mamy wielkiego powieściopisarza—myśliciela, Bolesława Prusa (właściwe imię Aleksander Głowacki). W pierwszych swoich dziełach uderza Prus w stronę uczucia i w rzewny humorystyczny sposób kreśli objawy duszy dziecięcej, którą rozumie tak jak nikt przed nim w literaturze. Następne jego dzieła takie jak „Placówka“, „Lalka“, „Emancypantki“, „Faraon“, to potęgujące się coraz więcej dążenie autora do wykazania roli jaką uczucie odegrać powinno w życiu człowieka, kobiety, wreszcie w wielkiem zadaniu pchnięcia świata na nowe tory. Drugim z kolei mocarzem pióra jest powieściopisarz, którego imię po wieczne czasy wymawiane będzie z podziwem nietylko przez polaków, ale przez świat cały — Henryk Sienkiewicz, ur. w r. 1846. Pierwsze jego dzieło, to: „Humoreski z teki Worszyłły“, których ideją przewodnią jest „Praca od podstaw“. Następnie mamy przepiękne: „Szkice węglem“, szereg obrazków takich jak: „Janko muzykant“, „Z pamiętników poznańskiego nauczyciela“, „Bartek zwycięzca“. Po opowieści historycznej: „Niewola tatarska“, ukazała się pierwsza część potężnej, nieśmiertelnej trylogji: „Ogniem i mieczem“. Jądrem tej powieści, która wywołała zachwyt i podziw niezmierny, jest stary spór pomiędzy Rusią a Polską. Spór ten wówczas zaognił się, aż wybuchł pożarem. Wkrótce po tem arcydziele ukazały się dalsze części trylogji: „Potop“ i „Pan Wołodyjowski“. Te dwie powieści dalsze są niejako dalszym ciągiem „Ogniem i mieczem“. Różnica między nimi polega na tem, że podczas gdy pierwsza część trylogji obraca się około walki między dwoma bratnimi narodami, to druga i trzecia to usiłowanie autora udowodnienia na postaciach bohaterów, że nim nastąpi odrodzenie polityczne narodu, przyjść musi odrodzenie moralne. Sienkiewicz zakończył trylogję wyznaniem, że napisał to dzieło z niemałym trudem, „ku pokrzepieniu serc“. W dalszym ciągu ujrzały światło dzienne: „Ta trzecia“, „Bez dogmatu“, „Rodzina Połanieckich“, wspaniała powieść „Quo vadis“ z życia starożytnego Rzymu, przetłumaczone na wszystkie cywilizowane języki, „Krzyżacy“, wreszcie powieści dla młodzieży: „Na polu chwały“ i „W pustyni i puszczy“ powieść nawiązująca do ideałów dzisiejszego wspaniałego Harcerstwa. Wartość artystyczna dzieł Henryka Sienkiewicza polega na jego darze, niesłychanie wyrazistego odtwarzania osób i scen zbiorowych. Język jego jest tak piękny i czysty, że kto pragnie dobrze mówić po polsku, powinien obok poezji Mickiewicza, rozczytywać się w powieściach Henryka Sienkiewicza.

133. *Jacy poeci i pisarze reprezentują nasze współczesne piśmiennictwo?*

Kazimierz Przerwa Tetmajer, Jerzy Żuławski poeta-fantasta (sławna trylogja fantastyczna „Na srebrnym globie“, „Zwycięzca“, „Stara ziemia“, „Gród

słońca“ i w. i.) przedwcześnie zmarły na początku wojny światowej jako legjonista, Jan Kasprowicz poeta nędzy ludzkiej, Lucjan Rydel ze swoim „Zaczarowanem Kołem“ i „Betlejem“, Or-ot (Artur Opman), Władysław Orkan opiewający życie górali, Leopold Staff poeta słońca, Tadeusz Miciński wiodący nas w krainę ducha, Jan August Kisielewski, Stanisław Wyspiański. Ten ostatni (nieżyjący już) stworzył cały szereg arcydzieł dramatycznych, nieschodzących dzisiaj ze scen polskich. Do takich należą: „Wesele“, (tu świat rzeczywisty kreślony z prawdą najszczerszą, wchodzi w stosunek ze światem mar, obcuje z nim). „Klątwa“, „Wyzwolenie“, „Legjon“, „Noc listopadowa“, „Akropolis“, „Bolesław Śmiały“, wspaniała pieśń: „Warszawianka“. Wyspiański jest poetą - wieszczem, który przemówił po długich latach oczekiwania, jeden z tych co przerastają swoje pokolenie, a są drogowskazami dla pokoleń następnych. Jednym z najwybitniejszych pisarzy doby obecnej, jest Władysław Stanisław Reymont, laureat nagrody Nobla, za arcydzieło tej miary co „Chłopi“. Tak jak Reymont w tem dziele nie przedstawił nikt dotąd w naszej literaturze życia ludu wiejskiego bez upiększania go, a w aureoli prawdziwej poezji. Z wszystkich powieści Reymonta wyziera dusza tęskniąca za prawdziwem pięknem i genjalny odtwórca przerody. Pisarzem natury jest też Wacław Sieroszewski, który raz po raz wypuszcza nowe powieści o bardzo wysokiej wartości artystycznej. Potężny podkład psychologiczny mają dzieła Stanisława Przybyszewskiego, niezrównany, rozwijający nieustannie swoją aktywną twórczość jest Stefan Żeromski, który w ostatnich czasach zaczął pisać przeważnie dzieła dramatyczne.

Szczupłe ramy tej pracy nie pozwoliły mi rozwinąć szerzej tych skarbów naszej rodzimej literatury, które tworzą polski dorobek kulturalny, tworzą w wysokim stopniu tę wspaniałą duszę polską, jaka wyróżnia się silnie i wybitnie z pośród dusz innych społeczności narodowych dzisiejszego świata kulturalnego. Piętset lat przeszło spełnia literatura polska swoje wielkie posłannictwo, tysiące dobrych, pięknych i głębokich ksiąg mnożą się z dnia na dzień, zamykając w swoich kartach bezmiar myśli, natchnień, porywów, skarg i pokrzepień.

Ustawa o ochronie lokatorów

z dnia 11 kwietnia 1924 r.

(Dziennik Ustaw № 39 poz. 406 z dnia 10 maja 1924 r.)

ROZDZIAŁ I.

Przepisy ogólne.

Art. 1. Do najmu budynków i części ich, oprócz wskazanych w art. 2, stosuje się w drodze wyjątku od przepisów o najmie, zawartych w dzielnicowych ustawach cywilnych, przepisy niżej wymienione.

Art. 2. 1. Przepisom niniejszej ustawy, z wyjątkiem przepisu art. 25, nie podlegają:

a) budynki, położone na obszarze stacji i linji kolejowych, będące własnością państwa lub prywatnego przedsiębiorstwa kolejowego i przeznaczone na kolejowe cele służbowe lub na pomieszczenie pracowników przedsiębiorstwa kolejowego, z wyjątkiem domów mieszkalnych dla pracowników kolejowych, wzniesionych w b. dzielnicy austrjackiej z funduszów emerytalnych (pensyjnego i prowizyjnego), jak również z wyjątkiem tych budynków kolejowych, względnie ich części, które zostały wynajęte przez zarząd kolejowy kooperatywom kolejowym;

b) budynki, będące w dniu 1 kwietnia 1924 r. własnością państwa lub związku samorządowego i przeznaczone na cele wojskowe, w których zamieszkiwanie osób cywilnych jest niedopuszczalne ze względu na interes obrony państwa;

c) wszelkie pomieszczenia, wynajęte przez osoby i nie mające celów naukowych instytucje prywatne w nieruchomościach, które przed r. 1830 były własnością królewsko-warszawskiego Tow. Przyjaciół Nauk, a obecnie są własnością państwa i przez rząd zostały lub będą oddane w użytkowanie lub dzierżawę jednemu z towarzystw naukowych polskich;

d) w ziemi wileńskiej domy i mieszkania, których budowę ukończono, lub które kapitalnie odremontowano po wybuchu wojny w roku 1914; na pozostałych obszarach b. dzielnicy rosyjskiej i b. dzielnicy pruskiej domu, których budowa była lub będzie ukończona po 1 lipca 1919 r., na obszarze zaś b. dzielnicy austrjackiej domy, dla których po dn. 27. I. 1917 r. udzielono lub udzieli się zezwolenia na budowę, oraz domy, dla których tego zezwolenia udzielono wprawdzie przed 27 stycznia 1917 r., które jednak będą oddane do zamieszkania po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy; powyższe postanowienia dotyczą również mieszkań nadbudowanych, dobudowanych lub przebudowanych gruntownie w dawniej wzniesionych domach oraz budynków lub ich części, które uległy gruntownej przebudowie w celu przerobienia tychże budynków lub ich części, niezamieszkanych lub na mieszkanie nie wynajmowanych, na pomieszczenia mieszkalne;

e) mieszkania, stanowiące uposażenie służbowe lub część jego, z wyjątkiem mieszkań, zajmowanych przez rządców lub administratorów domów tytułem wynagrodzenia za pełnienie obowiązków meldunkowych lub zarządu, oraz domów fabrycznych kopalnianych (familijnych) o ile wymówienie pracy nie nastąpiło z powodów uprawniających pracodawcę do zerwania umowy najmu bez wypowiedzenia;

f) pomieszczenia w hotelach, gospodach i pensjonatach (pokojach umeblowanych), dziennie wynajmowane, z wyjątkiem jeżeli lokator zajmuje pomieszczenie przynajmniej od roku przed wejściem w życie niniejszej ustawy. Wyjątek ten dotyczy tylko eksmisji, nie zaś ceny, jaką najmujący pomieszczenie na zasadzie urzędowego cennika płacić powinien;

g) w letniskach i uzdrowiskach pomieszczenia, wynajmowane przez gości sezonowych;

h) pomieszczenia wynajęte przez przedsiębiorstwa rozrywkowe, jak: kino-teatry, kabarety, sale tańców, gry i podobne, chyba, że przedsiębiorstwo jest prowadzone wyłącznie dla celów kulturalno-oświatowych;

i) pomieszczenia, wynajęte na banki i kantory wymiany, jednakże z wyłączeniem wynajętych instytucjom kredytowym państwowym i samorządowym, spółdzielniom kredytowym i ich związkom;

j) od dnia 1 stycznia 1926 r. począwszy — budynki, będące z przeznaczenia fabrykami, i pomieszczenia w takich badynkach, wynajęte wraz z urzadzeniem pędni na wykonywanie przemysłu przy użyciu siły mechanicznej; nie dotyczy to pracowni rzemieślniczych;

k) ogrody i place, wynajęte jako przynależność mieszkania, z wyjątkiem wynajętych przez zakłady naukowe lub wychowawcze państwowe lub przez władze oświatowe zarejestrowane takież zakłady prywatne, oraz wynajętych przez zakłady lecznicze, związki zawodowe i stowarzyszenia pracowników umysłowych i fizycznych, towarzystwa kulturalno-oświatowe i sportowe.

2. W wypadkach, przewidzianych pod literami: a), b), c), e), oraz i) ustępu 1, wynajmujący żądać może usunięcia lokatora jedynie z końcem kwartału kalendarzowego za poprzedniem conajmniej trzymiesięcznem wypowiedzeniem.

ROZDZIAŁ II.

Dopuszczalna podwyżka komornego.

Art. 3. 1. Wynajmującemu i lokatorowi wolno jest zawrzeć na zasadzie wzajemnego porozumienia umowę co do wysokości i sposobu zapłaty komornego, nie inaczej jednak jak na piśmie i na czas nie krótszy, niż na jeden rok. Nie dotyczy to atoli mieszkań do czterech pokojów włącznie.

2. Jezeli jednak umowa nie dojdzie do skutku lub nie będzie odnowiona, albo też jeżeli nie jest domuszczalna, to wynajmującego i lokatora obowiązywać będą z mocy samego prawa normy, ustalone na dany okres czasu, zgodnie z przepisami artykułów 5—8.

Art. 4. Pomieszczeń pobocznych, jak: przedpokoje, korytarze, werandy, łazienki, kuchnie, śpiżarnie, alkowy i pokoje dla służby nie zalicza się do liczby pokojów mieszkalnych.

Art. 5. 1. Za podstawę do oznaczenia wysokości komornego za wymienione w artykule 1 pomieszczenia, służyć ma komorne, płacone w czerwcu 1914 r. (podstawowe komorne). Wynajmujący obowiązany jest udowodnić wysokość powyższego komornego.

2. Jeżeli przedmiot najmu w czerwcu 1914 r. nie był wynajęty, jeżeli nie można udowodnić ówczesnego komornego, lub też jeżeli ówczesne komorne było ze względu na specjalne warunki danego stosunku umownego widocznie wygórowane, to urząd rozjemczy do spraw najmu lub sąd ustali podstawowe komorne według ówczesnych cen przeciętnych.

3 W razie odjęcia ogrodu lub placu, wynajętego jako przynależność mieszkania — (litera k) ustępu 1 artykułu 2 — podstawowe komorne ulega odpowiedniemu zmniejszeniu.

Art. 6. 1. Wysokość komornego za wskazane w artykule 1 pomieszczenla, z wyjątkiem wypadku, przewidzianego w ustępie 1 artykułu 3 nie może przekraczać oznaczonych poniżej stawek procentowych, które wynoszą na drugi kwartał 1924 r.:

a) dla mieszkań jednopokojowych, złożonych z pokoju i kuchni lub samego tylko pokoju, bądź samej kuchni — 5 proc. przypadającego za ten czas podstawowego komornego;

b) dla mieszkań, złożonych z dwóch lub trzech pokojów, dla lokali handlowych, przedsiębiorstw, wykupujących świadectwa przemysłowe 4-ej kategorji i dla lokali, mieszczących pracownie rzemieślnicze, wykupujące świadectwa przemysłowe 8-ej kategorji, oraz dla wszystkich innych pomieszczeń, oprócz wskazanych pod literami a), c), f) 10 proc. przypadającego za ten czas podstawowego komornego;

c) dla mieszkań złożonych z czterech do sześciu pokojów, dla pomieszczeń, zajętych przez szkoły i zakłady wychowawcze, zarejestrowane przez państwowe władze oświatowe, oraz lokale spółdzielni robotniczych oraz robotniczych związków zawodowych. a nie podpadających pod postanowienia litery a) lub b) i dla lokali, mieszczących pracownie rzemieślnicze, wykupujące świadectwa przemysłowe 7-ej kategorji — 15 proc. przypadającego za ten czas podstawowego komornego;

d) dla sklepów i innych pomieszczeń handlowych i przemysłowych, za które podstawowe komorne w stosunku rocznym nie przekraczało sześciuset rubli, względnie tysiąca dwustu marek niemieckich, względnie tysiąca pięciuset koron austrjacko-węgierskich, dla pensjonatów (pokojów umeblowanych), pracowni, nie połączonych z mieszkaniem z wyjątkiem pracowni artystów malarzy i rzeźbiarzy, oraz dla mieszkań, złożonych conajmniej z siedmiu pokojów — 20 proc. przypadającego za ten czas podstawowego komornego;

e) dla sklepów i innych pomieszczeń handlowych i przemysłowych, nie podpadających pod przepisy liter b), c), d), i f), oraz dla hoteli — 25 proc. przypadającego za ten czas podstawowego komornego;

f) dla budynków fabrycznych i pomieszczeń, wymienionych pod literą j) ustępu 1 artykułu 2, aż do czasu wyjęcia tych budynków i pomieszczeń z pod działania niniejszej ustawy — 50 proc. przypadającego za ten czas podstawowego komornego.

2. Pomieszczenia, zajęte na redakcje i administracje czasopism i na wykonywanie wolnych zawodów oraz lokale pracowniczych związków zawodowych i instytucji społecznych i kulturalno-oświatowych nie będą zaliczone do pomieszczeń handlowych i przemysłowych.

3. Stawki procentowe, wymienione w ustępie 1 wzrastają od 1-go lipca 1924 r. do 1 stycznia 1925 r. co kwartał o 4 proc. podstawowego komornego, a od 1 stycznia 1925 r. co kwartał o 6 proc. podstawowego komornego. Podwyżki ustają z chwilą, gdy komorne dosięgnie wysokości 100 proc. podstawowego komornego.

4. Suma komornego, obliczona w powyższy sposób w rublach, markach niemieckich lub koronach austrjacko-węgierskich, będzie przeliczona na złote, równe złotemu frankowi, według następującego klucza: 100 rubli=266 złotym, 100 marek niemieckich=123 złotym, 100 koron austrjacko-węgierskich=105 złotym.

5. Aż do wprowadzenia złotego jako wyłącznego środka płatniczego komorne, oznaczone w złotych, może być płacone w markach polskich według kursu franka złotego, ustalonego i ogłaszanego w „Monitorze Polskim“ przez ministra skarbu na zasadzie artykułu 3 ustawy z dnia 6 grudnia 1923 r. o zastosowaniu stałej jednostki do obliczania danin, niektórych innych dochodów publicznych oraz kredytów, udzielanych przez instytucje państwowe i samorządowe (Dz. Ust. Rz. Pol. № 127, poz. 1044), a obowiązującego w dniu zapłaty komornego.

6. Na żądanie lokatora komorne płatne będzie w ratach miesięczn.

7. Zapłata komornego może nastąpić za pośrednictwem poczty.

Art. 7. 1. Ponadto właściciele domów mogą pobierać tytułem komornego od lokatorów za przedstawieniem im szczegółowych rachunków opłaty dodatkowe w wysokości rozłożonych w stosunku do podstawowego komornego wydatków, a mianowicie:

a) za opłaty gminne od dostarczenia wody i od kanałów, a w miejscowościach, nie posiadających powszechnych urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych, tudzież w domach, z takiemi urządzeniami nie połączonych, za dostarczanie przez właściciela wody do urządzeń wodociągowych, kanalizacyjnych, asenizacyjnych oraz za wywóz nieczystości kloacznych;

b) za czyszczenie głównych przewodów kominowych, za dostarczanie światła do sieni, schodów, korytarzy i podobnych pomieszczeń, wreszcie za wywóz śmieci.

c) za wydatki na wynagrodzenie dozorcy domu, jednak bez wliczania w nie wartości dostarczonego dozorcy domu mieszkania. Strony mogą się umówić o ryczałt dodatkowych opłat powyższych w stosunku procentowym do opłacanego komornego.

2. Opłaty dodatkowe, wyliczone pod literami b) i c) ustępu 1-go ustają i obciążają właściciela, skoro komorne od danego pomieszczenia przekroczy 50 proc. komornego podstawowego, opłaty zaś, wyliczone pod literą a) skoro komorne to osiągnie 75 proc. podstawowego komornego. Właściciele budynków fabrycznych i pomieszczeń, wymienionych w art. 2 lit. j) ust. 1 mają prawo do pobierania opłat dodatkowych, wyliczonych pod literami a), b), c), oraz do opłat na ubezpieczenia od ognia do czasu, gdy komorne to osiągnie 75 proc. podstawowego komornego.

3. Właściciele obowiązani są wywiesić i stale utrzymywać w bramie domu na widocznem miejscu wykazy z oznaczeniem wysokości wymienionych w ustępie 1-szym ciężarów i kosztów, tak wedle stawek z czerwca 1914 r., jak i obecnych, wysokości podstawowego komornego od poszczególnych pomieszczeń, sumy, przypadającej do rozłożenia na lokatorów, oraz kwot, wypadających z podziału na poszczególnych lokatorów.

4. Każda ze stron może zażądać za miesięcznem wypowiedzeniem uchylenia umowy o ryczałt na rzecz ustawowego obliczenia wedle przedstawionych rachunków szczegółowych.

Art. 8. 1. Wynagrodzenie za oświetlenie, ogrzewanie i ciepłą wodę z własnych urządzeń centralnych oznacza się osobno według rzeczywistych kosztów, przypadających na dane pomieszczenia w stosunku do ich pojemności.

2. Na 1 października wynajmujący może żądać zaliczki, nie przekracającej 50 proc. domniemanych kosztów opalania pieców centralnych, a 1 stycznia dalszej zaliczki w wysokości 25 proc. Ostateczne obliczenie kosztów następuje najpóźniej 1 maja według książek i dowodów, które wynajmujący na żądanie lokatora niezwłocznie winien przedłożyć.

3. Przy obliczaniu dopuszczalnej według artykułów 5 i 6 normy komornego potrącić należy z podstawowego komornego 8 proc., jeśli ono obejmowało także wynagrodzenie za powyższe świadczenia.

4. Wynagrodzenie za używanie dźwigów (wind) osobowych oznacza się również osobno według rzeczywistych kosztów i pobiera się co kwartał z dołu od lokatorów, zajmujących mieszkania na 1-szym piętrze i wszystkich piętrach z wejściem do mieszkania przy kladce windowej.

Art 9. 1. Za przedmiot najmu, który lokator w całości lub części odnajmuje dalej bez dostarczenia urządzenia domowego, wolno umówić tylko takie komorne, które przekracza komorne, płacone przez lokatora obliczone za całość lub odpowiednią część, jednak bez opłat dodatkowych (artykuły 7 i 8), najwyżej o 30 proc.

2. Za dostarczenie sublokatorowi urządzenia domowego, wolno oprócz komornego umówić tylko odpowiednie słuszne wynagrodzenie, które jednak w żadnym razie nie może przekroczyć 75 proc. komornego, jakie płaci lokator za pomieszczenie odnajęte. Oprócz tego wolno pobierać słuszne wynagrodzenie za dalsze świadczenia, dostarczane sublokatorowi przez lokatora.

3. Udział sublokatora w opłatach dodatkowych (artykuły 7 i 8) nie może przekraczać kwoty, jaka przypada na odnajmowane pomieszczenia.

Art. 10. 1. Zabronione i nieważne są umowy, w których najmujący za to, iż jego poprzednik opuści przedmiot najmu, lub wogóle bez równowartościowego świadczenia wzajemnego poprzednikowi lub innej osobie coś przyrzeka lub uiszcza, dalej umowy, że za pośrednictwo przy najmie ma się uiścić wynagrodzenie przekraczające miarę w takim obrocie przyjętą. To samo stosuje się do umów, w których wynajmujący lub poprzedni lokator wynajem albo ustąpienie praw z wynajmu czynią zawisłemi od zakupienia przez nowego lokatora urządzenia domowego lub wogóle wymawiają dla siebie albo dla kogoś innego świadczenia nie pozostające z umową najmu w bezpośrednim związku.

2. Co wbrew powyższym postanowieniom uiszczono, tego można żądać napowrót ż ustawowemi odsetkami. Tego prawa nle można się z góry zrzekać.

3. Powództwo przedawnia się w ciągu 6 miesięcy.

ROZDZIAŁ III.

Ograniczenie prawa wypowiadania i rozwiązywania umów najmu. — Przedłużenie umów najmu o oznaczonym czasie trwania.

Art. 11. 1. Oprócz wypadków rozwiązania najmu z winy lokatora przewidzianych w dzielnicowych ustawach cywiinych., wynajmujący może najem wypowiedzieć, jak również korzystać z postanowień kodeksu cywilnego o ustaniu najmu bez wypowiedzenia wtedy tylko, gdy istnieją ku temu ważne przyczyny.

2. Za ważną przyczyną należy między innemi uważać:

a) jeżeli lokator mimo zapewnienia zalega z zapłatą conajmniej dwóch następujących po sobie rat komornego (artykuły 3, 6—9), chyba że zaległość powstała z powodu braku pracy lub wogóle nędzy wyjątkowej;

b) jeżeli rządca lub administrator domu (litera e ustępu 1, art. 2) sam zrzekł się posady lub został z niej usunięty z własnej winy, chyba że przed objęciem tego stanowiska zajmował już to mieszkanie z tytułu najmu;

c) jeżeli lokator przez swe uporczywe lub rażące przekroczenia obowiązującego porządku domowego, albo przez bezwzględne nieprzyzwoite zachowanie się obrzydza współmieszkańcom pobyt w domu lub porządek w domu poważnie zakłóca; z zachowaniem się lokatora stoi narówni zachowanie się osób, przez niego do mieszkania przyjętych jeżeli on temu postępowaniu, choć to było mu możliwe, zaradzić zaniedbał;

d) jeżeli lokator przedmiot najmu w całości lub w części z urządzeniem lub bez niego oddał w podnajem lub ustąpił za wynagrodzenie nadmiernie wysokie w porównaniu z komornem, jakie sam płaci;

e) jeżeli lokator prawa z umowy najmu w całości bez zgody wynajmującego innemu odstąpił; w braku zgody wynajmującego urząd rozjemczy lub sąd może, uwzględniając przytoczone przez obie strony okoliczności, zezwolić lokatorowi na bezpłatne odstąpienie praw najmu w całości lub w części; zgoda wynajmującego nie jest potrzebna, jeżeli w wypadku łączenia się. spółdzielni na podstawie ustawy z dnia 7-go kwietnia 1922 r. o łączeniu się spółdzielni (Dz. Ust. Rz. Pol. Nr. 33, poz. 265) spółdzielnia przyjęta odstąpi prawa najmu spółdzielni przejmującej;

f) jeżeli lokator posiada inne mieszkanie w tej samej miejscowości; wynajmujący nie może jednak z tego prawa korzystać, skoro lokator drugie swe mieszkanie opuścił lub gdy został, choćby nieprawomocnie, zasądzony na opuszczenie tegoż;

g) jeżeli w celu przystąpienia do budowy pomieszczeń mieszkalnych konieczne jest zniesienie lub przerobienie budowli; wynajmujący winien udowodnić konieczność usunięcia lokatora i może wypowiedzieć najem rzeczy najętej lub jej części (przynależności) w terminie ustawowym, a conajmniej trzymiesięcznym, przyczem następuje odpowiednie zmniejszenie komornego, jeżeli wypowiedziano tylko część przedmiotu najmu, wynajmujący zwróci koszty przesiedlenia i zapłaci tytułem odszkodowania sumę trzyletniego komornego, obliczoną według komornego, płaconego za wymówiony lokal w ostatnim miesiącu przed upływem terminu wypowiedzenia; w wypadku, gdy znieść lub przerobić się mająca budowla stanowiła dla usuniętego lokatora mieszkanie lub jedyny jego lokal zarobkowy, wypowiedzenie może nastąpić jedynie za dostarczeniem mu przez wynajmującego odpowiadającego potrzebom lokatora i podlegającego przepisom niniejszej ustawy pomieszczenia; gdyby wynajmujący bez słusznego powodu nie rozpoczął budowy w przeciągu sześciu miesięcy po ustąpieniu lokatora, rozpoczęte roboty budowlane przerwał, albo wybudowane lokale w ciągu dwóch lat po ukończeniu budowli oddał na cele zarobkowe, obowiązany będzie oddać lokatorowi napowrót odjęte mu pomieszczenie, lub dać inne odpowiadające potrzebom lokatora i podlegające przepisom niniejszej ustawy pomieszczenie, a w razie niedopełnienia tego zobowiązania zapłacić mu pełne odszkodowanie, a co najmniej sześcioletnie komorne, obliczone w sposób, wyżej wskazany; od wszystkich tych zobowiązań będzie wolny wynajmujący, który odrazu dostarczył usuwanemu lokatorowi inne odpowiadające potrzebom lokatora i podlegające przepisom niniejszej ustawy pomieszczenie i zwrócił mu koszty przesiedlenia;

h) jeżeli budynek przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stał się własnością państwa lub związku samorządowego; umowy najmu, dotyczące takich budynków i ich przynależności, rozwiązują się po poprzednim ustawowem, a conajmniej trzymiesięcznem wypowiedzeniu, a lokatorzy winni przedmiot najmu opuścić po dostarczeniu im odpowiadających ich potrzebom pomieszczeń i to na zasadach, odpowiadających przepisom niniejszej ustawy i za zwrotem kosztów przesiedlenia oraz kosztów ulepszeń, zaprowadzonych przez lokatora w pomieszczeniu wymówionem; obowiązek dostarczenia innego pomieszczenia oraz zwrotu pomienionych kosztów nie istnieje jednak wobec osób, ani rodzin osób, które uzyskały najem mieszkania w związku lub na podstawie stosunku służbowego wobec państwa, względnie związku samorządowego, a których stosunek służbowy się skończył wskutek wydalenia ze służby z powodu wykroczeń służbowych, względnie wskutek dobrowolnego zrzeczenia się posady;

i) jeżeli wynajmujący pomieszczenia, które przed dniem 12 stycznia 1921 r. bądź służyły wynajmującemu jako sklepy, pracownie, lub mieszkania dla pracowników jego przedsiębiorstwa, bądź też były przez niego dla takiego użytku przygotowane, a także pomieszczeń, które przed tymże terminem zajmowane były przez zakłady naukowe, na tem sam cel, lub dla rozszerzenia swego przedsiębiorstwa, czy też zakładu naukowego zaraz i niezwłocznie potrzebuje; wynajmujący winien w tym razie wypowiedzieć umowę najmu z terminem conajmniej trzymiesięcznym: przepisy, zawarte w punkcie niniejszym, nie dotyczą pomieszczeń, których obecny lokator używa jako mieszkania;

j) w wypadkach podnajmu ponadto, gdy lokator dostarczy sublokatorowi innego, odpowiadającego potrzebom sublokatora i podlegającego przepisom niniejszej ustawy pomieszczenia.

3. W razie sporu wynajmujący winien udowodnić, że istnieje ważna przyczyna wypowiedzenia. Jeżeli rozwiązania najmu żądano na zasadzie litery a) ustępu 2 artykułu niniejszego, a zaległość powstała z powodu sporu o wysokość komornego lub opłat dodatkowych, należy rozwiązania odmówić, gdy lokator skoro sąd lub urząd rozjemczy uzna wyższą kwotę za uzasadnioną, bezzwłocznie oświadczy, iż na podwyższenie się godzi i w ciągu 7 dni zaległość uiści; przepis ten nie ma zastosowania, jeżeli lokator nie uiścił w czasie właściwym niespornej części komornego i opłat dodatkowych.

4. Nieważne jest wszelkie całkowite lub częściowe zrzeczenie się przez lokatora względnie przez sublokatora, praw, z tego artykułu mu służących. W pisemnych umowach podnajmu wolno jednak zastrzec, iż zgóry określone okoliczności, mające doniosłe dla obu stron znaczenie, będą stanowiły ważną przyczynę wypowiedzenia lub rozwiązania podnajmu.

5. W b. dzielnicy austrjackiej wypowiedzenie pozasądowe nie stanowi tytułu egzekucyjnego.

Art. 12. 1. W razie śmierci lokatora, jego wstępni, zstępni, współmałżonek i rodzeństwo, którzy do chwili jego śmierci stale z nim mieszkali, wstępują w umowę najmu i odpowiadają niepodzielnie za wynikające stąd zobowiązania, o ile nie zrzekną się tego prawa wobec wynajmującego. Przepis ten nie ma zastosowania do osób, które w chwili śmierci lokatora posiadają inne mieszkanie.

2. Prawa najmu pomieszczeń handlowych, przemysłowych i innych pomieszczeń zarobkowych, wynikające z niniejszej ustawy, przechodzą na

spadkobierców lokatora, o ile spadkobiercy przedsiębiorstwo spadkodawcy w tym samym lokalu nadal prowadzą.

Art 13. Obowiązki i prawa lokatora i wynajmującego, wypływające z niniejszej ustawy, stosują się odpowiednio do sublokatora i lokatora, o ile w ustawie tej wyraźnie inaczej nie postanowiono. Ponadto w razie udowodnionej zmowy właściciela z lokatorem na szkodę praw sublokatora, ten ostatni wstępuje z mocy samego prawa w stosunku do przedmiotu najmu w prawa lokatora. Do spraw, wytoczonych przeciwko lokatorowi o eksmisję, winni być przypozwani sublokatorzy pod rygorem bezskuteczności wyroku sądowego przeciwko tym ostatnim. W razie wygaśnięcia praw lokatora sąd lub urząd rozjemczy może orzec, że sublokator, który zajmuje część lokalu przynajmniej od trzech miesięcy, pozostawiony będzie nadal w używaniu zajętej przezeń części pomieszczenia na okres do sześciu miesięcy.

ROZDZIAŁ IV.

Urzędy rozjemcze do spraw najmu.

Art. 14. 1. Urzędy rozjemcze do spraw najmu będą utworzone w tych miastach i miejscowościach fabrycznych, które przy ostatnim spisie ludności miały ponad 20.000 mieszkańców. W innych gminach można je utworzyć na żądanie wyrażone uchwałą rady gminnej. W miarę potrzeby można w jednej miejscowości utworzyć kilka urzędów.

2. Koszty, połączone z utworzeniem i działalnością tych urzędów, ponosi gmina.

Art. 15. 1. Przewodniczącego urzędu i jego zastępcę mianuje, ile możność, z pośród osób, mających wykształcenie prawnicze—prezes sądu okręgowego. Resztę członków mianuje tenże prezes na przedstawienie naczelnika (burmistrza) gminy, w której urząd ma siedzibę. Połowa tych członków musi być powołana z pośród mieszkających w gminie właścicieli domów, druga z pośród lokatorów, względnie sublokatorów, o ile ani oni sami, ani też ich małżonkowie nie posiadają własnej nieruchomości miejskiej. Lista członków powinna zawierać zawsze wystarczającą liczbę ławników z kół handlowo-przemysłowych oraz rzemieślniczych.

2. Godności przewodniczącego, zastępcy i członków są honorowe; mają oni jednak prawo do zwrotu wydatków, wyłożonych gotówką. Oprócz tego tym, którzy żyją z zarobku, można przyznać wynagrodzenie z funduszów gminnych.

3. Członkowie urzędu składają na ręce prezesa sądu lub sędziego, przez niego wyznaczonego, przyrzeczenie, że będą gorliwie i bezstronnie pełnili swój urząd i dochowają tajemnicy urzędowej.

Art. 16. Od powołania na członka urzędu wymówić się mogą jedynie kobiety, duchowni, wojskowi, urzędnicy publiczni, osoby starsze ponad 60 lat, drobni przemysłowcy i osoby, żyjące z płacy dziennej lub tygodniowej. O zasadności wymówienia się rozstrzyga ostatecznie prezes sądu okręgowego.

Art. 17. 1. Uchylający się od przyjęcia godności członka urzędu, mimo że ich wymówienie się uznano za nieuzasadnione, podlegają karze grzywny do wysokości stu złotych.

2. Członków urzędu, którzy bez należytego usprawiedliwienia się na posiedzenia nie przybywają, opóźniają się, lub w inny sposób od spełnienia swoich urzędowych obowiązków się uchylają, podlegają za

każdym razem karze grzywny do trzydziestu złotych. W razie uwzględnienia późniejszego usprawiedliwienia nałożona grzywna może być uchylona lub zmniejszona. Członków urzędu, którzy stali się winnymi rażącego naruszenia obowiązków urzędowych, należy nadto usunąć z urzędu.

3. Orzeczenia powyższe należą do prezesa sądu okręgowego.

Art. 18. 1. Urząd rozstrzyga po rozprawie ustnej większością głosów w zespołach trzech członków, w których skład wchodzą: przewodniczący lub ich zastępca i po jednym ławniku z Koła właścicieli domów i lokatorów. Jeśli przedmiotem sporu jest pomieszczenie handlowe, przemysłowe, pracownia lub sklep, ławnikiem z koła lokatorów winna być ile możności osoba, należąca do kupców, przemysłowców albo rękodzielników lub przynajmniej ze stosunkami odpowiedniemi dobrze obeznana. W razie sporu między lokatorem a sublokatorem wchodzi w skład zespołu prócz przewodniczącego, względnie jego zastępcy, jeden ławnik lokator, a drugi sublokator.

2. Orzeczenie należy wygotować najdalej w ciągu trzech dni na piśmie z krótkiem uzasadnieniem i na żądanie doręczyć stronom.

3. Rozprawy urzędu są jawne. Jawność należy wykluczyć na zgodny wniosek stron, a na wniosek choćby jednej strony wówczas, gdy mają być rozpatrywane zdarzenia z życia rodzinnego.

4. Publiczne ogłaszanie treści rozprawy niejawnej jest wzbronione.

Art. 19. 1. Jeśli strona zwróciła się do urzędu, wezwie on strony z zagrożeniem, że niestawienie się nie wstrzyma rozprawy. Rozprawę należy przeprowadzić, ile możność, w ciągu dni 8 od podania wniosku.

2. Wezwani obowiązani są stawić się osobiście albo wysłać do rozprawy pełnomocnika. Strony i ich pełnomocnicy winni są zgodnie z prawdą udzielić wyjaśnień, przez urząd żądanych.

3. Urząd może przedsiębrać wszelkie dochodzenia do orzeczenia potrzebne, w szczególności: wzywać i przesłuchiwać osoby, które mogą udzielić wyjaśnień.

4. Urząd nakłada grzywny do wysokości trzydziestu złotych za niestawiennictwo bez usprawiedliwionej przyczyny stron i osób, wezwanych do udzielenia wyjaśnień, jak również za odmówienie złożenia wyjaśnień i dowodów. Od orzeczenia urzędu rozjemczego, nakładającego grzywny, służy w terminie 14-dniowym od dnia zawiadomienia odwołanie się do prezesa sądu okręgowego, którego decyzje są ostateczne. Ściąganie nałożonych grzywien należy do władz administracyjnych. Grzywny wpływają do kasy komunalnej.

5. Wszystkie władze i urzędy winny udzielać urzędowi rozjemczemu do spraw najmu pomocy prawnej.

Art. 20. 1. Właściwy urząd rozjemczy do spraw najmu rostrzyga wniosek wynajmującego, lokatora lub sublokatora o tem, czy komorne i inne wynagrodzenia odpowiadają zasadom i granicom, w tej ustawie ustalonym.

2. Jeżeli strony oświadczyły, iż poddają się orzeczeniu urzędu, orzeczenia te są ostateczne i nie ulegają zaskarżeniu, mogą być jednak na wniosek jednej ze stron w każdej chwili zmienione ze skutecznością dla nowego terminu płatności komornego. Wniosek o zmianę orzeczenia nie oparty na nowych okolicznościach faktycznych, może urząd odrzucić bez rozprawy.

3. Wynajmującemu, lokatorowi i sublokatorowi wolno także inne ze stosunku najmu wyłaniające się spory, o ile nie zostały już wniesione do sądu, poddać orzecznictwu urzędu rozjemczego, który ma postąpić

według powyższych zasad. Spór o eksmisje może być poddany orzecznictwu urzędu rozjemczego jedynie wtedy, gdy obie strony oświadczą, że się na to zgadzają.

4. Jeżeli sprawa nie była poddana orzecznictwu urzędu rozjemczego za wzajemną zgodą stron, mogą one w przeciągu 14 dni od dnia ogłoszenia orzeczenia odwołać się do sądu okręgowego, którego wyrok nie ulega zaskarżeniu. Odwołanie należy wnieść w urzędzie rozjemczym. Winno ono zawierać uzasadnienie odwołania oraz oświadczenie, jakiej zmiany odwołujący się domaga. Przepisy ustaw procesowych o pisemnej odpowiedzi na odwołanie, o ograniczeniu przyczyn odwołania, o konieczności zastępstwa stron przez adwokatów, wreszcie przepisy §§ 518 — 519 c. niemieckiej ustawy o procedurze cywilnej w sprawach spornych nie mają zastosowania. Sąd nie może przekazać sprawy urzędowi rozjemczemu do ponownego rozpatrzenia.

5. Orzeczenia urzędu rozjemczego w sprawach, poddanych orzecznictwu jego za zgodą stron, są natychmiast wykonalne, w innych sprawach po upływie terminu, wskazanego w ustępie 4. W razie potrzeby przymusowego wykonania orzeczenia, strona zainteresowana przedstawi poświadczony wypis orzeczenia urzędu sądowi, który był właściwym do rozważenia danego sporu, celem uzyskania nakazu wykonawczego (dozwolenia egzekucji).

Art. 21. Jeżeli rozstrzygnięcie sporu w całości lub w części zawisło od ustalenia, czy w myśl artykułów 5 — 9 podwyższenie komornego jest dopuszczalne, albo czy komorne lub wynagrodzenie innego rodzaju są odpowiednie lub nie, — natenczas sąd, jeżeli niema jeszcze w tym przedmiocie orzeczenia urzędu rozjemczego do spraw najmu, sam przeprowadza stosowne ustalenia w toku sporu.

Art. 22. Postępowanie przed urzędami rozjemczemi do spraw najmu wolne jest od opłat stempli. Strona interesowana ponosi jednak koszty postępowania, tudzież specjalne opłaty na rzecz gminy od każdego zwrócenia się do urzędu, oraz od wydawanych dokumentów. Wysokość powyższych opłat określa gmina z tem zastrzeżeniem, że nie mogą one być wyższe od właściwych opłat sądowych. Urząd rozjemczy może osoby niezamożne zwalniać od ponoszenia tych opłat, może również zarządzić zwrot powyższych kosztów i opłat od strony przegrywającej na rzecz strony wygrywającej.

ROZDZIAŁ V.

Moratorjum mieszkaniowe dla bezrobotnych.

Art. 23. 1, W sprawach o eksmisję może sąd, względnie urząd rozjemczy, z urzędu lub na wniosek pozwanego, w uwzględnieniu stosunków gospodarczych pozwanego odroczyć termin opróżnienia przedmiotu najmu do 6 miesięcy. W sprawach o eksmisję z mieszkań jedno lub dwupokojowych może sąd z urzędu lub na wniosek pozwanego zawiesić wykonanie orzeczonej eksmisji na czas do sześciu miesięcy, o ile takie zawieszenie jest usprawiedliwione położeniem pozwanego, a w szczególności tem, że on z powodu okoliczności od niego niezawisłych pozostaje bez pracy.

2. W tym celu sąd ma prawo zbierać dowody z urzędu. Brak pracy dla pozwanego można stwierdzić przez odpowiednie zaświadczenie właściwego państwowego urzędu pośrednictwa pracy.

Udzielając zwłoki, sąd jednocześnie zawiadomi o tem właściwy państwowy urząd pośrednictwa pracy, tudzież zarząd gminy, w której pozwany ma miejsce zamieszkania.

Art. 24. Pozwany traci prawo do korzystania z moratorjum mieszkaniowego, jeśli nie przyjmuje odpowiedniej pracy, wskazanej mu przez Państwowy urząd pośrednictwa pracy na warunkach, w danej miejscowości ogolnie przyjętych, z wyjątkiem jeśli odmówi przyjęcia pracy w zakładach, objętych strajkiem lub lokautem. Praca winna być uważana za odpowiednią, o ile odpowiada kwalifikacjom pozwanego, nie jest niebezpieczna ani dla jego zdrowia, ani moralności, jeśli jest opłacana wystarczająco wedle przyjętych w danej miejscowości, okręgu lub zawodzie norm i nie spowoduje dla pozwanego poważnych przeszkód przy powrocie do jego pracy zawodowej.

ROZDZIAŁ VI.

Postanowienia podatkowe.

Art. 25. 1. W roku 1924 od właścicieli nieruchomości miejskich, jako też od właścicieli położonych w gminach wiejskich budynków o charakterze dochodowym lub zarobkowym, a nie związanych z produkcją rolną, będzie pobrany na rzecz skarbu państwa podatek w wysokości, nieprzekraczającej 20 proc. płaconego przez lokatorów komornego z wyłączeniem opłat dodatkowych (art. 7 i 8), względnie od wartości czynszowej pomieszczenia, nie oddanego w najem.

Podatek ten nie będzie pobrany:

a) od nieruchomości, z których roczny dochód nie przekracza 25 złotych; dochód ten dla nieruchomości, podpadających pod przepisy o ochronie lokatorów, będzie obliczony według norm art. 6, zgodnie ze stawkami, obowiązującemi w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy;

b) od nowowznoszonych budowli, podlegających przepisom ustawy z dnia 22 września 1922 r. o ulgach dla nowowznoszonych budowli (Dz. Ust. Rz. P. № 88 poz. 786);

c) od nieruchomości lub ich części, podlegających podatkowi domowo-klasowemu.

2. Bliższe postanowienia w przedmiocie wymiaru i poboru powyższego podatku określone będą w drodze rozporządzenia prezydenta Rzeczypospolitej, wydanego na podstawie uchwały Rady Ministrów.

ROZDZIAŁ VII.

Postanowienia karne.

Art. 26. 1. Kto celem obejścia lub udaremnienia postanowień tej ustawy przed urzędem rozjemczem do spraw najmu przytacza nieprawdę lub prawdę zataja, w inny sposób postanowienia te obchodzi lub obejść usiłuje, do takiego postępowania nakłania lub jest przy tem pomocny — karany będzie grzywną w wysokości od trzech złotych do sześciuset złotych albo aresztem do 6 tygodni. Obie te kary można nałożyć równocześnie. Właściwe są sądy powiatowe (pokoju).

2. Żądanie i pobieranie komornego lub innych wynagrodzeń albo świadczeń oczywiście nadmiernych podlega ukaraniu według przepisów o zwalczeniu lichwy wojennej.

ROZDZIAŁ VIII.

Postanowienia końcowe.

Art. 27. 1. Od dnia ogłoszenia niniejszej ustawy aż do 1-go lipca 1928 r. żadne pomieszczenie mieszkanie nie może być przerabiane na biura, kantory, składy, teatry, kinomatografy, pomieszczenia służące do gry, zabawy, lub pomieszczenia handlowo-przemysłowe, ani też na jeden z tych celów oddane w używanie.

2. Przepis ten nie dotyczy jednak pomieszczeń, wzamian za które właściciel domu dostarczy lokatorom równowartościowe co do obszaru i jakości, a odpowiadające ich potrzebom mieszkanie w nadbudowanej części tego samego domu. W tym wypadku lokator obowiązany jest opuścić zajmowane dotychczas mieszkanie i przenieść się na koszt właściciela do mieszkania w nadbudowanej części tegoż domu. Mieszkanie to podlega, póki go ten lokator nie opuści, postanowieniom niniejszej ustawy.

3. Osoby, przekraczające zawarty w ustępie 1 zakaz, ulegną karze w myśl artykułu 26, a nadto będą zmuszone drogą nakazu administracyjnego do przywrócenia przerobionemu lokalowi pierwotnego charakteru mieszkalnego. W razie niewykonania tego nakazu, konieczne przeróbki dokonane będą przez władzę gminną na koszt winnego.

Art. 28. 1. Właściciel jest obowiązany utrzymywać przedmiot najmu w stanie zdatnym do użytku i wykonywać właściwe zarządzenia władzy policyjno-budowlanej.

2. W razie jakiejkolwiek przebudowy właściciel domu winien zabezpieczyć lokatorom możność używania wynajętych pomieszczeń i zastosować się do właściwych zarządzeń władzy policyjno-budowlanej.

3. Celem wykonania swych zarządzeń władza może używać środków przymusowych, przewidzianych w przepisach o policji budowlanej.

Art 29. 1. Celem dostarczenia pomieszczeń lokatorom, usuwanym z budynków państwowych (litera *h* ustępu 2 art. 11), oraz urzędnikom i funkcjonarjuszom państwowym. Państwo jest uprawnione do rozporządzenia pomieszczeniami, zajętemi przezeń w cudzych budynkach bądź z tytułu umowy najmu, bądź też na podstawie ustawy z 27 listopada 1919 r. o obowiązku gmin miejskich dostarczania pomieszczeń. W szczególności zarząd państwowy ma prawo bez zgody właściciela nieruchomości odstępować te pomieszczenia w całości lub częściami wyżej wymienionym osobom.

2. Właściciel nieruchomości może w przeciągu 14 dni po otrzymaniu zawiadomienia sprzeciwić się zmianie przeznaczenia poszczególnych pomieszczeń, jeżeli to poważnie szkodzi jego interesowi. O zasadności sprzeciwu rozstrzyga urząd rozjemczy do spraw najmu lub sąd. Sprzeciw nie wstrzymuje wykonania zarządzenia.

3. Między właścicielem nieruchomości a następcami prawnymi skarbu państwa powstaje bezpośredni stosunek najmu. Suma komornego, którą płaci skarb państwa, nie ulega wskutek podziału pomieszczeń zmniejszeniu.

Art. 30. Cudzoziemcy korzystają z dobrodziejstwa niniejszej ustawy, jeżeli w danem państwie obcem obywatele polscy są pod tym względem postawieni na równi z obywatelami własnymi.

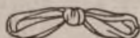
Art. 31. Ustawa niniejsza nie obowiązuje w województwie śląskiem.

Art. 32. Wykonanie ustawy niniejszej powierza się ministrom: sprawiedliwości i spraw wewnętrznych. Upoważnia się ministra sprawiedliwości do wydawania i ogłaszania rozporządzeń, normujących uprawnienia przewodniczącego urzędu rozjemczego do spraw najmu, konieczne do utrzymania należytego toku działalności tego urzędu, spokoju i powagi rozpraw.

Art. 33. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1-ym miesiąca następującego po jej ogłoszeniu.

Od tego terminu będzie również dopuszczalne zastosowanie norm, określonych w artykułach 5—9, do wszelkich nawet hipotecznie zabezpieczonych umów, zawartych przed wejściem w życie niniejszej ustawy o ile strony nie zawrą innej umowy.

Równocześnie tracą moc: ustawa o ochronie lokatorów z dnia 18 grudnia 1920 r. (Dz Ust. Rz. P. Nr. 4 poz. 19) oraz dekret Nr. 407 naczelnego dowództwa wojsk Litwy Środkowej z dnia 15 listopada 1921 r. w przedmiocie ustalenia norm płacy za wynajmowane lokale (Dz. U. T. K. R. Nr. 3545).

DZIAŁ INFORMACYJNY.

Ustawy i rozporządzenia.

Konwencja międzynarodowa poz. 783/22,

dotycząca zwalczania handlu żywym towarem, 4.V.10.

1. Każdy, kto dla zaspokojenia cudzych namiętności zwerbował, uprowadził, albo uwiódł, nawet za jej zgodą, kobietę albo dziewczynę nieletnią dla celów rozpusty, winien być karany nawet wtedy, gdyby poszczególne czyny, stanowiące pierwiastki składowe przestępstwa, zostały dokonane w różnych państwach.

2. Winien być również karany każdy, kto, dla zaspokojenia cudzych namiętności, zapomocą oszustwa lub gwałtu, gróźb, użycia władzy, czy jakichkolwiek innych środków przymusu zwerbował, uprowadził lub uwiódł kobietę albo dziewczynę pełnoletnią dla celów rozpusty, choćby poszczególne czyny, stanowiące pierwiastki składowe przestępstwa, zostały spełnione w różnych państwach.

5. Przestępstwa, przewidziane w artykułach pierwszym i w drugim, będą uważane, z dniem uzyskania mocy obowiązującej przez niniejszą konwencję, za zaliczone z samego prawa do przestępstw, które, według konwencji, już obowiązujących Strony układające się, powodują ekstradycję. W razie, gdyby poprzedzające postanowienie nie mogło być zastosowane bez zmian w istniejącem ustawodawstwie, Strony układające się zobowiązują się do zarządzenia lub zaproponowania swym ciałom prawodawczym środków niezbędnych.

6. Przekazywanie próśb rekwizycyjnych, dotyczących przestępstw, stanowiących przedmiot niniejszej konwencji, uskutecznione będzie: 1° Bądź przez bezpośrednie znoszenie się z sobą władz sądowych. 2° Bądź za pośrednictwem przedstawiciela dyplomatycznego lub konsularnego Państwa przesyłającego rekwizycję w Państwie otrzymującem; urzędnik ten prześle bezpośrednio władzy właściwej i otrzyma bezpośrednio od niej dokumenty stwierdzające wykonanie prośby rekwizycyjnej; (w obu tych wypadkach odpis prośby rekwizycyjnej zostanie równocześnie przesłany wyższej władzy państwa, otrzymującego rekwizycję). 3° Bądź w drodze dyplomatycznej. Każda z układających się Stron poda do wiadomości w drodze zawiadomienia, skierowanego do każdej z pozostałych układających się Stron ten sposób lub te sposoby przekazywania z pośród powyżej wymienionych, które wprowadzi w stosunku do danego Państwa. Wszelkie trudności, mogące wyniknąć z powodu przekazywania próśb, zgodnie ze sposobami, podanymi w wypad-

kach przewidzianych w punktach 1 i 2 ustępu 1 niniejszego artykułu, będą regulowane w drodze dyplomatycznej. W braku odmiennego porozumienia się prośba rekwizycyjna winna być napisana bądź w języku umówionym między obu państwami zainteresowanemi, bądź też powinno być dołączone do niej tłumaczenie na jeden z tych dwu języków; zgodność tłumaczenia winna być zaświadczona przez przedstawiciela dyplomatycznego lub konsularnego Państwa przesyłającego rekwizycję lub przez przysięgłego tłumacza Państwa otrzymującego. Wykonanie próśb rekwizycyjnych nie będzie mogło pociągać za sobą zwrotu jakichkolwiek opłat lub kosztów.

7. Strony układające się zobowiązują się komunikować sobie odpisy orzeczeń skazujących, dotyczące tych przestępstw, będących przedmiotem niniejszej konwencji, których pierwiastki składowe spełnione zostały w różnych Państwach. Dokumenty te będą przesyłane bezpośrednio przez władze, wyznaczone zgodnie z artykułem 1-ym Układu, zawartego w Paryżu 18.V.04, władzom odpowiednim innych Państw układających się.

(D. U. 17.X.22 Nr. 87).

Rozporządzenie RM poz. 883

o obowiązku właścicieli, zarządców i dozorców domów przeciwdziałania tajnemu gorzelnictwu, 11.X.22.

Na podstawie art. 2 ustawy 2.VII.20 o zwalczaniu lichwy wojennej poz. 449 w brzmieniu, nadanem mu ustawą 5.VIII.22 poz. 618, zarządza się co następuje:

§ 1. Właściciele, zarządcy oraz dozorcy domów i innych zabudowań obowiązani są zwracać uwagę, czy w pomieszczeniach, znajdujących się w nieruchomościach, podlegających ich pieczy, nie uprawia się potajemnego gorzelnictwa i donosić natychmiast władzy o wszelkich w tym względzie spostrzeżeniach, względnie podejrzeniach. Władza, u której doniesienie takie uczyniono, wyda donoszącemu potwierdzenie otrzymania doniesienia.

§ 2. Winni zaniedbania określonego w § 1 obowiązku, jeżeli z okoliczności wynika, iż mieli możność spełnienia go, będą karani wedle art. 4 ustawy 2.VII.20 poz. 449 i art. 4 i 5 ustawy 5.VIII.22 poz. 618, o ile czyn ich nie stanowi przestępstwa, ulegającego surowszej karze.

§ 3. Obowiązek doniesienia nie istnieje w tych wypadkach, w których powszechne ustawy karne zwalniają od obowiązku doniesienia o zbrodni lub od odpowiedzialności za udzielenie pomocy zbrodniarzowi (art. 170 ros. kk...).

(D. U. 9.VI.22 Nr. 96).

Ustawa wodna poz. 936, 19.IX.22.

241. Grzywnie do 5.000 [1]) mk. ulegnie ten, kto bez zezwolenia władzy na obszarze zalewu wód, nieobwałowanych na wielką wodę,

[1]) Na mocy rozp. RM 21.VI.23 poz. 514 grzywny z niniejszej ustawy podwyższono 10-krotnie (od 6.VII.23), a na mocy rozp. RM. 17.XII.23 poz. 1121 jeszcze 100-krotnie, wreszcie na mocy rozp. 21.I.24 poz. 89 zamienia się marki na złote w stosunku 2000 mk.=1 z.

wznosi, rozszerza, przenosi lub usuwa wystające nad powierzchnią ziemi urządzenia (art. 114 ust. 1), oraz kto nie wypełnia warunków udzielonego pozwolenia.

242. (1) Karze aresztu do sześciu tygodni i grzywnie do 10.000 mk., lub jednej z tych kar ulegnie ten, kto z rozmysłu wbrew przepisom art. 18 ust. 2 i art. 25 wodę, albo inne materje płynne, wskutek których woda ulec może zanieczyszczeniu, wprowadza do wody, albo wbrew przepisom ustawy: a) nie urządzi i nie utrzymuje znaków wodnych na urządzeniach piętrzących wodę (art. 65 ust. 2), b) stale unieruchomi lub zniesie zakład, piętrzący wodę, bez zezwolenia władzy (art. 70 ust. 1), c) bez upoważnienia władzy spuszcza nagle nagromadzoną wodę (art. 71), d) nie utrzymuje stanu wody na wysokości, ustalonej znakiem wodnym (art. 72 ust. 1—3). Gdy czyn popełniono z niedbalstwa, winny ulega grzywnie 1.000 do 5.000 marek.

243. (1) Gdy wbrew przepisom art. 18 ust. 2 i art. 25 woda lub inne ciecze, mogące powodować zanieczyszczenie, zostały do wody wprowadzone, przedsiębiorca i kierownik zakładu ulegną grzywnie do 150.000 mk., jeżeli ze swej strony zaniedbali należytego dozoru, albo też dopuścili się zaniedbania przy wyborze i kontroli personelu nadzorczego. (2) Na tych samych zasadach ulegnie grzywnie do 15.000 mk. uprawniony do piętrzenia wody w wypadkach wykroczeń przeciw przepisom art. 65 ust. 2, art. 70 ust. 1, art. 71 i 72 ust. 1—3, popełnionych przez inne osoby.

244. (1) Surowsze postanowienia ustaw karnych pozostają w mocy. (2) Karom, przewidzianym w art. 241 i 242, ulegnie również ten, kto drugiego do popełnienia przestępstwa skłoni lub w popełnieniu przestępstwa był pomocny.

246. Właściwemi do orzekania o czynach karygodnych z art. 241—244 są sądy pokoju...

247. (1) Wszelkie uszkodzenia i nadwyrężenia zakładów i budowli wodnych, jeżeli nie podpadają pod powszechną ustawę karną, będą karane przez właściwą terytorjalnie władzę adm. pierwszej instancji grzywnami do 1000 mk. Takiej samej karze podlega, kto bez zezwolenia władzy zniesie zupełnie budowlę wodną, już istniejącą. (2) Przekroczenia ustaw, regulujących prawo wodne, jakoteż wydanych w celu ich przeprowadzenia rozporządzeń i zarządzeń, o ile te przekroczenia nie podpadają pod powszechną ustawę karną, będą karane przez właściwą terytorjalnie władzę adm. I instancji grzywnami do 1000 mk. (3) W każdem orzeczeniu karnem, którem nałożono grzywnę, należy zarazem oznaczyć karę pozbawienia wolności, która w razie nieściągalności, ma być wymierzona zamiast grzywny. Areszt zastępczy nie może przekraczać dni 14. (4) Jeżeli sprawca dopuszcza się złośliwości, albo ciężkiego niedbalstwa, lub też ponownie podpada karze, natenczas można zamiast lub obok grzywny orzec areszt do dni 14. (5) Orzeczenia karne w sprawach wodnych mają zawierać: a) prawne określenie czynu karygodnego, miejsce i czas jego popełnienia; b) nazwę skarżącego; c) wymiar kary; d) uzasadnienie orzeczenia; e) pouczenie o środkach prawnych.

248. (1) Aż do wydania szczegółowych w tym względzie przepisów, od orzeczeń karnych władz adm., zapadłych w II instancji, można odwołać się w ciągu dni 14 do miejscowego właściwego sądu okręgowego, który rozstrzyga prawomocnie przy odpowiedniem zastosowaniu przepisów o odwołaniu się od wyroków sądu pokoju... Sąd nie może

jednak uchylić orzeczenia władzy adm. z przekazaniem sprawy do ponownego rozpatrzenia i zawyrokowania. Wniesienie odwołania do sądu od wyroku władzy adm. wstrzymuje wykonanie kary...

249. (1) We wszystkich przypadkach, w których ktoś przekroczył postanowienia niniejszej ustawy, musi on, bez względu na poniesioną karę i obowiązek odszkodowania, usunąć na własny koszt samowolnie przedsięwziętą zmianę albo dokonać zaniechanych robót, jeżeli zagrożony albo dotknięty szkodą tego zażąda, albo też dobro publiczne tego wymaga. (2) Władza adm. ma sprawę jaknajrychlej rozstrzygnąć i orzeczenie wykonać. (3) W razie zasądzenia w drodze adm. może władza adm., na wniosek poszkodowanego, rozstrzygnąć także o obowiązku odszkodowania, jeżeli wynik postępowania karnego daje do tego dostateczną podstawę. Wolno jednak interesowanym, jeżeli nie zadowolą się wydanem przez władzę adm. orzeczeniem co do obowiązku odszkodowania, udać się o rozstrzygnięcie do sądu natychmiast lub w ciągu miesiąca po prawomocności orzeczenia adm. Dopiero po bezskutecznym upływie tego terminu można na podstawie orzeczenia adm. wdrożyć egzekucję.

251. (1) Dochodzenie i karanie przekroczenia, przewidzianego w art. 247 ust. 1, przedawnia się w ciągu 3 miesięcy, a przekroczenia, przewidzianego w art. 247 ust. 2, w ciągu 6 miesięcy. (2) Bieg przedawnienia rozpoczyna się, jeżeli karygodna czynność się zakończyła, albo też karygodne zachowanie się ustaje. Każdy akt, mający charakter ścigania sprawcy, przerywa biegnące na jego korzyść przedawnienie. (3) Przedawnienie karygodnej czynności nie rozciąga się na obowiązek, który na sprawcę wkłada art. 249, jak również na obowiązek odszkodowania.

265. Ustawa niniejsza wchodzi w życie na całym obszarze Rzplitej Polskiej, z wyjątkiem województwa śląskiego, z dniem jej ogłoszenia

(D. U. 27.XI.22 Nr. 102).

Ustawa poz. 435

w przedmiocie uchylenia ustawy 18.III.21 o zwalczaniu przestępstw z chęci zysku, popełnionych przez urzędników, poz. 177, oraz uzupełnienia art. 149 kk, 1.VI.23.

1. Uchyla się moc obowiązującą ustawy 18.III.21 o zwalczaniu przestępstw z chęci zysku, popełnionych przez urzędników. Postanowienia ustaw karnych, uchylone, zmienione lub ograniczone w swem działaniu skutkiem przepisów rzeczonej ustawy, odzyskują moc prawną.

2. Do art. 149 kk z r. 1903 wprowadza się zmiany następujące: 1) w cz. I zamiast słów: „występku lub zbrodni“ umieścić należy słowa: »wykroczenia, występku lub zbrodni“; 2) w cz. II zamiast słów: „Jeśli występek lub zbrodnia“ umieścić należy słowa: „Jeśli wykroczenie, występek lub zbrodnia“; 3) w części, określającej karę, zamiast słów: „za przekupienie do występku“ umieścić należy słowa: „za przekupienie do wykroczenia lub występku“.

(D. U. 19.VI.23 Nr. 60).

Ustawa poz. 559

w przedmiocie substancyj i przetworów odurzających, 22.VI.23.

1. Zabrania się wytwarzania, przeróbki, przywozu i wywozu, przechowywania, handlu oraz wszelkiego wogóle obiegu opium surowego, opium leczniczego, opium do palenia i jego odpadków (Dross i t. p.), haszyszu, morfiny, kokainy, heruiny, wszelkich ich soli i przetworów oraz tych pochodnych, które na podstawie badań naukowych w drodze rozporządzenia Ministra Zdrowia Publ. będą uznane za wywołujące szkodliwe skutki dla zdrowia. Na wypadek pojawienia się w obiegu innych substancyj lub przetworów o podobnie szkodliwych skutkach, upoważnia się Ministra Zdrowia Publ. do rozciągaięcia na nie w porozumieniu z Ministrem Przem. i Handlu przepisów niniejszej ustawy.

3. Zabrania się sprzedaży do celów spożycia eteru etylowego i jego mieszanin. Przepisy, normujęce wyrób, przywóz, przechowywanie oraz sprzedaż do celów przemysłowych i leczniczych eteru etylowego i jego mieszanin, zostaną wydane w drodze rozporządzenia.

7. Winni naruszenia przepisów art. 3 oraz przywozu z zagranicy, przechowywania dla zbycia lub wytwarzania opium surowego, leczniczego, opium do palenia, wyciągu z opium (ekstrakt), morfiny i innych alkaloidów opium (z wyjątkiem kodeiny), ich soli i pochodnych, kokainy, jej soli i pochodnych oraz tych substancyj i przetworów z pośród wymienionych w części drugiej art. 1 i art. 3, które będą uznane przez Ministerstwo Zdrowia Publ. za szczególnie niebezpieczne, jak również bezprawnego umożliwienia innym użycia tych środków, jeżeli czyn przestępny wywołał lub mógł wywołać następstwa szczególniej szkodliwe, a sprawca mógł to przewidzieć, lub jeśli przestępstwo spełniono z chęci zysku—będzie karany za występek więzieniem od 3 miesięcy do lat 5, z czem można połączyć grzywnę do 10.000.000 mk. Surowsze postanowienia innych przepisów pozostają w mocy. Usiłowanie i udział ulega karze narówni z dokonaniem. Jeżeli winowajca ma prawo zajmowania się leczeniem lub zawodem aptekarskim, będzie, prócz tego, pozbawiony powyższego prawa na czas nie niżej lat trzech, lub na zawsze. Jeżeli winny dopuścił się przestępstwa przy wykonywaniu innego zawodu lub przemysłu, może być pozbawiony odnośnych praw na czas od roku do lat pięciu.

8. Winny innego naruszenia postanowień niniejszej ustawy lub przepisów, na jej podstawie wydanych (o ile czyn w myśl innych przepisów nie ulega karze surowszej), będzie karany za występek więzieniem od 2 tygodni do 1 roku i grzywną od 50.000 do 5.000.000 mk. lub jedną z tych kar. Tej samej karze podlega użycie w towarzystwie środków, określonych w art. 7.

9. Nieprawne posiadanie środków, wymienionych w art. 1, pociąga zawsze za sobą konfiskatę tych środków. W przypadkach, przewidzianych w art. 7 i 8, konfiskatę orzeka właściwy sąd, lecz do chwili uprawomocnienia się wyroku należy dokonać zajęcia odnośnych przedmiotów. Przedmioty skonfiskowane oddaje się do dyspozycji władz sanitarnych.

10. Przepisy dzielnicowe o łagodzeniu i zamianie kary nie stosują się do przestępstw, przewidzianych w niniejszej ustawie...

(D. U. 26.VII.23 Nr. 72).

Ustawa poz. 676

o poborze daniny lasowej na cele odbudowy kraju, 6.VII.23.

11. Pobrana przez Rząd danina lasowa ma być zużyta na cele odbudowy kraju w myśl istniejących ustaw sejmowych o odbudowie kraju.

13. Płatnicy, winni niewykonania obowiązków, ciażących na nich, w myśl przepisów niniejszej ustawy, oraz osoby, winne użycia drzewa, przeznaczonego na cele, wymienione w art. 11 niniejszej ustawy, niezgodnie z przeznaczeniem, ulegną grzywnie w wysokości od 2—10-krotnej wartości niewydanego drzewa, względnie niewłaściwie użytego drzewa lub niezapłaconej kwoty daniny, wymierzonej w gotówce, którą w razie niemożności ściągnięcia, zastąpi areszt do 6 tygodni. Do orzeczenia powołane są władze administracyjne.

14. Ukarany może w ciągu dni 14 po doręczeniu orzeczenia wnieść na ręce władzy, która orzeczenie wydała, żądanie przekazania sprawy właściwemu sądowi powiatowemu (pokoju), który postąpi tak, jakby orzeczenia karnego nie wydano...

(D. U. 31.VIII.23 Nr. 87).

Ustawa poz. 722

w przedmiocie zmiany niektórych postanowień ustaw karnych i innych, 11.VIII.23.

1. Część 2 art. 70 ustawy 25.II.21 w przedmiocie zmian w ustawodawstwie karnem, obowiązującem w b. zaborze rosyjskim, poz. 169, otrzymuje brzmienie następujące: „W ustawach tych, ogłoszonych przed 1.I.20, podwyższa się: 1) 5.000 razy kwoty, od których zawisła jest kwalifikacja przestępstwa; 2) wysokość kaucji kasacyjnych jednolicie na 250.000 mk.; 3) 10.000 razy grzywny i kary pieniężne, oznaczone w ustawie w określonej liczbowo kwocie pieniężnej; 4) 10.000 razy najniższą i najwyższą granicę kwot, wymienionych w art. 59 kk., tudzież należytości, przewidziane w upk".

2. W art. 71 ustawy 25.II.21 poz. 169 w miejsce 100.000 mk. wstępuje 5.000.000 mk.

3. W § 4 rozp. Rady Ministrów 13.IV.21 w przedmiocie przepisów karno-sądowych na ziemiach przynależnych do Rzplitej Polskiej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze 12.X.20 poz. 223, w miejsce „40.000 mk." wstępuje „2.000.000 mk.".

4. W art. 180^4 upk. w miejsce „20.000 mk." wstępuje kwota „500.000 mk.".

5. Upoważnia się Radę Ministrów do wprowadzania zmian w kwotach pieniężnych, określonych w niniejszej ustawie, oraz w przepisach karnych, ogłoszonych po 31.XII.19, choćby po wejściu w życie niniejszej ustawy, o ile przepis szczególny takiego upoważnienia nie przyznaje innej władzy; w braku odmiennego postanowienia przepis art. 8 stosuje się odpowiednio.

6. Przepis art. 5 niniejszej ustawy stosuje się również odpowiednio do postanowień karnych, choćby przed 31.XII.19 ogłoszonych, których

przekroczenie przekazane jest orzecznictwu władz administracyjnych, nie wyłączając władz skarbowych, oraz do wykroczeń dyscyplinarnych i porządkowych.

7. Uchyla się część 3 i 4 art. 70 ustawy 25.II.21 poz. 169.

8. Ustawa niniejsza wchodzi w życie po upływie 14 dni po dniu ogłoszenia, lecz nie stosuje się do przestępstw, popełnionych przed jej wejściem w życie, z wyjątkiem przepisów o podwyższeniu kaucyj kasacyjnych i należytości, przewidzianych w upk.

(D. U. 21.IX.23 Nr. 92).

Rozporządzenie RM poz. 858

w przedmiocie zmian w kwotach pieniężnych, określonych w przepisach karnych i innych, 22.X.23.

§ 2. W ustawie o zwalczaniu lichwy wojennej 2.VII.20 poz. 449 w brzmieniu ustawy 5.VIII.22 poz. 618 podwyższa się najwyższą granicę grzywien 200-krotnie, kwoty zaś, od których zawisła kwalifikacja czynu, 20-krotnie.

§ 3. Najniższe i najwyższe granice grzywien (kar pieniężnych) i grzywny (kary pieniężne), oznaczone kwotą stałą, oraz kwoty, od których zawisła kwalifikacja przestępstwa, przewidziane w innych przepisach karno-sądowych, ogłoszonych w jakiejkolwiek dzielnicy po 31.XII.19., podwyższa się jak następuje: a) w przepisach, ogłoszonych w r. 1910—100-krotnie; b) w przepisach, ogłoszonych w r. 1921—50-krotnie; c) w przepisach, ogłoszonych w r. 1922—20-krotnie; d) w przepisach, ogłoszonych w 1-ej połowie r. 1923—5-krotnie.

§ 4. Przepisy §§ 1, 2 i 3 stosuje się odpowiednio do postanowień karnych, których przekroczenie przekazane jest orzecznictwu władz adm., oraz do wykroczeń dyscyplinarnych i porządkowych...

§ 5. W ustawach i rozporządzeniach, obowiązujących w b. dzielnicy rosyjskiej, ogłoszonych przed 31.XII.19, których przekroczenie przekazane jest orzecznictwu władz adm., najwyższe i najniższe granice grzywien (kar pieniężnych), tudzież grzywny (kary pieniężne), oznaczone kwotą stałą w mk. pol., podwyższa się 10.000 razy, zaś oznaczone w rublach zastępuje się taką sumą ilością marek pol., pomnożoną przez 20.000. To samo stosuje się odpowiednio do wykroczeń porządkowych i dyscyplinarnych.

§ 7. Jeśli kwota pieniężna, przewidziana w pewnym przepisie, została zmieniona późniejszym przepisem szczegółowym, należy za podstawę zastosowania podwyżki przyjąć kwotę, ustanowioną w późniejszym przepisie i czas jego ogłoszenia. Jeśli w pewnym przepisie kwotę pieniężną wyrażono tylko w markach niemieckich, należy je zastąpić taką samą ilością marek pol., jeśli zaś ją wyrażono w złotych pol.—podwójną ilością marek pol., a następnie zastosować podwyżkę, wskazaną w niniejszem rozporządzeniu.

§ 11. Przepisy niniejszego rozp. nie mają zastosowania do postanowień, co do których przepisy szczególne przyznają upoważnienie wprowadzenia zmian w kwotach pieniężnych innej władzy, niż RM. Przepisy niniejszego rozp. nie dotyczą zmian w kwotach pieniężnych, określonych... w art. 1—4 ustawy 11.VIII.23 poz. 722.

§ 13. Postanowienia niniejszego rozporządzenia wchodzą w życie 1.XI.23; nie stosują się one do przestępstw, popełnionych przed wejściem w życie tego rozporządzenia.

(D. U. 29.X.23 Nr. 109).

Rozporządzenie RM poz. 1121

w przedmiocie zmian w kwotach pieniężnych, określonych w przepisach karnych i innych, 17.XII.23.

§ 1. Stawki, podwyższone... w art. 1—4 ustawy 11.VIII.23 poz. 722 oraz w rozp. RM 22.X.23 poz. 858, ulegają dalszej podwyżce na zasadach § 2 niniejszego rozporządzenia.

§ 2. Stawki te podwyższa się 50-krotnie. Jeżeli w przepisach, wyszczególnionych w § 1, stawkę określono wymienioną tam liczbą, należy tę liczbę, jeżeli zaś podano nie samą stawkę, lecz tylko sposób jej obliczenia, należy wynik tego obliczenia (iloczyn) pomnożyć przez 50.

§ 3. Najniższe i najwyższe granice grzywien (kar pieniężnych) i grzywny (kary pieniężne), oznaczone w kwotach stałych, oraz kwoty, od których zawisła kwalifikacja przestępstwa, przewidziane w przepisach karno-sądowych, ogłoszonych w czasie od 1.VII do 15.XII.23, podwyższa się 50-krotnie. Przepisy niniejszego §-u stosuje się odpowiednio do postanowień karnych, których przekroczenie przekazane jest orzecznictwu władz adm., choćby niewyłącznie, oraz do wykroczeń dyscyplinarnych i porządkowych. Do postanowień, których przekroczenie jest przekazane choćby niewyłącznie orzecznictwu władz skarbowych..., przepisy niniejszego §-u mają zastosowanie tylko o tyle, o ile chodzi o postanowienia, zawarte w ustawach i rozporządzeniach o podatkach od spożycia, zużycia, względnie produkcji, o monopolach państwowych, o obrocie towarowym z zagranicą i w ustawach celnych. Przepisów niniejszego §-u nie stosuje się, jeśli stawki oznaczono w innej walucie, niż w markach polskich, lub przez wskazanie równowartości w innej walucie lub w kruszczu szlachetnym, albo, jeżeli je oznaczono w wielokrotnej wartości przedmiotu lub świadczenia. Postanowienia § 7 ust. 1 i § 9 rozp. RM 22.X.23 poz. 858 mają zastosowanie także do przypadków, przewidzianych niniejszym §-em. Stawki, obliczone według rozporządzenia RM 21.VI23 poz. 514, podwyższa się dalej 100-krotnie...

§ 4. Przepisy niniejszego rozporządzenia nie mają zastosowania do postanowień, co do których przepisy szczególne przyznają upoważnienia do wprowadzenia zmian w kwotach pieniężnych innej władzy, niż RM.

§ 6. postanowienia niniejszego rozp. wchodzą w życie z dniem 1.I.24; nie stosują się one do przestępstw, popełnionych przed wejściem w życie tego rozporządzenia.

(D. U. 28.XII.23 Nr. 135).

Rozporządzenie RM poz. 89

w przedmiocie zmian w kwotach pieniężnych, określonych w przepisach karnych i innych, 21.I.24 ze zmianami 19.III.24 poz. 302 i 14.IV.24 poz. 351.

§ 1. Kwoty pieniężne, ustalone ustawami... 11.VIII.23 poz. 722 oraz rozporządzeniami RM 22.X.23 poz. 858 i 17.XII.23 poz. 1121, zmienia się w sposób, wskazany w następujących §-ach...

I. Zmiany stawek pieniężnych w przepisach, ogłoszonych przed 1.I.20.

A. Postanowienia dla b. dzielnicy rosyjskiej.

§ 2. Art. 70 ustawy 25.II.21 w przedmiocie zmian w ustawodawstwie karnem, obowiązującem w b. zaborze rosyjskim, poz. 169 otrzymuje brzmienie następujące: „Grzywny, kary pieniężne i należytości, przewidziane w kk i w ustawach karnych szczególnych, tudzież w upk, określać należy w wyrokach i decyzjach w złotych. W ustawach tych ogłoszonych przed 1I.20: 1) podwyższa się 250.000 razy kwoty, od których jest zawisła kwalifikacja przestępstwa; 2) wysokość kaucyj kasacyjnych oznacza się jednolicie na 50 z.; 3) grzywny i kary pieniężne, oznaczone w ustawie w określonej liczbowo kwocie pieniężnej, tudzież najniższą i najwyższą granicę kwot pieniężnych, wymienionych w art. 59 kk, oznacza się w ten sposób, że kwoty określone w rublach zastępuje się podwójną liczbą złotych, określone zaś w markach lub złotych pol. taką samą liczbą złotych; 4) należytości, przewidziane w upk, oznacza się jak następuje: w art. 199 na pół z., w art. 985 na 1 z. Grzywny i kary pieniężne, które wymierza się wedle wartości przedmiotu, lub wysokości nieprawnej korzyści (zysku), albo wedle ich wielokrotności, należy obliczyć na podstawie wartości przedmiotu, lub wysokości szkody, lub wysokości nieprawnej korzyści (zysku), przerachowanych na złote (§ 27)“ (19.III.24, poz. 302).

§ 3. Wymienioną w art. 71 ustawy z dnia 25.II.21 poz. 169 kwotę pieniężną [1]) ustala się na „250.000.000 mk.“.

§ 4. W § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13.IV.21 w przedmiocie przepisów karno-sądowych na ziemiach, przynależnych do Rzplitej Polskiej na podstawie umowy o preliminaryjnym pokoju i rozejmie, podpisanej w Rydze 12.X.20, poz. 223, w miejsce kwoty dotychczasowej wstępuje kwota „200 z.“.

§ 5. W art. 180[4] upk. w miejsce kwoty dotychczasowej wstępuje kwota „50 z.“.

§ 6. Postanowienia § 2 cz. 3 ust 1 i 3 cz. ostatnia stosuje się odpowiednio do postanowień karnych, których przekroczenie przekazane jest orzecznictwu władz adm. (§§ 23. 24). To samo stosuje się do wykroczeń porządkowych i dyscyplinarnych.

II. Postanowienia dla wszystkich b. dzielnic w przedmiocie zmiany stawek pieniężnych w przepisach, ogłoszonych po 31.XII.19.

§ 18. W ustawie o zwalczaniu lichwy wojennej 2.VII.20 poz. 449 w brzmieniu ustawy 5.VIII.22 poz. 618, najniższe i najwyższe granice grzywien zmienia się w ten sposób, że w miejsce kwot pierwotnych, ustalonych ustawami 2.VII.20 i 5.VIII.22, wstępuje taka liczba złotych, jaka wypadnie z podziału tych kwot przez 100; kwoty pieniężne zaś, od których zawisła kwalifikacja czynu, podwyższa się w walucie markowej 2.000 razy w stosunku do kwot pierwotnych, ustalonych powyższemi ustawami.

---

[1]) Dotyczy ust. 3 art. 2 przep. przech. do upk. *PW.*

§ 19. Najniższe i najwyższe granice grzywien (kar pieniężnych) i grzywny, oznaczone kwotą stałą, oraz granice grzywien, od których zawisła kwalifikacja przestępstwa, właściwość sądu lub upoważnienie sądów do wydawania nakazów karnych (osądów), przewidziane w innych przepisach karno-sądowych, obowiązujących w jakiejkolwiek dzielnicy, a ogłoszonych po 31.XII.19, ustala się w ten sposób, że w miejsce kwot pierwotnych lub podwyższonych przepisem szczególnym (§ 25) wstępuje taka liczba złotych, jaka wypadnie z podziału tych kwot marek pol.: a) w przepisach, ogłoszonych w r. 1920, przez 100; b) w przepisach, ogłoszonych w r. 1921, przez 200; c) w przepisach, ogłoszonych w r. 1922, przez 500; d) w przepisach, ogłoszonych w r. 1923, przez 2.000. Marki niemieckie przelicza się na złote na tych samych zasadach; złote pol. i franki zastępuje się taką samą ilością złotych (§ 27). Przepis części ostatniej § 2 ma odpowiednie zastosowanie.

§ 20. Kwoty pieniężne, wyrażające granice wartości przedmiotu, lub wysokości szkody, albo nieprawnej korzyści (zysku), od których zawisła kwalifikacja czynu lub właściwość sądu, przewidziane w przepisach karno-sądowych, obowiązujących w jakiejkolwiek dzielnicy, a ogłoszonych po 31.XII.19, podwyższa się w stosunku do kwot pierwotnych lub podwyższonych przepisem szczególnym (§ 25) jak następuje: a) w przepisach, ogłoszonych w r. 1920, 10.000 razy; b) w przepisach, ogłoszonych w r. 1921, 5.000 razy; c) w przepisach, ogłoszonych w r. 1922, 2.000 razy; d) w przepisach, ogłoszonych w r. 1923, 500 razy. Jeśli w pewnym przepisie kwotę pieniężną wyrażono tylko w markach niemieckich, należy je zastąpić taką samą ilością marek pol., jeśli zaś ją wyrażono w złotych pol., podwójną ilością marek pol. — a następnie zastosować podwyżkę, wskazaną niniejszym §-em.

§ 22. Postanowienia § 18, 19 i 20 stosuje się odpowiednio do postanowień karnych, których przekroczenie przekazane jest orzecznictwu władz adm. (§§ 23, 24), a nieobjętych §-em poprzednim.

§ 25. Jeśli kwota pieniężna, przewidziana w pewnym przepisie, została zmieniona późniejszym przepisem szczególnym, należy za podstawę zastosowania przeliczenia przyjąć kwotę, ustanowioną w późniejszym przepisie i czas jego ogłoszenia, o ile z poszczególnych postanowień niniejszego rozporządzenia nie wynika, że za podstawę zastosowania zmiany należy przyjąć przepis pierwotny lub wogóle wcześniejszy. Za podstawę przeliczenia kwot, zawartych w rozporządzeniach Gen. Komisarza Ziem Wsch., wymienionych w dekrecie Nacz. Dow. Wojsk Litwy Środk. 29.IX.21 Nr. 371, nie należy brać podwyżek, ustanowionych tym dekretem i czasu jego ogłoszenia.

§ 26. Przepisy niniejszego rozporządzenia nie mają zastosowania do postanowień, co do których przepisy szczególne przyznają upoważnienie wprowadzenia zmian w kwotach pieniężnych innej władzy niż RM.

IV. Szczegółowe postanowienia.

§ 27. ...W wyrokach, decyzjach i innych orzeczeniach, skazujących na grzywny (kary pieniężne), sądy i władze adm. będą je oznaczały wyłącznie w złotych... W razie zezwolenia na spłatę grzywny ratami należy za podstawę oznaczenia spłat ratalnych przyjąć złote lub ich części.

§ 29. Grzywny (kary pieniężne), orzeczone w markach pol., które były już wykonalne przed dniem 1.I.24, a do dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia nie zostały uiszczone, należy przeliczyć na złote wedle wartości franka z. w dniu 1.I.24. Grzywny (kary pieniężne), nie uiszczone do dnia wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, a nałożone w markach polskich orzeczeniami, które przed dniem 1.I.24 nie stały się wykonalnemi, lub orzeczeniami, wydanemi po 31.XII.23, należy— o ile nie ma zastosowania przepis § 31 L. 1 lub § 32 — przeliczyć na złote według wartości franka z. w dniu, w którym orzeczenie stało się wykonalnem. Postanowienia powyższe stosują się odpowiednio do niespłaconej części grzywny (kary pieniężnej). Jeżeli przy przeliczeniu według powyższych przepisów wyniknie kwota zlotych więcej niż o iednem miejscu dziesiętnem, a zarazem setne części franka złotego wynoszą pięć lub więcej, to zaokrągla się je wzwyż do pełnej $^1/_{10}$ części złotego, w przeciwnym razie setne i dalsze części złotego opuszcza się; uwzględnia się je jednak, jeśli one są jedynym wynikiem przeliczenia...

§ 30. Wykonanie czynności przerachowania, wskazanych w §§ 28 i 29, należy do władz (organów), powołanych do wykonania kary, względnie do poboru kaucji kasacyjnej lub należytości.

§ 31. Postanowienia niniejszego rozporządzenia w przedmiocie zmiany stawek pieniężnych nie stosują się do przestępstw, popełnionych przed jego wejściem w życie, z następującemi wyjątkami: 1) w b. dzielnicach: rosyjskiej i austjackiej nowe stawki grzywien (kar pieniężnych) w złotych stosować należy także w przypadku osądzenia przestępstw, popełnionych przed dniem 1.II.24; 2) w b. dzielnicy rosyjskiej nowe stawki kaucji kasacyjnej i należności, przewidzianych w upk (§ 2 cz. 3 ust. 2 i 4), należy zawsze stosować, jeśli zapłata następuje po dniu 31.I.24 (19.III.24, poz. 302).

§ 34. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1.II.24.

(D. U. 28.I.24 Nr. 9; 17.IV.24 Nr. 34).

Rozporządzenie Prezydenta Rzplitej poz. 351

o zmianie ustroju pieniężnego, 14.IV.24.

§ 10. We wszystkich ustawach i rozporządzeniach wyrazy „złoty frank“, równowartość złotego franka“, „złoty równy frankowi złotemu“, i „złoty polski“ — zastępuje się wyrazem „złoty“.

(D. U. 17.IV.24 poz. 351).

Zasady przewalutowania.

Na mocy ustawy 11.VIII.23 poz. 722 oraz rozporządzeń Rady Ministrów 22.X.23 poz. 858, 17.XII.23 poz. 1121, 21.I.24 poz. 89 i 19.III.24 poz. 302, przewalutowanie grzywien i innych kwot odbywa się na zasadach następujących:

A. Kwoty, od których jest zawisła kwalifikacja przestępstw, mnoży się:

a) przez **50**, jeżeli przestępstwo popełnione po 4.X.23
b) „ **2500**, „ „ „ „ 31.XII.23

Tak np. suma 100.000 mk. (500 rb.) w cz. 3 art. 581 k. k. wynosić będzie 5.000.000 mk., względnie 250.000.000 mk.

B. Grzywny i kary pieniężne zamienia się na złote w stosunku 200 mk. ($^1/_2$ rb.)=1 zł., bez względu na datę popełnienia przestępstwa.

Tak np. grzywna 200.000 mk. (500 rb.) w art. 530 k. k. wynosić będzie 1000 zł.

C. Grzywny i kary pieniężne, wymienione w innych ustawach, ogłoszonych **przed 1.I.20,** zamienia się w stosunku: 1 mk. = 1 zł.

D. Liczba 40.000 mk., wymieniona w § 4 rozp. Rady Ministrów 13.IV.21 poz. 223, a dotycząca wymiaru grzywny z art. 624, 625 i 626 k. k. na Ziemiach Wschodnich wynosić będzie 200 zł.

E. Kaucje kasacyjne, wpłacane po 4.X.23, wynoszą 250,000 mk., po 31.1.24 — 50 zł.

F. Liczby, wymienione w art. 59 k. k. wynosić będą:

do 50 zł.	=	areszt do	1 tygodnia
„ 50 — 200 „	=	„ „	1 miesiąca
„ 200 — 1000 „	=	„ „	3 miesięcy
„ 1000 — 2000 „	=	„ „	6 „

G. Kwota w art. 180[4] u. p. k. wynosi 50 zł.

II. W przepisach, ogłoszonych **po 31.XII.19**:

A. Grzywny zamienia się na złote w stosunku:

rok ogłoszenia przepisu:		
1920	100 mk.	= 1 zł.
1921	200 „	= 1 „
1922	500 „	= 1 „
1923	2000 „	= 1 „

B. Kwoty, od których zawisła kwalifikacja przestępstw:

rok ogłoszenia przepisu:	data popełnienia przestępstwa	mnoży się przez
1920	po 4.X. 23	100
	„ 31.XII.23	5.000
	„ 31.I 24	10.000
1921	po 4.X. 23	50
	„ 31.XII.23	2.500
	„ 31.I. 24	5.000
1922	po 4.X. 23	20
	„ 31.XII.23	1.000
	„ 31.I. 24	2.000
1923 I-a $^1/_2$	po 4.X. 23	5
	„ 31.XII.23	250
	„ 31.I. 24	500
1923 II-a $^1/_2$	po 31.XII.23	50
	„ 31.I. 24	500

III. Jeżeli nowy przepis podaje wyraźnie (nie przez obliczenie) nową cyfrę, uwzględnia się tę nową cyfrę i datę nowego przepisu. Wyjątek: dekret Nacz. Dow. Wojsk. Litwy Środk. Nr. 371 (§ 25 rozp. poz. 89/24).

IV. W ustawie o lichwie wojennej 2.VII.20 poz. 449 (w brzmieniu ustawy 5.VIII.22):

A. Najwyższą i najniższą granicę grzywien zamienia się w stosunku 100 mk. = 1 zł.

B. Kwoty, od których zawisła kwalifikacja przestępstwa:

mnoży się przez		jeżeli przestępstwo popełniono po
20	. . . .	31.X.23
1000	. . . .	31.XII.23
2000	. . . .	31.I.24

V. Oznaczanie grzywien i kar pieniężnych i wykonywanie orzeczeń.

A. Grzywny i kary należy oznaczać wyłącznie w złotych.

B. Grzywny i kary, wymierzone w markach, które już były wykonalne (t. j. orzeczenie już było prawomocne) w dn. 1.I.24, a dotychczas nie zostały uiszczone, przelicza się w całości lub pozostałej części, na złote według normy 1.220.000 mk. = 1 zł.

C. Grzywny i kary, wymierzone w markach pol., które stały się wykonalnemi po 31.XII.23, przelicza się na złote, według kursu złotego w dniu, w którym stały się wykonalnemi (t. j. orzeczenie stało się prawomocnem).

D. W wypadkach ad *B* i *C*, jeżeli otrzymana z przeliczenia kwota przewyższa 10 g., to dalsze liczby, mniejsze od 5 gr., opuszcza się, a 5 gr. lub więcej liczy się za pełne 10 gr. Jeżeli cała suma, ulegająca ściągnięciu, wynosi mniej niż 10 gr., ściąga się ją w całości.

Przepisy tymczasowe o kosztach sądowych.

Z dnia 18-III 1924 r. D. U. Nr. 28 poz. 284/24.

DZIAŁ V.

O opłatach w sprawach karnych.

60. Wyrok skazujący w sprawie karnej pociąga za sobą obowiązek uiszczenia przez każdego skazanego opłaty sądowej, w zależności od wymierzonej mu kary, według przepisów następujących.

61. Skazany w pierwszej instancji obowiązany będzie, tytułem kosztów sądowych, uiścić w razie skazania na karę pozbawienia wolności na termin nie dłuższy, niż:

1 miesiąc	5	złotych
3 „	10	„
6 „	20	„
1 rok	40	„
2 lata	80	„
4 „	160	„
6 lat	320	„
w razie skazania na karę cięższą	600	„

62. Skazany w pierwszej instancji na grzywnę, względnie karę pieniężną, obowiązany będzie tytułem kosztów sądowych, uiścić 10% od kwoty wymierzonej mu grzywny, względnie obu tych kwot; w każdym razie nie mniej aniżeli 0,5 zł.

63. Jeśli skazanie na grzywnę, względnie karę pieniężną, nastąpi łącznie z karą pozbawienia wolności, pobrane będą obie przewidziane w poprzednich artykułach (61 i 62) opłaty.

64. Jeśli orzeczona zostanie grzywna, a kara pozbawienia wolności wyznaczona zostanie tylko na wypadek niemożności ściągnięcia— płata pobrana będzie według art. 62 od grzywny.

65. Za instancję apelacyjną pobierana będzie połowa opłaty należnej za pierwszą instancję, opłaty zaś w S. N., jako sądzie III instancji, pobierane będą w takiej wysokości, jak przewidziane dla pierwszej instancji. Sądy wyższych instancji, w razie zmiany wyroków sądów niższych, określać będą opłaty za całe postępowanie, według zasad wyżej wyłuszczonych.

66. Wysokość przypadającej od skazanego opłaty sądowej oznaczać będzie sąd w wyroku skazującym. Opłata ściągana będzie z polecenia sądu z majątku skazanego.

67. W sprawach z prywatnego oskarżenia w razie wyroku uniewinniającego, opłatę sądową w ilości 3 zł. do 1000 zł. w pierwszej instancji obowiązany będzie uiścić oskarżyciel prywatny. W tym wypadku mają również zastosowanie art. 65 i 66.

67[1]. Od powództw cywilnych, wytaczanych w sprawach karnych, ten pobiera się wpis ogólny w ilości w art. 7 wskazanej (3%); wpis opłaca się przy wejściu sprawy do sądu wyrokującego; samo zameldowanie powództwa cywilnego w postępowaniu wstępnem, choćby nawet połączone z jego zabezpieczeniem nie pociąga jeszcze za sobą obowiązku uiszczenia wpisu. Przy pobieraniu wpisu mają zastosowanie art. 43—52.

68. Sąd może w wyroku zwolnić skazanego lub oskarżyciela prywatnego od opłaty, jeśli uzna, że uiszczenie jej będzie dla nich zbyt uciążliwe.

69. Koszty w sprawach karnych (wynagrodzenie świadków, biegłych, koszty ekspertyz, ogłoszeń i t. p.) obliczane i ściągane będą według zasad, przewidzianych w odpowiednich artykułach ustawy postępowania karnego. Przepis art. 26 stosowany będzie także w postępowaniu karnem.

69[1]. Za odpis wyroków, protokułów i t. p. wydawane powodom cywilnym i oskarżycielom prywatnym, winny być uiszczone opłaty kancelaryjne, przewidziane w art. 21.

---

21. Od wszelkiego rodzaju dokumentów, wydawanych stronom na ich żądanie przez sądy i urzędników sądowych (prócz notarjuszów), od tytułów wykonawczych, odpisów, zaświadczeń i t. p. pobierana będzie opłata kancelaryjna: w sprawach podlegających właściwości sądów pokoju, po 0,5 zł., a w sprawach podlegających właściwości sądów okręgowych po 1 zł. od każdej strony arkusza, licząc każde 25 wierszy za stronę.

26. Duchowni wszelkich wyznań, wzywani przez sąd w celu odebrania przysięgi, niezależnie od tego, czy przysięga doszła do skutku, otrzymują za stawiennictwo wynagrodzenie w wysokości według uznania sądu, nie może jednak ono przewyższać 1 zł. od każdej sprawy.

Święta obowiązujące w urzędach.

Ust. z dn. 18-III 1925 (D. U. Nr. 34 poz. 234) o uzupełnieniu dni świątecznych (patrz D. U. z 1924 r. Nr. 101).

We wszystkie niedziele, oraz w dzień:
Nowego Roku (1 stycznia),
Trzech Króli (6 stycznia),
Oczyszczenia Najświętszej Marji Panny (2 lutego),
Drugi dzień Wielkiej Nocy,
Trzeciego Maja,
Drugi dzień Zesłania Ducha Św.,
Wniebowstąpienia Pańskiego,
Bożego Ciała,
Św. Apostołów Piotra i Papwła,
Wniębowzięcia N. M. P. (15 sierpnia),
Wszystkich Świętych (1 listopada),
Niepokalanego Poczęcia N. M. P. (8 grudnia),
Pierwszy i drugi dzień Bożego Narodzenia (25 i 26 grudnia).
Pozostałe święta zniesione,

Terminy podjęcia przesyłek pocztowych.

Rozp. Min. Przem. i Handlu z dn. 27-IV 1925 r. (D. U. 46 poz. 321).

1) Zwykłe i polecone listowe bez pobrania: w miejscowym okręgu doręczeń — 14 dni; w zamiejscowym 30 dni; dla tychże poste - restante — 14.

2) Dla przesyłek listowych za pobraniem oraz dla zleceń pocztowych: w miejscowym okręgu doręczeń — 7 dni (to samo dla listonoszów wiejskich; w zamiejscowym — 14 dni; poste - restante — 7 dni.

3) Dla listów wartościowych bez pobrania i za pobraniem w miejscowym okręgu doręczeń — 7 dni; w zamiejscowym — 14 dni; poste-restante — 7 dni.

4) a) Dla paczek z żywemi zwierzętami — 48 godzin; dla paczek z wszelką inną zawartością jak p. 3.

5) Dla przekazów poczt. telegr. i czekowy P. K. O. jak p. 3 jedynie poste-restante 14 dni.

Konwencja kolejowa między Polską a Rosją.

Konwencja między Polską a Rosją (Dz. U. Nr. 50 — 1925 r. poz. 344) o bezpośredniej komunikacji kolejowej: osobowej i towarowej przez stacje:

Polskie stacje kolejowe:	Sowieckie stacje kolejowe:
I Zahacie	I Farinowo
II Stołpce	II Niegorełoje
III Mikaszewicze	III Żitkowiczi
IV Zdołbunowo	IV Szepietowka
V Podwołoczysk	V Wołoczysk

Ustawa o rozbudowie miast.

Ustawa z dn. 29-IV 1925 r. Dz. Ust. Nr. 51 poz. 346 — o rozbudowie miast, wskazówki kto i z jakich funduszów tego dokonywa.

O taksie aptekarskiej na lekarstwa.

Rozp. Ministra Spraw Wewnętrznych (Dz. U. Nr. 53 poz. 361 z 1925 r. o taksie aptekarskiej na lekarstwa.

1924 r.

Nagrody za zwalczanie przemytnictwa.

(Rozp. Min. Skarbu z dn. 6-V 24 r. Dz. U. Nr. 40 poz. 431).

§ 1. Określona w art. 9 ustawy z dn. 26 września 1922 r. o przyznawaniu nagród za zwalczanie przemytnictwa (Dz. U. R. P. Nr. 104 poz. 950) kwota w wysokości „od 2.000 do 15.000 mk.“ zastępuje się kwotą w wysokości „od 0,5 do 4 złotych“.

§ 2. Określona w art. 11 tejże ustawy oraz w § 15 rozporządzenia Ministra Skarbu z dnia 24 listopada 1922 r. (Dz. U. R P. Nr. 104 poz. 968) kwota „250.000 mk.“, do której upoważnione są urzędy celne przyznawane nagrody wypłacać we własnym zakresie działania, ustala się w kwocie „60 złotych“.

Zasiłek dla rodzin.

(Rozp. Rady Ministrów z d. 30-IV 1924 r. (Dz. U. Nr. 43 poz. 451) o zasiłkach dla rodzin rezerwistów powołanych na cwiczenia wojskowe).

jeżeli do zasiłku uprawnioną jest:	w miejscowościach wiejskich:	w osadach i miastach poniżej 10.000 mieszk.:	w miastach powyżej 10.000 mieszk.:
a) tylko 1 osoba	50 gr.	60 gr.	75 gr.
b) 2 osoby	60 „	70 „	85 „
c) 3 lub więcej osòb	70 „	80 „	1 zł.

Opłata stempl. za weksle.

(Rozp. Min. Skarbu i Spraw w porozum. z Ministr. Przemysłu i Handlu z dn. 19-V 1924 r. Dz. U. Nr. 50 w sprawie zastosowania złotego do opłat stemplowych od weksli:

T A B E L A

Przy sumie weksla do złotych:	Stawka wynosi		Przy sumie weksla do złotych:	Stawka wynosi	
	Zł.	gr.		Zł.	gr.
30	—	10	400	1	20
60	—	20	500	1	50
90	—	30	600	1	80
120	—	40	700	2	10
150	—	50	800	2	40
210	—	70	900	2	70
300	1	—	1000	3	—

Opłata od kart do gry na rzecz Pol. Czerw. Krzyża.

Dz. U. 56 poz. 561 ustawa z d. 6-VI 1924 r. 50% opłaty (podatku) pobieranej przez Skarb Państwa od każdej talji kart do gry — przeznacza się na Polski Czerw. Krzyż.

Pośrednictwo pracy.

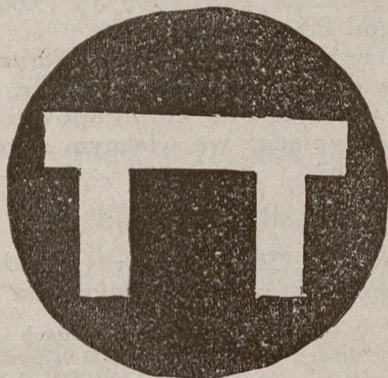
Ustawa z d. 10-VI 1924 r. o społecznem pośrednictwie pracy (Dz. U. Nr. 58 poz. 585).

Obowiązkowa służba wojskowa.

Ustawa z d. 23-V 24 r. o powszechnym obowiązku służby wojskowej (D. U. Nr. 61 poz. 609).

Używanie i ochrona dróg.

Rozp. Min. Rob. Publ. i Min. Spraw Wewn. z d. 26-VI 24 r. regulujące używanie i ochroną dróg (Dz. U. 61 poz. 611).

(Przerwa komunikacji lub obowiązkowe wstrzymanie ruchu. Tło ciemnoniebieskie, znak biały).

Skrzyżow. dróg z kolejami żelaznemi.

Rozp. Min. Rob, Publ. i Kolei z d. 2-VII 24 r. w sprawie przepisów o skrzyżowaniach dróg publicznych z kolejami żelaznemi (Dz. U. Nr. 65 poz. 641).

Zabezp. od bezrob.

Ustawa z d. 18-VII 24 r. o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia. (D. U. Nr. 67 poz. 650).

Djety za delegację.

Rozp. Rady Min. z d. 16-VII 24 r. o należnościach za podróże służbowe, delegację (odkomenderowania) i przeniesienia funkcj. państwowych. (D. U. Nr. 72 poz. 703).

§ 2. Osobom wymienionym w § 1 przysługuje (funkc.. państw.):

I. W razie podróży służbowej (komisji) do miejscowości położonej poza zwykłem ich miejscem służbowem:

1) djety oraz
2) zwrot kosztów podróży;

II. W razie delegacji (odkomenderowania) do miejscowości położonej poza zwykłem ich miejscem służbowem:

1) djety za czas podróży i za czas pozostawania w delegacJi (odkomenderowaniu) oraz
2) zwrot kosztów podróży;

III. W razie przeniesienia na inne miejsce służbowe:]

1) djety dla przeniesionego za czas podróży do nowego miejsca służbowego oraz dla jego żony i dzieci, a to dla żony w wysokości 75% dla dzieci w wysokości 50% djet, przysługujących przeniesionemu, o ile osoby te pozostają na jego utrzymaniu w rozumieninu art. 4 ustawy z dn. 9 października 1923 roku;
2) zwrot kosztów podróży dla przeniesionego oraz jego żony i dzieci o ile żona i dzieci pozostają na jego utrzymaniu w rozumieniuart. 4 ustawy z dnia 9 października 1923 r. ponadto zwrot kosztów podróży dla jednej osoby z jego służby;
3) zwrot kosztów przewozu urządzenia domowego.

§ 3. Djety wnoszą dziennie:

1) dla funkcjonarjószów państwowych wymienionych w art. 1 ustawy z dnia 9 października 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 116, poz. 924), wojskowych zawodowych oraz wojskowych, wymienionych w art. 111, 112, 113 wyżej powołanej ustawy.

Grupa uposażenia:	punktów:
I i II	65
III i IV	50
V	40
VI	32
VII	28
VIII	24
IX	22
X, XI i XII	18
XIII, XIV, XV i XVI	12

§ 4. W wypadku delegacji (odkomenderowania) wypłaca się djety w wysokości ustalonej w § 3 przez pierwsze dwa tygodnie, licząc od dnia, następującego po dniu przybyciu na miejsce delegacji (odkomenderowania) przez następnych sześć tygodni djety zmniejszone, dla żonatych (wdowców z dziećmi) do 80%, dla samotnych do 60% djet normalnych, po upływie zaś tego czasu djety zmniejszone dla żonatych (wdowców z dziećmi) do 70%, dla samotnych do 50% djet normalnych.

Delegacja odkomenderowanie) może trwać zasadniczo tylko pół roku. Przedłużenie delegacji (odkomenderowania) ponad pół roku może nastąpić jedynie w wyjątkowych wypadkach za zgodą właściwego Ministra.

Ograniczenie zawarte w poprzednim ustępie co do czasu nie dotyczy wypadków odkomenderowania na kursa do szkół wojskowych lub cywilnych.

O ile delegowany (odkomenderowany) otrzymuje mieszkanie w budynku rządowym, zmniejsza się djety, określone w ustępie pierwszym niniejszego §, o 10% djety przysługującej.

§ 6. Jednostką obliczania djet jest 24 godzinny okres czasu, liczący się od chwili rozpoczęcia podróży względnie od chwili wyjazdu z miejsca służbowego, aż do chwili ukończenia podróży, względnie do chwili powrotu do miejsca służbowego.

Za przeciąg czasu krótszy niż 24 godzin wypłaca się całą djetę jeżeli czynność służbowa łącznie z podróżą lub sama podróż odbywała się w porze nocnej conajmniej przez 6 godzin między 21 a 6 godziną, w przeciwnym razie wypłaca się tylko połowę djet, ustalonych w § 3 niniejszego rozporządzenia, o ile czynność służbowa łącznie z podróżą lub sama podróż trwała co najmniej 6 godzin.

§ 7. Djety należą się również za niedziele i święta przypadające w czasie trwania podróży lub delegacji (odkomenderowania).

§ 10. Zwrot kosztów podróży obejmuje ceny biletów jazdy koleją, lub statkiem oraz zwrot kosztów przejazdu innemi środkami komunikacyjnemi, koszty przewozu koleją lub statkiem bagażu podróżnego oraz ryczatał na pokrycie kosztów dojazdu na dworzec i z dworca kolejowego, względnie do przystani i z przystani, jak również na pokrycie wydatków na tragarzy.

§ 11. Jeżeli na statku znajdują się dwie klasy zwraca się cenę biletu I klasy również i tym, którzy w myśl postanowienia, zawartego w poprzednim ustępie, mają w razie jazdy koleją prawo do biletu II klasy, cenę zaś biletu II klasy tym, którzy w razie jazdy koleją mają prawo do biletu III klasy.

Z reguły zwraca się koszt przejazdu pociągami osobowemi. Zwrot kosztów przejazdu pociągiem pośpiesznym ma miejsce tylko wtedy, jeżeli podróż służbowa ma charakter nagły, albo jeżeli przez użycie pociągu pośpiesznego zaoszczędzono djety. Konieczność użycia pociągu pośpiesznego winna władza zarządzająca podróż służbową potwierdzić na rachunku.

Pomoc lekarska dla funkcjonarjuszów państwowzch.

Rozp. Rad. Min. z dn. 2-VII 24 r. (D. U. 73 poz. 725).

§ 1. Państwowa pomoc lekarska przysługuje;

1) funkcjonarjuszom państwowym, wyszczególnionym w art. 1 ustawy z dnia 9 października 1923 r. (z wyjątkiem funkcjonarjuszów państwowych kolei żelaznych), tak mianowanym na stałe jak i do odwołania (prowizorycznym), jak również przeniesionym w stan nieczynny względnie w stan rozporządzalności;

2) sędziom i prokuratorom;

3) praktykantom w służbie administracyjnej oraz kandydatom na stanowiska sędziowskie;

4) członkom rodzin osób, wymienionych pod 1) do 3).

Przez członków rodziny rozumie się osoby, wyszczególnione w art. 4 ustawy z dn. 9 października 1923 r., na które przysługuje prawo pobierania dodatku ekonomicznego. Wyłączeni są ci członkowie rodziny, którzy podlegają obowiązkowi ubezpieczenia na wypadek choroby w myśl ustawy z dn. 19 maja 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 44 poz. 272);

5) emerytowym funkcjonarjuszom państwowym, którzy przeniesieni zostali w stan spoczynku po dniu 1 października 1923 r. z powodu niezdolności do służby, przekroczonego wieku lub uzyskania prawa do

pełnego uzyskania prawa do pełnego uposażenia emerytalnego. Wyłączeni są od pomocy lekarskiej emeryci, którzy z tytułu swego zatrudnienia podlegają obowiązkowi ubezpieczenia na wypadek choroby w myśl ustawy z dn. 19 maja 1920 r. (Dz. U. R. P. Nr. 44 poz, 272).

§ 2. Państwowa pomoc lekarska obejmuje:

1) poradę lekarską, do której należą również najniezbędniejsze zabiegi chirurgiczne, zabiegi w zakresie chorób gardła, oczu, nosa, uszu i inne, zabiegi hinekologiczne. chirurgiczno-akuszeryjne, dentystyczne (leczenie i usuwanie zębów oraz plombowanie najtańszym materjałem), pomoc położnicza;

2) dostarczanie niezbędnych lekarstw i środków opatrunkowych za opłatą 25% ich ceny; odnośnie do osób wymienionych w § 1 pod 1) do 3) dostarczanie w wyjatkowych wypadkach okularów (służących do poprawienia refrakcji) i pasków przepuklinowych za opłatą 25% ich ceny;

3) leczenie w szpitalach za opłatą 25% taksy szpitalnej;

4) odnośnie do osób, wymienionych w § 1 pod 1)—3) i 5), kąpiele i zabiegi balneoterapeutyczne za pół ceny w państwowych zakładach zdrojowych;

5) odnośnie do osób wymienionych w § pod 1) — 4) w wyjątkowych wypadkach zapomogi pieniężne na leczenie w uzdrowiskach.

§ 3. Pomocy lekarskiej udzielają lekarze utzędowi względnie lekarze (dentyści, położne) przez władze umówieni.

§ 4. Pomoc lekarska udzielana będzie na podstawie „karty porady“, wydawanej przez bezpośrednią władzę służbową funkcjonarjusza, za opłatą manipulacyjną w wysokości 50 groszy. W wypadkach nagłych pomoc może być udzielona bez przedstawienia karty porady, która jednak musi być dostarczona lekarzowi najpóźniej dnia następnego.

Na żądanie lekarza chory winien przedstawić legitymację urzędniczą (służbową) względnie dowòd osobisty.

§ 5. Porady lekarskie udzielane bywają w miejscu wyznaczonem w pewnych zgóry oznaczonych godzinach; jedynie obłożnie chorych odwiedza lekarz w ich mieszkaniu. Pomoc winna być udzielona zasadniczo w dniu wezwania, a w wypadkach ciężkich bezzwłocznie.

W wypadkach nagłych, o ile przybycie lekarza urzędowego względnie umówionego jest niemożliwe, można wezwać lekarza prywatnego. Koszty w tym przypadku (jedynie za pierwszą wizytę) ponosi Skarb Państwa, według taryfy przyjętej dla miejscowych lekarzy, po sprawdzeniu rachunku przez lekarza urzędowego.

W razie koniecznej potrzeby mogą lekarze urzędowi względnie umówieni, kierować chorych do lekarza specjalisty (umówionego); do lekarza specjalisty zamiejscowego może kierować tylko lekarz urzędowy.

Dz. U. 106 poz. 965.

Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w porozumieniu z Ministrem Skarbu z dnia 22 października 1924 r. w sprawie wynagrodzenia funkcjonarjuszów państwowych oraz wojskowych, wzywanych w charakterze świadków w postępowaniu karno-sądowem na obszarze mocy obowiązującej rosyjskiej ustawy postępowania karnego.

Na zasadzie art. 979 ros. ustawy postępowania karnego w brzmieniu ustawy z dn. 25 lutego 1921 r. (Dz. U. R. P. Nr. 30, poz. 169) zarządza się co następuje:

§ 1. Funkcjonarjusze państwowi (art. 1 i art. 102 ustawy z dnia 9 października 1923 r. — Dz. U. R. P. Nr. 116 poz. 924) oraz wojskowi o ile nie podpadają pod przepis art. 978[3] u. p. k., w razie wezwania ich w charakterze świadków do sądu odległego ponad 15 wiorst od miejscowości, w której urzędują, otrzymują koszta przejazdu i diety w wysokości, określonej dla funkcjonarjuszów państwowych oraz dla wojskowych, delegowanych w spawach służbowych, jeśli okoliczności, o których zeznawać mają, pozostają w związku z wykonywaniem ich stanowiska lub służby.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się także do funkcjonarjuszów państwowych oraz do wojskowych w razie, gdy osoby te konwojują wezwanych do sądu.

§ 3. Poza przypadkiem przewidzianym w § 1 przyznaje się funkcjonarjuszom państwowym oraz wojskowym wzywanym w charakterze świadków wynagrodzenie na ogólnych zasadach (art. 978[3] i art. 979 u. p. k.).

§ 4. Znosi się przepisy sprzeczne z niniejszem rozporządzeniem.

D. U. Nr. 111 poz. 990.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 15 grudnia 1924 r. o uproszczeniu postępowania dyscyplinarnego przeciwko funkcjonarjuszom państwowym i wzmocnieniu nadzoru nad tem postępowaniem.

Na mocy art. 1 punkt A 7 i art. 2 ustawy z dnia 31 lipca 1924 r. o naprawie Skarbu Państwa i poprawie gospodarstwa społecznego (Dz. U. R. P. Nr. 71, poz. 697) oraz zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z dnia 5 grudnia 1924 roku stanowię co następuje:

§ 1. Komisje dyscyplinarne obradują i orzekają w kompletach, złożonych, z przewodniczącego lub jego zastępcy i dwóch członków. Przewodniczący musi posiadać wykształcenie prawnicze.

§ 2. W kompletach dyscyplinarnych uchwały zapadają większością głosów.

Przewodniczący głosuje na ostatku.

§ 3. Do rozprawy dyscyplinarnej wzywa się obwinionego z równoczesnem doręczeniem uchwały przekazującej i udzieleniem listy członków kompletu orzekającego i ich zastępców.

Obwiniony funkcjonarjusz państwowy ma prawo w ciagu dni 8 po doręczeniu tej listy wyłączyć z niej 2 osoby bez podania powodu.

Komendanci Wojewódzcy P. P.

Rozp. Prezyd. Rzecz. z dn. 27-XII 1924 r. Dz. Ust. 114 poz. 1014 o reorg. Kom. Okr. P. P. — „Kom. Okręgowa P. P.“ znosi się. Ustanowiono: „Komendanci Wojewódzcy P. P.“.

Ryczałtowa opłata.

R. M. Przem i Handlu z dn. 25-VIII 1924 r. Dz. Ust. Nr. 76 poz. 749 w sprawie ryczałtow. opłat poczt. za przesyłki listowe władzom i urzędom państwowym.

§ 2. a) Oprócz przesyłek wymienionych w § 1 podlegają opłacie ryczałtowej również zwykłe przesyłki listowe wysyłane przez osoby i instytucje prywatne na wezwanie władz i urzędów państwowych lub samorządowych.

Przesyłki takie winny być zaopatrzone na stronie adresowej imieniem, nazwiskiem i adresem nadawcy oraz napisem „Na wezwanie urzędowe do L . . . Opłata ryczałtowana na mocy art. 23 ustawy z dnia 3 czerwca 1924 r. o poczcie, telegrafie, telefonie".

b) W razie stwiardzenia, że przesyłka listowa wskazana w p. a) podlega obowiązkowi opłaty pocztowej, winien adresat t. j. władza lub urząd kopertę (opakowanie) odnośnej przesyłki listowej wraz z adresem nadawcy przesłać za pośrednictwem urzędu pocztowego oddawczego urzędowi pocztowemu w miejscu zamieszkania nadawcy celem ściągnięcia od nadawcy podwójnej taryfowej opłaty pocztowej.

1925 r.

(Dz. U. Nr. 33 poz. 233 — Rozp. Min. Skarbu w porozum. z Ministr. Spraw. Wennętrznych z dn. 30-III 25 r.).

Opłata za paszport zagraniczny wynosi:

1) Paszport zagraniczny — 250 zł.
2) Zezwolenie ponownego wyjazdu — 250 zł.
3) Na wielokrotny wyjazd — 750 zł.
4) Paszport w celach handl. i przemysł. — 25 zł.
5) Paszport żeglarski (śródlądowy) — 3 zł.
6) Robotnikowi i jadącym w celach zarobkowych — bezpłatnie.
7) W celu kształcenia się, leczenia się, uczęstniczenia w zebraniach międzynar. zjazdach naukowych i zawodach sportowych i celach społecznych paszport kosztuje — 20 zł.

Zwolnienie nie stabilizowanych.

(Dz. U. 32 poz. 224 — Ustawa z dn. 31-III 1925 r. „Urzędnika względnie funkcjon. i t. d.").

Art. 1. Ustępowi szóstemu art. 116 ustawy o państwowej służbie cywilnej w brzmieniu, ustalonem w pierwszem zdaniu ustępu pierwszego art. 6 ustawy z dnia 28 lipca 1922 r. (Dz. U. R. P. Nr. 67 poz. 606), nadaje się brzmienie następujące:

„Urzędnika, względnie funkcjonarjusza niższego, który nie zostania ustalony do dnia 31 grudnia 1925 r., należy zwolnić ze służby państwowej, o ile za swą zgodą nie zostanie zatrzymany w służbie państwowej w charakterze funkcjonarjusza prowizorycznego lub kontraktowego".

Dz. U. 22 poz. 153 ustawa z dn. 19-III 1925 r. o zakresie mocy obowązującej Ustawy z dn. 17-XII 1920 r. w sprawie nadania ziemi żołnierzom wojska Polskiego.

(Dz. U. 20 poz. 145 — Rozp. Min. Spr. Wewn. i Rol i Dobr. Państw. z dn. 2-II 1925 r. o zwalczania wścieklizny u ludzi i zwierząt).

§ 1. O każdym przypadku pokąsania człowieka przez zwierzę wściekłe lub nawet podejrzane o wścieklinę należy natychmiast donieść właściwej władzy administracyjnej I instancji (lekarzowi powiatowemu).

Osoby pokąsane powinny pozostawać pod obserwacją miejscowego lekarza urzędowego (t. j. rządowego, względnie samorządowego) aż do stwierdzenia u zwierzęcia wścieklizny, względnie jej podejrzenia.

W razie najmniejszego podejrzenia o wściekliznę osoba pokąsana powinna być natychmiast odesłana, celem poddania szczepieniom przeciw wściekliźnie, do najbliższego zakładu Pasteurowskiego, w razie niezamożności na koszt tej gminy, w której pokąsany ma prawo do bezpłatnej opieki lekarskiej ze strony gminy.

§ 2. Przed interwencją państwowego lekarza weterynaryjnego nie wolno u zwierząt chorych lub podejrzanych o wściekliznę wykonywać żadnych zabiegów leczniczych.

§ 3. W razie zabicia lub padnięcia zwierzęcia wściekłego lub podejrzanego o wściekliznę obowiązane są właściwe władze administracyjne I instancji (powiatowy lekarz weterynaryjny), o ile zostali ludzie pokąsani, przesłać bezzwłocznie łeb zwierzęcia odcięty, wraz ze skórą, w odpowiedniem opakowaniu do najbliższego Państwowego Zakładu Higjeny (Warszawa, Lwów, Kraków, Toruń, Lublin, Łódź).

§ 8. Przekroczenia niniejszego rozporządzenia będą, — o ile czyn karygodny nie podlega karaniu w myśl ogólnych postanowień karnych, — karane podług art. 25 ustawy z dnia 25 lipca 1919 r. w przedmiocie zwalczania chorób zakaźnych w drodze administracyjnej grzywną do 1000 zł. lub aresztem do 3 miesięcy; kara pieniężna z karą aresztu mogą być zastosowane jednocześnie.

SĄDY.

Sąd Najwyższy w Warszawie.

(Plac Krasińskich 5).

Izba I. Sprawy cyw. b. zaboru rosyjskiego.
Izba II. Sprawy karne b. zaboru rosyjskiego.
Izba III. Sprawy cyw. i karne b. zaboru austryjackiego.
Izba IV. Sprawy cyw. i karne b. zaboru pruskiego.

Dyslokacja Sądów w Polsce.

I. Sąd Apelacyjny w Warszawie:
(podległe mu Sądy Okręgowe)

1) w Białej, 2) Białymstoku, 3) Kaliszu, 4) Łomży, 5) Łodzi, 6) Mławie, 7) Płocku, 8) Siedlcach, 9) Sosnowcu, 10) Suwałkach, 11) Warszawie, 12) Włocławku i 13) Piotrkowie.

II. Sąd Apelacyjny w Lublinie:
(Podległe mu Sądy Okręgowe)

1) w Kielcach, 2) Lublinie, 3) Łucku, 4) Radomiu, 5) Zamościu.

III. Sąd Apelacyjny w Krakowie:
(Podległe mu Sądy Okręgowe)

1) cyw.-karny w Krakowie, 2) Jaśle, 3) Nowym-Sączu, 4) Rzeszowie, 5) Tarnowie, 6) Wadowicach.

IV. Sąd Apelacyjny we Lwowie:
(Podległe mu Sądy Okręgowe)

1) cyw.-karny we Lwowie, 2) Brzeżanach, 3) Czortkowie, 4) Kołomyi, 5) Przemyślu, 6) Samborze, 7) Sanoku, 8) Stanisławowie, 9) Stryju, 10) Tarnopdu, 11) Złoczowie.

V. Sąd Apelacyjny w Poznaniu:
(Podległe mu Sądy Okręgowe)

1) w Bydgoszczy, 2) Poznaniu, 3) Lesznie, 4) Ostrowie, 5) Gnieźnie.

VI. Sąd Apelacyjny w Toruniu:
(Podległe mu Sądy Okręgowe)

1) w Toruniu, 2) Chojnicach, 3) Grudziądzu, 4) Starogardzie.

VII. Sąd Apelacyjny w Wilnie:
(Podległe mu Sądy Okręgowe)

1) w Wilnie, 2) Pińsku, 3) Grodnie, 4) Nowogródku.

VIII. Sąd Apelacyjny w Katowicach:
(Podległe mu Sądy Okręgowe)

1) w Cieszynie, 2) Katowicach.

Sąd Okr. w Białej: podległe mu Sądy Pokoju (powiatowe) w Białej, Piszczacu, Janowie, Łosicach, Międzyrzecu, Radzyniu, Włodawie i Parczewie.

Sąd Okr. w Białymstoku: Sądy Pokoju (powiatowe) w Białymstoku (I—IV okręgi), Knyszynie, Bielsku, Ciechanowcu, Siemiatyczach, Sokółce (I—II okręgi), Białowieży.

Sąd Okr. w Kaliszu: Sądy Pokoju (powiatowe) w Blaszkach, Kaliszu (I—II okręgi), Tyńcu, Dąbiu, Kole, Koninie (I—II okręgi), Sieradzu (I—II okręgi), Zduńskiej Woli, Złoczewie, Kleszewie, Słupcy, Zagórowie, Uniejowie, Turku, Warcie, Ossjakowie, Praszce, Wieluniu, Wieruszowie.

Sąd Okr. w Łomży: Sądy Pokoju (powiatowe) w Kolnie, Stawiskach, Turoślu, Łomży (I—II okręgi), Rutkach, Sniadowie, Zambrowie, Ostrołęce, Czerwiniu, Myszyncu, Ostrowie (I—II okręgi), Czyżewie, Porębie, Grajewie, Rajgrodzie, Szczuczynie, Sokołach, Wysokiem - Mazowieckiem.

Sąd Okr. w Łodzi: Sądy Pokoju (powiatowe) w Łodzi (I—X okręgi), Brzezinach, Strykowie, Łasku, Pabjanickach, Widawie, Łęczycy, Czarkowie, Poddębicach, Konstantynowie, Tuszynie - Zgierzu.

Sąd Okr. w Mławie: Sądy Pokoju (powiatowe) w Ciechanowie (I—II okręgi), Makowie, Różanach, Kuczborku, Mławie, Chorzelach, Przasnyszu, Nasielsku, Pułtusku, Wyszkowie.

Sąd Okr. w Płocku: Sądy Pokoju (powiatowe) w Dobrzyniu n/Wisłą, Lipowie (I—II okręgu), Drobinie, Płocku (I—II okręgi), Wyszogrodzie, Płońsku (I—II okręgi), Rypinie (I—II okręgi), Biezuniu, Sierpcu.

Sąd Okr. w Siedlcach: Sądy Pokoju (powiatowe) w Garwolinie, Maciejowicach, Sobieniach, Jeziorach, Żelechowie, Adamowie, Łukowie (I—II okręgi), Mordach, Siedlcach (I—II okręgi), Wiszniewie, Skrzeszowie, Sokołowie, Grębkowie, Stoczku, Węgrowie, Kossowie.

Sąd Okr. w Sosnowcu: Sądy Pokoju (powiatowe) w Będzinie, Dąbrowie, Siewierzu, Sosnowcu (I—II okręgi), Zawierciu, Słomnikach, Miechowie (I—II okręgi), Wolbromiu, Skale, Pilicy, Olkuszu.

Sąd Okr. w Suwałkach: Sądy Pokoju (powiatowe) w Augustowie, Krasnymborze, Sopoćkiniach, Sejnach, Filipowie, Suwałkach (I—II okręgi), Wizojnach.

Sąd Okr. w Warszawie: Sądy Pokoju (powiatowe) w Grodzisku, Żyrardowie, Górze-Kalwarji, Grójcu, Latowiczu, Mogielnicy, Warce, Mińsku-Mozowieckim (I—II okręgi), Jadowie, Radzyminie, Wołominie, Nowym-Dworze, Warszawie (I—XXVI okręgi), Wola, Mokotów, Wilanów, Piaseczno, Babice, Jabłonna, Otwock, Sochaczew (I—II okręgi), Łowiczu (I—II okręgi), Skierniewicach (I—II okręgi).

Sąd Okr. we Włocławku: Sądy Pokoju (powiatowe) w Gostyninie, Gombinie, Krośniewicach, Kutnie, Żychlinie, Aleksandrowie, Radziejowie, Brześciu Kujawskim, Chodeczu, we Włocławku (I—II okręgi), Strzelcach Małych, Rawie, Krzepicach, Częstochowie (I—III okręgi), Kłobucku, Janowie.

Sąd Okr. w Lublinie: Sądy Pokoju (powiatowe) w Lublinie (I—III okręgi), Chełmie, Siedliszczach, Janowie, Kraśniku, Gorzkowie, Krasnymstawie, Turobinie, Lubartowie (I—II okręgi), Bełżycach, Bychawie, Kazimierzu, Kurowie, Opolu, Puławach.

Sąd Okr. w Kielcach: Sądy Pokoju (powiatowe) w Jędrzejowie (I—III okręgi), Bodzentynie, Chęcinach, Daleszycach, Kielcach (I—II okręgi), Niewachlowie, Promniku, Kazimierzy - Wikielej (I—II okręgi), Pińczowie, Busku, Chmielniku, Stopnicy, Szydłowie, Szczekocinach, Włoszczowej (I—II okręgi).

Sąd Okr. w Radomiu: Sądy Pokoju (powiatowe) w Iłży, Lipsku, Siennie, Wierzbniku, Kamiennej, Końskich (I—II okręgi), Przedbórzu, Szydłowcu, Kozienicach, Zwoleniu, Opatowie, Ostrowcu, Ożarowie, Drzewicy, Opocznie, Białobrzegach, Przytyku, Radomiu, Sandomierzu, Staszowie, Magnuszewie, Łagowie, Żarnowie, Wierzbicy, Klimontowie.

Sąd Okr. w Zamościu: Sądy Pokoju (powiatowe) w Biłgoraju, Tarnogrodzie, Grabowcu, Hrubieszowie, Komarowie, Łaszczowie, Tomaszowie, Szczebrzeszynie, Zwierzyńcu, Zamościu (I—II okręgi).

Sąd Okr. w Łucku: Sądy Pokoju (powiatowe) w Łucku (I—III okręgi), Rożyszczu, Torczynie, Kołkach, Kiwercach, Włodzimierzu (I—III

okręgi), Bereźnicy, Równem (I—III okręgi), Klewaniu, Bereźnie, Stepaniu, Kowlu (I—IV okręgi), Maciejowie, Kamieniu Koszyrskim, Ratnie, Porycku, Horochowie, Olesku, Lubomlu, Szacku, Krzemieńcu (I—III okręgi), Ołyce, Beresteczku, Miżoczu, Ostrogu, Zdołbunowie, Sarnach, Dąbrowicy, Poczajowie, Żukowcach, Łokaczach, Międzyrzeczu.

Sąd Okr. w Krakowie: Sądy Powiatowe w Bochni, Brzesku, Chrzanowie, Dobczycach, Jaworznie, Krakowie, Krzeszowicach, Liszkach, Niepołomicach, Podgórzu, Radłowie, Skawinie, Wieliczce, Wiśniczu, Wojniczu, Zakliczynie.

Sąd Okr. w Jaśle: Sądy Powiatowe w Bieczu, Brzostku, Dukli, Frysztaku, Gorlicach, Jaśle, Krośnie, Żmigrodzie.

Sąd Okr. w N.-Sączu: Sądy Powiatowe w Ciężkowicach, Czarnym-Dunajcu, Grybowie, Krościenku, n/D. Limanowej, Mszanie Dolnej, Muszynie, Nowym-Targu, Nowym-Sączu, Starym-Sączu.

Sąd Okr. w Rzeszowie: Sądy Powiatowe w Głogowie, Kolbuszowej, Leżajsku, Łańcucie, Nisku, Przeworsku, Rozwadowie, Rzeszowie, Sokołowie, Strzyżowie, Tarnobrzegu, Tyczynie, Ulanowie.

Sąd Okr. w Tarnowie: Sądy Powiatowe w Dąbrowej, Dębicy, Mielcu, Pilźnie, Ropczycach, Tuchowie, Tarnowie, Żabnie.

Sąd Okr. w Wadowicach: Sądy Powiatowe w Andrychowie, Białej, Jordanowie, Kalwarji, Kętach, Makowie, Milówce, Myślenicach, Oświęcimiu, Suchej, Wadowicach, Zatorze, Żywcu.

Sąd Okr. we Lwowie: Sądy Powiatowe we Lwowie I i II sekcje cyw. miejska i wiejska i III sekcja karny, w Bełzie, Bóbrce, Cieszanowie, Gródku Jagiellońskim, Janowie, Kulikowie, Lubaczowie, Mostach Wielkich, Niemirowie, Rawie Ruskiej, Sokalu, Szczercu, Uhnowie, Winnikach, Żółkwi.

Sąd Okr. w Brzeżanach: Sądy Powiatowe w Brzeżanach, Bursztynie, Chodorowie, Kozowej, Podhajcach, Przemyślanach, Rohatynie.

Sąd Okr. Czortków: Sądy Powiatowe: Borszczów, Czortkow, Kopyczyńce, Mielnica, Tłuste, Zaleszczyki.

Sąd Okr. w Kołomyi: Sądy Powiatowe w Gwoździcu, Horodence, Jabłonowie, Kolomyi, Kossowie, Kutach, Obertynie, Pieczeniżynie, Śniatynie, Zabłotowie, Żabiu.

Sąd Okr. w Przemyślu: Sądy Powiatowe w Dobromilu, Dubiecku, Jarosławiu, Jaworowie, Krakowcu, Mościskach, Niżankowicach, Pruchniku, Przemyślu, Radymnie, Sądowej-Wiszni, Sieniawie.

Sąd Okr. w Samborze: Sądy Powiatowe w Boryni, Drohobyczu, Komarnie, Podburzu, Rudkach, Starym-Samborze, Samborze, Turce.

Sąd Okr. w Sanoku: Sądy Powiatowe w Baligrodzie, Birczy, Brzozowie, Bukowsku, Dynowie, Lisku, Lutowiskach, Rymanowie, Sanoku, Ustrzykach-Dolnych.

Sąd Okr. w Stanisławowie: Sądy Powiatowe w Bohoródczanach, Buczaczu, Delatynie, Haliczu, Kałuszu, Monasterzyskach, Nadwórnej, Ottynji, Potoku Złotym, Sołotwinie, Stanisławowie, Tłumaczu, Tyśmienicy, Wojniłowie.

S ą d O k r. w S t r y j u: Sądy Powiatowe w Bolechowie, Dolinie, Medenicach, Mikołajewie, Rożniatowie, Skolem, Stryju, Żurawnie, Żydaczowie.

S ą d O k r. w T a r n o p o l u: Sądy Powiatowe w Grzymałowie, Mikulińcach, Nowem - Siole, Podwołoczyskach, Skałacie, Tarnopolu, Trembowli, Zbarażu.

S ą d O k r. w Z ł o c z o w i e: Sądy Powiatowe w Brodach, Busku, Glinianach, Kamionce - Strumiłowej, Łopatynie, Olesku, Podkamieniu, Radziechowie, Założcach, Zborowie, Złoczowie.

S ą d O k r. w P o z n a n i u: Sądy Powiatowe Chodzież, Czarnków, Grodzisk. Międzychodzie, Nowy-Tomyśl, Oborniki, Pniewo, Pobiedziska, Poznań, Rogoźno, Śrem, Środa, Szamotuły, Wieleń, Wronki, Zbąszyń.

S ą d O k r. w B y d g o s z c z y: Sądy Powiatowe Bydgoszcz, Inowrocław, Kcynia, Koronów, Łabiszyn, Łobżanio, Margonin, Nakło, Strzelno, Szubin, Wyrzysk, Żnin.

S ą d O k r. w L e s z n i e: Sądy Powiatowe w Bojanowie, Gostynie, Jutrosinie, Kościanie, Lesznie, Rawiczu, Śmiglu, Wolsztynie.

S ą d O k r. w O s t r o w i u: Sądy Powiatowe w Jarocinie, Kępnie, Koźminie, Krotoszynie, Odolanowie, Ostrowie, Ostrzeszowie, Pleszewie.

S ą d O k r. w G n i e ź n i e: Sądy Powiatowe w Gnieźnie, Mogilnie, Trzemesznie, Węgrowcu, Witkowie, Wrześni.

S ą d O k r. w T o r u n i u: Sądy Powiatowe w Brodnicy, Chełmnie, Chełmży, Działdowie, Gołubiu, Lidzbarku, Lubawie, Nowem Mieście, Toruniu, Wąbrzeźnie.

S ą d O k r. w C h o j n i c a c h: Sądy Powiatowe w Chojnicah, Czersku, Kościerzynie, Sępolnie, Tucholi, Więcborku.

S ą d O k r. w G r u d z i ą d z u: Sądy Powiatowe w Gniewie, Grudziądzu, Nowem, Świeciu.

S ą d O k r. w S t a r o g a r d z i e: Sądy Powiatowe w Kartuzach, Pucku, Skarszewach, Starogardzie, Tczewie, Wejherowie.

S ą d O k r. w W i l n i e: Sądy Pokoju w Lidzie (I—II okręgi), Ejszyszki, Szczuczynie, Wasiliszkach, Wilejce, Krasnem, nad Uszą, Ilji, Michalinie, Dokszycach, Juraciszkach, Miadziole, Postawach, Głębokiem, Dziśnie, Szarkowszczyźnie, Łużkach, Wornianach, Drui, Wołożynie, Derewnie, Iwju, Lipniszkach, Brasławiu, Święcianach, Wilnie, Widzach, Holszanach, Zalesiu, Komajach, Nowo-Święcianach, Świrze, Landwarowie, Jaszunach, Zabłoszczyźnie.

S ą d O k r. w P i ń s k u: Sądy Pokoju w Pińsku, Dereweku, Wiewirce, Kobryniu, Drohiczynie, Janowie, Łunińcu, Hancewiczach, Stolinie, Dawidgródku, Terebieżowie, Łachwie, Brześciu, Wysokiem-Litewskiem, Kamieńcu Litewskiem, Małej-Rycie, Domaczewie, Łohiczynie.

S ą d O k r. w G r o d n i e: Sądy Pokoju w Grodnie, Druskienikach' Krynkach, Indurze, Wołkowysku, Doroczynie, Zdzięciole, Kosowie na Polesiu, Telechanach, Borazy-Kartuskiej, Prużanach, Szereszewie.

S ą d O k r. w N o w o g r ó d k u: Sądy Pokoju w Baranowiczach, Lachowiczach, Nowogródku, Wsielubiu, Horodyszczu, Rakowie, Stołpcach, Rubieżowicach, Nieświeżu, Klecku, Mirze.

Sąd Okr. w Cieszynie: Sądy Powiatowe w Cieszynie, Bielsku, Strumieniu, Skoczowie.

Sąd Okr. w Katowicach: Sądy Powiatowe w Katowicach, Królewskiej Hucie, Lublińcu, Mikołowie, Mysłowicach, Pszczynie, Rudzie, Rybniku, Tarnowskich Górach, Wodzisławiu, Żorach.

Sądy Doraźne.

Rozp. Rady Ministrów z dnia 22-VI 1925 r. w okręgach Sądów Apelacyjnych: w Warszawie, Lublinie i Wilnie—utrzymuje się do 31-XII 1925 r. Sądy Doraźne.

Władze Rzeczypospolitej.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej — *Wojciechowski Stanisław* — Warszawa—Belweder.

Senat: Warszawa, Wiejska 4, 6, 8.

Sejm: „ „ „

WYKONAWCZE:

Rada Ministrów — Krakowskie Przedmieście 46/48 — Prezes i Spr. Zagranicz. *D-r Skrzyński Aleksander.*

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych—ul. Nowy Świat 69 — Minister *Raczkiewicz Władysław.*

Ministerstwo Reform Rolnych Minister *Radwan.*

Ministerstwo Rolnictwa i Dóbr Państwowych—ul. Senatorska 15— Minister *Kiernik.*

Ministerstwo Skarbu—ul. Rymarska 5—Minister *Jerzy Zdziechowski.*

Ministerstwo Sprawiedliwości — ul. Długa 7 — Minister *Piechocki.*

Ministerstwo Przemysłu i Handlu — ul. Elektoralna 2 — Minister *Osiecki Stanisław.*

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego — ul. Bagatela 12 — Minister *Grabski Stanisław.*

Ministerstwo Kolei Żelaznych — ul. Nowy Świat 14 — Minister *Chądzyński Adam*

Ministerstwo Robót Publicznych—ul. Kredytowa 9 — Minister *Moraczewski J.*

Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej Minister *Ziemięcki.*

Ministerstwo Spraw Wojskowych — ul. Nowowiejska gmach M. S. Wojsk. — Minister vakat.

Najwyższy Trybunał Administracyjny—ul. Miodowa 22 — Pierwszy Prezes *Jan Sawicki.*

Prokuratorja Generarna Rzecz. Polskiej — ul. Leszno 5 — Prezes *D-r Bukowiecki Stanisław*

Najwyższa Komisja Dyscyplinarna—ul. Krakowskie Przedm. 46/48— Prezes *Lechowicz Edward.*

Nadzwyczajna Komisja Oszczędnościowa — ul. Krakowskie Przedmieście 46/48 — Nadzw. Kom. Oszczędn. *Moskalewski Stanisław.*

Najwyższa Izba Kontroli Państwowej w Warszawie — Daniłowiczowska 18.

Okręgowe Izby Kontroli: Wilno, Warszawa, Lwów, Poznań, Kraków, Kielce, Kowel.

Główny Urząd Ziemski w Warszawie — Szpitalna 11.

Okręgowe Urzędy w siedzibie Władz Wojewódzkich i niemal w każdem mieście powiatowem.

Dyrekcja Lasów Państwowych (w myśl Rozp. Rady Min. z dnia 16-I-25 D. U. Nr. 9 poz. 62 ustanowione): w Warszawie, Radomiu, Siedlcach, Białowieży, Wilnie, Łucku, Lwowie, Toruniu, Bydgoszczy i Pozniu.

Zarząd Dróg Wodnych (ustanow. Rozp. Min. Rob. Publ. z dnia 19-XII-24 r. D. U. Nr. 113 poz. 1008)—w Warszawie i Wilnie, Dyrekcje Dróg Wodnych.

1) w Warszawie obejmuje rzeki: Wisłę do granicy Państwa i jej dopływy: Przemszę, Dunajec, Nidę, San, Wieprz, Pilicę, Bug, Narew, Supraśl, Pisę, Omulew i Orzyc;

2) w Wilnie obejmuje rzeki: Niemen w gran. Państwa, Prypeć, Stochód, Styr, Horyń, Słucz, Jasiołdę, Kanał Królewski, Kanał Ogińskiego, Kanał Augustowski, Dźwinę (przestrzeń graniczną), Dzisnę i Druję. Mają za zadanie inspekcję żeglugi, spławu, rejestrację statków, oraz sygnalizowanie stanu wód, tudzież opracowanie projektów regulacji rzek, żeglugi, budowy kanałów i t. p.

Województwa w Polsce.

I. Warszawskie: Wojewoda *Sołtan Władysław*, Wojew. Kom. P. P. Insp. *Tomanowski Tadeusz.*

II. Łódzkie: Wojewoda *Garapich Paweł,* Wojew. Kom. P. P. Insp. *Wróblewski Zygmunt.*

III. Kieleckie: Wojewoda *Manteuffel Ignacy,* Wojew. Kom. P. P. Insp. *Barwicz Jarosław.*

IV. Lubelskie: Wojewoda *Moskalewski Stanisław,* Wojew. Kom. P. P. Insp. *Gallera Ryszard.*

V. Białostockie: Wojewoda *D-r Kałuski Wincenty,* Wojew. Kom. P. P. Podinsp. *Chluski Stefan.*

VI. M. St. Warszawy: Komisarz Rządu *Jarmołowicz Jan,* Kom. P. P. m. St. Warszawy Insp. *Czyniowski Edmund.*

VII. Krakowskie: Wojewoda *Kowalikowski Władysław,* Wojew. Kom. P. P. Insp. *Pilch Stanisław.*

VIII. Lwowskie: Wojewoda *Wodzicki Jerzy,* Wojew. Kom. P. P. Insp. *Wieczyński Walery.*

IX. Tarnopolskie: Wojewoda *Zawistowski Lucjan,* Wojew. Kom. P. P. Podinsp. *Tarnowski Adolf.*

X. Stanisławowskie: Wojewoda *Jurystowski Edmund,* Wojew. Kom. P. P. Insp. *Żarski Władysław.*

XI. Poznańskie: Wojewoda *Bniński Adolf,* Wojew. Kom. P. P. Insp. *D-r Hass Henryk.*

XII. Pomorskie: Wojewoda *Wachowiak Stanisław,* Wojew. Kom. P. P. Insp. *Wizimirski Rudolf.*

XIII. Wołyńskie (w Łucku): Wojewoda *Olszewski Kajetan*, Wojew. Kom. P. P. Insp. *Grabowski Czesław.*

XIV. Poleskie (w Brześciu n/B): Wojewoda *Młodzianowski Kazimierz*, Wojew. Kom. P. P. Insp. *Ludwikowski Bronisław.*

XV. Nowogródzkie: Wojewoda *Żegota-Januszajtis Marjan*, Wojew. Kom. P. P. Podinsp. *Olszański Witalis.*

XVI. Okręg Adm. Wileński: Delegat Rządu *Malinowski Olgierd*, Okręgowy Kom. P. P. Insp. *Praszałowicz Bronisław.*

XVII. Śląskie: Sejm Śląski w gmachu Województwa, Główny Kom. P. P. Insp. *Wróblewski Leon.*

Starostwa i Komendy powiatowe P. P. w miastach powiatowych.

Nr. porządkowy	Powiat wiejski lub miejski *)	Województwo
1	Augustów	Białostockie
2	Baranowicze	Nowogródzkie
3	Będzin	Kieleckie
4	Biała Podlaska	Lubelskie
5	Biała	Krakowskie
6	Białystok	Białostockie
7	Bielsk	"
8	m. Bielsko	Śląskie
9	Bielsko	"
10	Biłgoraj	Lubelskie
11	Błonie (siedziba starostwa w Grodzisku)	Warszawskie
12	Bochnia	Krakowskie
13	Bohorodczany	Stanisławowskie
14	Borszczów	Tarnopolskie
15	Bóbrka	Lwowskie
16	Brasław	Okr. Wileński
17	Brodnica	Pomorskie
18	Brody	Tarnopolskie
19	Brzesko	Krakowskie
20	Brześć Litewski	Poleskie
21	Brzeziny	Łódzkie
22	Brzeżany	Tarnopolskie
23	Brzozów	Lwowskie
24	Buczacz	Tarnopolskie
25	m. Bydgoszcz	Poznańskie
26	Bydgoszcz	Poznańskie
27	Ciechanów	Warszawskie
28	Cieszyn	Śląskie
29	Chełm	Lubelskie

*) Powiaty miejskie oznaczone są literą „m".

Nr. porządkowy	Powiat wiejski lub miejski	Województwo
30	Chełmno	Pomorskie
31	Chodzież	Poznańskie
32	Chojnice	Pomorskie
33	Chrzanów	Krakowskie
34	Czarnków	Poznańskie
35	Częstochowa	Kieleckie
36	Czortków	Tarnopolskie
37	Dąbrowa	Krakowskie
38	Dobromil	Lwowskie
39	Dolina	Stanisławowskie
40	Drohiczyn	Poleskie
41	Drohobycz	Lwowskie
42	Dubno	Wołyńskie
43	Duniłowicze	Okr. Wileński
44	Działdowo	Pomorskie
45	Dzisna (siedziba starostwa w m. Głębokiem)	Okr. Wileński
46	Garwolin	Lubelskie
47	Gniew	Pomorskie
48	Gniezno	Poznańskie
49	Gorlice	Krakowskie
50	Gostynin	Warszawskie
51	Gostyń	Poznańskie
52	Grodno	Białostockie
53	Grodzisk	Poznańskie
54	Gródek Jagielloński	Lwowskie
55	Grójec	Warszawskie
56	m. Grudziądz	Pomorskie
57	Grudziądz	„
58	Grybów	Krakowskie
59	Horochów	Wołyńskie
60	Horodenka	Stanisławowskie
61	Hrubieszów	Lubelskie
62	Husiatyn (tymcz. siedziba starostwa w Kopyczyńcach)	Tarnopolskie
63	Huta Królewska	Śląskie
64	Iłża (tymcz. siedziba starostwa w Wierzbniku)	Kieleckie
65	Inowrocław	Poznańskie
66	Janów	Lubelskie
67	Jarocin	Poznańskie
68	Jarosław	Lwowskie
69	Jasło	Krakowskie
70	Jaworów	Lwowskie
71	Jędrzejów	Kieleckie

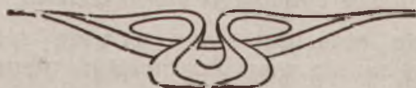
Nr. porządkowy	Powiat wiejski lub miejski	Województwo
72	Kalisz	Łódzkie
73	Kałusz	Stanisławowskie
74	Kamień Koszyrski	Poleskie
75	Kamionka Strumiłowa	Tarnopolskie
76	Kartuzy	Pomorskie
77	m. Katowice	Śląskie
78	Katowice	"
79	Kępno	Poznańskie
80	Kobryń	Poleskie
81	Kielce	Kieleckie
82	Kolbuszowa	Lwowskie
83	Kolno	Białostockie
84	Koło	Łódzkie
85	Kołomyja	Stanisławowskie
86	Konin	Łódzkie
87	Końskie	Kieleckie
88	Konstantynów (siedziba starostwa w Janowie Podlaskim)	Lubelskie
89	Kosów	Stanisławowskie
90	Kossów	Poleskie
91	Kościan	Poznańskie
92	Kościerzyna	Pomorskie
93	Kozienice	Kieleckie
94	Koźmin	Poznańskie
95	Kowel	Wołyńskie
96	m. Kraków	Krakowskie
97	Kraków	"
98	Krasnystaw	Lubelskie
99	Krosno	Lwowskie
100	Krotoszyn	Poznańskie
101	Krzemieniec	Wołyńskie
102	Kutno	Warszawskie
103	Leszno	Poznańskie
104	Lida	Nowogródzkie
105	Limanowa	Krakowskie
106	Lipno	Warszawskie
107	Lisko	Lwowskie
108	Lubaczów	"
109	Lubartów	Lubelskie
110	Lubawa	Pomorskie
111	Lublin	Lubelskie
112	Lubliniec	Śląskie
113	Luboml	Wołyńskie
114	m. Lwów	Lwowskie
115	Lwów	"

Nr. porządkowy	Powiat wiejski lub miejski	Województwo
116	Łańcut	Lwowskie
117	Łask	Łódzkie
118	Łęczyca	"
119	Łomża	Białostockie
120	Łowicz	Warszawskie
121	m. Łódź	Łódzkie
122	Łódź	"
123	Łuck	Wołyńskie
124	Łuków	Lubelskie
125	Łuniniec	Poleskie
126	Maków	Warszawskie
127	Miechów	Kieleckie
128	Mielec	Krakowskie
129	Międzychód	Poznańskie
130	Mińsk Mazowiecki	Warszawskie
131	Mława	"
132	Mogilno	Poznańskie
133	Mościska	Lwowskie
134	Myślenice	Krakowskie
135	Nadwórna	Stanisławowskie
136	Nieszawa (tymczasowa siedziba starostwa w Aleksandrowie)	Warszawskie
137	Nieśwież	Nowogródzkie
138	Nisko	Lwowskie
139	Nowogródek	Nowogródzkie
140	Nowy Tomyśl	Poznańskie
141	Nowy Sącz	Krakowskie
142	Nowy Targ	"
143	Oborniki	Poznańskie
144	Odolanów	"
145	Olkusz	Kieleckie
146	Opatów	"
147	Opoczno	"
148	Ostrołęka	Białostockie
149	Ostróg	Wołyńskie
150	Ostrów	Białostockie
151	Ostrów	Poznańskie
152	Ostrzeszów	"
153	Oszmiana	Okr. Wileński
154	Oświęcim	Krakowskie
155	Peczeniżyn	Stanisławowskie
156	Pilzno	Krakowskie
157	Pińczów	Kieleckie
158	Pińsk	Poleskie
159	Piotrków	Łódzkie

Nr. porządkowy	Powiat wiejski lub miejski	Województwo
160	Pleszów	Poznańskie
161	Płock	Warszawskie
162	Płońsk	"
163	Podgórze	Krakowskie
164	Podhajce	Tarnopolskie
165	m. Poznań	Poznańskie
166	Poznań Wschodni	"
167	Poznań Zachodni	"
168	Prużany	Poleskie
169	Przasnysz	Warszawskie
170	Przemyśl	Lwowskie
171	Przemyślany	Tarnopolskie
172	Przeworsk	Lwowskie
173	Pszczyna	Śląskie
174	Puck	Pomorskie
175	Puławy	Lubelskie
176	Pułtusk	Warszawskie
177	Radom	Kieleckie
178	Radomsko	Łódzkie
179	Radziechów	Tarnopolskie
180	Radzymin	Warszawskie
181	Radzyń	Lubelskie
182	Rawa	Warszawskie
183	Rawa Ruska	Lwowskie
184	Rawicz	Poznańskie
185	Rohatyn	Stanisławowskie
186	Ropczyce	Krakowskie
187	Równe	Wołyńskie
188	Ruda	Śląskie
189	Rudki	Lwowskie
190	Rybnik	Śląskie
191	Rypin	Warszawskie
192	Rzeszów	Lwowskie
193	Sambor	"
194	Sandomierz	Kieleckie
195	Sanok	Lwowskie
196	Sarny	Poleskie
197	Sejny	Białostockie
198	Sępolno	Pomorskie
199	Siedlce	Lubelskie
200	Sieradz	Łódzkie
201	Sierpc	Warszawskie
202	Skałat	Tarnopolskie
203	Skierniewice	Warszawskie
204	Skole	Stanisławowskie
205	Słonim	Nowogródzkie

Nr. porządkowy	Powiat wiejski lub miejski	Województwo
206	Słupca	Łódzkie
207	Sochaczew	Warszawskie
208	Sokal	Lwowskie
209	Sokółka	Białostockie
210	Sokołów	Lubelskie
211	Spisko - Orawski (siedziba starostwa w Nowym-Targu)	Krakowskie
212	Stanisławów	Stanisławowskie
213	Starograd	Pomorskie
214	Stary Sambor	Lwowskie
215	Stolin	Poleskie
216	Stołpce	Nowogródzkie
217	Stopnica (siedziba starostwa w Busku)	Kieleckie
218	Stryj	Stanisławowskie
219	Strzelno	Poznańskie
220	Strzyżów	Lwowskie
221	Suwałki	Białostockie
222	Szamotuły	Poznańskie
223	Szczuczyn (siedziba starostwa w Grajewie)	Białostockie
224	Szubin	Poznańskie
225	Smigiel	„
226	Sniatyn	Stanisławowskie
227	Srem	Poznańskie
228	Sroda	„
229	Swiecie	Pomorskie
230	Święciany	Okr. Wileński
231	Świętochłowice	Śląskie
232	Tarnobrzeg	Lwowskie
233	Tarnopol	Tarnopolskie
234	Tarnów	Krakowskie
235	Tarnowskie Góry	Śląskie
236	Tczew	Pomorskie
237	Tłumacz	Stanisławowskie
238	Tomaszów	Lubelskie
239	m. Toruń	Pomorskie
240	Toruń	„
241	Trembowla	Tarnopolskie
242	Tuchola	Pomorskie
243	Turek	Łódzkie
244	Turka	Stanisławowskie
245	Wadowice	Krakowskie
246	Warszawa (powiąt wiejski)	Warszawskie
247	m. st. Warszawa	poza województwem

Nr. porządkowy	Powiat wiejski lub mieski	Województwo
248	Wąbrzeżno	Pomorskie
249	Wągrowiec	Poznańskie
250	Wejherowo	Pomorskie
251	Węgrów	Lubelskie
252	Wieliczka	Krakowskie
253	Wieluń	Łódzkie
254	Wilejka	Okr. Wileński
255	Wileńsko-Trocki (siedziba starostwa w Wilnie)	"
256	m. Wilno	"
257	Witkowo	Poznańskie
258	Włocławek	Warszawskie
259	Włodawa	Lubelskie
260	Włodzimierz	Wołyńskie
261	Włoszczowa	Kieleckie
262	Wolsztyn	Poznańskie
263	Wołkowysk	Białostockie
264	Wołożyn	Nowogródzkie
265	Września	Poznańskie
266	Wyrzysk	"
267	Wysokie Mazowieckie	Białostockie
268	Zaleszczyki	Tarnopolskie
269	Zamość	Lubelskie
270	Zbaraż	Tarnopolskie
271	Zborów	"
272	Złoczów	"
273	Żnin	Poznańskie
274	Żółkiew	Lwowskie
275	Żydaczów	Stanisławowskie
226	Żywiec	Krakowskie

Niektóre przepisy administracyjne.

1. *Jak określić ruch ludności?*

Ruch ludności bywa: naturalny i migracyjny.

2. *Co to jest ruch naturalny a co migracyjny?*

Naturalnym ruchem jest przybytek i ubytek ludności przez śmierć lub urodzenie.

Migracyjnym ruchem nazywamy przenoszenie się ludności z miejsca na miejsce w obrębie granic państwa lub przez jego granice

3. *Jak się dzielą miejsca zamieszkania?*

Na miejsca: administracyjnego zamieszkania, cywilnego zamieszkania i czasowego pobytu.

4. *Co nazywamy admin. miejscem zamieszkania?*

To miejsce, gdzie dana osoba zapisana jest do ksiąg ludności stałej (t. zw. miejsce przynależności). Faktycznego zamieszkania w danej miejscowości nie potrzeba.

5. *Przez co nabywa się miejsce adm. zamieszkania?*

Przez urodzenie, zamążpójście, a nadto w b. zaborze rosyjsk. przez przesiedlenie; austrjackim — przez uzyskanie prawa swojszczyzny i przez objęcie urzędu publicznego w gminie; pruskim — przez jednoroczny pobyt w gminie po dojściu do 16 lat życia.

Miejsce administr. zamieszkania mogą mieć tylko obywatele polscy.

6. *Co to jest miejsce cywilnego zamieszkania?*

To miejsce, gdzie ktoś ma swoje miejsce zagospodarowania, np. wykonanie służby, posiadanie majątku nieruchomego i t. p.

7. *Przez co się nabywa miejsce cywil. zamieszkania?*

Przez odnośną działalność gospodarczą (przyjęcie służby, prowadzenie gospodarstwa, kupno sklepu, fabryki i t. p.).

8. *Czy miejsc zamieszkania cywil. bywa kilka czy też jedno?*

Można mieć kilka jednocześnie (np. mając kilka majątków w różnych miejscowościach, lub majątek w jednej, a pracę w innej miejscowości).

Miejsce cywil. zamieszk. mają i nieobywatele polscy.

9. *Co nazywamy miejscem czasowego pobytu?*

To miejsce, gdzie ktoś chwilowo przebywa bez zamiaru pozostania na stałe (np. chwilowy pobyt w hotelu, u krewnych, na letnisku, leczeniu i t. p.).

10. *Przez co się uzyskuje miejs. czas. pobytu?*

Przez rzeczywisty pobyt czas. w danej miejscowości.

11. *Czy obowiązuje w Polsce paszport?*

Niema przymusu paszportowego w Polsce. Natomiast każda osoba od 14 lat życia powinna posiadać dokument stwierdzający jej tożsamość i przynależność państwową (np. dowód osobisty, legit. urzędniczą, i t. d.). Obowiązujących przepisów co do tego niema — jednak leży w interesie samych obywateli.

12. *Ile i jakie są dowody osobiste?*

Dwa. Dowód osob. bezterminowy i Dowód osob. terminowy.

13. *Kto posiada dowód osobisty bezterminowy?*

Obywatel polski, którego obywatelstwo państwowe jest udowodnione.

14. *Kto posiada dowód osobisty terminowy?*

Przypuszczalny obywatel polski lecz bez należytego udowodnienia obywatelstwa.

15. *Co to są gry zakazane?*

Gry hazardowe: kości, ferbel, dwadzieścia jeden, ruletka, labet i t. d.

16. *W myśl jakich przepisów gry hazardowe są karane?*

W b. zab. ros. w myśl art. 289 K. K. a w byłym zaborze austrjackim w myśl art. 522 U. K. (S. P.). Przedmioty gry i pieniądze konfiskuje się.

17. *Jakie są u nas przepisy prasowe?*

Dekret z dn. 17-II 919 r. Dz. Pr. № 14 poz. 146 i 186 w b. zab. ros., oraz ustawa z 17-XII 1862 r. w b. zab. austr.

18. *Czy istnieje w Polsce wolność prasy?*

Tak, w myśl art. 104 i 105 Konstytucji Polsk. z 17-III 921 r. wolność prasy na całym obszarze Państwa Polskiego obowiązuje.

19. *Jakie są warunki prostowania fałszywych informacji podanych w prasie?*

W myśl art. 21 Dekretu z dn. 17-II 919 r. fałszywe dane w prasie winny być w ciągu 3 dni (w pismie codziennem) i w następnym numerze pisma niecodziennego wydrukowane i to w tym samym miejscu czasopisma, temi samemi czcionkami (zależnie od żądania poszkodowanego).

20. *Jakie istnieją przepisy o widowiskach i co one mają na celu?*

Dekret z 17-II 919 r. w b. zab. ros. (Dz. Pr. № 14 poz. 177), rozp. Min. Spraw wewn. z 15-XI 1850 r. w b. zab. austr., oraz Ust. Przemysł. z dn. 21-VI 1859 r. w b. zab. pruskim. Celem przepisów jest zapobieganie rozszerzaniu przez przedstawienia plastyczne, słowne lub świetlne, obrazów i utworów słownych o treści szkodliwej dla interesów państwa, moralności i obniżaniu poziomu kulturalnego publiczności.

21. *Jakich znaków rejestracyjnych używają w Polsce samochody?*

Liter (w/g województw) i numerów. Przyczem litery są czerwone cyfry czarne.

22. *Jakich liter (znaków) używają samochody w poszczególnych województwach?*

Miasto st. Warszawa		— W.
Województwo	Warszawskie	— WR.
"	Łódzkie	— ŁD.
"	Kieleckie	— KL.
"	Lubelskie	— LB.
"	Białostockie	— BŁ.
"	Krakowskie	— KR.
"	Lwowskie	— LW.
"	Tarnopolskie	— TR.
"	Stanisławowskie	— ST.
"	Nowogródzkie	— NW.
"	Poleskie	— PL.
"	Wołyńskie	— WŁ.
"	Poznańskie	— PZ.
"	Pomorskie	— PM.
"	Śląskie	— ŚL.
Ziemia Wileńska		— WN.

23. *W jakim czasie i na jaką zwierzynę nie wolno polować?*

Nie wolno łowić lub zabijać zwierzyny lub ptaków albo wybierać jaj ptaków w czasie następ. dla poszczególnych zwierząt: jelenie od 1-XI. do 31-VII., kozły (rogacze) od 1-III. do 15-V., zające od 1-II. do 30-IX, jarząbki od 1-II. do 31-VIII; cietrzewie i głuszce od 20-V do 31-VIII., kuropatwy od 1-XIII. do 15 VIII., bażanty od 1-I. do 15-VIII.. przepiórki i dzikie gołębie od 1-XI. do 1-VIII., dropie i pardwy od 15-IV. do 31-VII.

Ptactwo błotne: krzyki, dubelty, kulony i t. d. od 15-IV do 30-VI.

Ptactwo wodne: dzikie gęsi i kaczki od 15-IV do 15 VI.

Łani, sarn, cieląt i spiczaków oraz samic cietrzewi i głuszców nie wolno łowić ani zabijać przez cały rok.

24. *Jakie zwierzęta drapieżne wolno łowić (zabijać) przez cały rok?*

Niedźwiedzie, wilki, borsuki, lisy, dzikie koty, rysie, wydry, kuny, łasice, orły, jastrzębie i t. p. Zabite w czasie obławy zwierzę drapieżne jest własnością tego kto je zabił.

Poselstwa i konsulaty w Warszawie.

Apostolska Nuncjatura: Książęca 27, telefon 319-57.
Argentyna — konsulat: Senatorska 29, tel. 99-48.
Austrja — Poselstwo i Konsulat: Koszykowa 11b, tel. 64-96.
Belgja — Poselstwo: Krak. Przedmieście, hotel Europejski 162, tel. 150-30. Kancelarja: Bracka 18, tel. 152-82.
Brazylja — Poselstwo: Aleja Róż 4, tel. 91-13. Konsulat: Wilcza 44, tel. 135-00.
Bułgarja — Poselstwo: Krak. Przedmieście, hotel Bristol.
Czecho-Słowacja — Poselstwo: Moniuszki 1a, tel. 26-24, 4-20. Konsulat: Złota 4, tel. 281-94.
Danja — Poselstwo: Piękna 10, tel. 32-61.
Estonja — Poselstwo: Al. Ujazdowska 19-4, tel. 238-18.
Finlandja — Poselstwo: Plac Napoleona 3, tel. 164-52.
Francja — Poselstwo: Al. Ujazdowska 31, tel. 21-50. Konsulat: Al. Róż 2, tel. 169-73.
Grecja—Konsulat: Al. Ujazdowska 49, tel. 116. Kancelarja: Wilcza 29a.
Hiszpanja—Poselstwo: Foksal 16a, tel. 111-44. Konsulat: Foksal 16.
Holandja — Konsulat: Czackiego 9, m. 8, tel. 220—57.
Japonja — Poselstwo: Foksal 10, tel. 14-73 Konsulat — Foksal 10.
Łotwa — Poselstwo: Jasna 17, tel. 73—49. Konsulat: Fredry 12, tel. 73—48.
Meksyk — Konsulat: Królewska 27, tel. 105-65.
Niemcy — Poselstwo: Piękna 17, tel. 183-04, 183-74. Kancelarja: Żórawia 42, tel. 147-12.
Norwegja — Poselstwo: Krak. Przedmieście 15, tel. 174-15. Konsulat: Hipoteczna 1, tel. 301-00, 301-01.
Persja — Konsulat: Piękna 8.
Portugalja — Konsulat: Senatorska 37, tel. 201-03.
Rosja Sowiecka — Poselstwo: Nowosenatorska, hotel Rzymski, tel. 106-86.
Rumunja — Poselstwo: Wiejska 10, tel. 27-07. Konsulat: Wiejska 10.
Serbja — Poselstwa: Smolna 9, tel. 130-10. Konsulat: Smolna 9, tel. 130-10.
Stany Zjednoczone Ameryki Półn. — Poselstwo: Senatorska 37, tel. 310-36, 17- 59. Konsulat: Jasna 11, tel. 178-40.
Szwecja — Poselstwo: Ossolińskich 4, tel. 16-00. Konsulat: Zielna 37, tel. 24-60.
Szwajcarja Poselstwo: Smolna 25, tel. 48-24. Konsulat: Smolna 25.
Węgry — Poselstwo: Smolna 30. tel. 70-88.
Wielka Brytanja — Poselstwo: Nowy-Świat 18. tel. 19-91, 54-00. Konsulat: Al. Jerozolimska 93 tel. 38-12.
Włochy — Poselstwo: Plac Dąbrowskiego 6. tel. 19-5. Konsulat: Plac Dąbrowskiego 6, tel. 19-15.

ADRESY m. WILNA.

WŁADZE i URZĘDY.

URZĄD DELEGATA RZĄDU NA ZIEMIĘ WILEŃSKĄ.

Ul. M. Magdaleny 2 (plac Katedralny) godz. urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$.

Delegat Rządu — Olgierd Malinowski, godz. przyjęć 11 — 12 poniedziałki, środy i piątki, tel. 57 (gabinet 37).
Sekretarz Osobisty Delegata Rządu — pokój 37, tel. 13.
Wydział I Prezydjalny — Nacz. W-łu, pokój 60, godz. przyjęć 10 — 11 wtorki, czwartki, soboty, tel. 512.
Inspektor Administracyjny — Obrocki Kazimierz, pokój 32, godz. przyjęć 12 — 13.
Kancelarja Główna—Kierownik Kołakowski Antoni, (wielka sala), tel. 1.
Wydział II Administracyjny — Nacz. W-łu St. Rzewuski, pokój 54, godz. przyjęć 12—13, tel. 526.
Wydział III Samorządowy — Nacz. W-łu Stefan Kopeć, pokój 48, godz. przyj. 12—14, tel. 634.
Wydział IV Budżetowo - Gospodarczy — Nacz. W-łu Włodzimierz Hryhorowicz, pokój 43, godz. przyjęć 10—11 codz. oprócz świąt.
Wydział V Bezpieczeństwa Publicznego — Nacz. W-łu Włodzimierz Dworakowski, pokój 34, godz. przyjęć 12—13, tel. 11.
Zastępca N-ka Wydziału Bezpieczeństwa — Rakowski Józef, pokój 61, godz. przyjęć 12—13.
Wydział VI Zdrowia Publicznego — Nacz. W-łu dr. Marjan Kozłowski, gabinet, godz. przyjęć 11—13.
Wydział VII Przemysłowy — Nacz. W-łu Wacław Sławiński, pokój 74, godz. przyjęć 11—13, tel. 450.
Wydział VIII Rolnictwa i Weterynarji — Nacz. W-łu Wacław Szaniawski, pok. 7, godziny przyjęć 11—12, tel. 450.
Wydział IX Pracy i Opieki Społecznej—Nacz. W-łu Konrad Jocz, godz. przyj. 10—12, tel. 32.
Wydział X Okręgowa Dyrekcja Robót Publicznych — Dyrektor K. Zawisza, pok. 79, godz. przyjęć: poniedziałek, wtorek i piątek 11—12, środa i sobota 13—14.

URZĄD KOMISARZA RZĄDU NA m. WILNO.

Ul. Żeligowskiego 4, godziny urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$, tel. 225.

Komisarz Rządu — Kazimierz Wimbor, godziny przyjęć 12—$13^1/_2$, tel. 212, mieszkanie Jagiellońska 9—14, tel. 214.

Zastępca Komisarza Rządu — Wacław Iszora, godz. przyjęć 11—12.

Referaty: I Prezydjalno - Osobowy — Bronisław Jamont.
II Administrac. i Bezpieczeństwa Publicznego — Ignacy Strzemiński, przyj. interesantów 11—13.
III Administracyjno - Karny — Stanisław Snarski, godziny przyjęć 10—14.
IV Ewidencji i Ruchu Ludności — Wiktor Podziunas, godziny przyjęć 11—12.
V Stowarzyszeń, Widowisk i Prasy — Bohdan Aleksandrowicz, godziny przyjęć 12—13.
VI Zdrowia i Weterynarji — dr. Juljan Billewicz, mieszkanie Jagiellońska 9—13 i Józef Mackiewicz, mieszkanie Sosnowa 1—4, godziny przyjęć 10—14.
VII Referat Lichwy i Spekulacji — Wacław Lemiszewski, Plac Katedralny 2, wielka sala, godziny przyjęć 11—12.
VIII Paszportowy — Bronisław Pankiewicz, godz. prz. 13—14.
IX Rachuby — Jan Burhardt.

Wydział Sanitarno-Obyczajowy — Zawalna 5, Kier. Wydz. dr. Murawski.

STAROSTWO POWIATU WILEŃSKO-TROCKIEGO.

Ul. Ostrobramska 6, tel. 613, godziny urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$.

Starosta pow. Wileńsko-Trockiego — Bolesław Grabowski, godz. przyjęć 11—12, tel. 106.

Zastępca Starosty — Michał Łukaszewicz, godz. przyjęć 11—14, pok. 2.

Lekarz powiatowy — dr. Juljusz Sumorok, pok. 13, godz. przyjęć 12—13.

SĄD APELACYJNY.

Ul. Mickiewicza 36, godziny urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$.

Prezes Sądu Apelacyjnego — Sumorok Restytut, godziny przyjęć 11—12, pokój 246.

Sekretarz Kancel. Prez. — Mokrzecki Ignacy.

Wice-Prezes — Achmatowicz Alder, pokój 238, tel. 101, g. prz. 12—13.

Sędziowie — Hryniewski Józef, Dmochowski Władysław, Stulgiński Tadeusz, Achmatowicz Bohdan, Bądzkiewicz Juljan, Maliński Maksym, Songajło Józef, Raczkiewicz Witold, Sawicki Teofil, Ołtarzewski Jan.

Urząd Prokuratorski — Prokurator Swirtun Lucjan, tel. 49.
Podprokurator — Przyłuski Józef.

SĄD OKRĘGOWY.

Ul. Mickiewicza 36, godziny urzędowe $8^1/_2$ do $15^1/_2$.

Prezes Sądu Okręgowego — Szczepkowski Antoni, telefon 236.

Wydział karny — tel. 237.

Wice-Prezes — Owsianko Antoni.

Sędziowie — Sienkiewicz Kazimierz, Eydrygiewicz Mieczysław, Hajkowicz Tomasz, Jodziewicz Aleksander, Muraszko Henryk, Jundziłł Adam, Raczkiewicz - Okulicz Otton, Strzałko Władysław, Hryniewiecki Marjan, Kontowtt Kazimierz.

Sędziowie Pokoju m. Wilna — Kraszewski Szymon, Makowiecki Edward, Jankowski Alfred, Buczyński Władysław, Muraszko Czesław (nadliczb.), Grabowski Ludwik, Dembiński Stanisław, Dembicki Mikołaj (nadliczb.), Dowgiałło Kazimierz, Urniaż Paweł.

URZĄD PROKURATORSKI.

Przy Sądzie Okręgowym w Wilnie, ul. Mickiewicza 36, godziny urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$, tel. kancelarji 33.

Prokurator — Pleszczyński.
Podprokuratorzy:
Zastępca prokuratora — Kłosowski Czesław.
„ „ — Zaniewski Józef.
„ „ — Halicki Konstanty.
I-go Okr. — Jankiewicz Ezechjel.
II-go „ — Rybasiewicz Edward.
III-go „ — Sulkiewicz Konstanty.
IV-go „ — Misiewicz Leon (na m. Wilno).
V-go „ — Góra Edward.
VI-go „ — Brzozowski Wacław.
VII-go „ — Szpakowski Mieczysław.
VIII-go „ — Sakowicz Roman.
IX-go „ — Lenkowski Stanisław.
X-go „ — Sietkiewicz Olgierd.
XI-go „ — Wąsowicz Sławomir.

Sędziowie śledczy m. Wilna:
I Okr. śledcz. — Kryczyński Leon.
II „ „ — Dzierżyński Felicjan.
III „ „ — Chełstowski Kazimierz.
IV „ „ — Siemaszko Leon.
V „ „ — Rogiński Aantoni.
VI „ „ — Bobrowski Konrad.
I Okr. na pow. Wileński — Sienkiewicz Czesław.
II „ „ „ „ — Kaling Michał.

Sędziowie do prowadzenia śledztw szczególnej wagi:
Orlicki Albert.
Hauryłkiewicz Walerjan.

DELEGATURA PROKURATORJI GENERALNEJ RZECZYPOSPOLITEJ w WILNIE.

Ul. Św. Michalski zaułek 9 (Centrala w Warszawie — Leszno 5), godziny urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$

Delegat — Kopeć Adolf, gabinet, tel. 3, godziny przyjęć 11—12.
Zastępca Delegata — Obiezierski Mieczysław, st. referent.

URZĘDY POLICJI PAŃSTWOWEJ.

Główny Komendant Pol. Państw. — Borzęcki Marjan.
Zastępca Głównego Komendanta — nadinspektor Wardeński Henryk.
Inspekcyjny na Okr. Wileński — inspektor Galle Władysław.

K-DA OKR. POL. PAŃSTW. w WILNIE, DOMINIKAŃSKA Nr. 5.

Godziny urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$, tel. 133.

Komendant Okr. Wileńskiego Pol. Państw. — inspektor Praszałowicz Bronisław, pokój 54, tel. 130, mieszkanie Antokolska 54, tel. 307.
Zastępca K-ta XVI Okr. P. P. — podinspektor Komusiński Włodzimierz, pokój 72, mieszkanie Antokolska 56.
Naczelnik Działu Administracyjnego — podkomisarz Jacyna.
Naczelnik Działu Gospodarczego — komisarz Iwanoff Eugenjusz, tel. 134.
Inspekcyjny K-dy Okr. — nadkomisarz Konopko Eugenjusz.
„ „ „ — komisarz Stadler Karol.
Komendant Okr. Szk. P. P. — asp. Lipski Bronisław.

KOMENDA POLICJI PAŃSTWOWEJ NA m. WILNO.

Ul. Zawalna 56, godziny urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$, tel. 120.

Komendant Pol. Państw. na m. Wilno — nadkomisarz Reszczyński Aleks.
Zastępca Komendanta P. P. na m. Wilno — komisarz Garwacki Stanisław.
Kierownik Ekspozytury Urz. Śledcz. — nadkomisarz Janczewski Jan.
Komisarjaty:

I Bazyljańska 6, tel. 121, kierownik—komisarz Dowojno Tadeusz.
II Tyzenhauzowska 2, tel. 122, kierownik—podkomisarz Eljasiewicz Zdzisław.
III Tatarska 2, tel. 127, kierownik—komisarz Herr Aleksander.
IV Kalwaryjska 16, tel. 124, kierownik—komisarz Fraukiewicz.
V Wiwulskiego 8a, tel. 128, kierownik—komisarz Szmielow.
VI Zarzeczna 16, tel. 126, kierownik—aspirant Zaniewski Alfons.
VII Dworzec Kolejowy, tel. 123, kierownik—podkomisarz Ungeheur Bronisław.

Komendant Rezerwy Pol Państw. m. Wilna—podkomisarz Hołówko Bronisław, tel. 302, urząd Żeligowskiego 4.

KOMENDA P. P. NA POW. WILEŃSKO-TROCKI.

Ul. Subocz 3, godziny urzędowania od $^1/_2$ do $15^1/_2$, tel. 156.

Komendant Policji na powiat Wileńsko-Trocki — podkomisarz Dubowski Aleksander.
Zastępca K-ta — podkomisarz Kapturski.

OKRĘGOWY URZĄD POLICJI POLITYCZNEJ.

Pl. Katedralny 2, godziny urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$, tel. 152.

Kierownik Okr. Urz. Pol. Polit. — nadkomisarz Graff Stanisław, tel. mieszk. 417.
Kierownik Eksp. Pol. Polit. na m. Wilno — komisarz Olendzki Michał, tel. kanc. 155, tel. mieszk. 68.

LEKARZE SANITARNI KOMISARJATÓW.

I Komisarjat — Legiejko Witold, mieszkanie Ad. Mickiewicza 21.
II „ — Brodzki Michał, mieszkanie Teatralna 4.
III „ — Kiewlicz Marjan, mieszkanie Zawalna 8.
IV „ — Bądziński Wacław, mieszkanie Mostowa 8.
V „ — Wrześniowski Henryk, mieszkanie Wileńska 30.
VI „ — Dokalski Stanisław, mieszkanie Mostowa 23.

DOWÓDZTWA i URZĘDY WOJSKOWE.

Inspektorat Armji — Willa „Podzamcze“, (Ogród Cielętnik).
Komenda Obozu Warownego Wilno — koszary Ignacowskie, tel. 8, 17, 103, 223.
Dow. 1 Dyw. P. Leg. — ul. Wielka 23.
Dow. 19 Dyw. Piech. — ul. Wielka 23.
Dow. 1 p. p. Leg. — Koszary Szeptyckiego.
Dow. 5 p. p. Leg. — Koszary Szeptyckiego.
Dow. 6 p. p. Leg. — Koszary Ignacowskie.
Dow. 1 p. a. p. Leg. — Koszary Bernardyńskie.
Dow. 19 p. a. p. Leg. — Koszary Ignacowskie.
Dow. 3 p. a. c. Leg. — Koszary Poniatowskiego.
Dow. d. a. k. — Koszary Rafałowskie.
Dow. 23 p. uł. — Koszary Tuskulańskie.
Dow. 3 p. sap. — Koszary saperskie.
Dow. Komp. Sztab. K. O. W. Wilno — Koszary Ignacowskie.
Dow. II Plut. Żand. Wojsk. — Antokol 10.
P. K. U. Wilno — Jakóba Jasińskiego 14.
Oddz. Demat — Mickiewicza 24.
Kom. Przeglądowa przy P. K. U. — Trocka 12.
Wojskowe Więzienie Śledcze — Antokol 10.
Odwach Garnizonowy — Antokol 7.
Rej. Kier. Inż. i Sap. — Arsenalska 5.
Wojskowy Sąd Okręgowy — Subocz 17.
Wojskowy Sąd Rejonowy — Subocz 17.
III Brygada Jazdy — Wielka 23.
II Rej. Szef. Sanit. — Gmach K. O. W.
K. U. K. Nr. 7 — Wielka 23.
Lekarz Inspekcyjny Garnizonu — Gmach K. O. W.
Kolumna Sam. Cięż. i Półcięż. Nr. 3 — Królewska 3.
Kontrola Wojskowa — Uniwersytecka 6.
Radjo-Stacja — M. Pohulanka 17.
Filja O. Z. III — Rosa 6.
Kolumna Dezenfekcyjna Nr. 36 — Szpital Wojskowy.
Kadra 86 p. p. — Koszary Szeptyckiego.
Referent Łącznikowy K. O. W. — Wielka 23.
Szpital Wojskowy — Antokol.
Kierownik Rej. Int. — Wielka 23.
Dom Oficera Polskiego — Mickiewicza 13.
Eksp. Oddz. II Szt. Gen. — Mickiewicza 62.
Duszpasterstwo Garnizonu — Gmach K. O. W.

IZBA SKARBOWA.

W. Pohulanka 10, godziny urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$, tel. 140.

Dyrektor Izby — Jan Malecki, tel. 2.

IZBA OKRĘGOWA KONTROLI PAŃSTWOWEJ.

W. Pohulanka 10, tel. cent. 231, godziny urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$.

Prezes Izby — Jan Pietraszewski, tel. gabinetu 113, godziny przyjęć 12—13.
Wice-Prezes — Emanuel Kobecki, tel. gabinetu przez centr. 13.

BANK POLSKI (ODDZIAŁ w WILNIE).

Ul. Mickiewicza 3, godziny urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$, tel. 247.

Dyrektor Banku — Białas Stanisław, gabinet, godz. przyj. 10—12, tel. 248.
Wice-Dyrektor — Borucki Telesfor, godziny przyjęć 10—13.

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO WILEŃSKIEGO.

Wolana 10.

Knrator Okręgu Szkolnego Wileńskiego — przyjęcie interes.: wtorki, czwartki i soboty w godz. 12—14, tel. 53.

DYREKCJA KOLEI PAŃSTWOWYCH.

Ul. Słowackiego 2, tel. 522.

Prezes — Juljan Staszewski, godz. przyj. 11—12 w poniedziałki, środy i piątki.

DYREKCJA POCZT, TELEGRAFÓW i TELEFONÓW.

Ul. Sadowa 25, tel. 633, godziny urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$.

Prezes Dyrekcji — Jan Popowicz, tel. 48.

OKRĘGOWY URZĄD MIAR i WAG.

Ul. Trocka 10, godziny urzędowania od $8^1/_2$ do $15^1/_2$, tel. 753.

Naczelnik Okręgowy — Józef Sasinowicz, przyjmuje interesantów 9—12.

DYREKCJA CEŁ.

Ul. Ostrobramska 6, tel. 139.

Dyrektor — Janusz Żardecki.
Urząd Celny — Stacja Towarowa w Wilnie.

DYREKCJA DRÓD WODNYCH.

Bernardyński zauł. 8, tel. 251.

Prezes — inż. Bosiacki Bogusław.

CENTRALNY URZĄD ZIEMSKI.

Ul. W. Pohulanka 24, godziny urzędowania od 8 do 15, tel. 52.

Prezes C. U. Z. — Naleszkiewicz Alfred, przyjmuje w godzinach 12—13, pokój 16, tel. 227.

WILEŃSKI POWIATOWY URZĄD ZIEMSKI.

Ul. W. Pohulanka 24, godziny urzędowania od 8 do 15.

Komisarz Ziemski — Tadeusz Zamojski.

ZARZĄD OKRĘGOWY LASÓW PAŃSTWOWYCH.

Ul. W. Pohulanka 24, godziny urzędowania od 8$^1/_2$ do 15$^1/_2$, tel. 145.

Naczelnik Zarządu — Grzegorzewski Władysław, godziny przyjęć 11—14, tel. 792, kanc. zarządu tel. 791.

OKRĘGOWA DYREKCJA ODBUDOWY

na Ziemię Wileńską i Województwo Nowogródzkie.

Dyrekcja — Wilno, Piekiełko 3, tel. 355.
Dyrektor — inż. Antoni Downarowicz.

OKRĘGOWY URZĄD PROBIERCZY.

Ul. Trocka 10 m. 8.

Naczelnik Urzędu Probierczego — J. Prokopowicz.

MAGISTRAT m. WILNA.

Ul. Dominikańska 2, godziny urzędowania od 8$^1/_2$ do 13.

Prezydent m. Wilna i szef sekcji ogólnej—Witold Bańkowski, pok. 131 tel. 5.
Wice Presydent i Szef sekcji zdrowia, porządku, bezpieczeństwa i dobroczynności — Jan Łokuciewski, pokój 126, tel. 46.
Archiwum Miejskie, Trocka 14, Archiwarjusz — Eustachy Szydłowski.
Pogotowie Ratunkowe, tel. 6,
Straż Ogniowa. Oddział Centralny. Nacz. Straży — Marjan Waligora, tel 45.
„ „ — *Oddział Kalwaryjski* — Kalwaryjska, tel. 239.
„ „ — *Oddział Nowomiejski* — Archanielka 66, tel. 240.
„ „ — *Oddział Antokolski.* — Antokolska 78, tel. 241.
Elektrownia Raduńska. — Raduńska 6, tel. 112.
Elektownia miejska za Wilją — tel. 24.
Elektrownia Portowa — Il Portowa 6, tel. 148.
Stacja miejska pomp — ogród Bernardyński, tel. 107.
Gazownia Miejska — Cicha 5, tel 713.
Apteka Miejska — Wileńska 23, tel. 290.
Rzeźnia Miejska — Ponarska 73, tel. 449.

SEJMIK WILEŃSKO-TROCKI.

Ul. Ostrobramska 6, tel. 105, godz. urzęd. 8—3.

WŁADZE DUCHOWNE.

Kurja Biskupia i Konsystorz Rz.- Katol. Zamkowa 6, urząd. 9—15.
Konsystorz prawosławny w Wilnie — Ostrobramska 9.
Gmina Ewangelicko Augsburska, ul. Niemiecka 9.
Kolegjum Ewangelicko-Reformowane Zawalna 11. Godz. urzęd. do 10—15
Gmina Mahometańska Mickiewicza 41, m. 2.
Gmina Żydowska, Orzeszkowej 7, godz. urz. 9—14.

ADWOKACKA RADA.

Sądów: Okręg. i Apelac.

Mickiewicza 36, pokój Nr. 26, tel. Nr. 458, godz. przyjęć 11—15.
Konsultacje od 11 do 13 przy Radzie—codzien. kolejne dyżury adwok.
Prezes Rady: Marjan Strumiłło.

AGENCJE PRASOWE.

Polska Agencja Telegraficzna — Mostowa 9—21, kierownik — Stok Stefan tel. 505.
Agencja Wschodnia (Oddział Wileński), Mickiewicza 22—40, tel. 243. Kierownik — Lubomski Kazimierz, mieszk. Antoko 44, m. 1,

ARCHIWA.

Archiwum Rańistwowe, akt dawnych ziem grodzieńsk., kowiesk., wileńsk. mińsk., mohylewsk. i witebsk. — Uniwersytecka 5.
Archiwum Miejskie — Trocka 14.

BIBLJOTEKI.

Bibljoteka Uniwersytecka — Uniwersytecka 5.
Bibljoteka T-wa Imienia Wróblewskich — Plac Napoleona 9.
Bibljoteka i Zbiory T-wa Przyjaciół Nauk — Lelewela 4.
Bibljoteka i Czytelnia pism Koła Polskiej Macierzy Szkolnej im Tadeusza Kościuszki — Nowa Aleja 2.
Bibljoteka i Czytelnia im. Tomasza Zana P. M. Szk. — Św. Anny 7.

DOBROCZYNNE ZAKŁADY I INSTYTUCJE.

I. SCHRONISKA (OCHRONY) DLA DZIECI.

Imienia Jezus — Subocz 20.
Dom „Dzieciątka Jezus“ dla podrzutków — Subocz 16, tel. 160.
Dom Opieki Matki Boskiej — Senatorska 29.
Dom św. Antoniego — Brzeg Antokolski 9.
Dom św. Kazimierza — Mostowa 10.
T-wa „Dom Serca Jezusowego“ — W. Pohulanka 14.
T-wa „Caritas“ —Połocka 2.
T-wa „Domu Serca Jeznsowego“ — Dobrej Rady 22, tel. 232.
T-wa Prawosławneho — Ostrobramska 10.
T-wa „Dom Serca Jezusowego“ dla zdemobilizowan. — Konarskiego 50.
Matki Boskiej Ostrobramskiej — Witebska 21.

II. ZAKŁADY DLA DOROSŁYCH.

Schronisko staruszek T-wa „Labor“ — Trocka 9.
Schronisko Tuberkulicznych — Nikodemska 13.
Schronisko nieuleczalnych — Rosa 7.
Przytułek Nr. 1 przy W-le Dobroczyn. Magistratu m. Wilna — Plac Napoleona 6.

Przytułek Nr. 2 przy W-le Dobroczyn. Magistr. m. Wilna — Połocka 6.
Przytułek Nauczycielek-Weteranek Św. Jakóba 14.
Internat Wileńskiego T-wo Dobroczyn. (Przyt. dla sierót)—Dobroczynny 1.
Sekcja Pomocy Inwalid. Pry Czerwonym Krzyżu — Zawalna 2.
Dom dla Inwaliwów i Pomoc derażna — Kalwaryjska 11.

INSTYTUCJE SAMOPOMOCY.

Bratnia Pomoc Młodzieży Akademickiej — Wielka 24, tel. 770.
Ognisko Akademickie — Wielka 24.
Bratnia Pomoc Alumnów Seminarjum Duchownego — Mostowa 12.

GAZETY.

„*Express Wileński*" — Biskupia 11, tel. 580.
„*Dziennik Wileński*" — Dominikańska 4, tel. 448.
„*Słowo*" — Mickiewicza 4, tel. 228.
„*Kurjer Wileński*" — Wileńska 15.
„*Wilenskoje Utro*" — Wileńska 25, tel. 641.
„*Di Cajt*" — Redakcja—Wielka 39, Admin.—W. Pohulanka 3, tel. 821.
„*Tog*" — Redakcja—Zawalna 32, Administracja—Trocka 2, tel. 742.
„*Syn Biełarusa*" — Wileńska 12 m. 6 (wychodzi 3 razy w tygodniu).
„*Głos Wileński*" — (tygodnik) — Dominikańska 4, tel. 448.
„*Ziemia Wileńska*" — (tygodnik) — Sawicz 8.
„*Vilniaus Kelis*" — (tygodnik) — Ś-to Jańska 9.
„*Wileński Przegląd Artystyczny*" — (tygodni) — Żeligowskiego 1, tel. 203.
„*Życie Ludu*" — (dwutygodnik). Redakcja — Sierakowskiego 33 — 11, Administracja — Wileńska 15.

GIELDA.

Wielka 66, tel. 322 i 326.

KASA CHORYCH (m. WILNA i N.-WILEJKI).

Dominikańske 15, tel. 15 i 16, czynna codziennie, oprócz dni świątecznych od godz. 8 do 14½, w soboty do 13-ej.

SZPITALE:

Miejski dla chorób zakaźnych — Grodzka 10 (Zwierzyniec), tel. 26.
Św. Jakóba — 3-go Maja 6, tel. 39.
Sawicz — Bakszta 2.
Żydowski — Zawalna 42, tel. 357.
Dziecinny — (Antokol) Sióstr Miłosierdzia 12, tel. 762.
Dla kobiet i dzieci — Witoldowa 15, tel. 230.
Wojskowy — Antokolska, tel. 246.
Poliklinika i Szpital Litewskiego Stowarzyszenia Pomocy Sanitarnej — Wileńska 28.

TEATRY i SALE KONCERTOWE.

Teatr Wielki — W. Pohulanka 9, tel. 787.
Teatr Polski — (sala „Lutni") — Mickiewicza 6, tel. 224.
Teatr Polski Letni — ogród Bernardyński, tel. 490.

Sala Miejska Ostrobramska 10.
Teatr Żydowski „Palace“ — Końska 1.

ZAKŁADY NAUKOWE.

Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie — Rektor - prof. Zdziechowski Marjan, Uniwersytecka 3, godz. przyjęć od 12 do 13, tel. 347.
Intendantura Uniwersytetu — Zamkowa 11, tel. 348.
Zakład Biologji Ogólnej — Zakretowa 57, tel. 456.
Zakład Anatomji Topograficznej i Chirurgji Ogólnej — Słowackiego 9, telefon 788.

SZKOŁY ŚREDNIE PAŃSTWOWE.

Gimnazjum Państwowe im. kr. Zygmunta Augusta — Wilno, M. Pohulanka 11, tel. 859.
Gimnazjum Państwowe im. Joachima Lelewela — Wilno, Adama Mickiewicza 38, tel. 245.
Gimnazjum Państwowe im. Elizy Orzeszkowej — Wilno, Orzeszkowej 9.
Gimnazjum Państwowe im. Adama Mickiewicza — Wilno, Mickiewicza 38.
Gimnazjum Państwowe im. Juljusza Słowackiego—Wilno, Dominikańska 3.

WIĘZIENIA i ARESZTY.

Więzienie Łnkiszki — Więzienna 7, tel. 25.
Więzienie Stefańskie — Ponarska 5, tel. 35.
Prewencyjny Areszt Policyjny (Centralny) — Św. Ignacego 4.

R Ó Ż N E.

Państwowy Urząd Pośrednictwa Pracy — Zawalna 2, tel. 661.
Wileńskie Biuro Informacyjne — Dominikańska 13, tel.
Inspektor Pracy Subocz 3, tel. 51.
Izba Dezynfekcyjna — Łukiska 7, tel. 22.

H O T E L E.

„Bristol“ — Adama Mickiewicza 22,	pokoi	65,	tel.	764.
„„George'a“ — Ad. Mickiewicza 20	„	53,	„	484.
„Europejski“ — Dominikańska 1,	„	50,	„	548.
„Palace“ — Wielka 47,	„	49,	„	495.
„Italja“ — Wielka 49,	„	40,	„	255.
„Sokołowski“ — Niemiecka 1,	„	46.		
„Niszkowskiego“ — Bakszta 2.	„	40.		
„Szlachecki„ — Ostrobramska 4,	„	25.		
„Dagmara“ — Kolejowa 1,	„	24.		
„Krakowski“ — Wielka 40,	„	24.		
„Wenecja“ — Kolejowa 7,	„	20.		
„Litewski“ — Wielka 44,	„	19.		
„Ermitarz“ — Biskupia 18,	„	18.		
„Piotrogrodzki“ — Ostrobramska 27,	„	16.		
„Belgja“ — Szopenowska 5,	„	16.		
„Anglja“ — Kwiatowa 7,	„	15.		
„Łódź“ — Sadowa 17,	„	15.		

„*Południowy*“ — Sadowa 11, „ 14.
„*Hana*“ — Wielka 18, „ 14.
„*Wersal*“ — Zamkowa 26, „ 11.
„*London*“ — Subocz 2, „ 10.
„*Rzym*“ — Wielka 46, „ 10.
„*Poleski*“ — Bazyljańskaa 9, „ 9.
„*Popow*“ — Zawalna 37, „ 8.
„*Lwów*“ — Ostrobramska 18, „ 6.
„*Międzynarodowy*“ — Szopenowska 3, „ 4.

RESTAURACJE 1-go RZĘDU.

„*George'a*“ — Mickiewicza 20.
„*Europa*“ — Dominikańska 1.
„*Warszawianka*“ — Wileńska 36.
„*Zakopianka*“ — Mickiewicza 16.
„*Zacisze*“ — Mickiewicza 25.
„*Myśliwska*“ — Mickiewicza 19.
„*Wróblewski*“ — Mickiewicza 11.

Najważniejsze miary.

Miary długości:

1 kilometr = 1000 metrów = 0,135 mili geograficznej = 0,621 mili angielskiej = 0,540 mili morskiej = 0.937 wiorsty rosyjskiej

1 metr = 0.4687 sążni rosyjsk. = 1 406l arszynów ros. = 3.2809 stóp ros. = 0.2315 prętów pol. = 0.5787 sążni pol. = 0.5273 sążni austr. = 0.4779 lachtrów pruskich.

1 meter = 1.7361 łokcia pol = 3.4733 stopy pol. = 3 2809 stopy ros. = 3.1862 stopy prusk. = 3.1637 stopy austr.

1 centymeter = 0.4167 cala pol. = 0.3937 cala ros. = 0,3823 cala pruskiego = 0.3797 cala austr.

Miary powierzchni.

1 kilometr² = 100 hektarom = 10 000 arom = 1 000 000 metrom².

1 włóka pol. = 30 morgów = 9000 prętów; 1 mórg = 1875 sążni; 1 pręt = 56.25 łokci.

1 sążeń 9 łokci = 30 stóp = 5184 caie.

1 dziesięcina ros. = 2400 sążni rosyjsk.; 1 sążeń = 9 arszynów = 49 stóp; 1 stopa = 144 cali.

1 mórg pruski = 180 prętów: 1 pręt = 144 stóp; 1 stopa = 144 cali.

1 hektar = 1.7861 morga polsk. = 0.9153 dziesięciny ros. = 3.9166 morga prusk. = 1.7377 morga austr.

Miary dla ciał sypkich:

1 hektolitr = 100 litrom.

1 korzec polski = 4 ćwierciom = 32 garncy = 128 kwart.

1 czetwert ros = 2 ośminom = 8 czetwerykom = 64 garncom = 128 półgarncom.

1 hektolitr = 25 garncy pol. = 0 47639 czetwerci = 3.8112 czetweryka.

Miary ciał płynnych:

1 beczka polska = 25 garncy = 100 kwart.

1 beczka ros. = 40 wiadrom = 400 sztofom = 4000 czarkom.

1 hektolitr = 25 garncy = 8.1305 wiadra.

Miary ciężaru:

1 tonna = 1000 kg. = 10 centnarów metrycznych.

1 centnar polski = 4 kamieniom = 100 funtom = 3200 łutom.

1 berkowiec ros. = 10 pudów = 400 funtów = 12.800 łutów.

1 centnar metryczny = 2.44462 centnara pol. = 6 10482 puda.

Miary objętości:

1 m³ = 0,1938 sążni pol. = 5.2328 łokci pol. = 0.1030 sążni ros = 35 3166 stóp ros. = 2.7800 arszynów.

Taryfa kolejowa.

na przewóz osób, psów, bagażu i przesyłek nadzwyczajnych normalno i szeroko-torowemi Polskiemi Kolejami Państwowemi i normalnotorowemi kolejami prywatnemi, zarządzanemi przez Państwo.

I. Przewóz osób.

Zasady obliczania.

1. Opłaty za przejazd pociągami osobowemi lub mieszanemi oblicza się: na odległość do 50 kilometrów — kilometrycznie, od 51 do 100 kilometrów — strefami po 5 km., a ponad 100 kilometrów — strefami po 10 km., przyczem każda zaczęta strefa iiczy się za pełną strefę.

2. Najniższa cena biletu wynosi opłatę, przypadającą za 5 km.

3. Ceny biletów kl. IV zaokrągla się do najbliższych pełnych parzystych groszy wzwyż.

4. Ceny biletów na pociągi osobowe i mieszane oblicza się według następujących opłat jednostkowych za kilometr:

a) w klasie IV (na kolejach obszaru województw poznańskiego i pomorskiego) za kilometry od 1 do 200 po 2.66 gr.; za kilometry od 201 do 400 po 2.40 gr., doliczane do ceny biletu 5.32 zł.. przypadającej za perwsze 200 km., za kilometry od 401 do 600 po 2.13 gr., doliczane do ceny biletu 10.12 zł., przypadającej za pierwsze 400 km.; za każdy dalszy kilometr po 1.86 gr., doliczane do ceny biletu 14.38 zł., przypadającej za pierwsze 600 km.;

b) w klasie III za kilometry od 1 do 200 po 4 gr.; za kilometry od 201 do 400 po 3.6 gr., doliczane do ceny biletu 8 zł., przypadającej za pierwsze 200 km.; za kilometry od 401 do 600 po 3.2 gr., doliczane do ceny biletu 15.20 zł., przypadającej za pierwsze 400 km.; za każdy dalszy kilometr po 2.8 gr., doliczane do ceny biletu 21.60 zł., przypadającej za pierwsze 600 km;

c) w klasie II ceny biletów są 1 i pół raza, a w klasie I 2 i pół wyższe, niż w kl. III.

5. Ceny biletów dodatkowych kl. III na pociągi pospeszne wynoszą czwartą część odnośnych cen biletów na pociągi osobowe i mieszane za pełne strefy po 100 km., przyczem, o ile cena biletu dodatkowego klasy III wynosi liczbę, niepodzielną przez 20, to zaokrągla się ją wzwyż do liczby podzielonej przez 20.

Ceny biletów dodatkowych na pociągi pośpieszne kl. II są 1 i pół raza, a klasy I 2 i pół raza wyższe, niż kl. III.

6. Ceny biletów na pociągi pośpieszne otzzymuje się przez dodanie do cen biletów na pociągi osobowe i mieszane cen biletów dodatkowych na pociągi pospieszne, przypadających za daną stretę i klasę.

7. Ceny biletów na pociągi luksusowe (ekspresowe) otrzymuje się przez dodanie do cen biletów na pociągi pospieszne połowy cen tychże biletów.

8. Ceny biletów dodatkowych na miejsca numerowane do siedzenia w wagonach osobowych (miejscówki), bez względu na rodzaj pociągu i odległość przejazdu, wynoszą: w klasie III — 1 zł., w klasie II — 1.50 zł. i w klasie I — 2 50 gr.

II. Bilety peronowe.

1. Osoby, nie posiadające biletów ważnych na przejazd, winny przed wejściem do odgrodzonej części stacji okazać bilet peronowy. Dla psa wprowadzonego na peron, powinien być nabyty także bilet peronowy.

2. Cena biletu peronowego na wstęp jednorazowy do odgrodzonej części stacji równa się pełnej cenie biletu klasy III za 5 km. na przejazd jednorazowy pociągiem osobowym.

3. Cena miesięcznego biletu peronowego na wstęp do odgrodzonej części stacji w ciągu wskazanego w bilecie okresu czasu wynosi trzydziestokrotną cenę biletu peronowego na wstęp jednorazowy (p. 2).

4 Miesięczne bilety peronowe są imienne i z fotografją właściciela; stacje, dla których zaprowadza się takie bilety, ustala kolej według swego uznania i w miarę potrzeby.

5. Miesięczne bilety peronowe wydaje się na dany miesiąc kalendarzowy.

III. Przewóz psów.

1. Opłata za przewóz psów. zabieranych do wagonów osobowych lub przewożonych w wagonach bagażowych albo w osobnych pomieszczeniach wagonów pociagami osobowemi, mieszanemi lub pospiesznemi, wynosi połowę ceny odnośnego biletu klasy III-ej.

2. Za przechowanie psów, nie odebranych w ciągu dwóch godzin po przybyciu ich na stację przeznaczenia, pobiera się opłatę po 8 gr. za sztukę i za każdą rozpoczętą godzinę.

IV. Przewóz bagażu.

1. Opłaty za przewóz oblicza się według stref po 10 km. i według opłat jednostkowych za 10 kg,, przyczem każde zaczęte 10 km. liczy się za pełną strefę oraz każde zaczęte 10 kg. za 10 kg

2. Opłaty od 10 kg. za daną odległość (stawki przewozowe) zaokrągla się zawsze do najbliższych pełnych groszy wzwyż

3. Opłaty za przewóz bez względu na rodzaj pociągu od każdych 10 kg. i za każdą strefę (stawki przewozowe) oblicza się: za

kilometry od 1 do 200 po 6 gr.; za kilometry od 201 do 400 po 5.4 gr., doliczanych do stawki przewozowej 1.70 zł., przypadającej za pierwsze 200 km.; za kilometry od 401 do 600 po 4.8 gr., doliczane do stawki przewozowej 2.28 zł., przypadającej za pierwsze 400 km.; za kilometry ponad 600 po 4.2 gr., doliczane do stawki przewozowej 3.24 zł., przypadającej za pierwsze 600 kilometrów

4. Za ubezpieczenie strat, mogących wyniknąć skutkiem nieterminowej dostawy bagażu, pobiera się od każdego zaczętego złotego zadeklarowanej sumy oraz od każdych zaczętych 10 km. odległości przewozu 0.2 gr. Przypadającą do pobrania należność zaokrągla się do pełnych groszy wzwyż.

5. Za bagaż, nie zabrany przez odbiorcę w ciągu 24 godzin od chwili przybycia odnośnego pociągu, kolej pobiera opłatę za przechowanie po 20 gr. od sztuki za każdą zaczętą dobę.

Taryfa Pocztowo-Telegraficzna.

Obrót wewnętrzny i z W. M. Gdańskiem.

1. Listy.

a) prywatne:

do wagi 20 g. — 15 gr.
ponad 20 g. do 250 g. — 30 gr.
do W. M. Gdańska do 20 g. — 18 gr.
ponad 20 g. do 250 g. — 36 gr.

b) urzędowe:

do wagi 20 g. — 15 gr.
ponad 20 g. do 250 g. — 30 gr.
ponad 250 g. do 2000 g. — 40 gr.

2. Kartki pocztowe:

pojedyńcze — 10 gr.
z odpowiedzią — 20 gr.

3. Druki.

a) prywatne:

do wagi 50 g. — 5 gr.
ponad 50 g. do 100 g. — 8 gr.
ponad 100 g. do 250 g. — 15 gr.
ponad 250 g. do 500 g. — 30 gr.
ponad 500 g. do 1000 g. — 40 gr.

b) urzędowe:

do wagi 500 g. jak za druki prywatne,
ponad 500 g. do 2000 g. — 30 gr.

4. Druki dla ociemniałych:

do wagi 3000 g. — 3 gr.

5. Próbki towarów:

do wagi 250 g. — 15 gr.
ponad 250 g. do 500 g. — gr.

6. Papiery handlowe:

do wagi 250 g. — 15 gr.
ponad 250 g. do 500 g. — 30 gr.
ponad 500 g. do 1000 g. — 40 gr.

7. Przesyłki mieszane:

(druki, próbki towarów, papiery handlowe, druki dla ociemniałych).

do wagi 250 g. — 15 gr.
ponad 250 g. do 500 g. — 30 gr.
ponad 500 g. do 1000 g. — 40 gr.

Najwyższa waga nie może przekraczać wagi przepisanej dla odnośnej części składowej przesyłki mieszanej.

8. Listy wartościowe:

opłata jak za list polecony odpowiedniej wagi i należytość od podanej wartości za każde 100 zł. lub części tychże — 10 gr. Uwaga: W obrocie z W. M. Gdańskiem oblicza się należytość od podanej wartości, jak przy listach wart. do zagranicy.

9. Paczki:

do wagi 1 kg. — 40 gr.
ponad 1 kg. do 5 kg. — 80 gr.
ponad 5 kg. do 10 kg. — 130 gr.
ponad 10 kg. do 15 kg. — 180 gr.
ponad 15 kg. do 20 kg. — 250 gr.

a) za paczki ochronne opłaca się należytość o 50% wyższa.

b) za paczki z podaną wartością opłaca się ponadto należytość asekuracyjną — 10 gr. za każde 100 zł.

i należytość manipulacyjną przy paczkach ponad 100 zł wartości — 5 gr.

Uwaga: W obrocie z W. M Gdańskiem obowiązuje taryfa zagraniczna.

10. Przekazy:

a) pocztowe zwykłe, pobraniowe i zleceniowe:

do 10 zł. — 10 gr.
ponad 10 do 25 zł. — 25 gr.
ponad 25 do 50 zł. — 40 gr.
ponad 50 do 100 zł. — 60 gr.
ponad 100 do 250 zł — 80 gr.
ponad 250 do 500 zł. — 120 gr.
ponad 500 do 750 zł. — 160 gr.
ponad 750 do 1000 zł. — 200 gr.

b) telegraficzne:

oprócz należytości pod a) należytość manipulacyjna za sporządzenie telegramu przekazowego — 3 gr., należytość za telegram oraz za pośpieszne doręczenie, o ile nie chodzi o przekazy adresowane poste - restante lub do zamiejscowego okręgu doręczeń.

Uwaga: z W. M. Gdańskiem obroty przekazowe nie istnieją.

11. Telegramy:

a) miejscowe i zamiejscowe — zwykłe, opłata od wyrazu — 8 gr., najmniej jednak za 10 wyrazów,

b) pilne, opłata od wyrazu — 24 gr., najmniej jednak za 10 wyrazów.

12. Należytości dodatkowe:

a) polecenie przesyłek pocztowych—20 gr.

b) za doręczenie pospieszne przesyłek listowych oraz zawiadomień o nadejściu listów wart., przekazów i paczek — 50 gr.

Obrót zagraniczny.

1. Listy:

do wagi 20 g. — 30 gr.
za każde dalsze 20 g. — 15 gr.
do Austrji, Czechosłowacji, Turcji, Rumunji i Węgier
do wagi 20 g. — 24 gr.,
za każde dalsze 20 g. — 15 gr.
Najwyższa waga 2 kg., wymiary w trzech kierunkach najwyżej 45 cm., rulony najwyżej 75 cm. długości i 10 cm. średnicy.

2. Kartki pocztowe:

pojedyńcze lub za każdą część kartki — 18 gr.,
do Austrji, Czechosłowacji, Turcji, Rumunji i Węgier 14 gr.,
wymiary: największy 14×9 cm.,
najmniejszy 10×7 cm

3. Druki:

za każde 50 g. — 6 gr.
Najwyższa waga 2 kg. Waga pojedyńczo wysyłanych tomów może wynosić 3 kg.
Wymiary najwyższe: jak dla listów.

4. Druki dla ociemniałych:

za każde 500 g. — gr,
Najwyższa waga 3 kg.
Wymiary: jak dla listów.

5. Próbki towarów:

za każde 50 g. — 6 gr.
najmniej jednak — 12 gr.
Najwyższa waga 500 g.
Wymiary: 30×20×10 cm.
Rulony: 30×15 cm.

6. Papiery handlowe:

za każde 50 g. — 6 gr.
najmniej jednak — 30 gr.
Najwyższa waga 2 kg.
Wymiary: jak dla listów.

7. Przesyłki mieszane:

(druki, próbki towarów, papiery handlowe, druki dla ociemniałych),

za każde 50 g. — 6 gr.
najmniej — 12 gr., jeśli przesyłka składa się z druku i próbki towarów. — W innych wypadkach najmniej — 30 gr.
Najwyższa waga 2 kg., przy dołączeniu druku dla ociemniałych 3 kg.
Najwyższe wymiary i waga jak dla każdego poszczególnego rodzaju przedmiotów złączonych w jedną przesyłkę.

8. Listy wartościowe:

opłata jak za list polecony odpowiedniej wagi i należytość od podanej wartości za każde 200 franków lub część tychże—50 ct.

9. Paczki:

opłaty różne (zależnie od kraju przeznaczenia i od drogi przewozu) oznaczone szczegółowo w zagranicznej taryfie paczkowej

10. Przekazy:

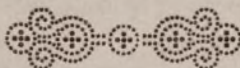
tylko do Francji, obszaru Saary i Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej.
do 50 zł. — 50 gr.,
ponad 50 do 100 zł. — 100 gr.,
za każde dalsze 100 zł. — 50 gr.

11. Telegramy:

opłaty różne (zależnie od kraju przeznaczenia i od drogi) oznaczone szczegółowo w zagranicznej taryfie telegraficznej.

12. Należytości dodatkowe:

a) polecenie przesyłek pocztowych — 30 gr.
b) za doręczenie pospieszne przesyłek listowych — 60 gr.
c) paczek — 50 gr.
Uwaga: Należytości za paczki i telegramy w ruchu zagranicznym oraz należytości od podanej wartości przy paczkach i listach z podaną wartością ustala się w centymach złotych, odpowiadających groszom.

AFORYZMY.

I.

Sztuka powodzenia polega na tem, aby umieć być raz bardzo odważnym, to znowu ogromnie rozstropnym,

Myśl *Napoleona.*

II.

Ze wszystkich prawd społecznych najmniej podpada wątpliwości ta jedna, że rozwój oświaty prowadzi za sobą i rozwój moralności.

H. Sienkiewicz.

III.

Nie sama wiedza dźwiga społeczeństw posady,
Czyn szlachetny wart więcej niż najmędrsze rady.

B. Zaleski.

Człowiek i zdrowie.

W jedną drogę szli razem i człowiek i zdrowie
Na początku biegł człowiek; towarzysz mu powie:
Nie spiesz się bo ustaniesz... Biegł jeszcze tembardziej.
Widząc zdrowie, że jego towarzystwem gardzi,
Szło zanim ale zwolna. Przyszli na pół drogi:
Aż człowiek, że z początku nadwyrężył nogi,
Zelżył kroku na środku. Za jego rozkazem
Przybliżyło się zdrowie, i odtąd szli razem.
Coraz człowiek ustawał, a że się zadysza,
Prowadź mię, iść nie mogę, rzekł do towarzysza.
Było mnie zrazu słuchać, natenczas mu rzekło:
Chciał człowiek odpowiedzieć, ... lecz zdrowie uciekło.

I. Krasicki.

HUMOR

— Powiedz mi Nuchim, co to są właściwie syoniści?

— Syoniści, widzisz, to są żydzi, którzyby chcieli żeby polacy zrobili emigrację do Palestyny, a oni żeby pozostali tutaj...

W SZKOLE.

Nauczyciel. Jakie były wyniki bitwy pod Austerlitz?
Uczeń (zbudzony z drzemki). Sześć na zero.

W CUKIERNI U SZTRALLA.

— Czem panom służyć?

— Daj mi filiżankę kawy czarnej, gdyż jestem w żałobie i białej mi pić nie wypada.

— A panu?

— Mnie dać kawy z kożuchem, bo doktór mi się kazał ciepło trzymać.

NA ŚLIZGAWCE.

Ona. Niech pan poda mi rękę bo upadnę!
On. Czy pierwszy raz?

WYPRACOWANIE PENSJONARKI.

W cudzej miejscowości, wśród lasów, nad jeziorem pasła się krowa, i hoża dziewczyna doiła ją, a w jeziorze było widać wszystko na odwrót.

NA DWORCU KOLEJOWYM W WILNIE.

(Za czasów rosyjskich w poczek. I kl.).

Żandarm. Proszę o paszport.
Pasażer. (Głodny i roztargniony podaje zamiast paszportu menu).
Żandarm. (Czyta):
Główka cielenca.
Uszy wieprzowe.
Język marynowany...
Żandarm. Wszystko w porządku, rysopis prawdziwy.

POWIEDZENIA WILEŃSKIE.

Ci służba boża są?

—

Ci książki bajeczne jest?

—

Kupiłabym u Pana dużo, ale nierozpołożona jestem do tego.

—

Mój brat długi czas cierpiał żołądkiem, a na koniec zachorował rakiem.

—

Czy to obojętna choroba?

—

Jestem na pana obżałowana.

KARYKATURY.